

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Факультет дошкільної освіти

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОШУК

*Збірник студентських наукових праць
за матеріалами VI Всеукраїнської студентської
науково-практичної інтернет-конференції*

**«ДОШКІЛЬНА ОСВІТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ»**

(14-15 березня 2024 року)

м. Глухів
Глухівський НПУ ім. О. Довженка
2024

УДК 372+373.21

П 86

Рекомендовано до друку Вченою радою Університету
(протокол № 10 від 27 березня 2024 р.)

Члени редколегії:

Артемова Л.В. – д-р пед.наук, професор кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Загородня Л.П. – д-р пед.наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Гордій Н.М. – канд.пед.наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Данильченко І.Г. – канд.пед.наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології, завідувач аспірантури і докторантури Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Титаренко С.А. – канд.пед.наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології, Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Корякіна І.В. – канд.пед.наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Куліш І.Д. – канд.пед.наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти, декан факультету дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Лісневська Н.В. – канд.пед.наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Марєєва Т.В. – канд.пед.наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Хлус Н. О. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Аторіна В. М. – доктор філософії, старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Лисиця В.В. – канд.пед.наук, старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Барсуковська Г. П. – старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Відповідальний за випуск:

Дмитренко А. П. – доктор філософії, старший викладач, завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти, голова Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів, молодих вчених факультету дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Психолого-педагогічний пошук : зб. студентських наукових праць за матеріалами VI Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Дошкільна освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» 14-15 березня 2024 року. Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024. 366 с.

У збірнику представлені матеріали наукових досліджень студентів, магістрантів, аспірантів та молодих учених, що висвітлюють сучасний стан актуальних проблем психолого-педагогічної науки.

Роботи друкуються в авторській редакції мовою оригіналу. Відповідальність за зміст поданих матеріалів несуть автори.

УДК 372+373.21

© Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка, 2024 ©Автори

ЗМІСТ

Азізова Любов ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ АВТОРСЬКОЇ КАЗКИ.....	10
Андрєєва Олена ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ РОДИН ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНТЕНТ.....	16
Бабенко Дмитро ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ STORYTELLING.....	22
Базима Світлана ФОРМИ РОБОТИ ЗДО І СІМ'Ї В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРИРОДОЮ.....	25
Балан Лілія ПРИЙОМИ МНЕМОТЕХНІКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОГО ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	29
Барабаш Наталія СПОРТИВНІ СВЯТА І РОЗВАГИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	32
Баран Олена РОЗВИТОК МОРАЛЬНО-ДУХОВНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ.....	37
Бєлоус Ганна ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	43
Богославська Юлія ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРОВОЇ ФУНКЦІЇ.....	48
Борбуляк Оксана ЗМІСТ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	53
Бородіна Анастасія МАЛЕНЬКІ КРОКИ ДО ВЕЛИКИХ ДОСЯГНЕНЬ: РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ У ДІТЕЙ З ООП	57

Вихрищук Євгеній ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ АГЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	61
Вялкіна Тетяна ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАЇКАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	63
Голуб Дарина ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	68
Гришков Дмитро ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	72
Грушевська Софія-Юлія ЗАСТОСУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ	76
Гуяр Васирина ГОТОВНІСТЬ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	80
Дзіндзюра Вероніка ЗНАЧЕННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	84
Дзюба Юлія ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ 6- ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБОМ КОНСТРУКТИВНО- МОДЕЛЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ LEGO.....	90
Діденко Павло РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	95
Дядик Артем ВПЛИВ ІГРАШКИ У КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ 3-ГО РОКУ ЖИТТЯ.....	99
Жорова Діана ОСНОВНІ ВИДИ ТА ПРИЧИНИ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	104
Загородній Ігор ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ.....	109

Залевська Анастасія СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	115
Іващенко Наталія ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОВПРАВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ РАННЬОГО ВІКУ.....	120
Кандиба Катерина ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ 5-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБОМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ.....	123
Карасєвич Марина, Задворська Софія ВПЛИВ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ФОРМ ТА НАРОДНИХ ІГОР НА ОРГАНІЗМ ДИТИНИ.....	128
Кирчей Інна РОЗВАГИ ЯК ОДНА З ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗДО.....	132
Кіндзерська Ярина СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ГУМАННОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ВИХОВАНЦІВ.....	137
Кленько Анна РОЗВИТОК ШВИДКОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ РУХЛИВИХ ІГОР.....	143
Конопля Арсен ФОНЕТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	147
Кравцов Максим ЗМІСТ, ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВИТРИВАЛОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	149
Кропельницька Наталія СУЧАСНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТА ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК НАГАЛЬНА ПОТРЕБА.....	154
Ковальова-Чепурко Римма ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНИХ КВЕСТІВ.....	158
Кулик Антон ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	164

Ладика Євгенія ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ НАВКОЛИШНЬОГО ДІТЬМИ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	169
Лантух Сергій МУЛЬТИПЛІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО- ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	174
Лебединська Ангеліна АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОГРАМ І ПІДХОДІВ ДО РОЗВИТКУ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ.....	179
Лемешко Каріна ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ.....	184
Лях Олена ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	192
Мазур Максим ФОРМУВАННЯ УМІНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ГУМАНІСТИЧНО СПРЯМОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ З ОДНОЛІТКАМИ.....	196
Мазурчак Мар'яна ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КРЕАТИВНІСТЬ».....	202
Максим Оксана ТОЛЕРАНТНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ІНШИХ ЛЮДЕЙ ЯК ЗАВДАННЯ МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	207
Мальована Аліна ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО.....	211
Марчук Аліна СУТНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ....	215
Мітіна Марія ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ У ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБОМ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РОСЛИНАМИ.....	220

М'якоступ Ігор ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	226
Округіна Любов МОВЛЕННЄВО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	232
Осадча Олена ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МАТЕМАТИКИ.....	237
Пацай Катерина ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАЇКАННЯМ.....	241
Петренко Дар'я СУТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ ПРО РІДНЕ МІСТО (СЕЛО) В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	246
Петречко Христина ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ З ВИХОВАТЕЛЕМ.....	251
Пилипенко Тетяна ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	256
Потапенко Каріна ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ НАРОДНОЇ ГРИ.....	261
Прийменко Наталя STREAM-ОСВІТА У РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	267
Романенко Людмила ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	271
Сапун Володимир ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ СІМЕЙ.....	276
Сачик Богдана ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	279

Сверчкова Євгенія РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ОБРАЗНИХ ІГРАШОК.....	285
Сигінь Марія СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	292
Скрипченко Альони ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І РОДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	296
Славічек Анна ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ.....	301
Сокоренко Світлана ГІМНАСТИЧНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ГНУЧКОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	305
Суптеля Наталія ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	309
Терещенко Юлія НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА.....	314
Усенко Діана ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ В СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ СЮЖЕТОСКЛАДАННЯ.....	316
Федотенко Альбіна ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНИЙ ПРОСТІР ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	320
Філімонов Артур ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗДО.....	325
Цибулька Наталія ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	329
Чередниченко Дар'я ВЗАЄМОДІЯ МУЗИКИ І МАЛЮВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА РОЗВИТКУ МАЛЮНКІВ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	331

Чжан Фей ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	336
Шериньов Євгеній РОЛЬ СІМ'Ї У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	342
Шматко Марина ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ СТОРІТЕЛІНГУ У ВИХОВАННІ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	347
Шмитова Оксана ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВУЛИЧНОЇ СКУЛЬПТУРИ У РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	352
Щигорєва Діана ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	357
Яким Наталія ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗДО.....	361

*Азізова Любов, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Н.В. Лісневська,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ АВТОРСЬКОЇ КАЗКИ

***Анотація.** У статті розкрито місце казки у формуванні екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтовується їхня роль та значення в сприянні природознавчому розвитку та посиленні екологічної свідомості в дітей старшого дошкільного віку.*

***Ключові слова:** екологічна культура, екологічне виховання дошкільників, авторська казка.*

Необхідність екологічного виховання впливає з наявністю глобальної екологічної кризи, яка є результатом практичних дій людини, що впливають з її антропоцентричної свідомості. Основи свідомості, екологічної культури та відношення особистості до природного світу формуються в дитинстві, що підтверджує важливість використання цього періоду життя людини для екологічного виховання особистості. Базовий компонент освіти дошкільного віку спрямований на залучення сучасних фахівців-дошкільників до спрямованого підбору навчального матеріалу, щоб не лише передавати знання, але й сприяти формуванню творчих особистостей з розвиненим відчуттям власної гідності та відповідальності за власні дії. Згідно з вимогами базового компонента, до завершення дошкільного періоду дитина повинна мати розвинене екологічне світобачення, екологічну культуру та позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи [1].

Проблему екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку детально розглядають у своїх наукових працях такі дослідники, як Н. Глухова,

Н. Горопаха, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій та інші. Основними цілями екологічного виховання старших дошкільнят вони визначають:

- формування базового екологічного знання;
- перетворення цих знань у відношення до природи особистістю;
- розвиток умінь і навичок природоохоронної поведінки, проявляючи це у діяльності дитини [2].

У своїх дослідженнях педагоги аналізують широкий спектр методів і прийомів педагогічного впливу на молоду особистість з метою вирішення завдань екологічного виховання. Фізіологічні та психологічні характеристики дитини старшого дошкільного віку утруднюють перевантаження її когнітивної сфери. У цьому віці дитина мислить образами, що робить її здатною до організації та розуміння інформації через конкретні образи. Чим більш яскравий образ, тим сильніше він впливає на емоційну сферу дитини, забезпечуючи ефективне запам'ятовування набутої інформації. Яскраві образи, поєднані з пізнавальною інформацією, часто представлені в казках [3].

Психологи, педагоги та лінгводидактики розглядають казку як потужний засіб виховання та використовують її для розвитку різних аспектів особистості дитини. Відомі педагоги, такі як С. Русова, В. Сухомлинський та інші, приділяли казкам величезне значення у вихованні та розвитку особистості дитини. Дослідники довели, що через емоційне сприйняття образів діти засвоюють певні знання й уявлення, розвивають конкретні судження та формують особистісні висновки. Образність казки сприяє формуванню перших синкретичних уявлень про об'єкти та явища, про які розповідається в ній [4; 5].

Казка, як один з інструментів екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку вивчалась багатьма науковцями: Г. Беленькою, Н. Горопахою, З. Плохій, Н. Лисенко та іншими педагогами. Такі вчені, як О. Амацьєва, Л. Фесюкова та інші, стверджують, що фантастичний казковий світ, сповнений чудес, таємниць і чарівності, завжди магнітно притягує дітей, які з великою

радістю поглиблюються у світ уяви та активно фантазують в ньому [6; 7; 8; 9; 10].

Мета статті: проаналізувати значення казок з природничим змістом у процесі екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Екологічними часто вважають казки з природничим змістом, які можна досліджувати з екологічної перспективи. Для цього можна використовувати різноманітні фольклорні або авторські твори. Загалом відомо, що діти раді слухати одну й ту ж саму казку кілька разів. Практично будь-яка відома казка може бути інтерпретована з екологічною спрямованістю. Бережливе ставлення до тварин відображається в багатьох народних казках, де вони виступають як порятунком героїв від смерті, помічники в одруженні та в перемозі над негативними персонажами. Турботливе ставлення до тварин і всіх живих істот у казці свідчить про розвинену моральну «екологію» наших предків, про повагу до Матері-Землі. Людина в казці не виступає як жорстокий пан світу; навпаки, вона прагне розуміти й усвідомлювати багатство природного середовища, і навіть намагається підкорити його власній волі. Людина в казці – це мудра та поважна складова великого Всесвіту.

За висновками Н. Вахняк та А. Божко, важливість казок з природничим змістом у контексті екологічного виховання старших дошкільнят обумовлена тим, що вони мають освітній характер. Казки надають можливість формувати реалістичні уявлення про окремі об'єкти та явища природи, потреби живих організмів, а також про зв'язки та залежності в природі, представлені в багатоступеневій ієрархічній послідовності та єдності. Крім того, казки сприяють цілісності раціонального та емоційного пізнання та відповідають характеру мислення та інтересам дитини [11].

Чудовим навчальним матеріалом є казки авторів В. Сухомлинського, Л. Українки, В. Біанкі, Б. Грінченка, Н. Забіли [12; 13; 14; 15; 16].

Науковий факт – завдяки емоційній взаємодії з образами казок діти здатні засвоювати певні знання та уявлення, розвивати конкретні судження та

формулювати особистісні висновки. Використання образності в казках сприяє формуванню перших синкретичних уявлень про об'єкти та явища. Екологічні казки, що базуються на наукових фактах, але залишаються у казковій формі подання інформації, за висновками багатьох дослідників, можуть оптимізувати процес екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку, надаючи йому емоційно-чуттєвого спрямування.

Використання екологічних казок з природничим змістом у процесі екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку має велике значення з причини наявності наукової бази, яка дозволяє сформувати реалістичні уявлення про окремі об'єкти та явища природи, потреби живих організмів, а також про зв'язки та взаємозалежності в природі, які представлені в багатоступеневій ієрархічній послідовності та єдності. Такий підхід забезпечує цілісність раціонального та емоційного пізнання та відповідає характеру мислення та інтересам маленьких дітей.

Проте, важливо пам'ятати, що казка служить лише допоміжним засобом екологічного виховання старших дошкільників. Її завданням є закріплення знань, які дитина здобуває під час вивчення природи, зокрема в натуральному середовищі. Тому перед тим, як читати або розповідати дітям екологічну казку, важливо здійснити кілька екскурсій у природу, щоб ознайомити їх з морфологічною будовою та умовами існування рослин чи тварин, які згадуються в даній казці.

Вченими доведено, що через емоційну взаємодію з образами діти засвоюють певні знання й уявлення, виробляють конкретні судження, формулюють особистісні висновки. Образність казки сприяє формуванню перших синкретичних уявлень про ті об'єкти і явища, про які в ній розповідається.

Екологічна казка, в основу якої покладено конкретні наукові факти, а форма подання інформації залишається казковою, на думку багатьох науковців, здатна оптимізувати процес екологічного виховання дітей старшого

дошкільного віку, надаючи йому почуттєвої спрямованості. Вагомість використання екологічної казки природознавчого змісту в процесі екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку обумовлена й тим, що вона має наукову основу, яка дозволяє формувати реалістичні уявлення про окремі об'єкти та явища природи, потреби живих організмів, зв'язки та залежності в природі в багатоступеневій ієрархічній послідовності та єдності; забезпечує цілісність раціонального та емоційного в пізнанні; відповідає характеру мислення та інтересам дитини.

Проте слід пам'ятати, що казка є допоміжним засобом екологічного виховання дошкільника. Вона має сприяти закріпленню знань, що набуває дитина під час занять з ознайомлення з природою, зокрема в природному оточенні. Тому, перш, ніж читати чи розповідати дітям екологічну казку, треба обов'язково здійснити декілька мандрівок у природу, щоб ознайомити дітей із морфологічною будовою й домівкою рослин чи тварин, які будуть траплятися в тій казці, з якою буде ознайомлена дитина.

Отже, роль казок в екологічному вихованні дітей старшого дошкільного віку полягає в послідовному закріпленні та розширенні уявлення про окремі об'єкти та явища природи; формуванні уявлень про зв'язки та залежність у світі природи, цілісність природи, розвитку позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 01.03.2024).
2. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи : метод. посіб. Київ. 2013. 115 с.
3. Лисенко Н. Психолого-педагогічні механізми сприймання авторської казки. Київ : Вища школа, 1994. 398 с.

4. Русова С. В оборону казки. Вибрані педагогічні твори. Освіта, 1996. С. 202–206.
5. Лавріненко Л. І. Екологічне виховання молодших школярів в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс]. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2014. Вип. 120. С. 145-146. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2014_120_45 (дата звернення: 01.03.2024).
6. Бєленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік : навч.-метод. посіб. 2-ге вид. Київ: Генеза, 2014. 112 с.
7. Горопаха Н. М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне : Волинські обереги, 2001. 212 с.
8. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Львів : Світ, 1994. 144 с.
9. Аматьєва О. П. Діагностика та розвиток творчих здібностей дошкільників у театральній-ігровій діяльності. *Наука і освіта*. 1999. №5-6. С. 77–80.
10. Фесюкова Л. Б. Виховання казкою. Харків : Фоліо, 2000. 464 с.
11. Вахняк Н., Божко А. Формування екологічної культури у дітей дошкільного віку засобами казки. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогіка. 2014. №2. С. 232–237.
12. Сухомлинський В. Добірка казок та оповідань для дітей. URL : <https://mala.storinka.org.html> (дата звернення: 01.03.2024).
13. Українка Л. Дитячі ігри, пісні і казки. Видавничий союз «Андронум», 2020. 38 с.
14. Казки та оповідання Віталія Біанкі. URL : <https://tales.org.ua/kazky/kazki-zarubizhnih-avtoriv/kazky-i-opovidannia-vitaliia-bianki/> (дата звернення: 02.03.2024).

15. Грінченко Борис. Легенди та казки: [Для мол. та серед. шк. віку] / Упорядкув. та передм. Л. М. Ліщинської. Київ : Школа, 2006. 208 с.
16. Казки Наталії Забіли. URL : <https://derevo-kazok.org/kazki-natali-zabili/> (дата звернення: 02.03.2024).

*Андрєєва Олена, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: С. О. Довбня,
доцент, кандидат педагогічних наук,
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова*

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ РОДИН ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНТЕНТ

***Анотація.** У статті проаналізовано чинні нормативно-правові законодавчі та методичні документи з проблеми партнерської взаємодії родин та закладів дошкільної освіти в Україні. Висвітлено наукові дослідження і публікації щодо партнерської взаємодії родини та закладів дошкільної освіти в сучасних реаліях. Поставлено акценти на провідні напрями партнерської взаємодії: підготовка педагогічного колективу закладу дошкільної освіти до партнерської взаємодії з батьками; залучення батьків до освітнього процесу життєдіяльності закладу дошкільної освіти, З'ясовано, що на батьків та педагогів покладається важлива місія – приділяти більші зусилля для створення атмосфери взаємопідтримки, взаємоповаги та спільності інтересів через сучасні форми.*

***Ключові слова:** партнерство, педагогіка партнерства, взаємодія, співпраця, батьки, родина, заклад дошкільної освіти.*

Актуальність питання забезпечення партнерської взаємодії родини та закладу дошкільної освіти в сучасних умовах обумовлена змінами цінностей в українському суспільстві, викликаними збройною агресією Російської Федерації в Україні починаючи з 2014 року та широкомасштабним військовим

нападом на Україну з 24 лютого 2022 року. Гибель дітей, цивільного населення, руйнування домівок та інфраструктури, стали нашою реальністю. Українські діти позбавлені можливості регулярно відвідувати заклади дошкільної освіти, вільно взаємодіяти з однолітками, грати на свіжому повітрі, відвідувати театри, музеї та подорожувати. Дітей оточують стривожені та розгублені дорослі.

Фундаментальною основою розбудови та розвитку в Україні партнерської взаємодії родини та закладів дошкільної освіти є система законодавчих, нормативних та методичних документів. Відповідальність за виховання і розвиток дитини, роль сім'ї, обов'язки батьків або осіб, які їх замінюють закріплені в Україні на законодавчому рівні, а саме Конвенцією про права дитини, Законом України «Про освіту», Законом України «Про дошкільну освіту» тощо.

Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) визначає, що ключові компетентності під час здобуття дошкільної освіти формуються за підтримки батьків в умовах родинного виховання.

Орієнтація на партнерство у розвитку, навчанні та вихованні дітей, а також професійній взаємодії є стратегічним напрямом забезпечення якості освіти, та визначена наказом державної служби якості освіти України від 30 листопада 2020 року №01-11/71 «Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти».

Запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії «дитина-батьки-педагог» є одним з напрямів Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти», містить сутність поняття партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Українське суспільство потребує самодостатніх, творчих та креативних особистостей, які мають ґрунтовні знання та володіють компетентностями, що

потрібні у сучасному світі. (Постанова Верховної Ради України «Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України»).

Тому, задля забезпечення формування майбутнього української нації, особливо в умовах війни, необхідно консолідувати зусилля родини, закладу дошкільної освіти та вивести взаємодію учасників освітнього процесу на якісно вищий рівень.

М. Левківським та Д. Пащенко в науково-популярному виданні «Історія педагогіки» описано зародження основ вітчизняної педагогіки батьківства.

Організацію педагогічного просвітництва батьків в 50-і роки розпочав видатний український педагог-гуманіст В. Сухомлинський. Автор зазначав, що: «...людину ми творимо любов'ю – любов'ю батька до матері і матері до батька, любов'ю батька і матері до людей, глибокою вірою в гідність і красу людини. Прекрасні діти виростають у тих сім'ях, де мати і батько по-справжньому люблять одне одного і разом з тим люблять і поважають людей. Я відразу бачу дитину, в якій батьки глибоко, сердечно, красиво, віддано люблять одне одного. У такої дитини – мир і спокій у душі, стійке моральне здоров'я, щиросердна віра в добро, віра в красу людську» [9, с. 332].

Педагогічна система за В. Сухомлинським передбачає родинно виховання, за яким батьки повинні стати активними помічниками педагогів. Система взаємодії родини та педагогів передбачає навчання батьків та залучення до проведення свят і традицій, суспільно-корисної діяльності. У книзі «Батьківська педагогіка» вчений розкрив кращі набутки етнічних засад виховання. Головним у зв'язку родини і закладу виступає глибоке народне підґрунтя. Народні бувальщини, легенди, оповіді є системою етнічних цінностей, яку продукує народ, та найповніше відображає його ментальність, національну свідомість. Ці цінності народ відтворює і розвиває через мову, літературу, мистецтво, фольклор, виробничі відносини, побут, а також через звичаї і традиції.

Питання організації партнерської взаємодії родин та закладів дошкільної та досліджені Т. Бабко, О. Банах, А. Вознюк, Г. Коломoeць, Л. Кудрик, О. Мельник та ін. Науковцями визначено алгоритм створення і функціонування моделі партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї, який містить наступні *етапи*: визначення цільових установок; вибір стратегії; планування; реалізація; моніторинг; корекція (педагогічної рефлексії та оцінки) сім'ї [2, с.16].

В результаті проведених вище висвітлених досліджень встановлено, що основними *напрямами* взаємодії з родинами та закладу дошкільної освіти є: ведення характеристик сімей дітей; організація діагностичної роботи щодо вивчення сімей; організація психолого-педагогічної освіти батьків; робота психологічної служби закладу дошкільної освіти; упровадження системи масових заходів із батьками, робота з організації спільної діяльності та відпочинку; створення умов для забезпечення прав батьків на участь в управлінні закладом освіти, організації освітнього процесу; активне включення, за необхідності, у роботу сімей практичного психолога, бібліотекаря, педагога-організатора, вихователя групи продовженого дня; розширення сфери додаткових освітніх послуг.

Водночас до основних *напрямів взаємодії* родини та закладу дошкільної освіти пропонується відносити: залучення батьків до життя закладу; досягнення узгодженості у підходах до виховання дитини; надання кваліфікованої допомоги та підтримки батькам і дитині у складних педагогічних та життєвих ситуаціях; інформування батьків про освітній процес, про ресурси, які сім'я може використовувати для освіти своєї дитини, справедливого розв'язання батьківсько-дитячих конфліктів.

Н. Волкова зазначає, що ефективність процесу спільної взаємодії з родинами забезпечується за умови дотримання педагогами таких психолого-педагогічних правил та вимог: підвищення авторитету батьків; довіра до

виховних можливостей батьків, підвищення рівня їхньої педагогічної культури й активності виховання; педагогічний такт, неприпустимість необережного втручання в життя сім'ї [2, с. 26].

За І. Оніщенко [11, 7-138], сучасними формами взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами є (див. рис.1):

Рис. 1. Сучасні форми взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами

На основі вище зазначеного теоретичного аналізу досліджень, з'ясовуємо, що ефективне партнерство родини та закладу дошкільної освіти має здійснюватися у двох *напрямах*: підготовка педагогічного колективу закладу освіти до взаємодії з батьками; залучення батьків до освітнього процесу життєдіяльності закладу дошкільної освіти. Оскільки учасники освітнього

процесу є тим самим мікросередовищем, яке має суспільний вплив та зумовлює формування особистості, тобто індивіда як члена суспільства, з тими якостями, які дозволяють йому відповідати вимогам суспільства. Таким чином на батьків та педагогів покладається важлива місія – приділяти більші зусилля для створення атмосфери взаємопідтримки, взаємоповаги та спільності інтересів через сучасні форми.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). (електронний ресурс) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS34727>.
2. Бабко Т., Банах О., Вознюк А., Коломоєць К., Кудрик Л., Мельник О. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи. Навчально-методичний посібник. Видавничий дім «Освіта». 2020. С. 29-35.
3. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Центр учбової літератури. 2023. С. 22-24.
4. Дуткевич Т. Дошкільна психологія. Центр учбової літератури. 2022. С. 14, 39-40.
5. Закон України «Про освіту». (<https://ips.ligazakon.net/document/T172145>).
6. Закон України «Про дошкільну освіту». (<https://ips.ligazakon.net/document/T012628>).
7. Конвенція про права дитини. (<https://ips.ligazakon.net/document/MU89K01U>).
8. Каньоса Н. Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами. Навчальний посібник. Камінець-Подільський, 2015. С. 28-37.
9. Левківський М., Пащенко Д. Історія педагогіки. Центр учбової літератури. 2022. С. 332.

10. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка. Навчальний посібник. Академвидав. 2006. С. 409-426.
11. Оніщенко І. Якщо батьки – партнери. Сучасні форми роботи з батьками першокласників. Видавнича група «Основа». 2019. С. 7-138.
12. Сімейний кодекс України.
(<https://ips.ligazakon.net/document/T022947>).
13. Стеценко Г., Тіхонова Н. Партнерська взаємодія між школою та сім'єю як необхідна умова формування системи цінностей дитини (з досвіду роботи). Навчально-методичний посібник. Кропивницький. 2023. С. 5-32.

***Бабенко Дмитро**, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: В.В. Лисиця,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ STORYTELLING

***Анотація.** У науковій розвідці йдеться про проблему формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Розглядається метод Storytelling як засіб формування означеної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.*

***Ключові слова:** діти старшого дошкільного віку, комунікативна компетентність, метод Storytelling.*

Аналітики сходяться на думці, що до 2025 року люди і роботи порівну поділять між собою виконання трудових функцій. Тому в найближчому майбутньому, щоб нам залишатися затребуваними на ринку праці, а нашим дітям – зробити перші успішні кроки в кар'єрі, вже недостатньо мати профільну освіту і досвід роботи в своїй сфері. Працівникам майбутнього будуть потрібні додаткові знання і вміння, які не під силу повторити або доручити роботу чи комп'ютерній програмі.

Саме такі вміння прийнято відносити до soft skills або «м'яких навичок», а про необхідність їх розвитку останнім часом говорять все більше і більше [3].

Soft skills та комунікативна компетентність тісно між собою взаємопов'язані, але soft skills охоплюють ширший спектр навичок, які включають не лише комунікативні, а й соціальні, когнітивні та особистісні властивості. З іншого боку, комунікативна компетентність фокусується на здатності ефективно спілкуватися та взаємодіяти з іншими. Наприклад, вміння ефективно спілкуватися – одна з основних складових комунікативної компетентності, є лише однією з soft skills.

Про значущість проблеми формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти, де визначено, що «провідним завданням у контексті навчання у ЗДО визначено розвиток мовлення дитини, її активну позицію у процесі оволодіння мовленням» [1].

Закон України «Про дошкільну освіту» також окреслює провідні завдання у контексті формування комунікативної компетентності дошкільника і визначає, що пріоритетним завданням сучасної освіти є «формування особистості дитини, розвиток її здібностей, формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєво-соціального досвіду» [2].

Проблема формування комунікативної компетентності дошкільників досліджувалася науковцями в різних аспектах: психологічному (Л. Виготський, О. Лурія, Т. Піроженко, С. Рубінштейн та ін.); психолінгвістичному (І. Зимня, О. Леонтьєв та ін.); педагогічному (Е. Короткова, Н. Орланова, Є. Тихеева, О. Ушакова та ін.); лінгводидактичному (А. Богущ, О. Біляєв, Н. Гавриш, В. Мельничайко та ін.).

Вплив гри на виховний процес дітей було розкрито в роботах педагогів-класиків (А. Коменський, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), психологів (Л. Виготський, Н. Виноградов, Д. Ельконін, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе та ін.), сучасних педагогів (Л. Артемова, А. Бондаренко,

Г. Григоренко, В. Захарченко, Т. Маркова та ін.). Аналіз досліджень свідчить, що процес формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку буде ефективним за певних організаційно-педагогічних умов та залежить від того, які засоби використовуються для її формування.

Як відомо, процесу формування комунікативної компетентності дошкільника сприяє ігрова діяльність, яка є природною діяльністю дитини і активізує всі пізнавальні процеси дитини, спонукає до роздумів, вчить взаємодіяти із оточуючими. До таких ігор належать сюжетно-рольові, які передбачають вибір певної ситуації та сюжету, у процесі яких діти розігрують певні ролі. Через гру дошкільники вчаться висловлювати свої думки, відповідні до ситуації спілкування використовувати засоби мови, збагачується їх мовлення, формуються навички культури мовлення та ін.

Storytelling (сторітелінг) в освіті – це словесний метод навчання, де за допомогою представлення цікавих подій або візуальних матеріалів викликають інтерес до навчання та опановують знання з певного предмета. Цікава, правильно складена історія закріплюється в пам'яті дітей, змушує їх зосередитися на темі, краще зрозуміти її. Завдяки сторітелінгу діти отримують: навички ефективного запам'ятовування, розвиток креативного мислення, об'єктивний погляд на події з практичної точки зору, добре розвинуті навички активного слухання, можливість проявляти творчість під час навчання, мотивацію до написання власних історій та розвиток комунікативних навичок.

Наші подальші наукові розвідки стосуватимуться дослідженню методу storytelling як засобу формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. БКДО (нова редакція) URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 01.03.2024)

2. Закон України «Про дошкільну освіту»

URL: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2234/> (дата звернення: 01.03.2024)

3. Soft skills. М'які навички для успішної кар'єри майбутнього.

URL: <https://taslife.com.ua/blog/soft-skills> (дата звернення: 01.03.2024)

*Базима Світлана, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: А.П. Дмитренко,
доктор філософії, старший викладач,
завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка*

ФОРМИ РОБОТИ ЗДО І СІМ'Ї В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРИРОДОЮ

***Анотація.** Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою є важливим аспектом їхнього розвитку. Воно сприяє формуванню у дітей екологічної свідомості, любові до природи та відповідального ставлення до навколишнього середовища. Співпраця між закладом дошкільної освіти та сім'єю відіграє важливу роль у цьому процесі. Використання різних форм роботи закладу дошкільної освіти і сім'ї в процесі ознайомлення дітей дошкільного віку з природою дозволяє створити сприятливе середовище для формування у дітей природничо-екологічної компетентності та любові до природи.*

***Ключові слова:** діти дошкільного віку, природничо-екологічна компетентність, ознайомлення дітей дошкільного віку з природою, форми роботи закладу дошкільної освіти і сім'ї.*

Постановка проблеми. Родина – це первинне середовище виховання дитини, де під впливом об'єктивних умов (складу сім'ї, стилю сімейних взаємин, прикладу і авторитетності батьків) і суб'єктивних умов (цілеспрямоване виховання з боку дорослих) здійснюється процес формування особистості, що розвивається. Основні ціннісні орієнтації та соціальні установки дітей дошкільного віку формуються в сім'ї.

Розуміючи, що основа фізичного і психічного розвитку дитини закладається в родинному колі, заклади дошкільної освіти покликані вивчати потреби та запити сучасних сімей, для якісної взаємодії. Тісний контакт із батьками вихованців забезпечує співпрацю з актуальних питань виховання та навчання, сприяє порозумінню між сім'ями та педагогічним колективом, а також обміну педагогічним досвідом. Такі стосунки необхідні для того, щоб батьки могли скласти правильне уявлення про свою дитину, об'єктивно оцінити її та визначити оптимальний шлях цілісного розвитку дитини [4].

Процес ознайомлення дітей дошкільного віку з природою визначається як один із важливих напрямів їхнього виховання та навчання. Дітям потрібно надавати можливості досліджувати, вивчати та розуміти природне середовище навколо себе [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та методичні аспекти екологічного виховання дітей дошкільного віку розкрито у дослідженнях низки науковців Г. Беленька, Н. Глухова, Н. Горопаха, Л. Загородня, Н. Кот, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Яришева.

Ці автори представляють останні дослідження та розробки в галузі ознайомлення дітей дошкільного віку з природою та формування у них екологічної свідомості.

Мета статті – розглянути та проаналізувати форми роботи закладу дошкільної освіти і сім'ї в процесі ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

Виклад основного матеріалу. Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою є важливим аспектом їхнього розвитку. Воно сприяє формуванню у дітей екологічної свідомості, любові до природи та природовідповідного ставлення до навколишнього середовища. У цьому процесі ключову роль відіграє співпраця між закладом дошкільної освіти та сім'єю [3].

Існує багато форм роботи, які можуть використовувати вихователями закладу дошкільної освіти для взаємодії з родинами вихованців у процесі ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Розглянемо деякі з них:

- спільні екскурсії та походи в природу (екскурсії та походи дозволяють дітям безпосередньо спостерігати за природою, вивчати її різноманітність та взаємозв'язки між живими організмами);

- організація екологічних свят і розваг (екологічні свята та розваги сприяють формуванню у дітей інтересу до природи та бажання її захищати. Вони можуть включати виставки дитячих робіт, конкурси малюнків та вікторини);

- залучення батьків до участі в екологічних проєктах (батьки можуть бути залучені до участі в екологічних проєктах, таких як озеленення території ЗДО, створення екологічних стежок або проведення екологічних свят) [2].

Обираючи форми спілкування з батьками, важливо пам'ятати, що потрібно відмовитися від настанов і залучати батьків до рішення важливих проблем і пошуку спільних правильних відповідей.

Для формування екологічної культури необхідно давати дітям базові знання про природу та її об'єкти, підтримувати їхній інтерес до вивчення довкілля, навчати бачити прекрасне та незвичне в повсякденному, викликати естетичні враження та формувати природодоцільну поведінку в дітей. Ми повинні прищепити дітям почуття любові до навколишнього світу. Для цього можна запропонувати серію спостережень на природі, прослуховування співу птахів або милування заходом сонця та інші форми роботи можуть бути запропоновані батькам. Якщо такі заняття проводитимуться регулярно, діти слухатимуть музику лугів і полів та виховуватимуть у собі любов до природи [3].

Ефективне ознайомлення дітей дошкільного віку з природою можливе лише за умови тісної співпраці між педагогами закладу дошкільної освіти і

сім'єю. Використання різних форм роботи дозволяє створити сприятливе середовище для формування у дітей екологічної свідомості та любові до природи.

Вихователі закладів дошкільної освіти повинні тісно взаємодіяти з батьками. Батьки, у свою чергу, повинні підтримувати ініціативи ЗДО, створюючи вдома сприятливі умови для ознайомлення дітей з природою [4].

Висновки. Екологічна освіта та виховання дітей дошкільного віку є важливим аспектом їхнього всебічного розвитку та формування екологічної свідомості. Необхідно створювати сприятливі умови для ознайомлення дітей з природою та формування у них екологічних знань, умінь та навичок. Роль сім'ї в екологічному вихованні дітей дошкільного віку є важливою, батьки повинні бути активними учасниками цього процесу.

Форми роботи з батьками варто урізноманітнювати для досягнення кращих результатів у роботі спрямованій на ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

Список використаних джерел

1. Дитина: Програма і виховання навчання від 2 до 7 років / наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім.Б. Грінченка. Київ: Київський ун-т. ім. Грінченка, 2016. 304 с.
2. Кот Н. М. Умови ефективної взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї в екологічному вихованні старших дошкільників. Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту : передшкільна освіта: проблеми та перспективи / Миколаїв. держ. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т пед. освіти. Серія : Педагогічні науки. Миколаїв : МДУ, 2008. Т. 1. С. 96–104.
3. Плохій З. Сучасний зміст екологічного виховання: діти дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 2008. № 3. С. 3–6.
4. Полякова О. Робота з батьками в дошкільному закладі. *Дошкільний навчальний заклад*. 2007. № 4. С. 2-16.

*Балан Лілія, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: О.О. Войналович
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова*

ПРИЙОМИ МНЕМОТЕХНІКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОГО ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** У статті розкрито сутність поняття «мнемотехніка». Окреслено цінність використання мнемотехніки для формування навичок ефективного запам'ятовування у дітей старшого дошкільного віку. Виділено прийоми мнемотехніки, які є найефективнішими у використанні з дітьми старшого дошкільного віку для формування у них навичок запам'ятовування.*

***Ключові слова:** запам'ятовування, мнемотехніка, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Важливим завданням роботи вихователів у закладі дошкільної освіти виступає пошук ефективних засобів і методів роботи з дітьми для вдосконалення стану їх пізнавальної сфери, розвитку їх розумових здібностей, покращення показників уваги, мислення, пам'яті, уяви та ін. Одним із ефективних способів покращення засвоєння нової інформації шляхом свідомого утворення асоціативних зв'язків є мнемотехніка.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Мнемотехніку як засіб розвитку пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку вивчають у своїх працях Т. Андрющенко, Ю. Бабикіна, І. Балабанова, С. Бондар, В. Войтко, В. Волошина, О. Кміть, Т. Переверзева, Л. Рибалка, Г. Чепурний, О. Черниш, Н. Шульга, О. Якубишена та ін. Науковці зазначають, що використання мнемотехніки, що передбачає засвоєння дітьми нової інформації за допомогою застосування спеціальних методів і прийомів, сприяє покращенню процесу запам'ятовування, розвиває асоціативне мислення та уяву дошкільників;

підвищує їхню уважність; збагачує словниковий запас та позитивно впливає на формування зв'язного мовлення.

Методичні особливості використання мнемотехніки у вигляді мнемоквадратів, мнемодоріжок, мнемотаблиць, мнемозагадок висвітлюють І. Балабанова, Л. Зімакова, В. Лазаренко, О. Кміть, Г. Чепурний та ін. Вчені зауважують доцільність послідовного ознайомлення дітей із мнемотехнікою від мнемодоріжок до мнемотаблиць із поступовим ускладненням матеріалу та заміни ілюстрацій символами, асоціативними знаками тощо.

Мета статті є узагальнити сутність поняття мнемотехніки та виділити її прийоми, які є найефективнішими для формування навичок запам'ятовування у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Х. Бобровська, О. Самсонова, Г. Чорна пропонують під мнемотехнікою розуміти систему методів і прийомів, котрі забезпечують успішне запам'ятовування, зберігання і відтворення інформації чи знань про об'єкти навколишньої дійсності, розвиток асоціативного мислення, побудови логічних ланцюжків [1, с. 179].

А. Клименко визначає мнемотехніку як систему внутрішнього письма, що дозволяє послідовно записувати в мозок інформацію, перетворену на комбінації зорових образів [2, с. 132].

Мнемотехніка – це алгоритми, створені для того, щоб виділити, структурувати, запам'ятати, зберегти і відтворити інформацію за допомогою додаткових асоціацій. Відзначимо, що сучасна мнемотехніка – це досить ефективне тренування пам'яті, уваги, мислення тощо.

Наразі розроблено велику кількість прийомів і методів мнемотехніки з метою запам'ятовування. На наше переконання, найбільш ефективними у використанні з дітьми старшого дошкільного віку є такі:

1. Асоціативні картинки. Діти в цьому віці часто мають живу уяву. Використовуючи яскраві, веселі картинки для асоціації з поняттями або

предметами, які потрібно запам'ятати, можна значно полегшити процес запам'ятовування.

2. Рими та вірші. Створення римованих речень або віршів, в яких містяться дані, що потрібно запам'ятати, також може бути ефективним методом. Діти часто запам'ятовують речення або вірші легше, ніж прості списки слів.

3. Розповіді та історії. Створення вигаданих історій або розповідей, в яких використовується інформація, яку потрібно запам'ятати, може бути веселою та ефективною стратегією. Діти краще запам'ятовують, коли необхідна інформація вбудована в контекст цікавої історії.

4. Мнемонічні засоби. Використання спеціальних мнемонічних засобів, таких як акроніми або аббревіатури, може допомогти дітям запам'ятати послідовність певних даних або понять.

5. Групування інформації. Розбиття інформації на невеликі групи або категорії й використання асоціацій між ними може теж суттєво полегшити запам'ятовування. Таким чином, відбувається перетворення складної для сприйняття інформації в просту.

6. Використання рухів та дій. Передбачає пов'язування інформації з рухами або діями. Наприклад, дитина може виконати певний рух або дію під час навчання нової інформації, що допоможе їй легше її запам'ятати.

Звісно, важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та створювати адаптовані стратегії для кожної з них. Окрім того, цінно комбінувати різні методи та прийоми мнемотехніки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, використання мнемотехніки для формування навичок ефективного запам'ятовування у дітей старшого дошкільного віку може бути дуже корисним. Ці прийоми допомагають дітям розвивати краще розуміння та запам'ятовування інформації, що є важливим для їхнього розвитку у житті.

Подальші дослідження можуть спрямовуватися на вивчення ефективності різних методів мнемотехніки в контексті навчання та розвитку дітей старшого дошкільного віку, а також на розробку індивідуалізованих підходів до кожної дитини з урахуванням її особливостей та потреб.

Список використаних джерел

1. Бобровська Х. В., Самсонова О. О., Чорна Г. В. Методи і прийоми мнемотехніки як засіб розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 53. Т. 1. С. 177–182.
2. Клименко А. І. Використання прийомів мнемотехніки в роботі вчителя-логопеда дошкільного навчального закладу. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 2 (58). С. 130–135.

Барабаш Наталія, здобувачка
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Н. В. Лісневська,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СПОРТИВНІ СВЯТА І РОЗВАГИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Розкрито роль спортивних ігор та розваг у процесі формування здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку, та основні вимоги до їх організації та проведення.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, діти старшого дошкільного віку, спортивні свята, розваги, формування.

Постановка проблеми. У сучасному світі проблема формування здорового способу життя (далі – ЗСЖ) стає дедалі актуальнішою темою для обговорення, адже суспільство починає розуміти важливість того, що будь-яку хворобу краще попередити, ніж лікувати її наслідки, а особливо щодо дітей

дошкільного віку, адже вони вже через 10-20 років стануть показником суспільного здоров'я. Дошкільний вік є найбільш сенситивним періодом для закладання основ здорового способу життя, що зумовлює необхідність пошуку ефективних засобів формування досліджуваної якості в закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукової психологічної та педагогічної літератури засвідчив, що проблемі здоров'язбереження присвячені численні наукові дослідження. Зокрема Г. Власюк, О. Дубогай, М. Зубалій, Л. Волкова, І. Петренко, Н. Хоменко розглядали в своїх працях проблему формування ЗСЖ у дітей та молоді. Проблема формування ЗСЖ у дітей дошкільного віку знайшла відображення в наукових доробках С. Даниляк, Н. Денисенко, П. Карепової, Т. Кириченко, Н. Лісневської, В. Нестеренко, Т. Паламарчук, Т. Поніманської, Л. Печки, Ю. Федько, Т. Шульги та багатьох інших. Особливості організації та проведення спортивних свят і розваг в ЗДО розкрито в працях Н. Ветлугіної, В. Городиської, І. Дубровіної, В. Литарь, І. Морозової, Т. Науменко, І. Романюк, А. Терещенко, І. Терещенко, В. Харматової, А. Шевчук, С. Шоломович, М. Шуть та інших.

Мета статті: теоретично обґрунтувати роль спортивних ігор і розваг у процесі формування здорового способу життя в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Як зазначається в Законі України «Про дошкільну освіту», «збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини» є першочерговим завданням освітнього процесу в умовах сучасності [2].

Здоровий спосіб життя – це такий стиль життя, при якому здоров'я людини не тільки не погіршується, а, навпаки, зберігається, зміцнюється та покращується, організм пристосований до негативної дії зовнішніх чинників,

зберігає свою цілісність і функціональні можливості протягом усього життя [3, с. 213].

В умовах ЗДО діти старшого дошкільного віку мають оволодіти знаннями про здоров'я та його значення у житті людини, дізнатися про свої фізичні можливості, індивідуальні особливості свого фізичного розвитку, елементарні способи управління своїм емоційним та фізичним станом. Діти цього вікового періоду знайомляться з фізичною культурою та спортом, що сприяє розширенню їхнього кругозору та позитивно впливає на розвиток інтересу до занять фізичною культурою.

Як зазначає українська дослідниця Л. Резніченко, основною метою діяльності щодо формування ЗСЖ у дітей дошкільного віку є виховання в них бажання та формування здатності самостійно здійснювати пошук вирішення задач, пов'язаних із підтримкою, збереженням і зміцненням власного здоров'я [4].

При цьому особливого значення набувають форми організації діяльності дошкільників: заняття, ігрова та трудова діяльність, серед яких особливе місце займають свята та розваги. Такі форми організації діяльності в умовах ЗДО дозволяють створити особливу атмосферу, яка сприяє розвитку емоційної сприйнятливості та чуйності дітей, а також розвитку пізнавального інтересу та фізичної активності.

Відповідно до чинних програм для ЗДО фізкультурні розваги, проводяться у всіх вікових групах починаючи з другої молодшої групи, один-два рази на місяць.

Варто зазначити, що їхня тривалість має становити:

- у групі раннього віку (третій рік життя): 15 – 20 хвилин;
- у другій молодшій групі: 20 – 25 хвилин;
- у середній: 25 – 30 хвилин;
- у старшій: 35 – 40 хвилин [3].

Традиційно, такі заходи організовуються та проводяться в другій половині дня. Натомість, в канікулярний період і влітку вони проводяться в першій половині дня після сніданку. Одними з видів фізкультурних розваг в ЗДО є Дні здоров'я та спортивні свята. Однак, такі форми діяльності дітей проводяться в ті дні, що не відведені для фізкультурних занять [6].

Безумовно, ефективність спортивних свят та розваг багато в чому залежить від активності дошкільнят. Важливо враховувати той факт, що для дошкільнят характерні бурхливі прояви емоцій, а особливо в змагальних естафетах. Тому необхідно стежити за тим, щоб вони не були надмірно збуджені, і в той же час необхідно звертати увагу на їхні емоційні прояви [1].

Варто зазначити, що такі заходи можна проводити як у приміщенні, так і на спортивному майданчику або ж в природному середовищі (ліс, берег водойми, парк тощо).

Підготовка фізкультурно-розважальних заходів у ЗДО не повинна бути обтяжливою, однак, важливо обрати найрізноманітніші форми проведення; присвячувати такі заходи певній порі року, спортивній події, святу тощо.

Для дітей старшого дошкільного віку такі заходи мають змагальний характер та передбачають необхідність включення в їх структуру естафет та ігор змагального характеру. Окрім того, вихованці розподіляються на команди (зазвичай 2), обираються капітани команд. Зазвичай, чергування ігор та вправ відбувається в такий спосіб: ігри змагального характеру; фізичні вправи з предметами, естафети.

Для створення в дітей святкового радісного настрою, доцільно прикрасити спортивний майданчик або приміщення, де вони проводяться. Музика має значний емоційний вплив під час цих занять, тому її можна відтворювати під час різних видів вправ. Водночас слід розумно підходити до вибору музичних творів.

Закінчується спортивне свято чи розвага, по можливості, сюрпризним моментом: нагородженням грамотами, «медалями», солодощами тощо. Варто зазначити, що спортивні свята проводяться два-три рази на рік, починаючи з молодшого дошкільного віку. Оптимальною тривалістю такого заходу для старших дошкільників є 50-60 хв. [1, с. 70].

Такі заходи організовують у першій або другій половині дня. До того ж вони можуть проходити як у музичній чи фізкультурній залі, так і на майданчику, в парку тощо. Якщо розвага чи свято проводиться у приміщення, важливо приділити особливу увагу організації повноцінної прогулянки у цей день [1, с. 70].

Підготовка до фізкультурних свят і розваг потребує ретельної розробки сценарію, розподілу обов'язків щодо оформлення місця проведення, підготовки музичного супроводу, атрибутів, костюмів, призів та нагород тощо. Під час розробки сценарію важливо приділити особливу увагу сюрпризному моменту, урочистому відкриттю та закриттю заходу, показовим номерам, підведенню підсумків, нагородженню призами та подарунками.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи викладене в межах цієї публікації, можна зробити висновок про те, що спортивні свята та розваги – це невід'ємна частина життя дошкільників, їх рухової активності, один із найважливіших засобів гармонійного розвитку особистості дітей дошкільного віку та формування в них навичок ЗСЖ.

Список використаних джерел

1. Гордієнко Л. П. Зміст та методика організації фізкультурних свят та розваг для дошкільників. URL: <https://vseosvita.ua/library/zmist-ta-metodika-organizacii-fizkulturnih-svat-ta-rozvag-dla-doskilnikiv-418849.html> (дата звернення: 20.02.2024).
2. Закон України «Про дошкільну освіту» № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 15.02.2024).

3. Лісневська Н. В. Шляхи формування основ здорового способу життя у дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*, Вип. 4. 2019. С. 211–217.
4. Резніченко Л. М. Формування здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-zdorovogo-sposobu-zitta-u-ditej-starsogo-doskilnogo-viku-115401.html> (дата звернення: 20.02.2024).
5. Шепеленко Т. В. Фізичне виховання у формуванні здорового способу життя: навчальний посібник. Харків : УкрДУЗТ, 2018. 127 с.

Баран Олена, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
Науковий керівник: Н.В. Скотна, доктор філософських наук, професор Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

РОЗВИТОК МОРАЛЬНО-ДУХОВНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті розкрито особливості розвитку морально-духовної сфери особистості; з'ясовано, що введення дитини в систему морально-духовних цінностей може відбуватися шляхом впливу на її раціональну (на основі знань) та ірраціональну (на основі віри) сфери; морально-духовний розвиток особистості визначено як процес творення моделі поведінки суб'єкта на основі засвоєних ним абсолютних вічних цінностей, що носять універсальний характер.

Ключові слова: морально-духовна сфера, морально-духовне виховання, морально-духовний розвиток, морально-духовні цінності, особистість.

Постановка проблеми. У світі на початку XXI століття спостерігається тенденція до переосмислення системи цінностей особистості, мети її життя, освіти. Бездуховність, яка сформувала споживацьке ставлення до природних

багатств, егоїзм, байдужість, жорстокість, агресивність тощо означають, що людина сьогодні переважно турбується про своє матеріальне задоволення та комфорт. Це не може не хвилювати філософів, соціологів, психологів та педагогів, які розуміють, що справжніми цілями життя є насамперед не економічні чи соціальні, а духовні багатства, пріоритет загальнолюдських цінностей. Важливим також є сприяння гармонійному розвитку кожної особистості, формуванню її моральних та духовних якостей, поглядів, переконань та ідеалів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі морально-духовного розвитку особистості присвячено праці І. Беха, А. Богуш, О. Вишневського, І. Зязюна, Т. Поніманської, С. Русової, В. Сухомлинського, Ж. Юзвак та ін. Науковці одностайні у тому, що плекання морально-духовних потреб, які впливають на спосіб життя особистості, її ціннісні орієнтири, мотиви, інтереси та ідеали, а також активне ставлення сучасного молодого покоління до навколишньої дійсності повинне стати тим орієнтиром, що уможливило духовне оновлення всіх сфер суспільного життя.

Мета статті – розкрити особливості розвитку морально-духовної сфери особистості.

Виклад основного матеріалу. Духовне оновлення – це відродження втрачених і формування нових морально-духовних цінностей, очищення сутнісних ідеалів та принципів життєдіяльності від деформацій, збагачення новим змістом всіх сторін морально-духовної сфери особистості, набуття нею соціальних якостей. Духовне оновлення є детермінантною суспільною потребою і здійснювати його слід починаючи з дошкільного дитинства. Т. Тюріна трактує морально-духовний розвиток особистості як ієрархію мотивів, виходячи з яких, особистість оцінює себе, інших, довкілля і планує свою діяльність [8, с. 14].

Результатом морально-духовного виховання є засвоєння особистістю прийнятих у суспільстві норм моралі, які визначають її ставлення до світу та виявляються у свідомому виборі способу дій і схильності до морального вчинку. Сформованість відповідного рівня моральності й духовності особистості характеризує її вміння будувати відносини з іншими людьми на основі поваги, доброзичливості, уваги, чуйності, а також розвиненість таких духовно-вольових якостей, як самостійність, цілеспрямованість, організованість, наполегливість тощо.

Дослідниця А. Богуш визначає поняття моральності та духовності поліаспектними за своєю змістовою характеристикою. Це своєрідний інтелектуально-чуттєвий емоційний стан особистості, що увиразнює й вияскравлює її цілісність. Вчена наголошує на тому, що рівень їх розвитку визначається сутнісними цінностями людини, багатогранністю форм самореалізації її духовного потенціалу, а також індивідуальним самоствердженням [2, с. 19]. На думку І. Степаненко, зазначені дефініції мають аксіологічний орієнтир та є системою цінностей особистості, тою детермінантою, навколо якої формується й розвивається людська сутність [7, с. 41].

Зауважимо, що науковці трактують поняття моральності та духовності також як суб'єктивне уявлення людини про добро та зло та акцентують на важливості їх формування у практичній діяльності, коли за внутрішнім мотивом так. зв. «голосом совісті» людина робить добро іншим, не думаючи про власну вигоду чи користь; «... утверджує в собі природну схильність до добра та готовність відстоювати його в собі і в навколишньому житті» [6, с. 101].

Простір для розвитку творчої, вільної, гуманної особистості, здатної до самостійного, відповідального вибору, відкриватиме така система цінностей, яка не буде нав'язуватися, яка органічно поєднуватиметься з провідними

життєвими цілями, сформованими ще в дитинстві. Цим забезпечується можливість становлення особистості, яка бере на себе відповідальність за власну діяльність, в подальшому стає реальним суб'єктом вдосконалення суспільства.

І. Бех також зауважує, що цілі й наміри морально та духовно зрілої особистості увиразнені в системі її індивідуальних цінностей та слугують основою особистісного самовизначення. Дослідник зазначає, що сфера морально-духовних цінностей охоплює сенс життя, милосердя, справедливість, чесність, толерантність, любов, добро [1, с. 234].

За визначенням О. Вишневського, О. Кобрій та М. Чепіль, морально-духовні цінності є недоторканими, абсолютними, вічними, які визначені Богом. Їх основою є такі категорії, як добро, чуйність, готовність прийти на допомогу, співпереживання, вміння прощати, великодушність, терпеливість, делікатність, поступливість. Науковці зазначають, що власне добро характеризує моральну цінність людських взаємин та є моральним взірцем і мотивом життєдіяльності. Добра людина втілює добро у житті й поведінці, прагне до нього. Вона чуйна, емпатійна, здатна співпереживати, готова прийти на допомогу [6, с. 105].

Зазначимо, розвиток морально-духовної сфери особистості дитини, введення її в систему морально-духовних цінностей може відбуватися шляхом впливу на її раціональну (на основі знань) та ірраціональну (на основі віри) сфери. Шлях введення дітей у систему морально-духовних цінностей через вплив на раціональну сферу передбачає: ознайомлення із загальними нормами і вимогами; формування поглядів і переконань, загальної спрямованості особистості [3, с. 43].

О. Вишневський пропонує інший процес морально-духовного розвитку дитини через ірраціональну (на основі віри) сферу. Саме інтеріоризація морально-духовних вартостей на основі віри передбачає апеляцію до почуттів

дитини. Безсумнівно, обов'язковим тут буде знання моральних приписів, що належить сфері раціонального, проте сприймання їх буде аналогічним сприйманню мистецтва. Людина сприймає морально-духовні вартості як незаперечні, абсолютні, такі, що не підлягають критиці (краса, чесність, любов, нетерпимість до зла, великодушність, милосердя, правда, мудрість, досконалість, доброта, надія, свобода, щирість, гідність, сумління, справедливість, благородство тощо). Вони є універсальними, мають вселюдський характер. Дотримання їх створює внутрішню гармонію та задоволення особистості [5, с. 183].

У вихованні дітей та молоді важливо знайти і забезпечити ефективні досягнення ідеалу, вдосконалення морально-духовної сфери кожної особистості. З цього приводу Г. Ващенко наголошував, що «...педагоги мусять допомогти дітям виробити ідеалістичний християнський світогляд і перебороти у формуванні його всі антихристиянські впливи» [4, с. 30].

Вихователю сам в першу чергу повинен розуміти зародження і розвиток любові, ненависті, гніву, страху, чим вони збуджуються, як послаблюються чи вкорінюються. І ключем у формуванні моральності та духовності особистості є організація і зміна різноманітних видів діяльності та спілкування з наступним аналізом і самоаналізом, у яких би задовольнялися її високоморальні потреби. Тому саме від виховання залежить, наскільки буде розвиватися прагнення особистості до розвитку її морально-духовної сфери.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, розвиток морально-духовної сфери особистості означає забезпечення орієнтації на морально-духовні цінності, які є недоторканими, абсолютними вічними. Їх основою є добро, чуйність, готовність прийти на допомогу, великодушність, милосердя, правда, мудрість, свобода, щирість, гідність, сумління, справедливість, благородство тощо. Власне вони й характеризують цінність людських взаємин та є моральним взірцем і мотивом життєдіяльності

особистості.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн.2. 280 с.
2. Богуш А.М. Дефініції «духовність» і «моральність» в аспекті національного виховання в Україні. *Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах* : зб. наук. праць. Київ, 2000. Кн. 1. С. 18 – 23.
3. Боришевський М.Й. Виховання духовності особистості: навч. метод. посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 104 с.
4. Ващенко Г. Мораль християнська і комуністична. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич, 1997. С. 7 – 64.
5. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів : 1996. 238 с.
6. Вишневський О.І., Кобрій О.М., Чепіль М.М. Теоретичні основи педагогіки : курс лекцій. Дрогобич : Відродження, 2001. 268 с.
7. Степаненко І.В. Духовність і життєва компетентність. *Філософська думка*. 2005. № 6. С. 40 – 55.
8. Тюріна Т. Духовна педагогіка: витоки, сутність і перспективи розвитку : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2005. 276 с.

*Белоус Ганна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: С.А. Тітаренко, кандидат педагогічних наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

***Анотація.** Здійснено аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми подолання тривожності у дітей дошкільного віку. Запропоновано психологічні ресурси для подолання тривожності у старших дошкільників.*

***Ключові слова:** тривожність, діти старшого дошкільного віку, психологічні ресурси.*

Постановка проблеми. Однією з актуальних сьогоденних проблем є емоційне благополуччя дітей, яке виявляється у їх позитивному самопочутті, психологічному комфорті та адекватному оцінюванні власних можливостей. У дошкільному віці ці аспекти можуть бути спотворені через наявність тривожності, яка є одним з бар'єрів для здорового розвитку дитини та впливає на її психічне здоров'я і формування особистості.

Старший дошкільний вік – це час інтенсивного розвитку та формування особистості дитини. Проте, разом з радісними відкриттями та навичками, діти можуть зіткнутися з різними емоційними викликами, зокрема з тривожністю. Тривожність у старших дошкільників може виникати з різних причин і виявлятися у різних формах, і вихователям важливо знати методи психологічної підтримки, щоб допомогти їм впоратися з цим станом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тривожність, як психологічна характеристика особистості, привертає увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників, серед яких можна відзначити В. Астапова, Т. Артемову, Н. Білопільську, О. Волошок, О. Захарова, В. Кагана, Ю. Кисельова, В. Кисловську, Л. Макшанцеву, Н. Коваленка, Я. Неверовича,

К. Лебединську, Л. Пасечника, Г. Сельє, Ч. Спілбергера, І. Троїцьку, П. Якобсона та інших вчених.

Тривожність – це психологічна особливість, яка проявляється у схильності людини до відчуття тривоги перед очікуваним негативним розвитком подій. Іноді вона вказує на неблагополучний особистісний розвиток і може стати передвісником неврозу або наслідком складної фізичної або психічної травми [4, с. 367].

Тривожність є складним емоційно-особистісним явищем, яке включає когнітивний, емоційний та операційний компоненти. Певний рівень тривожності є нормальним і корисним для оптимального адаптивного функціонування в реальному світі. Проте стійка наявність тривожності може свідчити про порушення в особистісному розвитку, що перешкоджає нормальному функціонуванню, активності та спілкуванню [2].

А. Пасічніченко вважає, що тривожність може бути основою для різних психологічних проблем у дитинстві, таких як порушення розвитку та ненормативна поведінка, включаючи делінквентність та адиктивну поведінку. Це свідчить про важливість розуміння та ефективного управління тривожністю в контексті психологічного здоров'я дитини [3].

Тривожність, як особистісна риса, завжди супроводжується відчуттям негативних емоцій, страхом, хвилюванням та невпевненістю. Дослідники вказують на те, що тривожність проявляється на рівнях соматичних відчуттів та поведінки. Внутрішніми соматичними виявами тривожності можуть бути прискорене серцебиття, поверхнєве дихання, сухість у роті тощо. У свою чергу, поведінкові прояви тривожності можуть бути ще більш різноманітними: діти можуть гойдатися на стільці, нервово терти ніс, стурбовано дотикатися до одягу, мати проблеми з кашлем та інші симптоми [1; 3].

Мета статті: обґрунтувати психологічні ресурси для подолання тривожності у старших дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Першим кроком у подоланні тривожності у старших дошкільників є створення безпечного та підтримуючого середовища. Діти повинні відчувати, що їхні емоції поважаються та що вони можуть вільно висловлювати свої почуття. Важливо навчити дітей звертатися за допомогою, коли вони відчують тривогу, і створити для них можливості для цього. Вихователі та батьки можуть створити емоційно підтримуюче середовище, відкрито спілкуючись з дітьми про їхні почуття, дозволяючи їм вільно висловлювати свої емоції та надавати підтримку та розуміння. Регулярний режим дня, чіткі правила та очікування допомагають створити відчуття безпеки для дітей. Вони повинні знати, що можна очікувати в різних ситуаціях та які кроки вони можуть зробити для заспокоєння себе у разі тривоги.

Дошкільний вік – це час інтенсивного соціального навчання, тому важливо сприяти створенню можливостей для дітей спілкуватися, грати разом та вирішувати конфлікти. Соціальна підтримка з однолітками та дорослими може допомогти дітям відчувати себе менш самотніми та вразливими. Вихователі та батьки повинні бути прикладом позитивної та спокійної поведінки. Імітація дорослими способів управління стресом та тривогою може бути навчальною для дітей, допомагаючи їм розвивати здатність самостійно впоратися з емоційними викликами. Забезпечення широкого спектру способів вираження допоможе дітям знайти той, який найбільше відповідає їхнім потребам. Створення безпечного та підтримуючого середовища для подолання тривожності у дошкільників вимагає комплексного підходу та співпраці між батьками, вихователями та іншими професіоналами, які працюють з дітьми.

Ігрова терапія є потужним інструментом для допомоги дітям виражати свої емоції та розвивати стратегії управління ними. Дошкільники часто виражають свої почуття та емоції через гру. Ігрова терапія надає дітям можливість вільно виражати свої тривоги, страхи та хвилювання через різноманітні ігри та активності. Це допомагає їм зрозуміти та приймати свої

емоції, а також розвивати стратегії для їх управління. Ігрова терапія може сприяти розвитку соціальних навичок у дітей, таких як співпраця, спілкування та взаємодія з однолітками. Групові ігри дозволяють дітям вчитися співпрацювати та вирішувати конфлікти, що може допомогти їм впоратися з тривогами та навчити ефективно спілкуватися про свої почуття. Ігрова терапія створює безпечне середовище, де діти можуть вільно експериментувати зі своїми емоціями та почуттями. Вони можуть використовувати різноманітні ігри та рольові ігри для вираження своїх почуттів та дослідження різних стратегій управління ними.

Ігрова терапія для подолання тривожності у дошкільників є потужним інструментом, який дозволяє дітям виражати свої емоції, розвивати соціальні навички та креативність, а також вчитися ефективно управляти своїми почуттями. Це може бути важливою складовою інтегрованого підходу до психологічної підтримки та розвитку дитини.

Техніки релаксації, такі як дихальні вправи, візуалізація та йога для дітей, можуть допомогти старшим дошкільникам заспокоїти свій розум та тіло в ситуаціях тривоги. Вони можуть вчити дітей усвідомленому способу реагувати на свої емоції та зменшувати напругу. Дихання має великий вплив на емоційний стан. Виконання простих дихальних вправ може допомогти дітям заспокоїти свої нерви та знизити рівень тривожності. Наприклад, дихання «Бджілка» або «Ліва права» може бути корисним для дошкільників. Вони можуть також навчитися рахувати до трьох під час вдиху, утримувати подих і рахувати до трьох під час видиху, щоб зробити дихання більш свідомим і спокійним.

Ефективним для подолання тривожності дитини є візуалізація – це уявлення себе у спокійному та безпечному місці або ситуації. Для дітей це може бути уявлення відпочинку на пляжі, гойдання на гойдалці або зустріч із улюбленим персонажем. Важливо дати дітям можливість обрати місце чи

сценарій візуалізації, який вони знаходять найбільш втішним. Під час проведення візуалізації, вони можуть відпочивати на м'якому килимку, закрити очі і уявляти всі деталі обраної сцени, відчуваючи відповідні емоції та відчуття спокою.

Загальною метою цих технік є зниження рівня тривожності та заспокоєння дітей, надаючи їм інструменти для самостійного керування своїми емоціями та стресом. Важливо пам'ятати, що кожна дитина унікальна, і може бути необхідно випробувати різні методи, щоб знайти той, який найбільш ефективний для кожної конкретної ситуації.

Включення старших дошкільників у групові діяльності, такі як групові ігри або творчі проєкти, може сприяти розвитку їхньої соціальної підтримки та відчуття належності до спільноти. Це може допомогти їм відчувати себе менш самотніми та вразливими в ситуаціях тривоги. Важливо, щоб батьки та вихователі були уважними до емоційних потреб дітей. Відкриті розмови про емоції та тривожність можуть допомогти старшим дошкільникам відчувати, що вони не самі зі своїми почуттями та можуть звертатися за підтримкою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Подолання тривожності у старших дошкільників вимагає комплексного підходу, що включає створення безпечного середовища, використання різноманітних психологічних методів та підтримку з боку батьків та вихователів. Зазначені вище психологічні ресурси можуть бути корисними для допомоги старшим дошкільникам подолати тривожність, щоб вони могли розвиватися здоровими та щасливими.

Список використаних джерел

1. Васьківська С. Про дитячу тривожність. *Дошкільне виховання*. 2018. №9. С.8-11.
2. Козлюк О.А., Руденко Н.М. Особливості розвитку тривожності дошкільників у системі дитячо-батьківських взаємин. *Проблеми сучасної*

психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за наук.ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський, 2017. №36. С. 131-145.

3. Пасічніченко А.В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. Психологія. Харків, 2012. Випуск 49. С. 93-95.

4. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М. Степанов. Київ, 2006. 424 с.

*Богославська Юлія, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Науковий керівник: С.В. Аржанухіна,
викладач-методист кафедри фортепіано
Комунального закладу Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРОВОЇ ФУНКЦІЇ

***Анотація:** тези присвячено питанням формування навичок спілкування дітей з порушеннями зорової функції. Надаються рекомендації щодо створення умов для позитивного самовідчуття дитини, її повноцінного соціально-особистісного розвитку.*

***Ключові слова:** спілкування, діти з порушеннями зору, зорова патологія, особистісно-орієнтована взаємодія.*

Постановка проблеми. Спілкування з однолітками і дорослими має велике значення для становлення особистості дитини, розвитку її внутрішнього світу.

Спілкування дітей з вадами зору може відбуватись як вербально, так і невербально.

На значення невербальної комунікації звертають увагу багато авторів, які займаються проблемою спілкування. Вони стверджують, що за допомогою жестів передається різноманітне ставлення до інформації, тоді як за допомогою слів – лише сама інформація. Інколи жести можуть замінювати слова. Вербальні компоненти розмови складають 35 %, а невербальні – 65 %.

Вважається, що жести і рухи, які ми використовуємо в процесі спілкування з іншими людьми, – це наша «друга мова». Велика увага віддається ролі мімічних засобів, що сприяють розумінню емоційного стану партнера по співбесіді, несуть додаткову інформацію. Експериментально доведено, що не менше 10-15 % інформації губиться при «нерухомому або непомітному обличчі» партнера по спілкуванню. Жестикуляція і міміка, модуляція голосом і паузи в самих неочікуваних місцях – все це дозволяє отримати від спілкування більше, ніж передає власне вербальний текст.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження К. Бюрклена, П. Віллея, А. Крогіуса, сучасних тифлопедагогів Л. Єгорової, Л. Рудакової, Л.Солнцевої та досвід роботи з дітьми, що мають вади зору дають змогу виділити серйозні відхилення в розвитку немовленнєвих засобів, що негативно впливають на такий важливий вид діяльності, як спілкування.

Діти з важкими порушеннями зору відрізняються майже відсутністю жестикуляції і маскообразним обличчям. Дитині важко виконувати такі дії, як підняти брови, зморщити ніс, надуті щічки.

Діти з порушенням зору можуть невірно сприймати пози і тим паче повторювати їх, не розуміють значення окремих поз, не розуміють по тій чи іншій позі зміст подій що відбуваються.

Відсутність розвинутих невербальних засобів спілкування негативно впливає на розвиток мовленнєвого розвитку. Мова дитини, що має вади зору невиразна, за допомогою інтонації дитина не може передати свій настрій на даний момент, не може передати чужі переживання.

Метою статті є висвітлення проблеми формування навичок спілкування серед дітей з порушеннями зорової функції.

Виклад основного матеріалу. Розвиток невербальних засобів спілкування у дитини дошкільного віку з нормальним зором відбувається за наслідуванням в процесі спілкування з дорослими та однолітками. Діти з вадами зору обмежені можливостями оволодіти невербальними засобами комунікації за зоровим наслідуванням, а оволодіння мовними засобами відбувається із значним відставанням від норми.

На процес розвитку комунікативної діяльності у дитини з важкою зоровою патологією впливає її особливе положення в родині і перебування в умовах спеціалізованого виховання та навчання, де з одного боку створені сприятливі умови для розвитку, а з іншого – обмежена можливість вільного спілкування з широким колом людей з нормальним зором.

Ці недоліки у розвитку дитини з зоровою патологією підштовхнули нас на розробку вербальних та невербальних засобів спілкування, а також на відчуття власного тіла, та вміння маніпулювати ним: розвиток м'язів обличчя та ознайомлення з основними жестами; ознайомлення з основними емоційними станами і засобами їх вираження (радість, страх, подив, горе); вправи на закріплення виразних рухів в ігровій діяльності; переніс сформованості вмінь в різноманітні види діяльності дітей; розвиток на цій основі мовленнєвого спілкування.

Етапність навчання не означає стійкої послідовності, має ігровий характер, сприяє розвитку у дитини схильностей до певного виду діяльності.

Не менш важливим етапом у роботі вихователя-педагога з формування навичок спілкування є соціально-особистісний розвиток дитини з порушенням зорового аналізатору. Основна мета постає у підтримці впевненості у собі та розвитку емоційно-позитивного ставлення до оточуючих; формування комунікативних навичок.

Важливою основою повноцінного соціально-особистісного розвитку дитини є створення умов, які забезпечують її позитивне самовідчуття. Для цього необхідно: підтримувати успіхи дитини (у грі, навчанні, спілкуванні), підбадьорювати під час невдач і всебічно допомагати повірити у свої сили та можливості.

Необхідно виховувати у дітей позитивне ставлення до оточуючих їх людей: толерантність, повагу та терплячість, незалежно від того, що всі люди різні; доцільно вчити дітей висловлювати свої смаки та інтереси (улюблена гра, іграшка, їжа, колір очей, волосся та ін.) та порівнювати власні уподобання з уподобаннями інших; важливо дитині допомогти зрозуміти, що бажання, думки, погляди різних людей можуть не співпадати.

Для успішного досягнення взаємодії з іншими людьми – з однолітками – дитині слід допомагати орієнтуватись в емоційних переживаннях та станах оточуючих і своїх власних: формувати вміння розрізняти основні соціальні емоції – горе, радість, страх, поганий та гарний настрій; виховувати здатність до співпереживання, прояву співчуття та підтримки; розвивати здатність виражати та усвідомлювати свої емоційні відчуття.

Розвитку цих вмінь в першу чергу сприяє організація театралізованих дій, різноманітних ігор на розвиток емоцій.

Розвиваючи в дітей з вадами зору соціальні навички, їх слід навчити узгоджувати свої дії з діями інших людей в іграх і в реальному житті, домовлятись в конфліктних ситуаціях, встановлювати нові контакти (з незнайомими однолітками).

Важливим аспектом соціального розвитку дошкільника з зоровою патологією є засвоєння елементарних правил етикету (вітатися, дякувати, вірно вести себе за столом та ін.) та інших основних норм взаємодії з оточуючим світом (домовлятись, підтримуватись черги та ін.). Для цього слід утворювати спеціальні психолого-педагогічні умови – перш за все, організовувати сумісну

діяльність дітей з вадами зору та зрячих однолітків, спрямовану на створення загального продукту (результату) у процесі постановки театралізованої вистави, будівництві сумісної будівлі з конструктору, кубиків тощо. У такій роботі діти з обмеженими можливостями придбають здатність ставити загальну мету, планувати сумісну роботу, підпорядковувати та контролювати свої бажання, узгоджувати думки.

В розвитку соціальних навичок особлива роль належить засвоєнню дітьми елементарних правил безпечної поведінки при взаємодії з іншими людьми, а саме: не відчиняти двері невідомим, чужим людям; не вступати в контакти з незнайомими людьми; знати, до кого слід звернутись, якщо загубився на вулиці, вміти при цьому назвати своє ім'я, домашню адресу, телефон.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Реалізація цих завдань вимагає від вихователя виконання ряду педагогічних вимог: особистісно-орієнтована взаємодія педагога з дитиною, формування ігрової діяльності як важливого фактору розвитку дитини, створення освітнього середовища, що сприятиме формуванню навичок спілкування, особистісному і пізнавальному розвитку дитини з особливими потребами.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Кононенко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посібн. для вузів. Київ: Освіта, 1998. 255 с.

Борбуляк Оксана, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка
Науковий керівник: А.В. Федорович,
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицький ДПУ ім. І. Франка

ЗМІСТ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. У статті зосереджено увагу на сутності пізнавального інтересу дітей дошкільного віку; підкреслено важливість педагогічного супроводу для удосконалення психічних процесів малюків та їхнього пізнавального розвитку.

Ключові слова: пізнавальний інтерес дитини, пізнавальна активність у дошкільному віці.

Постановка проблеми. Вимоги суспільства до вихованості й навченості дошкільника, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті, сформульовані у Базовому компоненті дошкільної освіти, який репрезентує ступінь компетентності – комплекс особистісних якостей і властивостей, потреб і здібностей, елементарних теоретичних уявлень, що становлять систему знань дитини, життєво важливих практичних умінь, які гарантують здатність реалізувати можливості розвитку особистості [1]. Це передбачає збагачення досвіду малюка, озброєння його навичками практичного життя, гармонійного входження у нове оточення, вміннями адекватно поводитися у незвичних соціальних обставинах.

Такі завдання повинні розв'язувати дорослі, що оточують дитину. Зокрема, працівники закладів дошкільної освіти мають забезпечувати умови для формування умінь пізнавати довкілля, себе, інших людей і практично застосовувати їх на практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Пізнавальні потреби, що виявляються в інтересах, спонукають малюка шукати способи і засоби для їх задоволення, стимулюють їхню пізнавальну активність, сприяють пізнанню

довкілля, розширенню світогляду. Відповідно до вікових можливостей інтереси дитини розвиваються й поглиблюються (О. Ковшар [2], Г. Люблінська, С. Максименко, Р. Павелків, Н. Пастушенко, З. Суддя [4] та ін.). Тому важливою є підтримка пізнавальної активності, коли у дошкільний період формується самосвідомість та світосприймання.

Мета статті: розкрити сутність поняття «пізнавальний інтерес» та особливості пізнавального розвитку дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Пізнання не є пасивним процесом, воно завжди поєднане з перетворенням пізнаного, а пізнавальний інтерес – виражається через цікавість до нових знань та навчальної діяльності. Це інтелектуальна спрямованість особистості на пошук нового у предметах, явищах, подіях, що супроводжується прагненням глибше пізнати їх особливості, усвідомленим ставленням до предметів, явищ, подій. Поняття «інтерес» характеризується багатогранністю змісту, форм прояву та ролі у становленні й життєдіяльності особистості; виявляється в активному ставленні до пізнання сутнісних властивостей предметів і явищ дійсності. Істотними ознаками пізнавального інтересу є інтелектуальна спрямованість та усвідомлене ставлення до об'єкта пізнання (прагнення «зрозуміти» його з різних сторін, глибоко, всебічно), емоційність [3].

В освітньому процесі пізнавальний інтерес відіграє важливу роль, адже – це емоційний вияв пізнавальних потреб дитини, важливий для формування різноманітних навиків й інтелекту. Інтерес (цікавість) є мотивацією, що здатна зробити будь-яку діяльність приємною, він має пошуковий характер. З накопиченням досвіду, активне ставлення до пізнання окремих предметів і явищ підвищується, виникають запитання, на які дошкільник активно шукає відповіді. Відбувається захоплення самим процесом пізнання: від етапу цікавості, допитливості, до стійкого пізнавального інтересу. Якщо інтерес до діяльності не стимулюється бажанням зрозуміти, розібратись, а полягає лише в

прагненні запам'ятати певний зразок, еталон чи факт, то це лише тимчасовий успіх. Стимуляція та укріплення пізнавального інтересу забезпечує реальний стан дитини як суб'єкта різних видів діяльності. Саме тому в більшості досліджень пізнавальний інтерес дошкільника розглядається як одна з вагомих мотиваційних тенденцій, що становлять основу навчальної діяльності, а також як необхідний і значущий компонент її структури [3].

Завдяки удосконаленню пізнавальних психічних процесів (відчуттів, сприймання, пам'яті, мислення, уяви, уваги), дитина накопичує враження, власний досвід пізнання. Відбувається її пізнавальний розвиток, здібності та якості видозмінюються, перебудовуються, набувають досконаліших форм. Одним із здобутків дошкільного дитинства є образні форми пізнання довкілля. Задовольняючи природну потребу у пізнанні (інтерес), малюк розкриває різні сторони своєї особистості: засвоює нову інформацію, запам'ятовує, розв'язує певні завдання, проявляє цікавість до певних видів діяльності, переживає емоції, прагне до самостійності [2].

Зважаючи на те, що становлення пізнавальної активності відбувається по-різному на різних вікових етапах (у молодшому дошкільному віці дитина звертається із запитання «чому?» до дорослого, а у старшому – це запитання ставить собі), то й характер взаємодії педагога з вихованцями різного віку теж має бути різним. При цьому вихователь повинен спрямувати пізнавальну активність дітей на конкретні предмети та явища, забезпечуючи належний освітній супровід та умови виховання [4]. Властивості пізнавальної активності та пізнавальний інтерес розвиваються, коли дотримуватися логічної схеми загальної організації пізнавальної діяльності дошкільників: від виділення окремих предметів до виділення системи зв'язків між ними, а тоді – від виокремлення окремих властивостей і якостей предметів, до їхнього аналізу і осмислення міжпредметних функціональних зв'язків [2].

Особливого значення набуває пошук ефективних шляхів підтримки зацікавленості, розвитку пізнавальної активності і самостійності мислення дошкільників. Адже пізнавальний інтерес дитини прямо залежить від знань і уявлень, якими вона володіє, а також від способів, якими дорослий їх передає, відкриває «міру незнання». Педагогічний підхід до вирішення цього питання полягає в тому, щоб збуджувати і постійно заохочувати пізнавальний інтерес до явищ довкілля; цілеспрямовано формувати його як якість особистості, що сприяє творчій активності та цілісному розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, зважаючи на унікальність дошкільного дитинства, особливості розвитку пізнавального інтересу вказують на його індивідуальний характер. За дитиною визнається право на несхожість, власний погляд, індивідуальні захоплення, інтереси, потреби.

Пізнавальний розвиток дитини дошкільного віку перебуває на рівні становлення і в подальшому стає міцним підґрунтям для розвитку позитивного ставлення до навчання, що визначає напрями наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 26.02.2024).
2. Ковшар О. Особливості розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в наступності. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія, педагогіка, психологія*. Київ: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. Вип. 18. С. 25–30.
3. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005 360 с.
4. Суддя З., Пастушенко Н. Системний підхід до формування пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку засобами пошуково-дослідницької діяльності.

Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія, педагогіка, психологія.
Київ: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. Вип. 24. С. 48–52.

Бородіна Анастасія, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: І.В. Корякіна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

МАЛЕНЬКІ КРОКИ ДО ВЕЛИКИХ ДОСЯГНЕНЬ: РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ У ДІТЕЙ З ООП

Анотація. Дослідження присвячене аналізу та обґрунтуванню важливості розвитку дрібної моторики у дітей з особливими освітніми потребами (ООП). У контексті зростаючої уваги до інклюзивної освіти, ця робота ставить за мету висвітлення форм і методів організації роботи, що сприяють вдосконаленню моторних навичок у цієї категорії дітей.

Ключові слова: інклюзивна освіта, дрібна моторика, дитина з особливими освітніми потребами.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні навчанню та вихованню дітей з особливими освітніми потребами приділяється значна увага. Державні та приватні заклади дошкільної освіти активно впроваджують інклюзивні підходи, спрямовані на створення рівних умов для навчання та розвитку кожної дитини, незалежно від її особливостей. Зокрема, дрібна моторика у дітей з особливими освітніми потребами є ключовим аспектом їхнього розвитку. У той час як нормотипові діти природним чином набувають цих навичок, діти з особливими потребами часто вимагають додаткової підтримки та зусиль, щоб досягти такого ж рівня розвитку. У закладах дошкільної освіти для цього використовуються ігрові та педагогічні методи, спрямовані на стимулювання рухових навичок та координації рухів малих м'язів. Цей процес вимагає уваги та терпіння з боку батьків, вихователів і спеціалістів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема, С. Богданов, В. Засенко, Н. Квітка, А. Колупаєва, Н. Компанець, Л. Коваль Бардаш, Л. Прохоренко, О. аранченко, К. Тороп, О. Чеботарьова, В. Шевченко, Н. Ярмола та ін., присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення осіб з особливими потребами до навчання в освітніх закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм [5, с. 9].

Дослідження підкреслюють важливість раннього втручання у розвиток дітей з особливими освітніми потребами, оскільки дрібна моторика тісно пов'язана з мовленням, мисленням, чим раніше ми почнемо працювати з дитиною, тим краще буде результат. Використання допоміжних технологій і адаптивних інструментів покращує процес навчання дітей з ООП, однак така робота має бути систематичною та злагодженою.

Мета статті. Висвітлення важливості розвитку дрібної моторики у дітей з особливими освітніми потребами, а також характеристика деяких форм та методів роботи, що краще сприятимуть цьому процесу.

Виклад основного матеріалу. Дрібна моторика – це навички керування рухами малих м'язів рук і пальців, що є необхідними для виконання різних побутових завдань, таких як одягання, прийом їжі, зав'язування шнурків, умивання тощо. У дітей з ООП головним чином страждає техніка рухів і рухові якості (швидкість, спритність, сила, точність, координація), виявляються недоліки психомоторики. Багато дітей не вміють правильно тримати олівець, пензлик, не регулюють силу натиску, не вміють користуватися ножицями. Такі діти швидко стомлюються, відрізняються зниженою працездатністю. Рухи рук бувають незграбними, неузгодженими [4].

Працюючи над розвитком дрібної моторики у дітей з ООП, необхідно дотримуватися принципу наступності, спочатку завдання мають бути простими, зрозумілими дитині, поступово їх треба ускладнювати. Підбір дидактичних

ігор та вправ, їх кількість та складність необхідно варіювати відповідно до індивідуальних і вікових особливостей дитини [4]. Розглянемо декілька прикладів таких занять:

1. Вправи з природним матеріалом. Шишки, жолуді, горішки, каміння все це знадобиться для розвитку дрібної моторики. Зробіть дитині масаж долоньок, пальчиків використовуючи шишки. Вчимось рахувати, порівнювати за допомогою такого матеріалу. Малюємо використовуючи камінці, горішки, листочки.

2. Вправи з пінцетом. Дайте дитині в руки пінцет, нехай вона спробує перекладати маленькі предмети з одного місця на інше. Ускладнити завдання можна попросивши посортувати за кольором, розміром, формою (камінці, іграшкових тваринок, помпони). Роздрукуйте різні картинки, нехай дитина викладе ті деталі, яких не вистачає (машині – колес, хмарці – дощика, сонечку – промінчиків та ін.).

3. Виготовлення прикрас з ниток, намотуйте їх на невеликі предмети або сплітаючи між собою. Додайте намистини різних розмірів, кольорів, фактур. Нанизуйте їх на нитки, мотузочки, стрічки.

4. Дитина може створювати мозаїчні картини, використовуючи різноманітні матеріали, такі як кольоровий папір, камінчики, бісер. Це сприяє розвитку координації рухів та точності

5. Ліплення – дозвольте дитині вільно та креативно моделювати фігурки, використовуючи різні форми і розміри. Намалюйте на папері або дошці контур (наприклад мишку, машинку або квітку), а дитина повинна ліпити пластилін вздовж цього контуру.

6. Арттерапія, кольоротерапія, піскотерапія можуть бути використані для розвитку моторики у дітей з особливостями освітньої потреби через їхню спрямованість на творчий процес та взаємодію з різними матеріалами. Використання певних кольорів може впливати на настрій та емоційний стан

дитини. Наприклад, використання теплих кольорів може підвищити настрій, тоді як використання холодних кольорів може заспокоїти.

Ці ігри та вправи сприяють розвитку дрібної моторики у дітей з особливими освітніми потребами, одночасно розвиваючи їх творчість та уяву. Постійна практика та повторення допомагають таким дітям зміцнити свої навички та досягти прогресу.

Батьки та вихователі відіграють важливу роль у розвитку дрібної моторики дітей з ООП. Вони повинні бути терплячими, сприяти активному включенню дітей у різноманітні активності та надавати підтримку та похвалу за досягнуті успіхи.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток дрібної моторики у дітей з особливими освітніми потребами є важливим аспектом їхнього розвитку. Різноманітні форми роботи можуть допомогти покращити цей процес і підвищити якість їхнього життя. Для подальшого розвитку цієї теми важливо провести більше досліджень ефективних вправ, ігор на розвиток дрібної моторики у дітей з ООП, а також вивчити вплив цього процесу на їхні навчальні досягнення та соціальну адаптацію.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Готуємо руку дитини до письма: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 160 с.
2. Державний стандарт супроводу під час інклюзивного навчання URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0072-22#Tex> (дата звернення 02.03.2024)
3. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
4. Федорченко О. Розвиток дрібної моторики у дітей з ООП URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-dribnoi-motoriki-u-ditej-z-ooop-516781.html> (дата звернення 02.03.2024)
5. Ярмола Н., Коваль-Бардаш Л., Компанець Н., Квітка Н., Лапін А. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі / навчально-

методичний посібник. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.

Вихрищук Євгеній, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: В.В. Лисиця,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ АГЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У науковій розвідці йдеться про проблему формування досвіду агентності в дітей старшого дошкільного віку. Ігрова діяльність розглядається як засіб формування досвіду агентності в старших дошкільників.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, ігрова діяльність, досвід агентності.

Формування досвіду агентності в дітей старшого дошкільного віку за допомогою ігрової діяльності є важливим аспектом їхнього всебічного розвитку. Агентність означає вміння брати ініціативу, приймати рішення, відчувати відповідальність за свої дії та бути активним учасником власного життя. У Міжнародному бюро освіти ЮНЕСКО про агентність, щоправда, з префіксом «self», ідеться в контексті необхідних компетенцій XXI століття. Її визначають як «здатність зрозуміти вимоги середовища, в якому перебуває [агент], можливість використати всі наявні ресурси (знання, навички, технології тощо), аби вжити заходів, які є для агента найвигіднішими та такими, що реалізують його / її потенціал якнайкраще» [1].

Для дітей дошкільного віку ігрова діяльність є основним способом, за якого діти вчаться та розвиваються. У процесі гри діти можуть відчувати себе контролерами ситуації, впливати на події та вирішувати проблеми. Гра, процес

гри сприяє розвитку їхньої самостійності та віри у власні сили, а значить і формуванню досвіду агентності в дітей.

Одним із способів підтримки формування досвіду агентності в дітей старшого дошкільного віку є створення умов для самостійної гри та надання дітям можливості вибору. Важливо, щоб дорослі не втручалися занадто активно в процес гри, а надавали лише необхідну підтримку та допомогу, коли це потрібно. Тому дорослі мають грати роль режисера гри, але ні в якому разі не диктувати умови та правила. А для того, щоб діти дотримувались правил гри – найкраще за все це придумати правила разом, спільно з дітьми.

Також педагог має пропонувати дітям ігри, які спрямовані на розвиток конкретних навичок агентності, наприклад, вирішення конфліктів, співпрацю з іншими дітьми, прийняття важливих рішень тощо. Важливо, щоб ігри були цікавими та доступними для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних можливостей та особливостей.

Проілюструємо прикладами: ігри на вибір – педагог може створити умови, де діти можуть обирати, в якій грі вони хочуть взяти участь, тим самим навчаючи їх відповідальності за свій вибір; рольові ігри – ці ігри допомагають дітям розвивати емпатію та розуміння почуттів інших, що є важливою частиною агентності; групові ігри – такі ігри сприяють розвитку навичок співпраці та комунікації, що також є важливими аспектами агентності; ігри з вирішення конфліктів – граючи в такі ігри, діти вчаться вирішувати конфлікти мирним шляхом та шукати компроміси; ігри, що спонукають до самостійності: де діти мають самі вирішувати, як будувати будівлю з конструктора або як вирішити певну задачу. Ці ігри допоможуть дітям розвивати навички, необхідні для формування досвіду агентності та відчувати себе більш впевненими у власних силах.

Таким чином, ігрова діяльність важлива для формування досвіду агентності в дітей старшого дошкільного віку, оскільки вона дозволяє їм

відчути себе активними учасниками власного життя та розвивати навички, які стануть в пригоді у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Marope, M., Griffin, P., & Gallagher, C. (2017). Future Competences and the Future of Curriculum. A Global Reference for Curricula Transformation. http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/resources/future_competences_and_the_future_of_curriculum.pdf (дата звернення: 01. 03. 2024)

*Вялкіна Тетяна, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Г. П. Барсуковська,
старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАЇКАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація: У статті здійснено аналіз процесу теоретичних підходів до дослідження проблем заїкання у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: заїкання, корекційна робота, мовленнєве порушення, невротичний тип заїкання, неврозоподібна форма заїкання.

Постановка проблеми. Згідно статистики до 4-х % дітей заїкається. У звичайному уявленні заїкання функціонує як проблема невміння вільно-швидко висловитися. Заїкання є складним мовленнєвим порушенням, яке поширене не лише серед дітей, а й дорослих. Труднощі, що виникають у процесі спілкування дітей, які заїкаються, з оточуючими, впливають на формування особистості дитини, на її емоційне благополуччя. Подолання цього мовленнєвого порушення необхідно почати як можна раніше. Завдання фахівців-логопедів є пошук і поєднання методів подолання заїкання, створення ефективної моделі корекційного впливу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Заїкання є одним із найпоширеніших розладів мовлення у дітей, яке глибоко і всебічно вивчалось протягом століть. Існує чимало методів подолання заїкання різної складності та у різному віці. Сьогодні проблему заїкання досліджують С. Гордєєва, Т. Іванова, Т. Кваша, В. Кондратенко, А. Кравченко, І. Поварова, І. Сікорський. У дошкільному віці одним із методів подолання заїкання є застосування логоритміки. Вплив логоритміки на дітей із заїканням описували в своїх працях такі науковці як Г. Волкова, С. Гандзюк, В. Екман, Є. Оганесян, Є. Рау, Ю. Рібцун, Н. Самойленко, В. Черниш, та інші.

У сучасній спеціальній методиці комплексний медико-психолого-педагогічний підхід до проблеми заїкання є системою чітко означених і погоджених між собою засобів взаємодії різних фахівців: лікаря, логопеда, психолога, спеціаліста з логопедичної ритміки, фізіотерапевта та соціального працівника.

Мета статті: презентувати теоретичні підходи до дослідження проблеми заїкання у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Заїкання – це мовленнєвий розлад, який порушує плавність і цілісність мовлення. Заїкання не тільки викликає комплекси у дітей, але й може призвести до проблем з розвитком.

Існує два види причин заїкання: вроджені та набуті. У вроджених випадках дефект може бути спровокований наступними факторами: генетична схильність; гіпоксія плода, інфекційні процеси та інші патології, що мали місце на етапі внутріутробного розвитку; індивідуальні особливості, до яких можна віднести підвищену збудливість нервової системи; родові травми або інші проблеми під час процесу пологів.

Призвести до набутого заїкання можуть: психологічні травми, які здатні спровокувати дефіцит уваги з боку дорослих, втрата батьків або близьких людей, пережиті стреси, аварії тощо); фізичні травми (від незначного удару до

серйозних струсів); деякі захворювання (менінгіт, ларингіт, бронхіт тощо); фізіологічні процеси (порушення розвитку головного мозку в ранньому дитячому віці).

Іноді дітям ставлять діагноз «помилкове заїкання». Його не можна назвати хворобою, оскільки воно викликане тим, що дитина наслідує дорослого [3].

«Хибне заїкання» зустрічається в сім'ях, де вже є міжособистісна фобія або де дитина багато спілкується з людьми, які мають міжособистісну фобію. Таким чином, дитина переймає їхню манеру говорити і наслідує їх.

Розрізняють дві основні форми заїкання:

1. Невротична форма. Розвивається в результаті психологічної травми, страху або стресу. Цей тип заїкання може виникати у дітей, які виросли в двомовних сім'ях або мають велике академічне навантаження.

Патологію можна розпізнати у віці 2-4 років. Нейротипова форма не пов'язана зі спадковістю, внутрішньоутробними порушеннями розвитку або ускладненими пологам. Цей тип заїкання характеризується тим, що розлад мовлення пов'язаний з певним станом. Наприклад, дитина може заїкатися під час розмови або коли на неї звертають надмірну увагу.

Заїкання може проявлятися як артикуляційні або дихальні посмикування. У першому випадку губи дитини можуть помітно сіпатися, язик може заважати вимовляти слова тощо. У другому випадку дитині може бути важко почати говорити і вона відчуває нестачу повітря.

2. Неврозоподібна форма. Цей стан може бути наслідком генетичних факторів або ускладнень, пережитих матір'ю під час вагітності або пологів. Розлади, подібні до невропатії, виявляються у віці 3-4 років. Вона завжди розвивається за будь-яких обставин [2].

Окрім цього, виділяють такі типи заїкання:

1. Клонічне. Відрізняється багаторазовим повторенням одного і того ж складу, звуку або слова. В результаті дитина не може далі продовжувати своє мовлення.

2. Тонічне. Його характерною особливістю є розтягування голосних звуків або занадто довгі паузи в словах.

3. Комбіноване. Цей тип поєднує в собі прояви двох форм заїкання.

За часом виникнення заїкання ділиться на такі види: стабільне, або звичне – виникає у дитини постійно; нестабільне – виникає після стресової ситуації або на тлі психоемоційного перенапруження; циклічне – періоди заїкання змінюються часом, коли дитина може спокійно говорити.

Для того, щоб лікування заїкання було максимально ефективним, важливо розпочати лікування якомога швидше, коли з'являються перші ознаки захворювання. Симптоми цієї проблеми такі:

1. Дитина раптово перестає розмовляти. Це мовчання може тривати кілька днів. Потім мовлення відновлюється, але заїкання вже чітко чується. Якщо корекцію заїкання розпочати в період мовчання, є великий шанс, що дефекту вдасться уникнути взагалі.

2. На початку кожної фрази дитина кілька разів повторює перший склад.

3. Дитині дуже важко розпочати розмову.

4. Надовго зупиняється посеред слова.

5. Перед деякими словами з'являються зайві голосні.

Логоневроз або заїкання проявляється у вигляді наступних симптомів: між звуками у слові робиться тривала пауза (ма шина); у результаті спазму мовленнєвого апарату відбувається спотикання або багаторазове повторення початкового звуку (с-с-с-собака, ка-ка-ка-картина); порушення сну, травлення, поява енурезу, нервові тіки; нервозність, агресивність, плаксивість через те, що не виходить вимовити слово; труднощі у спілкуванні і регулярні спроби

усамітнитися, які пов'язані з боязною насмішок з боку однолітків або інших людей [1].

Однією з основних причин заїкання є перезбудження мовленнєвого та емоційного центрів мозку, що викликає спазми в структурах, відповідальних за мовленнєві функції. В результаті дитина не може вимовляти слова плавно і ритмічно. Заїкання частіше зустрічається у хлопчиків, ніж у дівчаток (приблизно в чотири рази частіше). Тому, якщо у дитини спостерігається хоча б одна з перерахованих вище ознак, важливо якомога швидше звернутися за професійною медичною допомогою. Після тестування і визначення причини мовленнєвого розладу лікар зможе розповісти, як лікувати заїкання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, якість корекційної роботи з подолання заїкання у дітей дошкільного віку значною мірою залежить від знання причин виникнення, видів, форм заїкання та вміло підібраних та ефективно використаних логопедом методів і форм роботи. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у створенні моделі співпраці учителя-логопеда з батьками з питань корекційної роботи з подолання заїкання в умовах дистанційної освіти.

Список використаних джерел

1. Літовченко О. В. Заїкання у дітей: профілактика і корекція: навчальний посібник. Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2021. 248 с.
2. Логопедія. Підручник. За ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. 376 с.
3. Твердохлебова І. О. Заїкання: діагностика і корекція темпо-ритмічних порушень усного мовлення: Монографія. Донецьк: Мова, 2005. 275 с.

*Голуб Дарина, фаховий молодший бакалавр
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
Науковий керівник: Л.І. Мартинюк
викладач, КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Анотація. У даній статті буде дослідження теми інновацій у сучасному педагогічному просторі. Питання стосуватиметься основних проблем модернізації методики навчання та які наслідки з них випливають.

Ключові слова: інновація, урок, модернізація, методика, технології.

Постановка проблеми. Світ не стоїть на місці. XXI століття принесло нам неймовірну кількість нових відкриттів, технологічних інновацій та досягнень. Без виключень, кожна сфера праці зазнала впливу та змін разом з розвитком суспільства. Тому не обійшла цю модифікацію і сфера освіти.

Без сумнівів, внесок сучасної науки та технологій мав позитивний ефект на розвиток і модернізацію освіти в Україні. Тоді у чому ж закладається проблема? Безпосередньо у обізнаності вчителів використовувати інноваційні технології. Так, на даний час у сучасних закладах освіти вони масово використовуються сучасними педагогами, проте проблема залишається відкритою – не всі вони знають, як правильно їх застосовувати у навчальному процесі.

Аналіз останніх досліджень. Поняття «інновація» було введене у педагогічний вжиток у другій половині XX століття, якраз у час перебудови старої радянської освітньої системи.

З того часу в Україні почався стрімкий період розвитку освіти, який триває і досі. Безперечно, нас застали неймовірні зміни: мовна політика, за якої був масовий перехід шкіл на навчання українською мовою; введення електронних сервісів, реєстрів, платформ; початок міжнародної співпраці й

перейняття європейської системи освіти тощо. Проте, дивлячись на сьогоднішнє, можна зрозуміти, що наша методика навчання все ще потребує рушійного поштовху. Певна річ, це включає і сучасні інноваційні освітні технології.

Наші вчителі – це дуже обізнані люди, які завжди спішають за світовими змінами та новітніми тенденціями. Проте не всі з них мають можливість навчитися й зрозуміти суть навчання за участі сьогоднішніх модернізацій, особливо вчителі «старої школи», які використовують стандартні та, подекуди застарілі методи навчання [1, с. 12-15].

Мета статті. Дослідження проблем використання інноваційних технологій у початковій освіті серед педагогів; їх причини та наслідки.

Виклад основного матеріалу. Інноваційні технології – це сучасні інструменти та методи для поліпшення процесу навчання та підвищення якості освіти. Тому створені на їх базі інтерактивні уроки мають на меті заохочувати дітей до співпраці, командної роботи; навчити мислити критично та логічно, розв'язувати незвичайні проблеми та задачі; сформувати інтерес та мотивацію до навчання.

На сьогоднішній день, українська освіта має дві основні проблеми використання сучасних інноваційних технологій: недостатня підготовка педагогів та брак до доступу технологій.

1. Недостатня підготовка педагогів.

Масове впровадження інноваційних підходів в Україні навчання почалося відносно недавно: десь на межі XX-XXI століть. Перед педагогами старого виховання постало нове завдання – навчитися «навчати» по новому. Без сумніву, значна кількість вчителів прийняли такий виклик, проте, у будь-якої системи є свої супротивники. Ті, хто тільки починав свій шлях народного «мудреця», отримували знання з оновленої системи освіти у ЗВО, де їх навчали новим методикам навчання. Набагато складніша ситуація була з вчителями, які навчалися за старою програмою. Багато з них не мали абсолютно ніякого

бажання переймати новітні способи навчання, продовжуючи притримуватися старого «радянського» вчення. Пройшов не один рік боротьби з цією схемою навчання, і навіть до цього часу ми можемо зустріти педагогів цього виду.

З цього ми можемо зробити висновки, що одна група педагогів не навчена використанню сучасних інноваційних технологій, інша ж просто не приймає подібної практики у своїй методиці навчання.

2. Брак доступу до технологій.

На превеликий жаль, навіть до цього часу не кожна школа має відповідне технічне, ігрове чи навчально-дидактичне обладнання. Особливо ця проблема стосується шкіл, які знаходяться у невеличких містечках чи селах. Класи інформатики обладнані застарілою технікою; на уроках «Я досліджую світ» діти не спостерігають за цікавими експериментами чи дослідями; та що тут казати, на деякі класи може просто не вистачати підручників, або ті надходять у шкільні бібліотеки із запізненням.

І з цього випливає питання: за допомогою чого навчати дітей? Наші вчителі, звичайно, вміють викрутитися з будь-якої ситуації: вони приносять якісь матеріали з дому для простих досліджень, чи разом з дітьми заготовляють прості матеріали; створюють і виготовляють цікаві вправи, роздруковують матеріали за власні кошти тощо.

Які ж наслідки потягнуть за собою дані проблеми? Безсумнівно, інноваційні технології навчання несуть у собі неймовірну користь та значення: вони розвивають творчу сторону дітей, навчаючи їх мислити нестандартно; вони навчають дітей як самостійній роботі, так і роботі в групах; залучаються різноманітні засоби комунікації (відео, аудіо, графіка), для кращого розуміння навчального матеріалу тощо.

Застарілою методикою навчання дуже важко навчати та залучати до праці прогресивних і непосидючих учнів. Їм потрібна новизна, яку якраз забезпечують модернізовані технології навчання. Вчителю ж ця методика

завжди дозволить залишатися сучасним та професійним у своїй справі, будучи певним, що учні після таких уроків залишатимуться освіченими й сповненими інтересу до подальшого отримання знань.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, сучасний світ потребує необхідних сучасних змін та рішень. Як і українська освіта, нове покоління школярів розвиваються дуже стрімко, і їх навчання обов'язково потребує використання на уроках сучасних інноваційних технологій. Проблема їх введення все ще залишається відкритою, тому, і Міністерству освіти, і керівникам навчальних закладів і вчителям необхідно працювати над тим, як зробити навчальний процес максимально цікавим, глибоким, стимулюючим для розвитку дітей та що включити у навчальний процес. Я вважаю, що нове покоління педагогів впорається з прийняттям у модернізацій та інновацій, що у свою чергу значною мірою покращить процес навчання та засвоєння матеріалу учнями.

Список використаних джерел

1. Андрущенко, В. П. Модернізація освіти: політика і практика. *Педагогіка і психологія. Вісник АПН України*. Київ, 2002. №3.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ : Академ. видав., 2015 304 с.
3. Сиротинко Г. О. Інноваційний розвиток освіти: проблеми переходу від теорії до практики. *Управління школою*. 2005. № 1.
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: Тези доповіді Міністра освіти і науки України Івана Вакарчука. *Освіта*. 2009. 24 червня – 1 липня.

*Гришков Дмитро, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: В.В. Лисиця,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** У науковій розвідці йдеться про проблему навчання англійської мови дітей старшого дошкільного віку. Автори наукової розвідки акцентують увагу на важливості навчання дітей другої мови саме з дошкільного віку.*

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, іноземна мова.

Сьогодні вже неможливо заперечити значення іноземних мов у сфері як особистої так професійної комунікації людини. Важко уявити життя людини без знання іноземної мови, а тому існує постійний попит на професійних педагогів; затребуваними є курси англійської мови (як в дистанційному так і очному форматі), в мережі інтернет існує безліч можливостей і для самостійного вивчення іноземної мови [4, с. 16-19].

Навчання іноземної мови є важливим засобом гармонійного розвитку особистості, формування її життєвої компетентності. Побудований правильно з дидактичного та лінгвістичного поглядів, процес навчання сприятиме реалізації змісту всіх сфер життєдіяльності дітей і має самостійне освітнє значення.

Євроінтеграційні процеси в Україні визначають основні тенденції розвитку і такої важливої освітньої ланки як дошкільна освіта. Навчання англійської мови можна розглядати як один із засобів виховання дітей дошкільного віку. Іноземна мова виступає водночас і предметом і засобом виховання і розкриває особистий потенціал, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини. У процесі навчання англійської мови формується вміння спілкуватись у межах комунікативного мінімуму [4, с. 16-19].

Приємною новиною в аспекті досліджуваної нами проблеми став законопроект № 9432 про застосування англійської мови [5]. Окрім пропозиції відмовитися від дубляжу англійськомовних фільмів українською, законопроект містить ще ряд нововведень. Законопроект встановлює вимоги володіння англійською мовою для чиновників. Плюси законопроекту про англійську мову в тому, що він поступово набиратиме чинності. Це дасть змогу адаптуватися до змін. До прикладу, норми щодо вимог на знання англійської застосовуються для держслужбовців різних категорій через два-чотири роки після припинення чи скасування воєнного стану. Обов'язкове вивчення англійської в закладах дошкільної освіти застосовується з 1 вересня 2026 року. Інші норми застосовуються через два роки з дня набрання чинності законом.

І хоча всюди (телебачення, інтернет-ресурси, наукові журнали тощо) науковцями та педагогами-практиками акцентується увага на важливості знання іноземної мови (англійської), окреслюється проблематика наступності між дошкільним навчанням та шкільним в розрізі навчання іноземної – допоки освітня лінія «Іноземна мова» входить до варіативного складнику стандарту дошкільної освіти. Цитуємо: «Освітній напрям «Мовлення дитини. Іноземна мова». Мовленнєва компетентність у сфері іноземної мови – це оперування дитиною на базовому рівні основами іншомовних фонетичних, лексичних і граматичних знань у процесі аудіювання, діалогічного та монологічного мовлення. Емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес до іноземної мови як засобу комунікації; мотивована на цінність іншомовного спілкування з однолітками та дорослими. Свідомо демонструє позитивну (вербальну та/або невербальну) реакцію на присутність іноземної мови в довкіллі. Проявляє почуття поваги до національної культури інших народів; дотримується мовленнєвого етикету під час спілкування іноземною мовою, зокрема притаманного народу-носію мови [1].

Проблема навчання іноземних мов є об'єктом пильної уваги науковців, педагогів, психологів та батьків. Про це свідчать численні дослідження у галузі раннього навчання англійської мови як українських (П. Бех, Н. Гальскова, Н. Клевченко, О. Коломінова, О. Першукова, С. Роман, Т. Шкваріна) так і зарубіжних (М. Біболетова, І. Верещагіна, Ф. Гопкінс, Е. Джонсон, К. Хастінгз) науковців.

Так, О. Леонт'єв, зазначав, що дошкільне дитинство є початком фактичного становлення особистості, розвитку активності як чинника світопізнання, засвоєння соціального досвіду поколінь, видів і способів практичної діяльності. Саме завдяки питомим віковим особливостям цього вікового періоду – емоційній чутливості дітей, допитливості, здатності до наслідування, вразливості – створюються сприятливі умови для формування особистості як суб'єкта міжособистісних стосунків [2, с. 45-48.]. У період дошкільного дитинства дітям прищеплюються культура людських взаємин, вони вчаться взаємної поваги у спілкуванні та спільній діяльності, у них виробляється вміння дотримуватись простих норм співжиття, керуватись соціально значущими вартостями.

На думку О. Уланової, важливо, щоб заняття з іноземної мови не лише давали дітям нові знання, але й сприяли повноцінному розвитку і вихованню творчої особистості [3].

Вікові особливості дитини дошкільного віку, її мовного розвитку, специфіку цілей та змісту навчання іноземній мові, а також характер професійної діяльності педагога досліджували Л. Виготський, І. Зимня, В. Давидов, А. Леонт'єв, Ш. Амонашвілі, З. Футерман.

Навчання іноземної мови в закладі дошкільної освіти Т. Шкваріна (доцент кафедри практики іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини) вважає засобом соціалізації дошкільника.

Науковці визначають, що вивчення іноземної мови з дошкільного віку дозволить забезпечити загальний психічний та мовленнєвий розвиток дитини як на рідній так і на іноземній мові; сформувати цілеспрямованість та активність; ігровий характер процесу навчання дозволить розкрити індивідуальні творчі можливості, сформувати навички спілкування, встановити невимушене спілкування (в контексті ситуації) і створити якісний стрибок у розвитку самооцінки (дитина виділяє себе як суб'єкта діяльності, як особистість). Дослідження педагогів і психологів засвідчують, що дітям дошкільного віку подобається іноземна мова – вони бажають познайомитися з життям країни, мову якої вони вивчають, з її народом та його духовними цінностями, що пов'язані з світом дитини. Передусім спрацьовує фактор новизни предмета і соціокультурної інформації, закладеної в ньому. Дуже важливо врахувати та забезпечити педагогічні умови навчання англійської мови дітей старшого дошкільного віку. Наприклад, підтримка батьками процесу формування мовленнєвої компетентності у площині оволодіння іноземною мовою, яка може відбуватися шляхом: підтримки інтересу дитини до опанування іноземною мовою завдяки розширенню знань про інші країни, народи тощо; заохочення дитини до активізації набутих іншомовних знань в розважальних і пізнавальних заходах (безпосередньо та через технічні засоби); забезпечення помірно обмеженого доступу до навчальних і розвивальних комп'ютерних ігор з елементами іноземної мови; використання аудіо- та відеоматеріалів іноземною мовою» [1].

Таким чином, мета наших подальших наукових розвідок полягатиме у дослідженні педагогічних умов навчання англійської мови дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. БКДО URL: <http://surl.li/jyzt> (дата звернення: 23.09.2023).

2. Бойко О. В. Особливості формування мовленнєвої активності у дітей на заняттях з іноземної (англійської) мови. *Наукові записки Ніжин. держ. ун-ту імені М. Гоголя : наук. журн.* Ніжин, 2006. С. 45-48.

3. Зубенко Т. В. Комунікативний підхід до навчання іноземної мови учнів початкової школи. Миколаїв, 2006. 120 с

4. Лисиця В., Конопля А. Актуальні проблеми дошкільної освіти: виклики та пріоритети: зб. наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 19-20 жовтня 2023 року. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 157 с. С. 16-19

5. Проект Закону про застосування англійської мови в Україні URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/4220> (дата звернення: 23.09.2023.)

*Грушевська Софія-Юлія, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка
Науковий керівник: А.В. Федорович,
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицький ДПУ ім. І. Франка*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Анотація. Акцентується увага на важливості індивідуалізації навчання дошкільників; розкриваються етапи реалізації індивідуального підходу до кожного вихованця в умовах освітнього процесу дитячого садка.

Ключові слова: індивідуальний підхід до дитини, індивідуалізація навчання дошкільників.

Постановка проблеми. Сьогодні відбуваються зміни в системі дошкільної освіти відповідно до національних і цивілізаційних пріоритетів гуманної педагогіки. Особлива увага приділяється проблемі індивідуального розвитку дитини. Позаяк кожна маленька особистість вирізняється серед інших своїми уподобаннями, можливостями, інтересами, то необхідним є

застосування специфічних шляхів і засобів її розвитку, навчання та виховання. Це своєю чергою передбачає забезпечення індивідуального підходу, знаходження дорослими (батьками, педагогами) можливостей для виявлення проявів індивідуальності дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних концепціях дошкільного виховання відзначається важливість індивідуалізації освітнього процесу відповідно до здібностей, нахилів, інтересів і потреб дитини. Окремі аспекти цієї проблеми розкриті у роботах українських учених у галузі дошкільної педагогіки й дитячої психології (А. Богуш, В. Котирло, О. Кононко, В. Кузьменко, О. Проскура, І. Товкач [3] та ін.).

Мета статті: проаналізувати етапи реалізації індивідуального підходу до дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. В освітній практиці індивідуалізація передбачає індивідуально-орієнтовану допомогу дитині з метою усвідомлення нею власних запитів, потреб, інтересів; створення умов для вільних проявів природних здібностей і можливостей; підтримку у творчому саморозвитку. Для дошкільного педагога це завбачує планування педагогічної діяльності на основі таких принципів: спрямованість на успіх кожного вихованця; створення позитивної атмосфери в освітньому процесі; використання індивідуального підходу до розвитку, виховання й навчання; забезпечення удосконалення малюка у різних видах діяльності; створення сприятливого розвивального середовища, в основі якого – цінності й принципи гуманізму та демократії [1].

Вихователь має розуміти, що дитина розвивається безперервно. Тому слід враховувати її постійно зростаючі можливості, здобутки. Загальну логіку безперервного здійснення індивідуального підходу відображено через такі етапи:

1. Початковий – первісне, загальне виявлення індивідуальних особливостей дитини; накопичення необхідної інформації про об'єктивні

параметри її психофізичного розвитку, умови сімейного виховання, з'ясування «особливих» фактів життєвої біографії, з метою налагодження позитивних емоційних контактів з батьками та малюком [3].

2. Уточнення, деталізація, поглиблення отриманої інформації, визначення позитивних та проблемних аспектів розвитку дитини, причин їхнього виникнення. Досягається упродовж послідовного та систематичного аналізу індивідуальних характеристик дитячої особистості та діагностики. Маючи конкретизовані дані, педагог окреслює ті аспекти, які можуть вплинути (позитивно або негативно) на подальший розвиток вихованця, акцентує увагу на незвичайних, особливих проявах поведінки, зосереджуючись на проблемах становлення його характеру.

3. Відображення результатів діагностичної роботи у щоденнику спостережень, психологічному паспорті дитини, що забезпечує точність та об'єктивність отриманої інформації, збереження вірогідності представлених фактів, гарантує успішність ретельного аналізу. Увиразнення даних дає змогу обмірковувати, оцінити факти індивідуальної життєвої біографії малюка.

4. Систематизація, узагальнення та аналіз результатів вивчення індивідуальних особливостей та соціальної ситуації розвитку дитини, що уможливорює первісні висновки про загальні тенденції та індивідуально значущі чинники становлення особистості дошкільника.

5. Визначення першочергових та другорядних завдань індивідуальної освітньої роботи з дитиною, основних стратегій спілкування з її родиною, з стратегічною орієнтацією на вимоги чинних освітніх програм.

6. Підбір адекватних методів і прийомів, форм та засобів освітньої роботи. У разі невідповідності розвитку дитини віковим нормам увага спрямовується на пошук таких педагогічних засобів, які зроблять виховний процес більш ефективним (інтенсивним, поглибленим, уповільненим тощо).

7. Визначення варіативного навчального змісту, що передбачає можливість його поширення (але не звуження) залежно від інтересів, можливостей дитини, її індивідуальних потреб, запитів батьків, а також педагогічної доцільності.

8. Створення та комплектація розвивального освітнього середовища, яке має бути різноманітним, динамічним, піддаватися трансформації задля позитивного впливу на розвиток кожного малюка.

9. Безпосереднє застосування індивідуального підходу в освітньому процесі. Це найважливіший етап, під час якого акумулюються напрацювання всіх попередніх, гнучко використовується складна система психолого-педагогічних засобів, форм, методів та прийомів забезпечення ефективної взаємодії педагога і дитини. Індивідуалізація педагогічного впливу, зокрема, передбачає підбір завдань, які відрізняються: а) за змістом; б) ступенем складності; в) формами організації навчальної діяльності (фронтальна, групова, індивідуальна); г) мірою та характером допомоги, яка надається дітям; д) встановленими темпами засвоєння програмного матеріалу.

10. Прогнозування стратегії і тактики освітньої роботи, планування профілактичних та корекційно-розвивальних дій, забезпечення їх наступності на основі оцінювання та самооцінювання результатів проведеної роботи, з метою з'ясування позитивних (можливо й негативних) змін, аналізу стабільних гальмівних або актуалізуючих чинників. Найбільш ефективні, педагогічно доцільні засоби впливу на певну дитину необхідно продовжувати та підсилювати, а малоефективні, навпаки, припиняти. Змінена стратегія подальшої педагогічної роботи доводиться до відома членів родини [2, с. 13–16].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, впровадження індивідуального підходу передбачає реалізацію його поетапності як цілісної системи взаємопов'язаних кроків, за допомогою яких

виробляється комплекс визначених відповідно до індивідуального розвитку кожної дитини засобів, форм, методів та прийомів психолого-педагогічної, профілактичної та корекційно-розвивальної роботи. Важливим шляхом здійснення індивідуального підходу є побудова освітнього процесу на діагностичній основі та різних рівнях складності навчального змісту, диференціації, урізноманітнення форм і методів навчання.

Список використаних джерел

1. Куземко Л. Професійна підготовка педагога дошкільної освіти до індивідуальної роботи з дітьми. *Освітологічний дискурс*. 2010. № 1. С. 103–113.
2. Паласевич І., Карпенко О. Індивідуальний підхід до дітей в умовах ЗДО: методичні матеріали до семінарських занять. Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2014. 80 с.
3. Товкач І. *Індивідуалізація освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного віку за авторською методикою «Розглядай та пізнавай»* Актуальні проблеми психології. 2018. Вип.14. С. 289-304. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25813/> (дата звернення: 01.03.2024).

*Гуяр Василина, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка
Науковий керівник: А.В. Федорович, кандидат педагогічних наук, доцент Дрогобицький ДПУ ім. І. Франка*

ГОТОВНІСТЬ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті акцентується увага на змісті поняття «готовність дитини до навчання в школі», розкриваються її компоненти; вказується на важливості підготовки дошкільника до шкільного навчання та її основних змістових ліній.

Ключові слова: підготовка дитини до школи, готовність до навчання в школі, шкільна зрілість.

Постановка проблеми. Початок навчання у школі – один з найважливіших періодів у житті дитини. Його успішність досягається за умови, якщо вона набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку. Готовність до систематичного навчання є основою подальших успіхів, здатності до довільної пізнавальної діяльності, формування самодостатності, що впливає на здоров'я. Тому освітній процес у закладах дошкільної освіти має спрямовуватись на підготовку до школи та формування позитивного ставлення до неї. Актуальність окресленої проблеми спонукає науковців до пошуку ефективних педагогічних підходів до освіти дітей старшого дошкільного віку, визначення пріоритетних завдань та принципів її організації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З цією метою досліджуються різні аспекти формування готовності дитини до шкільного навчання, з'ясовується роль сім'ї та дитячого садка у цьому процесі. Особлива увага приділяється наступності навчання та виховання дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку (Л. Артемова, А. Богуш, В. Олійник, Т. Поніманська [4], О. Проскура, О. Савченко, Н. Черепаня [5] та ін.).

Мета статті: розкрити сутність готовності дитини до шкільного навчання.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про підготовку до шкільного навчання, важливо діагностувати рівень дошкільної зрілості та компетентності дитини, котра має бути здатною до нових умов соціальної адаптації. Дошкільну зрілість психологи характеризують як цілісний психічний стан (готовність) дитини з оптимальним рівнем розвитку якісних новоутворень. Основними серед них є: сформовані соціальні емоції, здатність до емоційної децентрації вміння стати на позицію іншого, відчуття його настрій, відгукнутися на переживання, проявити емпатію; розвинута уява; достатній рівень розвитку наочно-образного мислення; довільність психічних процесів та саморегуляція;

сформовані мотивація комунікативної соціальної активності; адекватна самооцінка та ін. [2].

Науковці трактують поняття шкільної зрілості як оволодіння уміннями, знаннями, здібностями, мотивацією та іншими необхідними для оптимального рівня засвоєння шкільної програми поведінковими характеристиками, виокремлюючи конкретні компоненти готовності до навчання в школі (розумовий, соціальний, емоційний) [1, с. 9].

На інтегративності поняття «готовності до навчання» наголошує Т. Поніманська. На її думку, готовність охоплює складові, які забезпечують успішну адаптацію дитини до умов і вимог школи. «Цей феномен постає як загальна (психологічна) і спеціальна готовність до навчання у школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності» [4, с. 429]. Основними компонентами загальної готовності до школи є: фізіологічна; інтелектуальна (пізнавальна); емоційно-вольова; соціальна; мотиваційна. Н. Черепаня готовність до шкільного навчання розуміє як багаторівневе утворення, що характеризується необхідним рівнем особистісної, мовленнєвої, інтелектуальної та морфологічної підготовки дитини до успішного навчання в школі [5]. Найбільшу увагу дослідники зосереджують на показниках психологічної готовності, що пов'язана з розвитком різних видів ставлень дитини до: довкілля, дорослих, однолітків, самої себе [3].

Очевидно, що готовність до навчання в школі передбачає певний рівень розвитку мислительної діяльності, пізнавальних інтересів, здатності до довільної регуляції пізнавальної діяльності і до соціальної позиції школяра. Це система взаємопов'язаних якостей дитячої особистості, включаючи особливості її мотивації, рівня розвитку пізнавальної, аналітико-синтетичної діяльності, рівень сформованості механізмів вольової регуляції дій та ін. [2].

Підготовка до школи означає насамперед орієнтацію на формування готовності до навчання, коли дитина розуміє відмінності між ігровою та пізнавально-навчальною діяльністю, здатна до нових взаємин з дорослими та систематичної інтелектуальної праці. Йдеться про виховання певного ставлення до школи (як серйозної та соціально значущої діяльності), тобто відповідну мотивацію до навчання, а також забезпечення рівня інтелектуального та емоційно-вольового розвитку [2, с. 364].

Основні змістові лінії підготовки дитини до школи:

1. Загальний особистісний розвиток (необхідний обсяг пам'яті, уваги, мислення, мовлення, інтелекту), що орієнтує увагу дорослих не тільки на наявний багаж знань і умінь, а й врахування можливостей та потенціалу дитини.

2. Виховання вміння довільно керувати собою, зосередитися на тому, що не викликає безпосереднього інтересу, робити не тільки те, що хочеться, але і те, що необхідно.

3. Формування мотивів, що спонукають до навчання, не лише природний пізнавальний інтерес, який виявляють діти дошкільного віку до школи, а й виховання дійсно глибокої мотивації, яка зможе стати спонукальною причиною їх прагнення до набуття нових знань і умінь [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, під готовністю дитини до навчання у школі розуміємо необхідний і достатній рівень психічного розвитку дитини для освоєння шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі однолітків. Це багатокомпонентне утворення, яке є важливим підсумком особистісного розвитку дитини в дошкільному віці.

Готовність до навчання в школі – цілісний стан психіки малюка, що завбачує успішне прийняття системи вимог школи, оволодіння новою діяльністю та новими соціальними ролями. У її структурі виокремлюють такі

компоненти: фізіологічний; інтелектуальний (пізнавальний); емоційно-вольовий; соціальний (комунікативний); мотиваційний.

Список використаних джерел

1. Адаптація дитини до школи / Упоряд. Максименко С.Д., Максименко К.С, Главник О.П. Київ: Мікрос-СВС, 2003. 96 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
3. Калужька Л. Дитина іде до школи. *Початкове навчання та виховання*. Харків : Основа, 2004. № 19–21. С. 37–45.
4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навч. посібн. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.
5. Черепаня Н. Характеристика складових компетентностей готовності дитини до школи. *Імідж сучасного педагога*. 2005. № 9 – 10 (58–59). С. 83–85.

*Дзіндзюра Вероніка, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
Науковий керівник: І.Л. Паласевич, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ЗНАЧЕННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті розкрито значення гри як одного з найважливіших засобів розвитку мовлення дошкільників; охарактеризовано словесні (вербальні) репродуктивні (ігри-драматизації, інсценівки, ігри за змістом художніх творів) та творчі (сюжетно-рольові, театралізовані) ігри; обґрунтовано педагогічні умови ефективного мовленнєвого розвитку дошкільників в ігровій діяльності.

Ключові слова: гра, словесні (вербальні) ігри, репродуктивні та творчі ігри, мовленнєвий розвиток, дошкільники.

Постановка проблеми. Наукові дослідження в галузі психології, педагогіки, лінгвістики вказують на те, що гра є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку. Гра близька та цікава дитині, оскільки зароджується, формується саме з її інтересів та потреб, які виникають в результаті взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, зокрема й через активну мовленнєву діяльність.

Гра – це творча, натхненна праця дитини, у процесі якої вона не тільки пізнає довкілля, а й саму себе, своє місце в ньому. Граючи, дошкільник накопичує й засвоює знання, комунікує, активізує й удосконалює мовлення, розвиває мовленнєво-творчі здібності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковці (О. Безсонова, А. Богуш, Л. Боса, Н. Гавриш, Н. Горбунова, В. Захарченко, Н. Луцан, В. Любашина, Л. Хоменко) підкреслюють особливий вплив ігрової діяльності дітей на розвиток їхнього мовлення й акцентують на важливості дотримання суб'єкт-суб'єктної взаємодії, а також принципів активності, творчості під час її організації, що, своєю чергою, уможливить мовленнєве зростання й самовираження малят у грі, набуття ними досвіду міжособистісного спілкування, сприятиме налагодженню у групі дітей позитивно-емоційної атмосфери співтворчості й взаєморозуміння.

Дослідниця О. Майструк переконана, що саме у грі розвиваються такі психічні процеси, як мислення, мовлення, пам'ять, увага та такі важливі якості особистості, як наполегливість, зосередженість, вміння дотримуватися певних правил, емпатія, вміння прийти на допомогу, дружні взаємини, товариськість [6, с. 109].

Мета статті – проаналізувати значення ігрової діяльності у мовленнєвому розвитку дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Мовленнєвому розвитку дошкільнят сприяють різні види ігор, зокрема *словесні (вербальні)*, за допомогою яких малята самостійно вправляються у розв'язанні різноманітних мовленнєвих завдань, що передбачають розвиток безпосередньо зв'язного мовлення, мовленнєвих висловлювань різного типу (опису, розповіді, міркування, пояснення за змістом художніх текстів).

Серед словесних (вербальних) ігор виокремлюють *репродуктивні і творчі*. Перші – відтворювальні, у яких дошкільники відображають зміст того чи іншого художнього твору близько до авторського тексту. Сюди відносять ігри-драматизації, інсценівки, ігри за змістом художніх творів та ін. Творчі – спрямовані на те, що діти самостійно створюють ігрові задум й сюжет, інтерпретуючи зміст знайомих дітям художніх творів. До цього різновиду вербальних ігор належать сюжетно-рольові, театралізовані та ін. [3, с. 49].

Різновидом творчих ігор є *театралізована діяльність* малят, що пов'язана зі сприйманням творів літературного, театрального мистецтва і наступним їх відтворенням в ігровій формі, де відображаються набуті дитиною уявлення, враження, почуття. Л. Артемова виділяє такі види театралізованої діяльності, як видовище – специфічний вид сюжетно-рольової гри та театральну виставу – спосіб вправлення дітей у виразному мовленні [1].

Творчі здібності в театралізованій діяльності дошкільників проявляються у складанні усних зв'язних висловлювань: сюжету, що відображає основні події гри, та сценарію, який складають діти разом з вихователем задля розігрування його в різних видах театралізованих ігор. Специфіка сценарію порівняно з сюжетом гри виявляється насамперед у відтворенні діалогів між персонажами гри.

А. Богуш зазначає, що поступово дошкільнята навчаються сприймати театралізовані видовища: «...вони розуміють зміст дійства вистави, театральний образ сприймають як живу акторську дію з використанням засобів

мовлення, міміки, жестів, рухів, музики, танцю, співу». Старші ж дошкільники уже здатні оцінювати як власні вчинки й поведінку, так й однолітків, аналізувати їх й порівнювати із вчинками персонажів вистави, наслідувати позитивних героїв; впізнавати характерні образи персонажів не лише за допомогою мовних засобів, а й позамовних, інтонаційних; висловлювати оцінно-етичні судження щодо характеру героїв, співчувати персонажам вистави, допомагати їм розв'язувати складні ситуації [2].

У сценічній діяльності дитина активно бере участь у підготовці й організації театралізованих дійств; може творчо перевтілюватися в конкретний образ, імпровізувати, розігравати сюжети, виразно виконувати обрану роль; вносити творчі елементи у гру за казкою; разом з вихователем та іншими дітьми виготовляти декорації, атрибути, наголівники тощо.

Л. Артемова поділяє театралізовані ігри залежно від їх виду та сюжету на *режисерські та ігри-драматизації*. У режисерській грі дитина одночасно є режисером, «голосом за кадром», який організовує театралізовану гру, акторами і виконавцями якої є ляльки. Сценаристами, режисерами, акторами можуть виступати й самі діти. Щодо ігор-драматизацій, то вони організовуються за сюжетом художнього твору чи вистави. План-задум гри, а також послідовність виконання дітьми певних дій, розучування діалогів відбувається заздалегідь. Очевидно, що у таку гру дітям важче грати, адже слід добре розуміти образ того чи іншого героя й відчувати його поведінку, пам'ятати послідовність виконуваних дій, діалоги між персонажами. Усе це, своєю чергою, сприяє глибшому розумінню дітьми ідеї твору, його художньої цілісності, а також розвитку образності й виразності мовлення та рухів [1].

Оволодіти мовленням, як слушно зауважує В. Захарченко, можливо лише завдяки активній мовленнєвій практиці кожного вихованця. З цією метою дослідниця рекомендує використовувати також *сюжетно-рольові ігри*, в яких виникають різноманітні зв'язки висловлювань, а запропоновані ситуації

спонукають дитину до діалогічного спілкування, комунікації. Відтак сюжетно-рольові ігри сприяють розвитку зв'язного мовлення, створюють можливість для ініціативних зв'язних висловлювань в умовах максимального наближення до реального мовленнєвого спілкування [4, с. 26].

Сюжетно-рольова гра – своєрідний, властивий дошкільному віку спосіб засвоєння суспільного досвіду, а також своєрідна форма суспільного життя дітей з дорослими, у якій діти, виконуючи певні ролі, проектуючи різні ігрові ситуації, моделюють діяльність, поведінку, взаємини дорослих – їх зміст, мотиви, завдання і норми. У такій грі основна увага дитини загалом спрямовується на соціальні стосунки людей, вона починає обігрувати знайомі їй теми: сім'я, дитячий садок, школа, магазин, лікарня, транспорт та ін. Сповнена яскравими емоційними переживаннями, сюжетно-рольова гра залишає у свідомості дитини глибокий слід, що позначається на її ставленні до людей, їхньої праці, загалом до життя [5, с. 37].

Очевидно, що виконання ролі у грі потребує від дитини напруженої діяльності уяви, адже їй потрібно передбачити усі дії героя, спланувати його поведінку. Ігрова діяльність за сюжетом означає, що дошкільнику слід передбачити те, що відбуватиметься у грі, визначити ролі, дібрати декорації, атрибути для проведення гри. Саме у грі, як і в будь-якій іншій творчій діяльності, дитина якнайповніше проявляє свою ініціативу, а також вміння організовувати й планувати її.

З огляду на це важливим є проектування вихователем предметно-ігрового осередку, адже правильний добір іграшок, предметів-замінників, певних атрибутів для виконання тих чи інших ролей увиразнює й вияскравлює як спільну гру дорослого з дітьми, так і їхню самостійну ігрову діяльність. Правильна організація ігрової діяльності дошкільників уможливорює виникнення в об'єднанні дітей дружньої атмосфери, бажання співдіяти, взаємодопомагати, правильно розподіляти обов'язки, спільно приймати

рішення, обстоювати й аргументувати свою точку зору, здобувати певний досвід такої міжособистісної взаємодії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, гра є одним із найважливіших засобів розвитку мовлення дошкільників: в іграх діти використовують всі форми усного мовлення: розмовне мовлення, монолог, пояснення, опис, міркування, розповідь. Вони отримують нагоду творити слово, фразу, текст (будують висловлювання, репліки в діалозі, самостійне судження; перефразовують і створюють власні варіанти віршованих супроводів гри, розподіляють ролі, вступають у контакт з іншими учасниками гри, ведуть з ними ігровий діалог тощо).

На нашу думку, ефективність мовленнєвого розвитку дошкільнят в ігровій діяльності забезпечується реалізацією таких педагогічних умов, як мотивація мовленнєво-творчої й ігрової діяльності дітей; пробудження й підтримка зацікавленості, інтересу дітей до словесних ігор; а також інтеграція пізнавальної, мовленнєво-творчої та ігрової діяльності дітей.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Театр і гра. Київ : Академвидав, 2002. 214 с.
2. Богуш А. М. Гра-драматизація як засіб розвитку творчих здібностей дітей. Запоріжжя : ЛПІС ЛТД, 2000. С. 64 – 66.
3. Богуш А.М., Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Вид. друге, допов. Київ : Слово, 2014. 304 с.
4. Захарченко В.Г. Мовленнєвий розвиток дошкільників в сюжетно-рольовій грі : навч.-метод. посіб. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. 60 с.
5. Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей у дошкільних закладах освіти : програма спецкурсу. Одеса : СВД М.П. Черкасов, 2005. 92 с.
6. Майструк О. Гра як засіб навчання і виховання дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2008. Вип. 24. С. 108 – 112.

*Дзюба Юлія, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: І. В. Корякіна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ 6 РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБОМ КОНСТРУКТИВНО-МОДЕЛЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ LEGO

***Анотація.** Здійснено аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтовано актуальність проблеми формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.*

***Ключові слова:** технологічна компетентність, діти старшого дошкільного віку, дошкільна освіта.*

Постановка проблеми. Проблема формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є актуальною і важливою. Формування технологічної компетентності впливає на предметне оточення дитини, що дає можливість використовувати в іграх макети та моделі технічних об'єктів, а також іграшки-саморобки. Діти активно намагаються освоїти правила цих ігор, вивчити інструкції, виготовити необхідний матеріал для них.

Основні виклики технологічної освіти включають у себе проблему керування пізнавальною діяльністю дітей, а також визначення змісту та засобів формування технологічних знань і умінь. Для досягнення цих цілей важливо вміти ефективно перетворювати технологічну інформацію, планувати майбутню діяльність, організовувати працю та контролювати й оцінювати власну діяльність. Технологічна спрямованість різних сфер діяльності людини вимагає перегляду традиційних підходів до трудового навчання і виховання дітей різного віку [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття «технологічна компетентність» Д. Кирилюк трактує як систему креативно-технологічних знань, здібностей і стереотипів інструменталізованої діяльності з перетворення об'єктів (разом із суб'єктом і процесами) педагогічної дійсності [2]. Значні можливості для формування технологічних умінь виникають у конструктивній діяльності. Особливості цієї діяльності детально розглядались в роботах таких авторів, як Н. Голота, Кирилюк, О. Коваленко, Т. Пеккер, О.Терещенко, І. Резніченко та інші. Конструктивна діяльність дитини, в своїй суті, подібна до конструктивної діяльності дорослих, де вона може моделювати цілісний виробничий процес через проєктування та виготовлення.

Алгоритми та моделювання відіграють важливу роль у формуванні технологічних умінь у дошкільників. Л. Котелянець, Ю. Котелянець пропонують алгоритми, як засіб управління пізнавальною діяльністю дітей. Алгоритми в цьому контексті визначають короткий шлях вирішення завдань, що включає мету сукупності дій та логічний ланцюжок послідовності їх виконання [3].

Питання конструктивно-моделювальної діяльності досліджувалися з різних точок зору. Наприклад, Л. Журенко розглядає конструювання як створення будівель з деталей будівельного матеріалу, конструкторів, а також виготовлення іграшок та виробів із різноманітних матеріалів. Такий підхід дозволяє дітям творити із задоволенням [4].

Т. Дуткевич підкреслює, що конструктивна та моделювальна діяльність включають у себе створення конструкцій з окремих частин та деталей. При цьому важливо враховувати взаєморозташування деталей, можливість їх заміни, способи з'єднання тощо [5, с. 159].

Мета публікації: обґрунтувати актуальність проблеми формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Властивості будь-якої технології включають спосіб виконання певної людської діяльності, перетворення, і використання наукових знань у практиці. Технологічна спрямованість різних сфер діяльності людини і включення технологічної освіти в Державні стандарт дошкільної та початкової освіти визначили перегляд традиційних підходів до трудового навчання та виховання дітей різного віку. Результатом сформованої предметно-практичної, технологічної компетентностей є творче самовираження через сформовані предметно-практичні та технологічні дії в самостійній і спільній з однолітками діяльності [6]. Важливо, щоб цей процес здійснювався як з допомогою дорослих, так і самостійно, а базу для цього становила обізнаність з відповідними інструментами та предметно-практичними діями.

Варто зауважити, що у процесі вивчення технологічного процесу дитина-дошкільник може уявляти образи майбутніх дій, передбачати їх результати та зображувати ці дії методами, доступними їй. В освоєнні технологічного процесу, вміння маніпулювати образом має вирішальне значення, оскільки це допомагає уявляти результати власної праці. Це вміння, у свою чергу, є ключовим у розвитку технологічного мислення дитини, яке ґрунтується на перетворювальній активності суб'єкта та передбачає створення образу створюваного об'єкта чи предмета.

Отже, для розвитку технологічних умінь важливо спрямовувати діяльність дитини на оперування образом. Ця орієнтація може відбуватися на різних рівнях: матеріальному (практично-дієвому), сенсорно-зоровому та розумовому.

Конструктивно-моделювальна діяльність відіграє ключову роль у розвитку дітей дошкільного віку, як свідчать дослідження таких авторитетних фахівців, як Н. Голота, Кирилюк, О. Коваленко, Т. Пеккер, О. Терещенко, І. Резніченко та ін. Конструктивно-моделювальна діяльність представляє собою практичну діяльність, спрямовану на створення конкретного реального

продукту, заздалегідь задуманого і відповідного його функціональним властивостям. Конструювання входить в число видів діяльності, які мають моделюючий характер. Моделювання визначається як процес створення моделі будь-якого об'єкта за кресленням чи зразком. Серед різновидів конструктивно-моделювальної діяльності виділяють конструювання за зразком, за задумом, за заданою темою, за моделлю, за умовами, за найпростішими кресленнями і наочними схемами. Ці типи чергуються в залежності від освітніх завдань, ситуацій та віку дітей. Критеріями оцінки конструктивно-моделювальної діяльності є продуктивність (легкість), оригінальність, варіативність і гнучкість. Рівні розвитку цієї діяльності класифікуються як високий, середній і низький.

За аналізом психолого-педагогічної літератури визначено, що найбільш ефективним засобом розвитку конструктивно-моделювальної діяльності у дошкільників є використання конструкторів LEGO. Цей конструктор вважається універсальним, оскільки він володіє унікальною пластикою, різноманітністю деталей та можливістю їх креативного використання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Встановлено, що формування технологічної компетентності у старших дошкільників є актуальною проблемою в психолого-педагогічному контексті, що потребує комплексного підходу та системного розв'язання. Отримані в ході дослідження результати вказують на те, що конструктивно-моделювальна діяльність є практично спрямованою на досягнення конкретного, реального продукту, який передбачено наперед і відповідає його функціональним властивостям.

Застосування конструкторів LEGO в освітньому процесі визначено як ефективний засіб конструктивно-моделювальної діяльності. Ця технологія привертає увагу тим, що вона об'єднує в собі елементи конструювання, моделювання, дослідження, експериментування та ігрової діяльності.

Визначено, що гра з LEGO для дітей є засобом дослідження та орієнтації в реальному світі. Використання LEGO-технологій сприяє формуванню позитивної мотивації до конструктивно-моделювальної діяльності, активного залучення дошкільників до гри, вихованню моральних навичок та поваги до оточуючих, а також створює основу для формування навичок групової роботи.

Список використаних джерел

1. Дорошенко З.П. Дошкільний інженіринг. Матеріали презентацій Всеукраїнського проблемного науково-практичного семінару «Світ дитинства: збереження дитячої субкультури та якість освіти». URL: <https://drive.google.com/file/d/0B3jQkMEsTAsPb2NmekF0UFF0bms/view>
2. Кирилюк Д. Формування технологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку засобами дидактичних ігор. *Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць*. / за заг. ред.: О.А. Сорочинської, О.С. Олійник. Житомир: ФОП Левковець, 2023. С. 153-156.
3. Котелянець Л.В., Котелянець Ю.С. Формування технологічних умінь дітей старшого дошкільного віку. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. № 12-13 (квітень, 2022). С. 561-567.
4. Журенко Л. Творче конструювання як засіб інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку. URL: http://www.rusnauka.com/25_SSN_2009/Pedagogica/51493.doc.htm (дата звернення 22.12.2023).
5. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
6. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

*Діденко Павло, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: В. М. Аторіна, доктор філософії, старший викладач Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

***Анотація.** У статті розкрито доцільність використання інформаційно-комунікаційних технологій як ефективного засобу розвитку пізнавального інтересу в дітей в умовах закладу дошкільної освіти. Подано визначення «інформаційно-комунікаційні технології».*

***Ключові слова:** пізнавальний інтерес, діти старшого дошкільного віку, інформаційно-комунікаційні технології.*

Постановка проблеми. Сьогодні в суспільстві йде становлення нової системи дошкільної освіти. Що в свою чергу висуває перед фахівцями закладів дошкільної освіти комплекс проблем, серед яких першочергово визначається формування стійких пізнавальних мотивів, основним з яких є пізнавальний інтерес. За сприятливих умов інтерес, виступаючи засобом жвавого, захопливого пізнання стимулює, пізнавальну активність дітей і згодом трансформується у стійку рису характеру, що так необхідна в подальшому шкільному навчанні. Розв'язання накопичених проблем можливе, на наш погляд, за умови впровадження в освітній процес сучасного закладу дошкільної освіти інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У контексті дослідження особливого значення набувають наукові праці (І. Гудим, Л. Лохвицької, І. Товкач та ін.), що присвячені питанням розвитку пізнавального інтересу в дітей дошкільного віку. Вчені наголошують на наявності певних труднощів, що супроводжують процес розвитку інтересу в дітей, адже він має нестійку,

вибіркову спрямованість. Оскільки, лише тоді, коли те чи інше явище є для дітей чимось важливим, значним, вони з особливим захопленням ставляться до нього. Подолання труднощів, пов'язаних з нестійкістю у дітей дошкільного віку інтересу до навчально-пізнавальної діяльності, вимагає від вихователів модернізації освітнього процесу, а саме: пошуку та застосування новітніх технологій навчання. Зокрема, проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку досліджували (Н. Волкова, Н. Лисенко, С. Новосьолова, Н. Тарасова та інші).

Мета статті полягає в розкритті доцільності використання інформаційно-комунікаційних технологій як ефективного засобу розвитку пізнавального інтересу в дітей в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство характеризується глобальним процесом інформатизації, стрімким переходом на новий етап розвитку – інформаційне суспільство. У зв'язку з цим, серед основних стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні є створення системи освіти, зорієнтованої на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми, починаючи з дошкільного віку. Про це зазначається у Базовому компоненті дошкільної освіти. У дослідженні термін «інформаційно-комунікаційні технології» розглядаємо як сукупність програмних, технічних, комп'ютерних і комунікаційних засобів, а також способів та методів їх застосування для забезпечення високої ефективності освітнього процесу, зокрема в дошкільному закладі освіти.

Наголосимо на тому, що упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботу з дошкільниками, вимагає дотримання відповідних вимог, а саме:

– наявності банку спеціально розроблених електронних матеріалів (розвивальних комп'ютерних ігрових програм), телевізійних передач, пізнавальних мультфільмів, що відповідають віку дитини, наявності адрес

онлайн-ігор, електронних бібліотек, що можливо використовувати у роботі з дітьми, а також наявності дидактичних та методичних матеріалів з використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній роботі;

– заняття з використанням комп'ютерних ігрових програм проводяться тільки з дітьми старшої групи, у спеціальному залі, два-три рази на тиждень, перша половина дня; час знаходження дитини за комп'ютером у 30-хвилинному занятті – середина заняття, між ввідною (підготовчою) і заключною частинами, діти проходять комп'ютерну гру в межах 10-15 хвилин, дотримуються правила один комп'ютер – одна дитина; для показу презентації, групових онлайн-ігор, відвідування електронних бібліотек, показу пізнавальних мультфільмів, телепередач тощо, використовується проектор та інтерактивна дошка; обов'язково проводити з дітьми профілактичні вправи після застосування у роботі з ними інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Зазначимо, що у процесі проходження комп'ютерних ігор старші дошкільники вчаться називати різні об'єкти та їх частини, виділяти характерні ознаки, властивості, якості, виокремлювати ознаки схожості в об'єктах, об'єднувати об'єкти за групами, встановлювати залежності поміж об'єктами тощо, все це стимулює їхній пізнавальний інтерес.

Під час гри дітей за комп'ютером необхідно звертати увагу на емоційне ставлення дітей до комп'ютера, надання ними переваги різним комп'ютерним іграм, усвідомлення ними сенсу комп'ютерної гри, інтересу до гри, успішність виконання і завершення комп'ютерної гри, перенесення досвіду, отриманого у процесі комп'ютерної гри на інші види діяльності тощо. У груповій роботі з дітьми можливо також використовувати онлайн-ігри – це комп'ютерні ігри, що потребують постійного зв'язку з мережею Інтернет, наприклад: онлайн-гра: «Маша і Ведмідь: Підготовка до школи» (для дітей старшого дошкільного віку); «Математика для дошкільнят»; «Юний композитор» (для дітей старшого дошкільного віку). Комп'ютерні онлайн-ігри доречно використовувати під час

різних занять (демонструвати їх дітям за допомогою мережі Інтернет, проєктора на інтерактивній дошці). Вони допомагають дітям краще засвоїти навчальний матеріал. Під час проходження он-лайн-ігор у дітей розвиваються позитивні емоційні реакції, що сприяє розвитку психічних процесів, пізнавального інтересу і стимулює прагнення досягати поставленої мети.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, пізнавальний інтерес, як важливе особистісне утворення, завжди у центрі уваги вихователів, оскільки характеризується нестійкістю і під час навчальної діяльності поступово знижується. За таких обставин доречно використовувати інформаційно-комунікаційні технології, що сприяють активізації дитячого пізнання. Подальше дослідження убачаємо в розробці методичних рекомендацій з використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів: монографія. К.: Ін-т педагогіки АПН України, 1998. 199 с.
2. Боднар А. Я. Шляхи формування пізнавального інтересу особистості в процесі професійного самовизначення. *Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. Наукові записки*. 2014. Т. 162. С. 32.–37.
3. Гудим І. Розвиток пізнавальних інтересів і здібностей дошкільників із порушеннями зору. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 4. С. 24–30.
4. Дворнікова А. Теоретичні засади застосування інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку пізнавального інтересу дошкільників. URL: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi> (дата звернення: 01.03.2024)

5. Лохвицька Л. В. Формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі : автор. дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Київ, 2000. 20 с.

Дядик Артем, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Н.М. Гордій, кандидат педагогічних наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВПЛИВ ІГРАШКИ У КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ 3-го РОКУ ЖИТТЯ

Анотація. Іграшка в усі історичні епохи пов'язана з грою, у якій формується типовий образ дитини: розум, фізичні і моральні якості. Іграшка – це спеціальний предмет, готовий до гри та має інше життєве призначення. У ньому в узагальненій формі представлені типові властивості предметів, що забезпечують відтворення відповідних дій з ними у реальному житті. Іграшка складає матеріальну основу гри, необхідну у розвитку ігрової діяльності. З її допомогою дитина створює задуманий образ, висловлює свої враження про життя, розігрує ту чи іншу роль.

Отже, іграшка повинна допомагати дітям вивчати навколишню конкретну дійсність, адже для дитини іграшка потрібна, вона формує вміння розрізняти колір, величину предметів, їх матеріали тощо.

Ключові слова: діти раннього віку, іграшка, сенсорний розвиток.

Постановка проблеми. Характеризуючи ігри дітей 3-го року життя варто відзначити її особливості. Науковці В. Абраменкова, Р. Берон, Н. Гордій, В. Кавган, І. Корякіна, А. Лібіна зазначають що, ігри дівчаток частіше спираються на близьку орієнтацію: дівчатка розкладають перед собою іграшки (ляльки, намистини, посуд, гудзики тощо) і грають на обмеженому просторі, їм достатньо маленького куточка. Ігри хлопчиків спрямовані на дальню орієнтацію: вони бігають один за одним, кидають іграшки в ціль,

використовуючи про цьому весь навколишній простір. Також було виявлено що ігри хлопчиків частіше передбачають більшу кількість учасників, а дівчатка надають перевагу іграм в малих групах. Саме від цих особливостей повинен відштовхуватись дорослий обираючи іграшки та ігри в процесі сенсорного розвитку дитини [3].

Аналіз останніх публікацій. Ученими доведено, що сенсорний розвиток виступає обов'язковим складником розвитку дитини, який потребує усвідомлених дій з боку вихователів, що підтверджується наявністю значної кількості методичного та практичного матеріалу (Д. Альтхауз, Л. Артемова, О. Борисова, Г.Волков, Н. Гавриш, З. Дорошенко, С. Ладивір, Н. Михайленко, Л. Олійник, Е. Пілюгіна, Т. Поніманська, О. Тарасова та ін.), а після виходу монографії О. Найдена (1999) традиційна українська іграшка відроджується, створюються музеї іграшки, включається виготовлення народної іграшки в програми навчання та виховання дітей [4].

Більшість дитячих ігор пов'язані з використанням різноманітних іграшок. Іграшка є обов'язковим супутником дитинства, предметом розваг, переживань, забав, вона має велике значення у розвитку дитини. Широке коло виховних завдань вирішується завдяки розмаїттям іграшок за змістом, видами, матеріалами, технікою їх виконання, віковим призначенням.

Мета: показати вплив іграшки на сенсорний розвиток дитини раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Правильно підібрані іграшки сприяють розумовому розвитку дітей. У педагогіці розроблена ціла система іграшок, ігри з якими спрямовані на вдосконалення сенсорики дитини. Дидактичні іграшки спонукають дітей до мовної активності, таким чином збагачується словниковий запас дитини. Розбірні іграшки, різноманітні конструктори, тренують дітей робити аналіз, синтез та узагальнення діяльності. Різні мозаїки сприяють розвитку зосередженості і стійкості уваги [2]. Дитина щиро прив'язується до

своїх іграшок. Саме від того, які враження отримуватиме у грі дитина, як у ній використовуватимуться іграшки, формуватиметься характер і напрям розвитку.

Іграшка викликає у дитини позитивне ставлення до навколишнього. Симпатія і прихильність до іграшки переноситься і на предмети, і на людей, зображених в ході ігрової діяльності. Ігри з лялькою пробуджують у дітей дбайливе ставлення, пильність і ніжність, допомагають отримати досвід позитивних моральних переживань.

Зміст ігрової діяльності дітей 3-го становлять різні дії з предметами та іграшками, так як ігрові дії – це дії спілкування. Саме в ранньому дитинстві йде підготовка до діяльнісної основи переходу до гри. Предметно-ігрова діяльність у ранньому дитинстві перестає бути однотипною, накопичується досвід дій з різними предметами, дитина внаслідок спілкування з оточуючими знайомиться із ознаками і властивостями, і це суттєво змінює осмислення ігрових дій. Кожний вид іграшок вирішує певні сенсорні завдання, а використовуючи їх в комплексі педагог здатен розширювати сенсорний досвід дитини та узагальнювати, закріплювати знання дитини.

Виокремлюють такі види іграшок: сюжетні, дидактичні, спортивні, розважальні. За функціональними властивостями іграшки бувають: прості, без рухливих деталей; з рухливими деталями, механічні (зокрема з запальними і інерційними механізмами); гідравлічні, магнітні, електронні (зокрема електротехнічні, електромеханічні, радіофіковані); електронні (на комп'ютерній основі), набори іграшок (чи деталей); ігрові комплекти, об'єднані єдиною темою (завданням).

Класифікація будується на основі використання іграшок в різних видах ігрової діяльності: сюжетні або образні іграшки (ляльки, фігурки тварин тощо); технічні (машини, механізми, транспортні засоби), ігрові будівельні матеріали (конструктори); дидактичні іграшки (мотрійки, пірамідки, різнокольорові кульки, бочонки, мозаїки, настільні та друковані ігри тощо); іграшки для

рухливих і спортивних ігор (м'ячі, скакалки, серсо, кеглі тощо); театральні та декоративні (персонажі лялькового театру, ялинкові прикраси); музичні іграшки (бубни, ксилофони тощо); іграшки-саморобки (робляться самими дітьми або батьками, вихователем); іграшки-забави (смішні фігурки звірів, тварин, чоловічків) [1].

Існує й інша класифікація: за станом готовності (готові, збірно-розбірні, заготовки і напівфабрикати для іграшок-саморобок, набори різних матеріалів для створення іграшок-саморобок); видом сировини (дерев'яні, пластмасові, металічні, з тканин, гумові, з паперу і картону, з кераміки, порцеляни і фаянсу, з деревних матеріалів, пап'є-маше, з нових синтетичних матеріалів); функціональними властивостями (прості, без рухливих деталей, з рухливими деталями, механічні, із заводними та інерційними механізмами); гідравлічні; пневматичні; магнітні; електрифіковані, зокрема електротехнічні, електромеханічні, радіофіковані, на електронній елементній основі; електронні (на комп'ютерній основі); набори іграшок або деталей, пов'язаних між собою за призначенням або функціональною ознакою; ігрові комплекти, поєднані спільною темою; художньо-образним вирішенням (реалістичні, умовні, конструктивні).

Популярності нині набули конструктори нового покоління LEGO, елементи яких дають змогу створювати велику кількість комбінацій різними способами. В освітньому процесі іграшка має бути представлена у всій багатоманітності, а її використання слід пов'язувати з віком дітей, завданнями виховної роботи, індивідуальними особливостями дошкільників.

Беручи до уваги потенціал народної іграшки в сенсорному вихованні, можна стверджувати, що сучасна дитина спілкуючись з народною іграшкою за допомогою різних аналізаторів, сприймаючи її форму та конструкцію, непомітно для себе переймає виробничо-господарську та обрядово-святкову діяльність населення рідного краю. Народна іграшка розв'язує декілька завдань

освітнього процесу дитини раннього віку. Найбільш простою та прямолінійною класифікацією є поділ народної іграшки на дві групи: іграшки, у яких основною рисою є пластичні, художньо-естетичні фактори: ляльки, коники, баранці, олені, цапки, вершники, птахи тощо; іграшки, основною функцією яких є результат здійснення певної механічної дії: деркачі, фуркала, калатала, свистки, луки зі стрілами, брязкальця тощо [4, с. 37].

Методика сенсорного виховання з використанням іграшок передбачає навчання дітей обстеженню іграшкових предметів, формування знання про сенсорні еталони. Обстеження допоможе дітям оволодіти узагальненими способами чуттєвого пізнання, якими вони зможуть користуватися у самостійній діяльності. Вихователь же в свою чергу, повинен створювати умови, щоб діти застосовували отримані знання і вміння для аналізу навколишнього середовища, запропонувавши іграшки, які розвивають відчуття і сприйняття [5]. Навчання обстеження проводиться як спеціально організоване сприйняття предмета. Метою якого є виявлення його властивостей, про які важливо знати, щоб успішно впоратися з майбутньою діяльністю. Один і той же предмет обстежується по-різному залежно від етапів обстеження і його якостей. Суттєвим фактором у плануванні занять з сенсорного виховання є взаємозв'язок програмового матеріалу на заняттях з закріпленням знань і умінь у повсякденному житті.

Висновки. Отже, необхідним принципом сенсорного виховання дітей є принцип послідовності, обумовлений в ознайомленні дітей спочатку з цілком відчутними сенсорними властивостями – величиною і формою предметів, а вже потім з сенсорними властивостями, як колір, орієнтування на який можливе тільки в плані зорового сприйняття.

Більшість сенсорних навичок формується у дитини в ранньому віці. Пізнання світу відбувається через органи чуття, а отримана інформація вже аналізується головним мозком дитини і на підставі результатів аналізу

вимальовується загальна картина якоїсь конкретної події. Розвиток сенсорних здібностей дитини найкраще організувати в процесі гри за допомогою різноманітних іграшок.

Список використаних джерел

1. Артамонова О. Предметно-просторове середовище: його роль у розвитку особистості. *Дошкільне виховання*. 1995. №4. С.5-11.
2. Гавриш Н., Щеглова О. Іграшка – друг дитинства. *Дошкільне виховання*. 2004. №6. С.5.
3. Корякіна І.В., Гордій Н.М. Розвиток мовлення хлопчиків і дівчаток 3-го року життя у процесі сюжетно-рольової гри. *Актуальні проблеми лінгводидактики*. Збірник наукових праць. Випуск 2. Суми: 2017. С. 44-52
4. Найден О.О. Українська народна іграшка: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості. Київ, 1999. 176с.
5. Урунтаєва Р. Вихователь повинен не лише любити дітей, але і знати їх вікові особливості. *Дошкільне виховання*. 2007. № 10. С. 12-16.

*Жорова Діана, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Г. П. Барсуковська,
старший викладач Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ОСНОВНІ ВИДИ ТА ПРИЧИНИ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація: У статті проаналізовано основні види та причини порушень мовленнєвого розвитку дошкільників.

Ключові слова: розвиток мовлення, брадилалія, дислалія, тахілалія, ринологія, алалія, афазія.

Постановка проблеми. Важливою складовою становлення особистості дошкільників є мовленнєва діяльність, яка включає вміння користуватися мовленням у конкретних ситуаціях, застосовуючи як вербальні, так і

невербальні знакові системи спілкування. Повноцінний розвиток мовлення суттєво впливає на підготовку дітей до школи і подальше навчання.

Мовленнєва функція є однією з найважливіших психічних функцій людини. Оволодіння здатністю до мовленнєвого спілкування створює передумови для специфічних людських соціальних контактів, завдяки яким формуються та уточнюються уявлення дитини про довкілля, удосконалюються форми його відображення. Оволодіння дитиною мовленням сприяє усвідомленню, плануванню та регуляції її поведінки.

Мовленнєве спілкування створює необхідні умови для розвитку різних форм діяльності та участі в колективній праці. Порушення мовлення в тій, чи іншій мірі (залежно від характеру цих порушень) впливають на діяльність та поведінку дитини, негативно позначаються на формуванні всього психічного життя. Вони ускладнюють спілкування з оточуючими, часто заважають правильному формуванню пізнавальних процесів, впливають на емоційно-вольову сферу.

Мовленнєві порушення часто спричиняють низку вторинних відхилень, які створюють картину аномального розвитку дитини в цілому. У дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку у різній формі і різного ступеня проявляється порушення комунікативних здібностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Порушення мовлення, обмеженість мовленнєвого спілкування часто негативно впливають на формування особистості дитини, викликають психічні нашкодування, специфічні особливості емоційно-вольової сфери, сприяють розвитку негативних рис характеру. Цю проблему вивчали: Л. Волкова, Л. Гончарук, Л. Зайцева, І. Мамайчук, І. Мартиненко, С. Конопляста, А. Обухівська, Т. Сак, В. Селіверстов, О. Орлова, В. Шкловський та інші.

Методику навчання і виховання дітей з структурно-семантичними розладами розробляли О. Токарева, М. Хватцев, А. Маркова, В. Балаева, Б. Гріншпун, Р. Левіна, В. Орфінська, С. Штіль, Ю. Рібцун, В. Тищенко та інші.

Мета статті: охарактеризувати основні види та причини мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. На думку педіатрів і дитячих психологів, уважні батьки можуть виявити мовленнєві розлади у своїх дітей вже у віці одного місяця. Нетиповий і монотонний плач у новонародженого вказує на можливість виникнення цієї проблеми у майбутньому. Затримку мовленнєвого розвитку в ранньому дитинстві можна визначити за такими ознаками: наприкінці першого місяця дитина не виражає за допомогою плачу голод або розчарування; у чотири місяці вона не посміхається, коли до неї звертається дорослий; у п'ять місяців з'являються мовленнєві труднощі, такі як нездатність вимовляти звуки і не шукати речі, на які вказує дорослий; у сім місяців не вимовляє окремі склади і не реагує на власне ім'я; у дев'ять місяців не вимовляє слова з однаковими звуками; у десять місяців не махає рукою на прощання; в рік не вимовляє слова, що мають сенс, не слухає музику; у 2 роки не вказує на предмети, не вимовляє слова, не може розрізнити такі поняття як «маленький» і «великий» тощо.

Є різні фактори, що призводять до збою мовленнєвого розвитку дітей. Вони можуть виявлятися окремо і поєднуватися між собою. До основних причин відносяться наступні фактори: генетична схильність. Можливо, в батьків формування мовлення відбувалося пізніше, ніж у їхніх однолітків, родичі страждали на заїкання, або ж може бути порушення роботи ділянок мозку, що відповідають за ділянку, зону мовлення. До генетичних факторів належать аномалії будови ротової порожнини, неправильний прикус, патологія піднебіння та коротке піднебіння.

Мовленнєві розлади також спричиняються захворюваннями, які виникають протягом першого року життя. Найнебезпечнішими є інфекції, менінгіт і запалення вуха, які знижують якість слуху, іноді повністю, і негативно впливають на сприйняття слів. Небезпечними також є травми піднебіння або голови.

Вроджені патології. Формування нервової системи, яка є центральною для розвитку майбутнього мовлення плода, відбувається до дванадцятого тижня вагітності. До найбільш негативних факторів належать пренатальне кисневе голодування, інфекції або травми, перенесені жінкою на ранніх термінах вагітності. Патологія спричинена несумісністю крові матері та плоду, а також токсинами, що утворюються в організмі дитини та порушують роботу мовленнєвих центрів кори головного мозку.

Патологія при народженні. Найнебезпечнішими для мовленнєвого розвитку дитини є асфіксія, яка призводить до гіпоксигенації клітин мозку, та застосування щипців під час пологів [2].

Поширені мовленнєві розлади трапляються не лише в дітей, які ростуть у соціально несприятливих умовах, і не обов'язково у батьків, які ведуть аморальний спосіб життя. Мовленнєві розлади також можуть розвиватися в дітей із благополучних сімей, якщо вони мають труднощі у спілкуванні. Тобто, соціальний статус сім'ї жодним чином не впливає на патологію мовлення дитини. Найважливішим для дітей дошкільного віку є емоційний контакт із матір'ю.

До фонематичного розладу мовлення відносяться наступні патології: брадилалія – характеризується уповільненою вимовою зі збереженням грамотності і чіткості вимови; дислалія – заміна в словах деяких звуків при збереженні сприйняття; тахілалія – для неї характерний пришвидшений темп мовлення дитини; дизартрія – проявляється у проблемах з голосовими зв'язками, м'язами щік, язика, губ та гортані; заїкання – виникає на фоні судом,

спазмів різних м'язів артикуляційного апарату; часто проявляється саме в дошкільному віці, характеризується багаторазовим повторенням звуків чи складів; ринолалія – це фонематичне порушення, яке в народі називають гугнявістю, виникає, як правило, в результаті аномальної будови носової порожнини.

Крім фонематичного порушення зустрічаються внутрішні фактори, які викликають проблеми з вимовою: алалія – це вроджена патологія в результаті структурного ушкодження кори головного мозку на фоні кисневого голодування, травми, внутрішньоутробної інфекції; афазія – це набута патологія. Діагноз встановлюється в тому випадку, якщо дитина раніше розмовляла, але перестала спілкуватися мовленнєвими конструкціями на фоні отриманої травми, пухлини головного мозку тощо.

Сучасна корекційна педагогіка виділяє такі групи дітей з порушеним розвитком мовлення:

Перша група – це діти, які добре розрізняють звуки, але мають проблеми з їх вимовлянням. Це відхилення є найбільш поширеним і легко піддається корекції.

Друга група – діти, які мають проблеми з вимовою звуків, плутають звуки один з одним або переставляють склади. У них також можуть бути проблеми з узгодженням слів.

Третя група – діти з важкими порушеннями. Вони не можуть розрізняти звуки, змінювати закінчення в словах, будувати повноцінні речення і мають небагатий словниковий запас [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, існують різні види та причини порушення мовлення в дітей дошкільного віку, які спричинені різними факторами. Для того, щоб допомогти дітям з важкими порушеннями адаптуватися в суспільстві, необхідна спеціальна та термінова корекція.

Список використаних джерел

1. Логопедія : підручник / За ред. М. К. Шеремет. Вид. 5-те. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с
- 2 Рібцун Ю. В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу. Харків: Вид. група «Основа», 2013. 239 с.

*Загородній Ігор, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Данильченко І.Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Анотація. Представлено педагогічні, соціологічні, психологічні аспекти дослідження проблеми «соціалізації». Подано аналіз наукових поглядів дослідників у галузі дошкільної педагогіки на соціалізацію дітей. Закцентовано увагу на функціях соціалізації, ролі батьків та ігрової діяльності в цьому процесі. Визначено перспективу подальших досліджень.

Ключові слова: соціалізація, функції соціалізації, соціальне середовище, соціальна активність, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Сучасна соціокультурна й політична ситуація, російсько-українська війна висуває перед українською педагогічною наукою необхідність вивчення соціалізації молодого покоління, зокрема цілей, змісту і засобів соціалізації особистості в період дошкільного дитинства. В процесі соціалізації в дошкільника формується одна з ключових компетентностей – соціально-громадянська. Успішність процесу соціалізації залежить від низки педагогічних умов. Саме умови, які постійно змінюються, зумовлюють наукові пошуки з проблеми соціалізації особистості в дошкільному дитинстві. Педагогічний погляд на проблему соціалізації дітей дошкільного віку визначає

особливості нашого дослідження, виділяючи його із загальної низки наукових пошуків, присвячених проблемам соціалізації.

Мета статті: представити аналіз поглядів науковців на сутність понять «соціалізація», «соціалізація дітей дошкільного віку».

Виклад основного матеріалу. Проблема соціалізації як одна із актуальних досліджувалася педагогами, психологами, соціологами в різних аспектах, а саме: сучасна концепція соціалізації особистості, її педагогічний зміст (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голованова, Н. Заверико, І. Зверєва, А. Капська, О. Кононко, О. Рейпольська, І. Рогальська-Яблонська, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, А. Мудрик, С. Савченко, С. Харченко та інші); соціально-психологічні засади соціалізації з урахуванням вікових особливостей (І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Кон, О. Кононко, О. Леонт'єв, В. Мухіна, А. Петровський, Д. Фельдштейн та інші); соціальний розвиток дошкільників (Т. Поніманська, І. Дичківська, О. Козлюк та інші); соціалізація дітей у різновіковій групі (Н. Мельник та інші); закономірності, умови, чинники виховання і соціалізації особистості (А. Мудрик, О. Сухомлинська, М. Чепіль та інші); соціалізація дітей дошкільного віку в різних соціальних середовищах (О. Бобак, Л. Карнаух та інші); соціалізація дошкільників із вадами мовлення (М. Лемещук, О. Форостян, Ю. Ратушненко та інші); соціальна активність дошкільників (А. Веретельник, Н. Гавриш, О. Галян, О. Кононко, В. Рагозіна, І. Рогальська-Яблонська та інші); роль гри в соціалізації та соціальному розвитку дитини дошкільного віку (Л. Артемова, Л. Зімакова, Н. Манжелій, Т. Піроженко та інші); формування соціальної та соціально-комунікативної компетентності (Н. Кубата, М. Айзенбарт та інші).

Трактуючи поняття «соціалізація» різні дослідники виділяють ті чи інші сторони цього процесу в залежності від аспекту і мети, яка безпосередньо цікавить науковця.

Так, І. Рогальська переконана, що соціалізація, прилучаючи індивіда до соціокультурних цінностей, створює практичне розвивальне середовище, духовний і предметний простір виховання як механізму для самореалізації особистості, перетворення її на самодостатній соціальний організм, тим самим надаючи вихованню реального змісту. Мета соціалізації розглядається вченою як багатовимірний конструкт, який можливо спроектувати на «площини» чотирьох сфер життєдіяльності дитини. Кожна сфера реалізує лише частину, «зріз» цієї глобальної мети, а вміст цієї частини визначається змістом сфери в соціальній дійсності [5].

Аналіз цілей соціалізації дошкільника через призму специфіки соціально-педагогічного супроводу дозволив І. Рогальській згрупувати можливості соціалізації у три функції: 1) сприяння адаптації дитини до умов життєдіяльності; 2) сприяння динаміці і розвитку самоусвідомлення, що дозволить дитині змінювати уявлення про себе і ставлення до себе у процесі життєдіяльності; 3) формування у дитини суб'єктивної життєвої позиції, допомога в самореалізації [5].

І. Рогальська переконана, що для того, щоб засвоєння і відтворення дитиною соціального досвіду відбувалося без значних втрат для особистості, потрібна педагогічно обґрунтована технологія реалізації соціалізаційних завдань особистості на етапі дошкільного дитинства, що вимагає оновленого педагогічного підходу і створення умов для соціалізації дитини в педагогічному процесі дошкільного закладу. Це сприятиме відображенню соціалізаційної траєкторії встановлення базових стосунків дитини із соціальним світом [5].

Л. Карнаух розглядає соціалізацію як процес і результат засвоєння і наступного відтворення індивідом соціального досвіду в соціальному середовищі. Найбільший соціалізуючий вплив на особистість дошкільника, на її думку, здійснює мікросередовище сім'ї та закладу дошкільної освіти [3].

Л. Зімакова тлумачить соціалізацію як процес соціального становлення особистості, процес набуття соціального досвіду, цінностей, норм, правил та ролей того середовища, в якому знаходиться і створюється особистість дитини. Одним із ефективних засобів соціалізації дошкільника дослідниця вважає ігрову діяльність, зокрема сюжетно-рольові ігри [2].

Н. Мельник зазначає, що особливостями соціалізації дітей дошкільного віку є психологічні новоутворення, пов'язані з віковими кризами та умовами соціального середовища, а умовами повноцінної соціалізації дітей дошкільного віку є обов'язкове забезпечення різнобічного розвитку дитини в різних галузях соціалізації: гендерній, економічній, політичній і духовній. Соціалізація дітей у різновіковій групі може якісно та ефективно здійснюватися за умов правильної організації групової взаємодії дітей дошкільного віку, а також у процесі ігрової діяльності, тренінгів тощо [4, с. 20].

Аналіз праць у галузі дошкільної педагогіки дозволив В. Рагозіній визначити соціальну активність старшого дошкільника як здатність дитини до соціальних відносин і соціальної діяльності у різних сферах її буття, спрямованих на перетворення навколишнього світу і розвиток власних якостей на основі проявів ініціативності, самодіяльності і творчості. Як зазначає дослідниця, результатами соціальної активності є певні позитивні зміни у суспільстві і саморозвиток особистості – розвиток її якостей [6 с. 93]. Як феномен, демонстрований особистістю, соціальна активність проявляється у сфері відносин (поведінка, спілкування) і сфері діяльності (дії, діяльність); її відзначають низка якісних характеристик, якими вона проявляється [6 с. 86]. Насамкінець вчена робить важливий висновок про те, що особливості соціалізації дітей 2000-х років спричинює необхідність посилення дії і розширення зони організованих впливів на дитину, що актуалізує необхідність розроблення напрямів, форм і методів в умовах системної і цілеспрямованої роботи закладів дошкільної освіти [6, с. 94].

Соціальну активність дітей дошкільного віку О. Галян, А. Веретельник розглядають як специфічну форму ініціювання дитиною власних дій, діяльності, спілкування, а також поведінку, які актуалізують сферу соціальних відносин, сприяють набуттю соціального досвіду, вказують на свідоме, вибіркоче ставлення до реальності на основі пізнання життєвих обставин та супроводжують формування дошкільної зрілості [1, с. 18].

Аналіз низки досліджень, воєнної ситуації, в якій опинилася Україна й українські дошкільнята, дозволяє констатувати, що в умовах сучасної глобалізації та інформатизації суспільства, дистанційного навчання, швидкої зміни змісту і способів комунікації та зростання інформаційної насиченості середовища життєдіяльності варто зважати на те, що засобами виховання є практично всі факти життя дитини, які спонукають її до прояву альтруїстичних почуттів, співпереживання, емоційно-поведінкової реакції, прояву своїх чеснот, умінь, соціального досвіду, досягнень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, соціалізація є складним, полікомпонентним і багатогранним процесом, який об'єднує педагогічні, психологічні й соціальні впливи, цілеспрямовані й стихійні, безпосередні й опосередковані в різних середовищах через різноманітні засоби. Соціальне становлення особистості дитини передбачає взаємозв'язок соціалізації, індивідуалізації та виховання. Такий погляд дає змогу зрозуміти механізми розвитку цього процесу на етапі дошкільного дитинства й організовувати його правильно, створюючи оптимальні умови й добираючи ефективні засоби впливу на дитину дошкільного віку. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у виокремленні та характеристиці оптимальних педагогічних умов для успішного формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Галян О.І., Веретельник А.М. Соціальний контекст активності дітей

дошкільного віку: теоретико-прикладні аспекти формування. Молодий вчений. 2020. № 8 (84). С. 17– 21.

2. Зімакова Л.В., Манжелій Н.М. Соціалізація дошкільників засобом ігрової діяльності. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/2215/2085>

3. Карнаух Л.П. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в умовах сучасного соціального середовища. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/40/visnuk_11.pdf

4. Мельник Н.І Соціалізація дітей дошкільного віку на засадах групової взаємодії у різновікових групах. Освіта та розвиток обдарованої дитини. 2016. № 5(48). С. 17–20. URL: <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2016/5/06.pdf>

5. Рогальська І.П. Соціалізація та виховання особистості як комплексна проблема дошкільної педагогіки. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/4_2011/21.pdf

6. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ : монографія / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг.ред. О. Рейпольської. К.: Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.

*Залевська Анастасія, здобувачка освіти
Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
Науковий керівник: Л. Л. Хекало,
викладач вищої кваліфікаційної категорії
Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті аналізуються зміни змістовного та організаційного характеру, що сталися в системі дошкільної освіти на межі нового тисячоліття. Висвітлено проблеми якості, стандартизації дошкільної освіти, спадкоємності передошкільної та початкової загальної освіти.*

***Ключові слова:** система дошкільної освіти, орієнтири розвитку, якість дошкільної освіти, компетентний підхід.*

Постановка проблеми. Дошкільна освіта на сучасному етапі свого розвитку потребує оновлення, удосконалення, нових підходів. Дитина передошкільного віку третього тисячоліття – це нова креативна та творча особистість, на формування якої впливають різноманітні соціальні, природні, екологічні, інформаційні та інші фактори. Аналіз освітнього процесу, побудованого на гуманістичних засадах партнерської взаємодії, свідчить про відчутні труднощі в реалізації індивідуального, компетентнісного підходу до формування особистості. В умовах закладу дошкільної освіти зазначене можна реалізувати за допомогою сучасних інноваційних освітніх технологій. Сьогодні очевидно, що традиційна освіта, спрямована на передачу знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх зростання. Впродовж останніх років відбувається еволюція змісту форм і методів навчання, яка стимулює до розроблення і впровадження новітніх освітніх технологій. Згідно Законів України «Про освіту» [6], «Про дошкільну освіту» [5] визначальною складовою

формування освіти є оновлення її змісту. Цей процес не повинен бути стихійним, а потребує певного управління.

Виклад основного матеріалу. Зміна парадигми освіти, переоцінка її концептуальних основ, переосмислення цілей, завдань, змісту освіти призвели до серйозних змін у системі освіти загалом та дошкільної її ланки, зокрема. Педагогічна громадськість почала орієнтуватися на реалізацію принципів гуманістичної педагогіки, особистісно-орієнтованого стилю спілкування з дітьми, природовідповідності виховання, співробітництва. Зміни торкнулися як організаційного, так і змістовного аспектів дошкільного освіти. На перший план у дошкільній освіті висувається розвиваюча функція, що забезпечує становлення особистості дитини, формування духовних та загальнолюдських цінностей, а також здібностей та компетенцій.

Система дошкільної освіти сьогодні є багатофункціональною варіативною мережею дошкільних освітніх закладів, орієнтовану на потреби суспільства і сім'ї та представляє різноманітний спектр освітніх послуг з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей розвитку дитини.

Сформувалися різноманітні види дошкільних закладів: дитячий садок загальнорозвиваючого виду з пріоритетними напрямками: фізичного, художньо-естетичного, пізнавального та ін., компенсуючого виду; центри розвитку дитини; освітні установи «Початкова школа – дитячий садок», дитячий садок комбінованого виду, групи короткочасного перебування дітей у дитячому садку та інших установах, приватні дитячі садки.

Усі зміни за період модернізації дошкільної освіти насамперед привели до позитивних результатів:

- уникнення одноманітності видів установ, програм, жорсткої регламентації видів діяльності;
- розширення організаційно-правових форм ЗДО;

- надання батькам та педагогам можливості вибору освітніх маршрутів, становлення ринку освітніх послуг;
- посилення автономності дитячого садка, розвитку творчого потенціалу особистості суб'єктів дошкільної освіти.

Освоєння первинних уявлень про світ, соціальний досвід, найважливіших елементів культури (художньої, фізичної, народної) здійснюється в період дошкільного дитинства, що дозволяє говорити про можливість формування початкових ключових та допредметних компетентностей, що підтверджує висловлювання відомого американського письменника Роберта Фулхама: «Все, що мені потрібно справді знати про те, як жити, що робити і як бути, я впізнав у дитячому садку. Запевняю Вас, що і Ви – теж...»

Компетентнісний підхід у сфері дошкільної освіти – нове явище та пов'язується з іншою актуальною проблемою – його якістю. При цьому педагогам дошкільної освіти необхідно врахувати, що компетентність є результатом не лише освіти, а й впливу сім'ї, соціуму, культури та самого суб'єкта.

Прояв початкових компетентностей у різних видах діяльності та поведінка дозволяє визначити готовність переходу дитини старшого дошкільного віку до наступного етапу – шкільної освіти.

У системі початкових компетентностей дитини можна назвати початкові ключові і початкові спеціальні (допредметні) компетентності.

Початкові ключові компетентності багатовимірні, у яких представлені результати особистого досвіду дитини у всьому її різноманітті (відносини, знання, уміння, творчість). У структурі початкових ключових компетентностей виділяються: початкова здоров'язберігаюча, особистісно-соціальна, навчально-пізнавальна компетентність.

Спеціальну готовність дитини до переходу до шкільної освіти забезпечують початкові спеціальні (допредметні) компетентності, зміст яких

визначається освітніми областями. У структурі названих компетентностей орієнтовно можна назвати: початкову мовну, літературну, математичну, екологічну художню компетентність.

Становлення початкових ключових і початкових спеціальних (допредметних) компетентностей можна розглядати як умову природного, безстресового переходу дитини на ступінь початкової загальної освіти.

Головним орієнтиром розвитку сучасної системи дошкільної освіти є її якість. Розроблено механізми, що регулюють якість, державні стандарти, критерії оцінки діяльності дошкільних закладів. Державні вимоги до умов реалізації основної загальноосвітньої програми дошкільної освіти охоплюють такі сфери як кадрове, матеріально-технічне, навчально-матеріальне, медико-соціальне, інформаційно-методичне, психолого-педагогічне, фінансове забезпечення. Результатом реалізації цих вимог є висока якість дошкільної освіти, її відкритість, доступність, привабливість.

Якість дошкільної освіти визначається, з одного боку, наданням можливості вибору для дитини індивідуального «освітнього маршруту» на основі різноманітності змісту, форм та методів роботи з дітьми; забезпечення соціального захисту дитини від некомпетентних педагогічних впливів; гарантії досягнення кожною дитиною мінімально необхідного рівня підготовки для успішного навчання у початковій школі.

З іншого боку, якість дошкільної освіти слід розглядати як узагальнену міру ефективності діяльності ЗДО, що виявляється у гарантії ним такого рівня освітніх послуг, що надаються, які задовольняють очікування та запити їх споживачів та відповідають державним нормативам.

Висновки. Тенденції розвитку освіти в Україні з огляду на євроінтеграцію, зумовили необхідність розгортання інноваційних процесів в освітній системі. Важливо, що першою ланкою освіти є дошкільна, тому, інноваційна діяльність саме вихователя закладу дошкільної освіти відіграє

визначальну роль. Таким чином, сутність нових підходів до дошкільної освіти ґрунтується на принципах його варіативності, відкритості, культуровідповідності, індивідуалізації, на єдності освітніх та розвиваючих цілей і завдань на пізнанні дошкільником світу через види діяльності, що його цікавлять, на впровадженні системи менеджменту якості. Все це загалом має забезпечити повноцінне проживання дитиною періоду дошкільного дитинства.

Список використаних джерел

1. Галіцина Л. В. Банк інноваційних педагогічних технологій. Київ : Шк. світ, 2012. 104 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підруч. Вид. 2- ге, допов. Київ : Академ.видав, 2012. 349 с.
3. Завалевський Ю. Сутність інноваційної педагогічної діяльності. *Педагогічний дискурс*. 2014. Вип. 17. С. 63–70.
4. Інноваційні технології в дошкільній освіті : *збірник абстрактів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 березня 2018 р. / за заг. ред. Л. О. Калмикової, Н.В.Гавриш. Переяслав-Хмельницький: ДЗВО «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2018. 266 с.
5. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. 2628-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 19.03.2021).
6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р 2145-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 19.03.2021).
7. Шинкаренко В. В., Олефір Н. В., Клімова Л. В., Купрієнко В. І. Сучасні тенденції інноваційного розвитку системи дошкільної освіти в умовах сьогодення. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 14. Т. 2. 2019. С. 101–104.

*Іващенко Наталія, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: В.М. Аторіна,
доктор філософії, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОВПРАВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ РАНЬОГО ВІКУ

***Анотація.** У статті висвітлено особливості використання нейровправ у роботі з дітьми раннього віку. Подано зразки нейровправ для дітей раннього віку.*

***Ключові слова:** нейровправи, діти раннього віку.*

Постановка проблеми. Вихователі закладів дошкільної освіти повинні завжди знаходитись у пошуку та впровадженні інноваційних технологій в освітній процес. Використання нейровправ є доречним етапом заняття, яким не варто нехтувати. Саме вони використовуються для корекції мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Нейровправи можна використовувати не тільки для корекції, але і як окремий повноцінний метод покращення розумових здібностей дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Використання нейровправ в корекційній і педагогічній роботі вивчали: Е. Анищенкова, Р. Бабушкіна, Г. Волкова, О. Макаренко [4], О. Яшина [4] та інші. Автори кінізіологічних вправ Пол і Гейл Деннісон довели, що обидві півкулі головного мозку можуть ефективно розвиватися через виконання спеціальних рухів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні особливостей використання нейровправ у роботі з дітьми раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Використання нейровправ для дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти має велике значення для розвитку дитини. Нейровправи – це вправи та активності, які спрямовані на стимулювання мозкової активності та розвиток нейронних зв'язків. Ці вправи є

особливо корисними у ранньому віці, коли мозок дитини найбільш пластичний та відкритий до навчання. З їх допомогою процес навчання стає більш швидшим та ефективним. Під час виконання цих рухів організм координує роботу правої і лівої півкуль головного мозку, розвиває інтелект. Різні півкулі мозку відповідають за певні функції:

- права півкуля – творча, гуманітарна, відповідає за тіло, координацію рухів, просторове сприйняття;
- ліва півкуля – математична, мовленнєва, логічна, аналітична, відповідає за постановку мети, сприйняття інформації.

Тільки при взаємодії обох півкуль головного мозку, доповнення роботи одна одної, активізація розумової діяльності буде проходити ефективніше і швидше.

До основних завдань нейровправ належить:

- розвиток міжпівкульної взаємодії;
- синхронізація роботи півкуль;
- розвиток дрібної моторики;
- розвиток здібностей;
- розвиток пам'яті, уваги, мислення;
- розвиток мовлення.

Ми вважаємо, що нейровправи є універсальними, тобто їх можна підібрати для різних вікових груп дітей. Оскільки вони дуже прості у виконанні та не вимагають спеціальної фізичної підготовки. Головна вимога – це виконувати вправи асинхронно: права рука робить одну вправу, інша – другу. Регулярне виконання цих вправ позбавляє втоми, підвищує концентрацію уваги, сприяє підвищенню розумової активності. У роботі з дітьми раннього віку можна використовувати нейровправи. Вони тривають до 3 хвилин.

Японський вчений М. Ібука вважав, що протягом перших трьох років життя в дитини спостерігається найвищий потенціал до навчання і розвитку [2]. Тобто, від моменту народження до 3-річного віку дитина проходить шлях, що

прирівнюється до всього наступного життя. В цей час з неймовірною швидкістю розвивається мозок. До 3-річного віку формується 70-80 % нейронних зв'язків між клітинами мозку, завдяки яким він забезпечує подальший інтелектуальний, творчий, емоційний розвиток дитини. Якщо в цей період не створити міцну базу, подальше навчання дасть не такі високі результати. На думку М. Ібуки, те, що дорослі засвоюють з докладанням зусиль, діти вивчають граючись. Вчений акцентував увагу на тренуванні лівої і правої руки однаковою мірою, що сприятиме розвитку обох півкуль мозку [2].

Існує безліч нейровправ, які можна використовувати для розвитку дітей раннього віку, а саме:

- «Батути» – це класична нейровправа «ребро»-«долоня», виконується на різнокольорових губках для миття посуду;

- «Велосипед». Вправу виконують в парах, тримаючись за руки. Необхідно виконувати кругові рухи, схожі з крутінням педалей ногами під час їзди на велосипеді;

- «Поплескали-погладили». Виконується в парі. Необхідно однією рукою погладжувати товариша по голові, іншою – поплескуємо по плечу.

Такого плану нейровправи можна підбирати, адаптовувати для виконання дітьми 3 років. Головне, щоб руки виконували асинхронні рухи. Нейрозв'язки виникають під час спроб виконати вправу. Якщо вправа вже у виконанні доведена до автоматизму, то час ускладнювати, або змінювати на іншу.

Діти раннього віку люблять нейровправи і виконують їх із задоволенням. Цей цікавий і ефективний метод допомагає під час освітнього процесу, покращує розумові здібності дитини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, нейровправи для дітей раннього віку мають велике значення, оскільки вони сприяють розвитку мозку та формуванню нейронних зв'язків. У ранньому віці мозок дитини проходить через критичні періоди розвитку, коли він найбільш чутливий до навчання та розвитку. Використання нейровправ в цей час може

мати значні довгострокові переваги для когнітивного, емоційного, соціального та фізичного розвитку дитини та закладає міцну основу для її майбутнього навчання та розвитку.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. Київ, 2005. 1440 с.
2. Ібука М. Після трьох вже пізно. Київ : Сварог, 2020. 152 с.
3. Лічман Н.М. Кінізіологія як засіб розвитку мовлення та інтелектуальних здібностей дітей з особливими освітніми потребами. *Логопед.* 2018. №6. С.12-16.
4. Макаренко О.М., Яшина О.П. Теоретичне обґрунтування застосування нейрофітнесу як методу дитячої нейрокорекції. *Психологічне здоров'я.* 2018. №1. С. 82-91.

Кандиба Катерина, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Л.П. Загородня,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівський НПУ ім. О. Довженка

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ 5-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБОМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ

Анотація. У тезах представлено сутність патріотичного виховання дітей дошкільного віку, його методи і форми. Висвітлено значення народної іграшки як засобу патріотичного виховання дітей середнього дошкільного віку. Окреслено перспективи подальших наукових розвідок.

Ключові слова: патріотичне виховання, народна іграшка, патріотизм, діти 5-го року життя.

Постановка проблеми. Дошкільний вік – це надзвичайно важливий період формування духовності людини. На п'ятому році життя в дитини закладаються основи формування почуттів та духовності, сприймання навколишнього світу та усвідомлення власного «Я». Отримані враження від народної пісні, яку співала матуся, краси верби, що схилилася над ставком, історії про мужніх та героїчних українців, що розповідав дідусь, сопілочка, яку подарувала бабуся, народна іграшка – усе це закладає той фундамент, на якому буде будуватися патріотичне виховання дитини 5-го року життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ідея патріотичного виховання дітей закладена в українській народній педагогіці. Її відстоювали й дбали про втілення в життя видатні діячі української культури (Г. Ващенко, Б. Грінченко, П. Куліш, С. Русова, Л. Українка, Т. Шевченко, І. Франко та ін.). С. Русова розробила Концепцію національного дитячого садка, стрижнем якої визначила навчання дітей рідною мовою. О. Дорошенко, І. Нагребецький розглядали питання формування громадянина своєї країни засобами історії. Дослідженнями вітчизняних психологів (Л. Виготський, П. Ігнатенко, О. Киричук, Н. Косарева, Г. Костюк, Л. Крицька та ін.) доведено, що дітям дошкільного віку доступне естетичне сприймання народної творчості, яке починається з ознайомлення дошкільників з народними іграшками.

Мета статті: полягає у висвітленні ролі народної іграшки в патріотичному вихованні дітей 5-го року життя.

Виклад основного матеріалу. Патріотизм як складник соціально-громадянської компетентності дітей, передбачає виховання національної свідомості та самосвідомості, тобто виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння, як національних цінностей, мови, народної культури, відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, формування почуття гідності й гордості за свою Батьківщину.

Патріотичне виховання, як вважає В. Кульчицький, «базується на соціально-педагогічних засадах, що передбачають вагомі знання конституційних і правових норм, державної політики, сформованість патріотичних думок та дієвих заходів із відстоювання національних форм життєдіяльності і поведінки в усіх сферах суспільного життя, що, у свою чергу, передбачає успішну соціалізацію особистості в соціумі, яка здатна реалізувати свій патріотичний потенціал на благо Батьківщини» [3].

Ефективними методами і формами організації патріотичного виховання в умовах сучасного закладу дошкільної освіти в дошкільній педагогіці є:

- прогулянки вулицями рідного міста, екскурсії до історичних пам'яток та визначних місць;
- цікаві розповіді вихователя про історичні події та бесіди з цікавими людьми;
- розгляд ілюстративних матеріалів, книжок, уривків фільмів історичних подій; розглядання творів образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва;
- читання та інсценування творів фольклору та художньої літератури;
- запрошення членів родин для участі у проведенні спільних свят та заходів, організації та проведенні народних ігор, виготовлення народних українських іграшок тощо;
- спільні з родинами виховні заходи (День сім'ї, свято тата тощо); організація та проведення виставок та конкурсів;
- різні види ігор, зокрема з використанням народної іграшки.

Саме в дошкільному віці, коли дитина дуже чутлива до емоційних впливів і схильна до наслідування, створюються сприятливі умови для того, щоб поступово розкрити їй зміст народної і світової спадщини через українську народну іграшку, як найбільш близький до дитячого сприйняття вид народної творчості, етику людських взаємин, сформувати перший практичний досвід прояву душі стосовно рідних та близьких людей, рідної домівки, рідного краю з

його природою, історією і традиціями, рідної мови, – усього, з чого починається Україна, усього з чого для кожного починається рідна Батьківщина.

Як зазначено в Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, іграшка є предметом трансляції культури та картини світу, а гра з іграшкою важливий процес осмислення та засвоєння цих категорій. Тож, не змінюючи унікальності та важливості ролі іграшки в житті дитини, слід відзначити потужні можливості її впливу на формування ціннісної сфери особистості [1].

Патріотичне виховання дошкільнят засобами української народної іграшки ґрунтується на засадах народознавства – ознайомлення дошкільнят з рідним містом повинно природно входити в цілісний освітній процес, що будується на фоні народознавчого матеріалу, введення якого в роботу з дітьми здійснюється з урахуванням принципу поступового переходу від більш близького дитині, особистісно значущого, до більш віддаленого від дитини – культурно-історичних фактів [2, с. 231].

Візуальне та сенсорно-контактне знайомство дитини з українською народною іграшкою у процесі гри є одним із засобів формування у дитини критеріїв причетності до своїх родових, національних ціннісних основ. Ознайомлення та гра з українською іграшкою одночасно з творами фольклору (колисковими, казками, колядками, співаночками, приказками, загадками тощо) формує «перші уявлення про навколишній світ, перші життєві враження та почуття, закладає в дитині той духовний резерв, який знадобиться їй у дорослому житті, коли постане питання вибору шляху та напрямку руху» [3, с. 367].

З давніх-давен народні іграшки були не лише формою проведення дозвілля та розваг. Завдяки їм, у дітей формуються такі якості, як кмітливість, наполегливість, організованість, спритність, уважність, товариськість тощо, розвивається фантазія, мовлення, образне мислення. Розумно організована гра з іграшкою є дійовим методом трудового виховання. Адже дитина з іграшкою

виконує певні дії, щось вигадує, часто наслідуючи трудові дії дорослих [4, с. 727].

Багаторазове повторення ігрових дій віддавна було спрямоване на прищеплення дітям поваги до праці, до звичаїв і традицій рідного народу. За допомогою активного використання української народної іграшки, участі в іграх діти легко опановують вірші, пісні, примовки, приказки, скоромовки, лічилки, якими супроводжуються ці дії, розвиваються фізично та розумово.

Виховний вплив іграшки – незаперечний. Саме з нею пов'язаний розвиток літературної, музичної, драматичної, зображувальної діяльності дитини. Вона з'явилася у зв'язку з природною потребою дитини пізнавати світ, творчо і самостійно його осмислювати. Тому наслідування дорослих в їхній трудовій і побутовій діяльності, звичаєво-обрядових дійствах є її основним змістом.

Українська народна іграшка, як створений дорослими для розвитку дітей предмет культури, має освітнє і виховне значення лише тоді, коли використовується за призначенням – дитина повинна розуміти іграшку, хотіти з нею творчо діяти.

Отже, як найістотніший компонент гри іграшка виконує важливу освітню, розвивальну, виховну функції. Так само, як гра, вона є важливим фактором патріотичного виховання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проблема патріотичного виховання є актуальною для української науки і співвідноситься із загальнонаціональною стратегією дошкільної освіти, яка в центр освітнього процесу ставить особистість, орієнтовану на утвердження загальнолюдських, національних і патріотичних цінностей. Вагомим засобом патріотичного виховання дітей 5-го року життя є народна іграшка та гра з нею.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні й апробації системи роботи з використання української народної іграшки в патріотичному вихованні дітей 5-го року життя.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 03.03.2024).
2. Лещенко О. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 2013. № 9. С. 12–16.
3. Сухомлинська О. Українська педагогіка в персоналіях: хрестоматія (В. Бичко, С. Гончаренко, О. Денисюк, О. Забужко, В. Кульчицький, С. Ніколаєва, Н. Пангелова, М. Пащенко, Л. Пироженко, О. Савченко, С. Слукін, Г. Сухорукова, Є. Яхно). Львів: Світ, 2015. 736 с.
4. Щербак Т. Психологія народної іграшки. *Проблеми сучасної психології*: збірник наукових праць КПНУ ім. І. Огієнка. 2015. Вип. 30, С. 727–739.

Карасевич М. П., викладач
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»,
Задворська Софія, здобувачка освіти
«Фаховий молодший бакалавр» КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Т. Г. Шевченка
Черкаської обласної ради»

ВПЛИВ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ФОРМ ТА НАРОДНИХ ІГОР НА ОРГАНІЗМ ДИТИНИ

*Гра - це величезне світле вікно,
через яке в духовний світ дитини вливається
цілющий потік уявлень, понять про навколишнє.
(В.О. Сухомлинський)*

Анотація: в статті велике значення набуває вплив на організм дитини засобами народних ігор та малих фольклорних форм із перших днів життя.

Ключові слова: Українські національні ігри, дитячий фольклор, гра, дитина.

В Національній доктрині розвитку освіти зазначається, що усіх ланках системи освіти шляхом використання засобів фізичного виховання і фізкультурно-оздоровчої роботи закладаються основи для забезпечення і розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я кожного члена суспільства [5].

Із перших днів життя дитини починається входження її у духовний світ із традиціями рідного народу, його культурою і продовжується все свідоме життя.

«І тут вирішального значення набуває використання національного дитячого фольклору, оскільки українця, як національно свідомого громадянина, можна виховати лише українськими методами і засобами, які виробилися упродовж віків і дійшли до нас крізь негоди і рабство, перейшли і славу, ганьбу і велич» [3, с. 5].

Українські національні ігри та фольклор завжди доповнювали одне одного. Тому, діти змалку розвивалися як фізично, так і духовно.

В античній Греції ігри ставилися на один рівень з розмовою та мистецькою освітою і були виявом прагнення греків до прекрасного. Відомі люди Греції висловлювались рішучим чином на користь ігор та фізичних вправ. Аристотель вважав державу погано організованою, в якій зневажені фізичні вправи, рухливі ігри. Спартанський цар Агесілай не соромився їздити з дітьми на лозині верхи. І взагалі, багато з них готові були першими подати приклад дітям в іграх, визначаючи їх важливе значення для майбутнього їхнього розвитку [1].

Народні ігри пов'язані з культурою народу. Їхні образи створювали через народні казки про звірів, птахів, рослин тощо. Спільними для народних казок і ігор є образи-ролі kota, лисиці, миші, ведмедя, вовка. Спільність образів – це ознака спільної фольклорної основи та спорідненого виховного впливу через ігри «У сірого вовка», «Вовк і лисичка», «Коза, коза-ме!», «Заїнько», «Бери коня» тощо (ці образи описані у народних легендах, традиціях та ритуалах).

У зв'язку з цим М. Г. Стельмахович писав, що дитяча гра – один з основних видів діяльності дітей, спрямованої на практичне пізнання навколишніх предметів і явищ через відтворення дій та взаємин дорослих [4, с. 66–67].

А у наших предків, ще за часів Київської Русі теж були популярні ігри, про що свідчать літописи, зокрема «Повість минулих літ». Ігри наших предків ґрунтувалися на язичницьких ритуалах, пов'язаних з культом Сонця. В теплу пору вони проводилися на природі. Дослідники звертають увагу, що у хлопчачих іграх переважали біг, стрибки, метання списа, стрільба з лука, кулачні бої, а дівчата водили хороводи, у великодні та інші свята грали ігри «Фортуна», «Кривий танець», «Панас», «Відьма» та ін [1].

Визначні педагоги-науковці, педагоги-практики та психологи (В. О. Сухомлинського, К. Д. Ушинський, І. Я. Франко, Т. Г. Шевченко) звертали увагу на впровадження малих фольклорних форм ще із раннього віку, бо цей період найбільш сприятливий для закладу основних знань, духовних і моральних цінностей різної культури.

За офіційними даними, фольклорному вихованню надавалося великого значення в українських родинх Грушевських, Драгоманових, Косачів, Лисенків, Старицьких, Рильських. Так, у родині Косачів вважали, що початкову освіту діти повинні отримувати рідною мовою; мати відкрила дітям красу рідного народу, прилучала їх до рідної пісні, казки, гри, сама збирала фольклор, залучала до цього дітей.

На особливу увагу заслуговує досвід організації національного виховання у дитячих дошкільних установах Галичини від початку ХХ ст. до 1939 року. Справа національного виховання, формування національної свідомості молодого покоління активно розроблялася, втілювалася у життя численними громадськими організаціями, як от: «Рідна школа», «Правосвіта», «Союз українок». Діти Галичини вивчали колядки, щедрівки, готували народні свята, грали у народні ігри «Подоряночка», «Білодончик», «Зайчик», «Жук», «Кіт та

Мишка». Під музичний супровід народних пісень «Дощик», «Жук», «І шумить, і гуде» діти виконували фізичні вправи [1, с. 7; 11–12].

У кінці ХХ століття національному вихованню почали надавати належного значення у більшості українських родин та школах. Фольклор увійшов до навчальних дисциплін та виховної роботи.

У Державній національній програмі «Освіта ХХІ ст.» уряд України звертає увагу на національну спрямованість освіти, яка є найголовнішим її принципом та акцентує увагу на народній педагогіці, родині, фольклору.

Відома українська дослідниця дошкільного виховання Т. І. Поніманська, яка досліджувала особливості впливу гри на дитину з перших місяців її життя; робить висновки, що народні ігри мають важливе значення для морального виховання підростаючого покоління; правильне педагогічне керівництво ними розвиває особистість, створює сприятливі умови для взаємозбагачення дітей моральним досвідом [2].

Отже, можна зробити висновок, що ігри українських дітей яскраво відображають побут країни хліборобів, їх духовну і матеріальну культуру, соціальне розшарування суспільства. На організм дитини, на її душу і серце фольклорна гра відіграє вирішальне значення. Дитина до семи років має поетичне бачення світу, олюднює все навколо. Вона і співає, і малює, і танцює.

Тому гра є основною школою розвитку особистості. Рухливі ігри можуть об'єднувати і малі і великі групи дітей. Вони відбуваються на вигоні, на леваді, на шкільному подвір'ї, чи на вулиці та позитивно впливають на організм кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Історія фізичної культури: Навч. посіб. / За ред. С. М. Філя, О. М. Худолія, Г. В. Малка, Харків: ОВС, 2003. 160 с.
2. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників: Навч. посіб. К.: Вища 13 шк., 1993. 111 с.

3. Сивачук Н. П. Український дитячий фольклор: Підручник К.: Деміур, 2003. 288 с.
4. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. К.: Рад. шк., 1985. 312 с.
5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>

*Кирчей Інна, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник: В.В. Городиська,
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка*

РОЗВАГИ ЯК ОДНА З ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗДО

Анотація. У статті зосереджено увагу на розвагах як одній із важливих форм організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти, висвітлено змістову канву розваг в освітній чинній програмі «Дитина в дошкільні роки» та проаналізовано рубрику «Свята та розваги для дітей раннього, молодшого, середнього та старшого дошкільного віку», де подано перелік основних розваг для вихованців.

Ключові слова: розваги, музичні, музично-театральні розваги, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Однією з важливих форм організації освітнього процесу для дошкільників у сучасних ЗДО є розваги (дозвілля). Цікавішу та інтригуючу діяльність для дошкільників на сьогодні годі назвати. Сутність розваг полягає в залученні дітей до світу радості, світу пізнання, розуміння добра, позитивних емоцій, у прищепленні хороших манер тощо.

Аналіз фахових досліджень засвідчив, що метою розваг вихованців у ЗДО є показ дітям цікавих видовищ, поглиблення інтересу до мистецтва, наповнення новими враженнями, особливо радістю життя, уможливлення самостійної і творчої активності дошкільнят.

Систематичне проведення розваг на різну тематику викликає в дітей активне зацікавлення літературою, музикою, театром, фізкультурою, що сприяє швидкому оволодінню дітей літературним, музичним, театральним мистецтвом, пізнанню їхнього репертуару загалом. Різноманітні розваги активно розвивають творчі здібності дошкільнят, і, як наслідок – підвищують загальну культуру. Тому означена проблематика викликала у нас зацікавлення, адже потребує широкого висвітлення різних видів розваг у сучасних ЗДО, а це питання сьогодні розкрито доволі поверхово.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі розваг у сфері дошкільної освіти України присвячені дослідження Н. Ветлугіної, І. Дубровіної, В. Литар, І. Морозової, Т. Науменко, І. Романюк, А. Терещенко, І. Терещенко, В. Харматової, А. Шевчук, С. Шоломович, М. Шуть та ін. Численні аспекти організації та підготовки до розваг у ЗДО опрацьовано такими науковцями І. Дубровіною, І. Каспрук, В. Литар, І. Мараховською, І. Морозовою, Т. Науменко, І. Романюк, Н. Степуною, А. Шевчук, М. Шуть та ін. Означені питання відображені також у змісті освітніх чинних програм для закладів дошкільної освіти.

Мета статті: висвітлити специфіку розваг як однієї з форм освітнього процесу у сучасних вітчизняних ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Розваги – найбільш яскраві події в повсякденному житті вихованців ЗДО, оскільки впливають на естетичні переживання дітей і є засобом естетичного розвитку. Зміст розваг доволі різноманітний тому, що охоплює численні види мистецтва та діяльності.

Розвага – це освітньо-дозвілєва форма організації діяльності вихователя та вихованців у ЗДО, основною метою якої є вміння одних – розвеселити, розважити, інших – заспокоїти або утішити у горі, нещасті. Будь-яка розвага позбавляє дошкільників сумного настрою, негативних емоцій.

Термін «розважати» означає звертатися до кого-небудь із відповідними розмовами, справами, відволікати від чогось гнітючого, важкого, неприємного, тривожного, підвищувати настрій, розраджувати, дарувати радість.

Розваги у сучасних ЗДО включають ефектні, барвисті, пізнавально-розважальні (літературні, літературно-музичні, музичні, музично-театральні, фізкультурні) номери, які вихователі проводять один раз у два тижні у другу половину дня з метою звільнення від негативу, зняття напруги, розслаблення вихованців тощо.

Основним завданням культурно-дозвіллевих заходів (розваг) у ЗДО є їх змістова канва, розкриття природного творчого потенціалу дошкільників, надання радості пізнання світу та розкріпачення внутрішнього стану, спонукання до діяльності, яскравих емоційних вражень, прищеплення любові до усної народної творчості, пробудження літературної, музичної, театральної, фізкультурної активності вихованців загалом.

Сучасні педагоги практикують проведення розваг у ЗДО шляхом колективних видів діяльності, наприклад, показу лялькового театру, діафільмів, концертів, об'єднуючи дітей у 2 – 3 групи. Різноманітні дозвіллеві види педагог враховує при використанні розваг, що увиразнюється у перспективному і календарному плануванні ЗДО. Сценарій розваг складає виховatelj, поєднуючи художній та музично-літературний матеріал у єдину цілісну форму відповідно до змісту того чи того виду дозвілля. Під час організації дозвіллевої розваги педагогам слід враховувати тематику розваги, форму її проведення, вказівку на терміни, визначення відповідальних.

Перелік розваг із раннього і до старшого дошкільного віку яскраво представлено в сучасних вітчизняних освітніх чинних програмах, одну з яких ми стисло охарактеризуємо.

Нами, зокрема зосереджено увагу на програмі «Дитина в дошкільні роки», в якій відстежуємо розділ «Естетичний розвиток» і спеціальну рубрику

«Свята та розваги для дітей раннього, молодшого, середнього та старшого дошкільного віку» [3, с. 50]. У документі зазначено, що з раннього віку необхідно розпочати ознайомлення дітей з елементами музики (звуками, легкими веселими мелодіями), спонукаючи дошкільнят до вияву емоційної зацікавленості.

Дітям *молодшого дошкільного віку* програмою передбачено численні розваги, різноманітні театри: ляльковий, настільний, пальчиковий, тіньовий, театр іграшок, фланелеграф, концерт старших дітей «Казкова Скринька», «Чарівний мішечок», «День народження», ігри-забавлянки, музичні казки [Там само].

Для дітей *середнього дошкільного віку* в освітній лінії «Музика» пропонується низка аналогічних до раннього віку розваг, а саме зазначених різновидів театрів, що доповнюється театром маріонеток і картинок; прослуховуванням музичних казок (у грамзапису); невеличкими музичними концертами силами дітей; коротенькими постановами лялькового театру; іграми-драматизаціями; «Мандрівкою до казкового лісу»; іграми «Пори року» тощо [3, с. 124].

У групах *старшого дошкільного віку* доцільно використовувати усі види театрів, а також розваг, які підготовлені дорослими або силами дітей на такі теми: «Пори року», «Зелений вогник», «Ми – юні пожежники», «День казок», інсценівки, драматизації пісень, «День іменинників», музично-літературні концерти, конкурси, виступ дитячого оркестру, фольклорні, спортивні розваги, вечори гумору [3, с. 186].

Освітня чинна програма «Дитина в дошкільні роки» відстежуємо численні види розваг для вихованців усіх груп ЗДО: музичні концерти: присвячені творчості якогось композитора; народній пісні; концерт однієї групи дітей для іншої; літературні концерти, присвячені творчості письменників і поетів; зустріч із митцями і поетами, концерт, присвячений фольклору;

музично-літературні концерти (наприклад, «Пори року»); вечори гумору; вечори дружби; дні народження дітей; ляльковий театр; інсценівки казок; спортивні вечори відпочинку; вечори загадок; слухання казок в аудіозапису; музичний конкурс; музично-театральні постановки.

Найбільш ефективними у ЗДО для старших дошкільників вважаються *музичні розваги*, які спонукають до виявів кмітливості, вигадки, імпровізації, творчості: «Упізнав музику – танцюй!»; «Упізнаєш мелодію – заспіваєш пісню»; «Ми – знавці пісень із мультфільмів»; «Озвучую навколишній світ»; «Танцювальні вигадки хлопчиків та дівчаток» тощо; *музичні драматизації казок*, де виконавцями є самі діти; *вистави різних видів театрів* за участі дітей і дорослих, за вибором вихованців та педагога [1, с. 122].

Будь-які розваги можуть пропонуватися як вихователем, так і музичним керівником. Найпоширенішою і найбільш зворушливою для дітей старшого дошкільного віку є – «*День народження*», під час якого спільно з педагогами застосовуються доречні мистецькі і традиційні життєві та музично-естетичні моменти.

Із метою естетичного виховання доцільно проводити з дітьми старшого віку такі розваги: *вшанування Віри, Надії, Любові та Софії, ранок «Осінній ярмарок», святкування «Дня приязні й любові» («Валентинів день»), свято закосичення, вечори народного гумору, жартівливих пісень, хороводів і танців, тематичні виступи педагогів і дошкільнят, систематичне слухання аудіозаписів музично-ілюстрованих казок, фрагментів дитячих опер та балетів тощо. Отже, розваги, які сьогодні практикуються у ЗДО, створюють особливий антураж і приносять дітям яскраве емоційне задоволення та радість [2, с. 62 – 67].*

Висновки. Доходимо висновку, що пропоновані сучасними освітніми чинними програмами для ЗДО та застосовані практично у культурно-дозвіллєвій діяльності вихователями з вихованцями розваги є важливою формою не лише організації освітнього процесу, а й прищеплення безлічі

навичок та вмінь емоційного й усвідомленого переживання життя й мистецтва, активної самореалізації дошкільнят у виконавстві та спільному розгортанні змісту розважального дійства.

Список використаних джерел:

1. Городиська В., Береза С. «Свята та розваги в ЗДО» : тексти лекцій. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2018. 235 с.

2. Городиська В.В. Підготовка майбутніх вихователів до організації та проведення свят та розваг у закладах дошкільної освіти. *Педагогічний часопис Волині* : науковий журнал Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2018. № 2 (9). С. 62 – 67.

3. Дитина в дошкільні роки : комплексна додаткова освітня програма / автор. колектив; наук. керівник К.Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2011. 188 с.

Кіндзерська Ярина, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: В.В. Городиська,
кандидат педагогічних наук, доцент Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ГУМАННОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ВИХОВАНЦІВ

Анотація. У статті зосереджено увагу на співпраці ЗДО та сім'ї, висвітлено взаємини з дітьми у сім'ї; встановлено причини конфліктних ситуацій у батьківсько-дитячих взаєминах; окреслено основні потреби дитини для формування гуманних взаємин у ЗДО та сім'ї.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, сім'я, гуманна поведінка, старші вихованці.

Постановка проблеми. Модернізація змісту та гуманізація цілей дошкільної освіти спрямовує науку і практику на розробку й упровадження нових технологій освіти дітей. Оскільки сьогодення вимагає реального втілення ідей педагогічного гуманізму в науково-педагогічну і практичну діяльність закладів освіти, то, зважаючи на підвищення престижу сім'ї і ролі сімейного виховання, яке вирішальним чином впливає на становлення особистості саме в дошкільному віці, головним у змісті роботи закладів дошкільної освіти стає активне залучення родин до організації життєдіяльності дітей. Звернення до історичного минулого дає змогу зробити висновок про те, що історія розвитку сім'ї, освіти і суспільства невіддільні одне від одного.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити, що саме партнерські стосунки між батьками і закладом дошкільної освіти висвітлюють останнім часом такі вітчизняні (Г. Беленька, О. Кононко, О. Косарева, М. Машовець та ін.) дослідники, котрі найбільш сприяють вихованню дошкільнят.

Мета статті: висвітлити співпрацю ЗДО і сім'ї у вихованні гуманної поведінки старших вихованців.

Виклад основного матеріалу. Сучасні тенденції контактної діяльності з сім'єю зумовлюють необхідність переходу ЗДО на новий щабель, який передбачає особистісний підхід до батьків, в основу якого покладено (мотиваційно-системні та особистісно орієнтовані) цілі його здійснення: орієнтація на дитину, її потреби; створення у ЗДО умов, що забезпечують розвиток особистості дитини; поєднання суспільної і сімейної життєвих сфер; зміна структури і змісту освітнього процесу; залучення батьків до педагогічного процесу [3].

Такий підхід засвідчує необхідність створення технології спільної діяльності ЗДО і сім'ї щодо виховання гуманної поведінки у старших вихованців. Особливого значення у формуванні гуманної поведінки

дошкільників набувають взаємовідносини між дітьми і дорослими в сім'ї, саме тут вона отримує перші уявлення про людські чесноти: доброту, чесність, милосердя, співчуття, уважність, піклування, взаємодопомогу.

Досліджуючи шляхи впливу сім'ї на становлення особистості дошкільника, науковці стверджують пряму залежність між відносинами в сім'ї і поведінкою дитини. Діти намагаються копіювати поведінку близьких їм людей і якщо в сім'ї існують відносини взаємної поваги, доброти, допомоги, співчуття, то в поведінці дітей ці якості віддзеркалюються.

Як засвідчують дослідження Т. Алексєєнко, М. Боришевського, О. Доукіної, сім'я створює сприятливий емоційно-психологічний мікроклімат, заснований на неповторній близькості батьків з дітьми, яка неможлива в інших ситуаціях спілкування дітей з дорослими; формує характер, звички, ставлення до людей, праці, суспільства, природи і ін.; дає уроки життя в усіх його виявах, виконуючи своєрідне тренування у виконанні певних функцій.

Під гармонійними взаєминами батьків і дітей розглядаються відносини, засновані на узгодженні основних компонентів взаємин (довірче рівноправне ставлення, особистісно-зорієнтований стиль спілкування, урахування індивідуальних потреб батьків і дітей), найбільш істотними характеристиками яких є: задоволення базових потреб дитини, зокрема потреби в безпеці, турботі, прийнятті, визнанні індивідуальності дитини, її потреб; достатній рівень рефлексії батьків, розуміння психолого-педагогічної природи індивідуальних особливостей дитини; свідомо організація конструктивного стилю взаємодії з дитиною.

Недотримання цих вимог і вносить деструктивні відносини між батьками і дітьми. Основні причини конфліктів у батьківсько-дитячих взаєминах: неузгодженість вимог, високі і результативні очікування дитячої поведінки, що виявляється в обмеженні свободи дій, протилежності інтересів; ефект неадекватності в структурі потребово-мотиваційної сфери особистості, що

простежується в незадоволеності актуальних потреб і, перш за все, потреб у самоствердженні та самореалізації; особистісні проблеми дорослого, що спостерігається в невмінні організувати позитивну взаємодію зі своєю дитиною.

Саме задоволення цих потреб дитини дорослими закладає фундамент їхнього взаєморозуміння та формування гуманних взаємин. На думку Т. Алексєєнко, ці взаємини повинні ґрунтуватися на основі любові і логіки, а ефективність виховання досягається любов'ю, яка не означає вседозволеність, не терпить зневажливого ставлення, але в той же час є такою сильною, що дозволяє дітям робити помилки і вчитися на них. Логіка зосереджується на наслідках, які є регулятором цих помилок. Наслідки у поєднанні з батьківським розумінням і співпереживанням дитячих проблем, болю і горя несуть у собі великий виховний потенціал, внаслідок чого формується самооцінка дитини, її вміння поводитися відповідно у життєвих ситуаціях, обумовити свої вчинки і відповідати за них.

На моральну активність дитини значний вплив здійснює духовний клімат сім'ї, організація спільної діяльності, ділового емоційного спілкування: спільні ігри, підготовка і проведення сімейних свят, походи, прогулянки, спортивні розваги. У кожної дитини у сім'ї мають бути трудові доручення, що дають змогу їй піклуватися про близьких людей і залучають до виконання різних домашніх справ. Залучення старших дошкільників на правах рівноправних партнерів до господарських справ докорінно змінює їх ставлення до членів сім'ї, у взаєминах дітей і батьків з'являються взаєморозуміння, теплота, чуйність [2, с. 224 – 275].

Сучасний дошкільник живе у середовищі, яке весь час зміцнюється, ускладнюється, розвивається. Саме в сім'ї дитина отримує первинні навички сприйняття дійсності, привчається усвідомлювати себе повноправним представником суспільства. Роль сім'ї постає у поступовому введенні дитини в

суспільство так, щоб вона розвивалася відповідно до природи, культури країни, де вона народилася. Саме тут, у сім'ї, в родині формується і розвивається особистість дитини, триває опанування нею соціальних ролей, що необхідні для безболісної адаптації в суспільстві.

На етапі дошкільного дитинства провідним соціальним інститутом, покликаним забезпечити різнобічний розвиток дитини, є також система ЗДО. Взаємодія ЗДО і сім'ї – це процес реалізації зв'язків і відносин суспільного характеру, головною метою якого виступає соціалізація дитини.

Оскільки їх основне призначення – соціальна адаптація до умов життя в товаристві дітей і дорослих, виховання ціннісного ставлення до людей, навколишнього, світу природи, самого себе.

Дослідники наголошують, що ЗДО не в змозі успішно вирішити завдання виховання у дітей гуманної поведінки без взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання.

Центральним об'єктом двох взаємодіючих сил є особистість дошкільника. Дослідники цієї проблеми відзначають, що взаємодія ЗДО і сім'ї – це цілеспрямована співдружність вихователів і батьків у змісті педагогічного впливу на дітей, заснованому на взаємній довірі й повазі та спрямованому на взаємозбагачення, взаємодоповнення умов сімейного і суспільного виховання.

У свою чергу, А. Назаренко розглядає взаємодію як таку, що передбачає організацію виховання, за якої педагоги і батьки постійно обмінюються досвідом, впроваджуючи в практику найбільш цінні прийоми виховного впливу на дітей [4, с. 27].

А. Назаренко відзначає, що з метою забезпечення реально діючої взаємодії, ЗДО повинен відмовитися від монологу, звички лише керувати батьками, а натомість віддавати перевагу діалогу, який би передбачав урахування досвіду, поглядів, думок з того чи іншого приводу різних членів сім'ї [Там само, с. 27].

Отже, відносини в системі «педагог – сім'я – дитина» необхідно будувати у відповідності з вимогами педагогічної етики при провідній ролі ЗДО і активній участі батьків.

На думку Т. Алексєєнко, серед факторів, які не сприяють зміцненню сім'ї та її виховного впливу на дітей в умовах сьогодення, є такі, як: вплив масової культури, агресивні реклами, послаблення впливу на життя людини релігійних норм, висока напруженість особистісного життя [1, с. 20].

Все це призводить до різноманітних зривів, розладу сімейного життя, розлучень. Але, незважаючи на це, сім'я була і залишається першим організованим соціальним інститутом, в якому дитина засвоює суспільну мораль, норми і правила поведінки, навчається узгоджувати запити і потреби з можливостями і віддачею суспільству.

Висновки. Ми вважаємо, що педагогічна просвіта батьків – це один з перших етапів у процесі взаємодії ЗДО і сім'ї з питання виховання гуманної поведінки у дітей, який є одночасно і формою, і умовою спільної роботи сім'ї та суспільних інститутів у вихованні дитини.

Список використаних джерел:

1. Алексєєнко Т. Ф. У чому мудрість батьківської любові? *Дошкільне виховання*. 2002. № 3. С. 20-21.
2. Крутий К. Взаємодія з батьками та взаємовідносини з дітьми. *1111 запитань до професора*. Запоріжжя. 2012. С. 224-275.
3. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від 11 жовт. 2017 р. №1/9-546. URL: <https://drive.google.com/file/d/0Bxpu4GDxDpc7YWWVcWUtVWJpdEk/view> (дата звернення: 21.10.2021)
4. Назаренко А. І. Актуальні проблеми взаємодії дошкільного закладу і соціального середовища. *Проблеми освіти: наук.-метод. зб. / редкол.: М. З. Згуровський та ін. Ін-т змісту і методів навчання. Київ. 1997. Вип. 7. С. 27-39.*

*Кленько Анна, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Ю.М. Бабачук, асистент
Глухівський НПУ ім. О. Довженка*

РОЗВИТОК ШВИДКОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ РУХЛИВИХ ІГОР

***Анотація.** У статті проаналізовано розвиток швидкості у дітей старшого дошкільного віку засобом рухливих ігор. Встановлено, що ефективною формою роботи з фізичного виховання та важливим засобом фізичного виховання є рухлива гра.*

***Ключові слова:** фізичне виховання, рухливі ігри, швидкість, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. У перші шість років життя фізичне виховання є основою всебічного розвитку дитини. У цей період закладається фундамент здоров'я, нормального фізичного розвитку та виховуються основні риси особистості людини. Фізичне виховання здійснюється переважно в колективних формах роботи. У старшому дошкільному віці важливу роль відіграють колективні ігри з використанням м'яча. Граючи у такі ігри у дошкільників активно розвиваються моральні, а також фізичні якості та здібності [3].

Планомірний процес розвитку фізичних якостей у дитини реалізується під впливом двох чинників: природньо-вікових змін організму (функціональна та морфологічна перебудова) і режиму рухової активності, що містить весь комплекс організаційних форм фізичного виховання, а також його самостійну рухову діяльність. Фізкультурно-оздоровча діяльність з розвитку фізичних якостей у дітей дошкільного віку організовується відповідно до функціональних та морфологічних особливостей та можливостей їхнього організму. Проте при цьому потрібний диференційований підхід, що враховує вік, закономірності психіки дітей 3-6 років, їхню рухову підготовленість, а також стан здоров'я [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численні розвідки, що проводилися у напрямку дослідження даної проблеми (О. Богінч, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, О. Курок, В. Лушик та ін.) наголошують на необхідності розвитку швидкості у дітей. Науковці стверджують, що найбільш ефективними для удосконалення рухової підготовки дітей є застосовування рухливих ігор. Фізичні якості певною мірою впливають одна на одну у процесі власного розвитку, тому що є функцією одного й того самого нервово-м'язового апарата і віддзеркалюють статеві та вікові особливості організму дошкільників.

Безумовно планомірний процес розвитку фізичних якостей повинен починатися саме з дошкільного віці. Саме реалізуючи дану умову можна вдосконалити загальнофізичну підготовленість дитини. Процес розвитку фізичних якостей, зокрема швидкості у дітей дошкільного віку забезпечується відповідно до морфологічних властивостей та резервів функціонування їхнього організму. Разом з цим важливий диференційований підхід, що враховує стан здоров'я, вік, стать, рухову підготовленість, а також особливості психіки дітей 3-6 років.

Без сумніву дійовим засобом розвитку фізичних якостей у дітей дошкільного віку є рухлива гра. Саме вона є одним із найбільш енергійних і привабливих видів рухової діяльності, що сполучає в собі синхронно активну й пізнавальну діяльність.

Мета статті: визначити особливості розвитку швидкості у дітей старшого дошкільного віку засобом рухливих ігор.

Виклад основного матеріалу. Фізичні якості – це рухові задатки людини, що розвинулися у процесі цілеспрямованої підготовки і виховання та визначають її можливості успішно виконувати певну рухову діяльність [4].

Важливе значення на процес розвитку фізичних якостей старших дошкільників має підвищення інтересу до рухової діяльності. Загальновідомо,

що в процесі здійснення привабливої діяльності, в якій є елемент змагання, суттєво піднімається емоційний тонус, що зумовлює більш пізнє настання втоми навіть за умови виконання важкої роботи. Зацікавлені грою діти простіше долають труднощі, що з'являються, вчаться доводити розпочату справу до кінця.

Зупинимося детальніше на характеристиці основних фізичних якостей та засобів їх розвитку у дітей старшого дошкільного віку.

Швидкість – це здатність людини виконувати різноманітні дії (фізичні вправи, трудові операції) за найменший відрізок часу. Дошкільний вік вважається сенситивним періодом для розвитку швидкості [2, с. 148]. Це зумовлено особливостями їхнього організму, наприклад нервової системи (інтенсивний розвиток здібностей до виконання швидкісних рухів окремими частинами тіла, підвищена чуттєвість, швидка зміна процесів збудження і гальмування, поступове підвищення функціональної рухливості і збуджуваності нервово-м'язового апарату). Великою мірою виконання рухів з максимальною швидкістю залежить від рівня розвитку інших якостей (сили, спритності, гнучкості) [2].

Можемо констатувати, що для дітей характерне прагнення до швидких рухів, що пов'язано з особливостями їх організму, особливостями нервової системи (підвищена чутливість, швидка зміна процесів збудження і гальмування). Спостереження за граючими дітьми показують, що вони часто і охоче виконують швидкі рухи. Природне прагнення дітей до нетривалих швидкісних рухів слід підтримувати і пропонувати їм різні вправи в прояві швидкості, цікаві ігрові завдання та ігри. Відмічено, що в іграх, що захоплюють дітей, вони частіше досягають більш високих швидкостей, ніж, просто виконуючи завдання, швидко пробігти дистанцію. Ігри наче дають можливість виявити резерв швидкісних здібностей дітей.

Отже, рухлива гра є ефективним засобом розвитку швидкості. Використання рухливих ігор у процесі навчання, роблять його більш

привабливим, радісним, сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяють послабити негативний вплив на проявлення вікових особливостей.

На нашу думку, процес розвитку швидкості у дітей старшого дошкільного віку в процесі рухливих ігор відбуватиметься ефективніше за таких умов: добору спеціальних рухливих ігор для розвитку швидкості; врахування індивідуальних особливостей та рівня розвитку рухової якості дітей.

Підводячи підсумки, можемо констатувати, що дійовим засобом розвитку швидкості у дітей дошкільного віку є рухливі ігри. Саме вони є одним із найбільш енергійних і привабливих видів рухової діяльності, що сполучає в собі синхронно активну й пізнавальну діяльність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, результати аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури свідчать, що дошкільний вік є сенситивним періодом розвитку швидкості у дошкільників. Встановлено, що засобом розвитку швидкості у дітей старшого дошкільного віку є гра. Подальше дослідження полягає у вдосконаленні фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор.

Список використаних джерел

1. Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. Київ : Шк. світ, 2007. 120 с.
2. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Університетська книга», 2019. 467 с.
3. Тітаренко С.А., Бабачук Ю.М. Розвиток влучності у старших дошкільників у процесі проведення спортивних та рухливих ігор. *Електронний фаховий журнал «Спортивні ігри»*. Харків: Харківська державна академія фізичної культури. 2022. №2 (24). С. 51-63. <http://www.sportscience.org/index.php/game/index>

4. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання : підруч. для студ. вищ. навч. закладів фіз. виховання і спорту : в 2 т. Київ : Олімпійська література, 2008. Т. 1. 391 с.

*Конопля Арсен, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: В.В. Лисиця,
кандидат педагогічних наук старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОНЕТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У науковій розвідці йдеться про проблему формування правильної звуковимови в дітей старшого дошкільного віку. Розглядається фонетична гра як засіб формування іншомовної звуковимови в дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, фонетична компетентність, фонетична гра.

Проблему навчання дітей дошкільного віку правильної звуковимови на заняттях з англійської мови у закладах дошкільної освіти досліджували Л. Мацепура, О. Рейпольська, С. Соколовська, Т. Шкваріна та ін [2].

На тому, що саме дошкільний вік є сенситивним періодом для оволодіння правильною іншомовною звуковимовою наголошує Л. Мацепура [1].

У процесі навчання англійської мови дітей старшого дошкільного віку не можна ігнорувати факт того, що звуки рідної мови можуть відрізнятися від звуків інших мов, що ускладнює процес їх навчання. Кожна мова має свою систему звуків і фонем, які можуть бути унікальними для цієї мови. Наприклад, деякі звуки можуть бути відсутні у інших мовах, або ж їхнє вимовляння може відрізнятися від аналогічних звуків у інших мовах. Ось деякі приклади: [θ] та [ð] – ці звуки відсутні в українській мові. У словах «think» ([θɪŋk]) та «this» ([ðɪs]). [r] – цей звук є досить відмінним в англійській мові і може бути важким

для дітей дошкільного віку, наприклад, у слові «red» ([ɪəd]); [ʃ] та [ʒ] – ці звуки не мають аналогів в українській мові. Наприклад, у словах «shoe» ([ʃu:]) та «measure» ([ˈmeɪʒər]). Так само як і звук [æ], наприклад, у слові «cat» ([kæt]); [w] та [j] – в українській мові є свої власні приголосні, що відповідають цим звукам, але вони можуть відрізнятися від англійських. Наприклад, у словах «we» ([wi:]) та «yes» ([jɛs]). Оволодіння правильною вимовою цих звуків для дітей старшого дошкільного віку вимагає певної практики та зусиль від керівників гуртків іноземної мови (англійської). Цей процес потребує додаткової практики та вправ для вдосконалення артикуляції та сприйняття цих звуків. Важливою є належна підтримка та допомога педагога чи батьків у цьому процесі, щоб дитина могла успішно оволодіти звуковим складом іншої мови.

Фонетична гра є одним з ефективних засобів формування правильної звуковимови у дітей старшого дошкільного віку. У цьому віці діти активно вивчають мову, сприймають нові звуки та намагаються їх правильно вимовляти. Фонетичні ігри допомагають у цьому процесі, розвиваючи артикуляційні вміння та увагу дітей.

Граючись, діти сприймають різноманітні звуки, намагаються їх відтворити та розрізнити. Це сприяє розвитку фонематичного слуху, тобто здатності розрізняти звуки мови. Крім того, фонетичні ігри допомагають у формуванні правильного дихання, артикуляції та інтонації, що є важливими компонентами мовленнєвого розвитку.

Важливою складовою фонетичних ігор є їхня цікавість та доступність для дітей. Гра повинна бути цікавою, захоплюючою та відповідати віковим можливостям дітей. Такий підхід дозволяє досягти максимального ефекту в формуванні правильної звуковимови та сприяє загальному розвитку мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Отже, фонетична гра відповідає за відпрацювання певних звуків, слів, речень, які будуть вивчатися на цьому або на наступному занятті. Кожне заняття з англійської мови не обов'язково починати з фонетичної гри, оскільки

це займає багато часу. Доцільно використовувати елементи гри у разі необхідності. На першому занятті слід ознайомити дітей з усім змістом фонетичної гри. Вимову кожного звука педагог має супроводжувати показом відповідної картинки. На наступних заняттях у разі неправильної вимови звуків англійської мови дітьми вихователь лише нагадує фрагмент із гри, показуючи малюнок.

Подальші наукові розвідки стосуватимуться проблеми формування іншомовної звуковимови в дітей старшого дошкільного віку, а точніше аспекту цієї проблеми – формування фонетичної компетентності в дітей в режимі дистанційного навчання

Список використаних джерел

1. Мацепура Л. Л. Формування та розвиток правильної іншомовної звуковимови в дітей дошкільного віку. *Філологічні студії*. Вип. 7. Ч. 2
2. Шкваріна Т. М. У світ іноземної мови з цікавістю. *Дошкільне виховання*. 2000. № 1. С. 22 – 23

Кравцов Максим, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: С.А. Тітаренко,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЗМІСТ, ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВИТРИВАЛОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Здійснено аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми розвитку витривалості у дітей старшого дошкільного віку. Визначено зміст, завдання та обґрунтовано особливості розвитку витривалості у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: витривалість, діти старшого дошкільного віку, рухові якості.

Постановка проблеми. Проблема розвитку витривалості у дітей старшого дошкільного віку є актуальною і важливою. Розвиток витривалості має значення

для загального фізичного, психологічного та соціального розвитку дитини особливо в сучасному світі, де діти зазнають зростаючого тиску і стресу в різних сферах життя, зокрема навчання, соціальні відносини та зміну оточення.

У процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку, вихователі часто стикаються з явищем загальної втомленості у дітей, що спричинена виконанням фізичних вправ, рухливих ігор та інших активностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На думку В. Каплинського, «витривалість характеризує здатність людини виконувати на необхідному рівні інтенсивності тривалу динамічну роботу і протистояти втомленості. Вона в цілому забезпечується підвищеними можливостями функціональних систем організму» [2, с. 27].

Здатність дитини дошкільного віку виконувати тривалу динамічну роботу на потрібному рівні і протистояти втомленості називається витривалістю, яка є важливою фізичною якістю для цього вікового періоду [5].

За визначенням дослідників (Е. Вільчковський, О. Курок), «витривалість – це здатність здійснювати роботу заданого характеру протягом можливо більш тривалого часу» [1].

Витривалість виявляється у навчальній, ігровій та фізкультурній діяльності, а також у повсякденному житті дітей. Вона відображає загальний рівень працездатності дитини і визначається її здатністю долати навчальні завдання при мінімальній втомі. Рівень працездатності дитини старшого дошкільного віку є результатом як фізичної, так і психологічної підготовленості до навчання в школі [4].

Мета публікації: охарактеризувати зміст, завдання та обґрунтувати особливості розвитку витривалості дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток витривалості починається в ранньому дитинстві і триває до 30 років. Однак у дошкільному віці, коли фізичне виховання здійснюється у різних формах, важко провести чітку диференціацію витривалості за типами. У зв'язку з цим, в практиці фізичного виховання

наголошується на комплексному розвитку фізичних якостей, особливо акцентуючи увагу на загальній витривалості у дітей [4].

Упродовж дошкільного віку спостерігається значне збільшення витривалості у дітей (у хлопчиків на 55%, у дівчаток на 75%). Результати щодо статичної витривалості у хлопчиків у всіх вікових груп виявляються вищими, ніж у дівчаток, і ця різниця збільшується з віком. Витривалість до статичних навантажень передусім обумовлюється активністю центральної нервової системи. Поступово у дітей збільшується здатність нервової системи утримувати збудження нервових центрів під час статичних напружень [1].

За словами І. Лущика, у віці 3-6 років цілком доцільно формувати витривалість до різних видів роботи із постійною і змінною інтенсивністю. При цьому фізичні навантаження повинні враховувати анатомо-фізіологічні особливості організму дитини. Дослідження показують, що при одноманітній м'язовій активності діти швидше відчують втому, тому дошкільники краще сприймають різноманітні і короткочасні фізичні навантаження. Таким чином, розвиток витривалості взаємодіє з іншими фізичними якостями, такими як швидкість, сила і вправність [3].

Розвиток витривалості у дітей дошкільного віку потребує особливого уваги через можливу небезпеку, що виникає від надмірних фізичних навантажень на їхні організми. У цьому віці значна частина енергії спрямовується на функціонально-морфологічний розвиток дитини, і надмірне навантаження може негативно позначитися на її організмі. Розвиток витривалості має велике значення для загальної працездатності дитини, як розумової, так і фізичної, що сприяє підготовці до шкільного навчання.

Отже, головне завдання у процесі розвитку витривалості у дітей дошкільного віку полягає у створенні умов для поступового підвищення загальної витривалості шляхом різних видів рухової активності, що передбачені програмами фізичного виховання для дошкільників.

Засоби фізичного виховання істотно впливають на удосконалення вегетативних функцій і систем організму дитини, підвищують її витривалість до різних м'язових навантажень і загальну працездатність.

Одним із найбільш поширених засобів розвитку витривалості у дошкільників є загальнорозвиваючі вправи. Важливо дотримуватися оптимальних інтервалів відпочинку між їхнім виконанням, забезпечуючи незначні паузи для зміни позицій та відпочинку, що дозволяє дітям зберігати високу активність серцево-судинної і дихальної систем.

Основним засобом розвитку витривалості у дітей дошкільного віку є регулярні заняття на свіжому повітрі, які включають рухливі ігри. У цих іграх близько половини часу відводиться на біг, який чергується з ходьбою, загально-розвиваючими вправами, лазінням та метанням. Діти цього віку мають більші можливості для прояву загальної витривалості. Рівень розвитку цієї якості у дітей залежить від їх віку, статі та ступеня фізичної підготовленості [5].

Стимулювання розвитку витривалості у старшому дошкільному віці створює передумови для кращої підготовки дитини до школи, що сприяє більш успішному подоланню навчальних завдань, зменшенню втоми під час уроків і, відповідно, кращому засвоєнню знань.

Зміст розвитку витривалості у дітей старшого дошкільного віку охоплює різні аспекти, такі як:

- фізична витривалість (спроможність дитини виконувати фізичні вправи протягом тривалого часу без втоми);
- психологічна витривалість (здатність дитини витримувати стресові ситуації, зосереджуватися на завданнях та досягати цілей);
- емоційна витривалість (здатність контролювати власні емоції і відновлюватися після стресових ситуацій);

Основними завданнями розвитку витривалості у дітей старшого дошкільного віку є:

1. Створення сприятливого фізичного середовища (забезпечення можливостей для фізичної активності та розваг, які сприяють розвитку витривалості).

2. Підвищення самоповаги (сприяння відчуттю власної компетентності та впевненості, що допомагає дітям перебороти важкі ситуації).

3. Розвиток стратегій саморегуляції (навчання дітей ефективним способам управління своїми емоціями та стресом).

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виокремити основні особливості розвитку витривалості у дітей старшого дошкільного віку: використання різноманітних ігор та вправ, які сприяють розвитку витривалості через фізичну та психологічну активність; врахування різних темпів розвитку та індивідуальних особливостей дітей під час створення програм та планування занять; підтримка здорового харчування, режиму сну та відпочинку, які сприяють загальному розвитку витривалості та добробуту дітей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зміст, завдання та особливості розвитку витривалості у дітей старшого дошкільного віку представляють є важливим аспектом їхнього загального розвитку. Розкриваючи цю проблему, було виявлено, що розвиток витривалості має широкий спектр змісту, охоплюючи фізичну, психологічну та емоційну сфери. Завдання в цьому процесі полягають у створенні сприятливого середовища для фізичної активності та психологічного розвитку, підвищенні самоповаги та розвитку стратегій саморегуляції. Особливості розвитку витривалості у цьому віковому періоді включають в себе ігри як засіб навчання, індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням її особливостей та стимулювання здорового способу життя.

Отже, розвиток витривалості у дітей старшого дошкільного віку є актуальною проблемою, яка вимагає комплексного підходу та уваги з боку батьків, педагогів та суспільства в цілому. Враховуючи різноманітність цього процесу та індивідуальні особливості кожної дитини, необхідно надавати

належну увагу розвитку витривалості для забезпечення її здоров'я та гармонійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Університетська книга», 2019. 467 с
2. Каплинський В. Витривалість – важливий показник здоров'я людини. Фізична культура в школі. 2015. № 3. с. 26-35.
3. Лущик, І. В. Фізичне виховання дошкільників. Фізкультурна й оздоровча робота: планування, конспекти занять, методичні поради й рекомендації; Харків : Ранок, 2007. 224 с.
4. Худолій О. М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання : навч. посіб. 2-ге вид., випр. Харків, 2016. 406 с.
5. Шалімова, Л. Л. Фізичне виховання дошкільників. Старший вік : навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2017. 208 с.

Кропельницька Наталія, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник: В.В. Городиська,
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

СУЧАСНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТА ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК НАГАЛЬНА ПОТРЕБА

Анотація. У статті зосереджено увагу на сучасних здоров'язбережувальних та оздоровчих технологіях для вихованців закладів дошкільної освіти; зацентовано на важливості функціонування та впровадження до освітніх процесів новітніх педагогіко-терапевтичних технологій (піскової терапії, музикотерапії, казкотерапії, лялькотерапії, кольоротерапії, імаготерапії, ізотерапії, танцотерапії, фототерапії, мультотерапії, дендротерапії, анімалотерапії, сміхотерапії, сльозотерапії та низки інших).

Ключові слова: здоров'язберезувальні та оздоровчі технології, здоровий спосіб життя, оздоровлення дошкільників.

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть до переліку численних глобальних суспільних проблем додалася й потреба збереження здоров'я дітей. Сучасні результати соціологічних інноваційних досліджень, зокрема Національної академії медичних наук України (НАМН), засвідчують загрозливе кількісне зростання вроджених вад розвитку, психосоматичних порушень, функціональних розладів різних органів і систем організму, синдрому дезадаптації, гострої та хронічної захворюваності дітей дошкільного віку. У стресогенний воєнний час означена негативна ситуація ще більше посилилася внаслідок швидкого поширення атмосфери страху, тривожності, невпевненості у дітей із розладами психіки, поведінки загалом тощо. Ці тривожні сигнали вкотре нагадують про важливість зміцнення та збереження українців ще з раннього дитинства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасними психологами і педагогами відстежуються умови, найбільш сприятливі для цілісного розвитку дитини як особистості, забезпечення її психічного здоров'я (О. Кононко, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, Л. Мельник, З. Плохій). У дослідженнях І. Брехмана, О. Дубогай, Р. Поташнюк та ін. значна увага приділяється питанням дотримання здорового способу життя ще з дитячого віку.

Мета статті: висвітлити основні здоров'язберезувальні та оздоровчі технології для вихованців сучасних вітчизняних ЗДО.

Виклад основного матеріалу. ХХІ ст. характеризується низкою суспільних проблем та тривог, що, своєю чергою, значною мірою впливають на дошкільників. Неабияку увагу привертає оздоровча спрямованість освітнього процесу вихованців у сучасних ЗДО.

Важлива вимога усіх законодавчих документів вітчизняних ЗДО (Базового компонента дошкільної освіти (БКДО), Закону України «Про

дошкільну освіту» та освітніх чинних програм закликають сучасних педагогів до реалізації ефективних розвивально-оздоровчих технологій, які б сприяли підтримці, зміцненню та збереженню емоційного здоров'я дошкільників.

Одним із головних завдань закладу дошкільної освіти сьогодні постає така організація освітнього процесу, за якої не лише зберігатиметься високий рівень розумової працездатності вихованців, а й зміцнюватиметься їхнє здоров'я. БКДО приділяє особливу увагу впровадженню до освітнього процесу здоров'язбережувальних технологій, що уможливлюють оздоровлення дітей через цікаві різноманітні форми, забезпечуючи фізичне, соціально-емоційне, духовне й інтелектуальне благополуччя дошкільників [1, с. 4 – 19].

Оскільки переважну частину дня сучасна дитина проводить у закладі дошкільної освіти, остільки створення здоров'язбережувального середовища є життєвою необхідністю. Із цією метою доцільно повсякчас розробляти чи вдосконалювати відомі здоров'язбережувальні технології, шукати новітні ефективні засоби оздоровчого впливу на дошкільників.

В умовах українського закладу дошкільної освіти вихователі можуть реалізовувати різноманітні оздоровчі та профілактичні технології інноваційного і здоров'язбережувального характеру. Важливо при цьому враховувати індивідуальні особливості вихованців.

Аналізуючи сучасні фахові дослідження, простежуємо ефективність використання педагогами у ЗДО *оздоровчих технологій терапевтичного спрямування*: арт-терапії, казкотерапії, музикотерапії, кольоротерапії, піскової терапії, ігрової, сміхотерапії тощо. До речі, термін «терапія» означає «лікування». Але в умовах ЗДО впровадження перелічених технологій передбачає насамперед профілактику різних захворювань, поліпшення психоемоційного стану дошкільників [3, с. 191 – 199].

Здоров'язберігальна технологія передбачає визначення послідовності факторів, що запобігають руйнуванню здоров'я, а також одночасне створення системи сприятливих для здоров'я умов.

Поняття «здоров'язберігальні технології» об'єднує всі напрями діяльності ЗДО щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей.

Аналіз класифікацій чинних здоров'язберігальних технологій дає змогу виокремити такі два типи (за О. Ващенко):

- *здоров'язберігальні*, що створюють безпечні умови для перебування в освітньому закладі, навчання та праці, уможлиблюючи раціональну організацію виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм при навчальному та фізичному навантаженнях дитини);

- *оздоровчі*, спрямовані на зміцнення фізичного здоров'я дітей, підвищення потенціалу (ресурсів) їхнього здоров'я за допомогою таких естетотерапевтичних видів: піскової терапії, музичної терапії; казкотерапії, кольоротерапії, сміхотерапії тощо [4, с. 12 – 15].

Здоров'язберігальні технології навчають дітей жити без конфліктів, укріплювати та поліпшувати своє здоров'я. Ці технології прищеплюють вихованцям принципи здорового способу життя, зміцнення психічного здоров'я. Звичайно розв'язання означеної проблеми потребує спільної уваги всіх зацікавлених осіб: педагогів, медиків, батьків.

Однак особлива відповідальність за здоров'я дітей покладається на освітян, які зобов'язані зробити освітній процес в ЗДО здоров'язберігальним. Адже йдеться вже не просто про стан здоров'я сучасних дошкільників, а про майбутнє України [2, с. 14 – 25].

Однією з найбільш поширених педагогіко-терапевтичних технологій сьогодення у вітчизняних ЗДО є арт-терапія з її численними різновидами.

Арт-терапія передбачає оздоровлення різними видами мистецтва: музикою, театром, мультиплікацією, різнокольоровим піском, фотографією тощо. Кожна з них зокрема суттєво впливає на душу дитини, здійснює релаксацію, піднімає настрій.

Метою арт-терапії фахівці проголошують всебічний розвиток дітей дошкільного віку за допомогою певних лікувальних засобів [5, с. 14].

Дослідження науковців свідчать про високу ефективність мистецьких технологій у долатті будь-яких труднощів розвитку дітей. Мистецтво у всіх його видах уможливорює потужний вплив на почуття, емоції, душевний стан вихованця, зцілення різних його психологічних травм. Будь-яка мистецька технологія розслабляє дитину, усуває стрес, тривогу, знижує агресію, заспокоює, забезпечує душевний захист. Дошкільник починає гармонізувати із собою і зовнішнім світом.

Отже, як бачимо, сьогоденні новітні педагогічні здоров'язберігальні та оздоровчі технології є життєво необхідними в освітньому процесі ЗДО у щоденній практиці з дітьми задля організації правильного рухового режиму, усунення стресових ситуацій, долаття тривоги, агресивності. Як ніколи ефективними постають модерні методики (піскова терапія, музикотерапія, казкотерапія, лялькотерапія, кольоротерапія, імаготерапія, ізотерапія, танцотерапія, фототерапія, мультотерапія, дендротерапія, анімалотерапія, сміхотерапія, сльозотерапія та багато інших).

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2012. №7. С. 4 – 19.
2. Богініч О.Л., Левінець Н.В., Петрова Ж.Г. Створення здоров'язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі. *Сучасні технології в дошкільній освіті України* / упорядник І.І. Загарницька. К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. С. 14 – 25.

3. Богініч О.Л. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку. *Вісник Прикарпатського університету імені І. Франка*. Івано-Франківськ, 2008. Вип. XVII-XVIII. Педагогіка. С. 191 – 199.

4. Ващенко О., Свириденко С. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах. *Директор школи*. 2006. № 20. С. 12 – 15.

5. Городиська В.В. Естетотерапія : методичні матеріали до семінарських занять для підготовки фахівців ОР Бакалавр галузі знань 01 Освіта спеціальності 012 Дошкільна освіта (укладач : канд. пед. наук, доц. Городиська В.В.). Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2021. 57 с.

Ковальова-Чепурко Римма, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Н.В. Лісневська,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНИХ КВЕСТІВ

У публікації висвітлюються питання формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку з використанням екологічних квестів. Розглядаються основні аспекти методики проведення екологічних квестів у контексті педагогічної практики для досягнення ефективного формування екологічних знань і цінностей у дітей. Звертається увага на ключові складові, які сприяють у дітей розвитку екологічної свідомості та позитивного ставлення до природи за допомогою екологічних квестів.

Ключові слова: екологічна культура, природничо-екологічна компетентність, старший дошкільний вік, екологічний квест.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства ставить перед педагогічними системами виклик у формуванні комплексної екологічної

культури в дітей старшого дошкільного віку. Виявлення шляхів і засобів досягнення цієї мети є актуальним завданням у контексті загострення екологічних проблем і потреби в ефективних формах навчання. Однією з перспективних стратегій вирішення цього завдання є використання екологічних квестів як інноваційного методу екологічної освіти. Проблема полягає в необхідності глибшого розуміння педагогічних механізмів і методології впровадження екологічних квестів у дошкільну педагогічну практику з урахуванням специфіки вікових і психологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вплив природи на формування особистості знайшов відображення в працях видатних педагогів, таких як Я. Коменський, Д. Локк, Й. Песталоцці, С. Русова, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський. Серед вчених, які досліджували тему формування екологічної культури в дітей старшого дошкільного віку, можна виділити дослідження педагогічних аспектів таких вчених, як Н. Лисенко, Н. Яришева, а також на досвід впровадження інновацій у вихованні відомих педагогів-практиків, таких як Н. Горопаха, Г. Беленька, З. Плохій, Н. Шаповал, Л. Присяжнюк. Вони наголошують на тому, що екологічне виховання – це не лише завдання, але й можливість виховати в дітей ціннісне ставлення до оточуючого світу та розвинути в них відповідальність за природу та її ресурси. Їхні дослідження свідчать про те, що використання екологічних квестів може стати не лише методом навчання, але й засобом активізації дітей у вивченні та збереженні природи.

Мета статті: теоретично проаналізувати ефективність системи роботи з використання екологічних квестів у процесі формування екологічної культури в дітей старшого дошкільного віку

Виклад основного матеріалу. Екологічна культура сьогодні є важливим аспектом сучасного суспільства, оскільки спостерігається зростання

усвідомлення та визнання необхідності захисту навколишнього середовища, сталого управління ресурсами та подолання наслідків зміни клімату. Це підвищене усвідомлення екологічної культури пронизує різні сфери нашого повсякденного життя, відображаючи важливість сприяння стійкому та екологічно обізнаному способу існування. У галузі освіти все більше враховується важливість включення екологічної свідомості та принципів сталого розвитку. Цей змінений акцент у навчанні націлений на те, щоб забезпечити майбутнім поколінням необхідні знання та навички для ефективного вирішення нагальних екологічних проблем.

Старший дошкільний вік характеризується інтенсивним накопиченням особистого досвіду та активною взаємодією з природою, яка формується під впливом емоційно-ціннісного ставлення. У цьому періоді відбувається закладання основ, що визначатимуть подальший розвиток особистості. Процес формування особистості зумовлений не лише фізичним розвитком і функціями центральної нервової системи, але й розвитком емоційної сфери взаємодії, що охоплює не лише спілкування з іншими людьми, але й взаємодію з навколишнім світом у цілому.

Формування екологічної культури в старших дошкільників має велике значення, оскільки сприяє становленню здорових екологічних звичок і розвиває любов до природи. Тому саме, природничо-екологічна компетентність є однією з ключових у Державному стандарті дошкільної освіти [3]. У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти (2021) природничо-екологічну компетентність визначено як здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знанні її законів та формується в просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1].

Становлення екологічного світогляду відбувається поступово протягом багатьох років, починаючи з дитинства та триваючи протягом навчання.

Відзначено, що спочатку цей процес активно розпочинається в дошкільному віці, коли в рамках освітньої діяльності формуються основи світорозуміння, екологічної свідомості та практичної взаємодії з природою, на що вказують такі педагоги, як Н. Глухова, Н. Горопаха, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій [2, с.7].

У педагогічному процесі з дітьми старшого дошкільного віку увага акцентується на завданні розвитку їхніх уявлень про необхідність обережного ставлення до всіх живих об'єктів природи, навіть у випадках потенційної небезпеки для людини. Відзначається, що кожен складник живої природи взаємодіє в складному ланцюгу взаємозв'язків, а його винищення може призводити до негативних і непередбачуваних екологічних наслідків. Зазначено, що для досягнення максимальної ефективності у формуванні уявлень про екологію в дітей цього віку розумно застосовувати різноманітні форми та методи педагогічного впливу в різних видах діяльності. Однією з інноваційних технологій, яка знаходить широке застосування в сучасному навчальному процесі, є квест-технологія. Екологічні квести в цьому контексті визнаються значущим ресурсом для вироблення екологічної культури серед дошкільників старшого дошкільного віку. Квест-технологія виступає ключовим елементом у розвитку когнітивних і соціальних навичок дошкільників, сприяючи більш глибокому розумінню та вивченню природних явищ та їх взаємодії. Важливо відзначити, що екологічні квести не лише збагачують знання про природу, але й успішно сприяють формуванню ціннісних орієнтацій у дітей, виховуючи в них відповідальне ставлення до навколишнього середовища.

Педагогічна цінність квест-технології відкриває перспективи для широкого використання в різних областях освіти, включаючи сферу екології. У рамках дошкільної еколого-природничої освіти застосування квест-технології сприяє не лише стимулюванню інтересу дітей до вивчення природи, але й

активному поглибленню та розширенню їхніх знань про природне середовище. Цей підхід додає цінність взаємодії дитини з природою, особливо в контексті пошукової діяльності, сприяючи формуванню емоційно зацікавленого та гуманного ставлення до природи. Впровадження квест-технології в екологічну освіту для дошкільнят розширює інноваційні підходи до педагогічного процесу, визнаючи її як не лише інструмент залучення дітей до вивчення природи, але й активний метод для поглиблення та розширення їхнього розуміння природного середовища. Цей метод сприяє взаємодії дитини з природою через пошук і вивчення, сприяючи створенню позитивного емоційного та екологічного ставлення до навколишнього середовища. Таким чином, квест-технологія виступає важливим інструментом у формуванні екологічної свідомості та активної громадянської позиції серед дошкільників [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, підсумовуючи, можемо сказати, що в контексті формування екологічної культури в дітей старшого дошкільного віку, екологічні квести визначаються як ефективний інструмент, спрямований на активізацію уваги та пізнавального інтересу дітей під час виконання завдань. Виділено переваги, що становлять значущий внесок у педагогічну практику та розвиток освітнього процесу. Участь у квестах сприяє формуванню екологічної свідомості дітей, розширює їхнє розуміння важливості збереження природи та власного впливу на навколишнє середовище. Як підсумок, екологічні квести виступають не лише як інструмент активного вивчення природи, але й як засіб для розвитку комплексу ключових навичок і цінностей, необхідних для формування повноцінної екологічної культури в дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 26.02.2024).

2. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи : метод. посіб. К. 2013. 115 с.
3. Загородня Л. П. Дитина в природному довкіллі. Впроваджуємо оновлений БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 6. С. 3–9.
4. Присяжнюк Л. Екологічний квест як освітня технологія. *Дошкільне виховання*. 2018. №6. С. 12–17.

*Кулик Антон, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: С.А. Тімаренко,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівський НПУ ім. О. Довженка*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** Здійснено аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми розвитку вольових якостей у дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтовано педагогічні умови розвитку вольових якостей у дітей старшого дошкільного віку.*

***Ключові слова:** вольові якості, діти старшого дошкільного віку, педагогічні умови.*

Постановка проблеми. Вольові якості відіграють значну роль у формуванні міцної та успішної особистості, визначаючи здатність людини до самоконтролю, прийняття рішень та досягнення поставлених цілей. Дослідження в галузі психології підкреслюють, що розвинені вольові якості є ключем до досягнення успіху в особистому та професійному житті.

Людина, як активний суб'єкт, не лише сприймає світ навколо, не лише взаємодіє з ним у певний спосіб, але й реагує на його вплив і самостійно формує оточуючу реальність згідно з власними цілями. Таким чином, людина постійно проявляє активність, спрямовану на задоволення своїх потреб, використовуючи для цього різноманітні види діяльності. Однак, коли на шляху

досягнення поставленої мети виникають перешкоди, компоненти звичайної діяльності для суб'єкта можуть стати недостатніми, і вона вдається до використання волі як психічної якості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження психологічних джерел [1; 3; 4] вказують на значення аспектів розвитку волі, як ключових конструктів у класичних теоріях вчених-психологів. Закордонні науковці, такі як В. Вундт, У. Джеймс, Т. Рібо та інші, детально досліджували питання волі. Значний внесок у вивчення розвитку волі у дошкільному віці роблять і вітчизняні науковці та педагоги, серед яких І. Бех, Т. Дуткевич, Г. Костюк, О. Кононко, В. Котирло, С. Максименко, Р. Павелків, Т. Піроженко, О. Цигипало та інші.

Прояв волі людини визначається її здатністю долати перешкоди та труднощі на шляху до досягнення мети, а також вмінням керувати своєю поведінкою. Важливо підкреслити, що не кожна дія, спрямована на подолання перешкоди, може бути вольовою. Воля – це психічний процес свідомої та цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення поставлених цілей [3].

Воля тісно взаємодіє з іншими психічними процесами. Інтелект використовується для визначення мети та усвідомлення перешкод, що можуть виникнути на шляху досягнення цілей. Емоції можуть стимулювати вольові зусилля та впливати на їхню направленість. Воля є вищою психічною функцією, і розуміння її можливе лише в контексті комплексної системної взаємодії різних психічних процесів. Вольові якості входять до структури характеру, де вони представлені як ключовий компонент, а їх динаміка впливає на формування особистості, закріплюючи сталі вольові риси у характері.

Мета публікації: обґрунтувати педагогічні умови розвитку вольових якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Аналіз проблеми розвитку волі та вольових якостей у науковій літературі, а також вивчення особливостей розвитку цих якостей у дітей старшого дошкільного віку підтверджують необхідність визначення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов, які сприятимуть позитивному впливу на цей феномен.

Ми припускаємо, що розвиток вольових якостей у дітей старшого дошкільного віку буде ефективнішим за умови впровадження таких педагогічних умов: чітке формулювання грамотних вимог у різних формах організації освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти; систематичне проведення ігрових занять з дітьми старшого дошкільного віку, спрямованих на розвиток вольових якостей; встановлення єдиного підходу до дітей старшого дошкільного віку всіма учасниками освітнього процесу.

Давайте розглянемо детальніше сутність та особливості застосування кожної з визначених педагогічних умов. Обґрунтування першої педагогічної умови – чіткого формулювання грамотних вимог у різних формах організації освітньої діяльності закладу дошкільної освіти – пояснюється тим, що правильно організований розпорядок дня є необхідною умовою нормального фізичного розвитку дітей, зміцнення їх здоров'я, підтримання високого рівня фізичної та розумової працездатності, а отже й розвитку вольових якостей. Установлений розпорядком певний ритм життя сприяє нормальному перебігу всіх фізіологічних процесів в організмі.

Потреби дитини в сні, харчуванні, чистоті та зміні видів діяльності впливають на формування розпорядку дня, що має велике значення для здоров'я та повноцінного розвитку. Звичка до регулярної діяльності в конкретний час допомагає готувати нервову та інші системи організму, запобігаючи виникненню негативних емоційних станів і перевтоми. Постійне дотримання розпорядку дня позитивно впливає на фізіологічні процеси та стан нервової системи.

Розпорядок дня, відповідний віку та стану здоров'я дитини старшого дошкільного віку, сприяє її життєрадісному настрою та має важливе виховне значення, оскільки формує звичку до порядку та організованості. Періоди активної діяльності повинні чергуватися з відпочинком для відновлення сил організму. Раціональний розподіл зусиль під час роботи сприяє оптимальному рівню утомленості, тоді як недостатній відпочинок може призвести до перевтоми та розладу нервової системи.

Другою педагогічною умовою, яку ми визначили, є систематичне проведення ігрової діяльності з дітьми старшого дошкільного віку, спрямованої на розвиток вольових якостей. Це обумовлено тим, що найкраще вольові якості особистості дитини розвиваються в процесі провідних видів діяльності, а саме в іграх, які переважають у цьому віці.

У різноманітних видах ігор виявляються та розвиваються різні якості, включаючи й вольові. Кожен вид ігрової діяльності має свій власний, унікальний внесок у розвиток вольового процесу. Тому особливий інтерес викликають ігрові методи для розвитку вольових якостей, оскільки в процесі гри діти навчаються добровільно підкорятися різним вимогам, проявляти цілеспрямованість, рішучість, наполегливість та витримку. Оскільки більшість ігор проводяться колективно, то діти можуть порівнювати свою поведінку з діями інших, бачити себе очима інших, що спрощує процес управління собою і робить його більш осмисленим [2].

Рухливі ігри займають особливе місце у формуванні волі дитини. У процесі ігрової діяльності діти старшого дошкільного віку зіштовхуються зі своїми безпосередніми бажаннями та труднощами, що сприяє розвитку їх вольових якостей. Усі види ігор є корисними та цікавими для дітей і мають свої особливості, що повинні бути використані вихователем в освітньому процесі з дітьми. Перевагою рухливих ігор є те, що вони охоплюють всі види природних рухів, таких як біг, ходьба, лазіння, стрибки, боротьба, метання, кидання та

ловіння, вправи з предметами, і, отже, є універсальним та незамінним засобом виховання дітей.

Характерною рисою рухливих ігор є не лише багатство та різноманітність рухів, але й свобода їх використання в різних ігрових ситуаціях, що створює великі можливості для прояву ініціативи та творчості дітей. Змагальний характер проведення рухливих ігор активізує прояв вольових якостей у дітей старшого дошкільного віку. Вони виявляють рішучість, завзятість та мужність у досягненні мети. Змагання не розділяє учасників гри; навпаки, вони співпрацюють та змагаються один з одним, і це сприяє самопізнанню та розвитку дитини.

Вибір третьої педагогічної умови – встановлення єдиного підходу до дітей старшого дошкільного віку всіх учасників освітнього процесу, обумовлений необхідністю узгодження зусиль усіх учасників освітнього процесу: вихователів, інших фахівців (інструктора з фізичного виховання, музичного керівника, практичного психолога та ін.) і сім'ї.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи педагогічні умови розвитку вольових якостей у старших дошкільників, можна зазначити, що формулювання грамотних вимог в різних формах організації освітньої діяльності, систематичне проведення ігрової діяльності, спрямованої на розвиток вольових якостей, а також встановлення єдиного підходу до дітей всіх учасників освітнього процесу є важливими кроками у сприянні формуванню вольових якостей у цьому віковому періоді. Ретельне використання цих умов дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку самодисципліни, самоконтролю та вміння приймати рішення, що є ключовими складовими сильної та успішної особистості. Такий підхід сприяє не лише розвитку вольових якостей, а й позитивно впливає на загальний розвиток дитини, сприяючи її гармонійному росту та підготовці до подальшого життя.

Список використаних джерел

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 424 с.
2. Лущик І. В. Рухливі ігри в дитячому садку. Харків : Видавнича група «Основа», 2008. 110 с.
3. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге видання, виправлене. Київ: Академвидав, 2015. 400 с.
4. Поліщук С. А. Вольовий розвиток дітей молодшого шкільного віку : навч. посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. 158 с.

*Ладика Євгенія, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: І.В. Корякіна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ НАВКОЛИШНЬОГО ДІТЬМИ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. В статті наголошено на важливості естетичного виховання дошкільників. Розкривається сутність, мета та основні складові естетичного сприйняття навколишнього дітьми старшого дошкільного віку. Схарактеризовано засоби образотворчого мистецтва, які сприяють розвитку естетичного сприйняття навколишнього дітьми старшого дошкільного віку.

Ключові слова: естетичне виховання, естетичний розвиток, естетичне сприйняття.

Постановка проблеми. Основою формування світосприйняття дитини, становлення її як цілісної особистості є здатність сприймати та аналізувати подану інформацію, зокрема естетичного плану, яка є основою культурного розвитку. Передумовою розвитку цієї якості виступає, перш за все,

зацікавленість та підвищена емоційна чутливість дошкільників. Таким чином, естетичне сприйняття дошкільника відбувається в процесі формування спроможності до розуміння й оцінювання навколишнього світу в усіх його яскравих барвах та мистецтві загалом.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Проблемою естетичного сприйняття навколишнього дітьми дошкільного віку плідно займалися такі науковці та педагоги, як: Н. Вагонова, С. Фурманюк (2019); Н. Скрипник (2020); Л. Гринчук (2021); С. Костюк, С. Матвієнко, К. Мазур (2022) та ін. Вони вважали, що вагому роль в розвитку людини як цілісної особистості відіграє естетичне сприйняття, яке можна охарактеризувати як довготривалий, складний та багатогранний процес, коли діти отримують початкове уявлення про поняття «краса», залучаючись до світу мистецтва. Також вищезазначеному питанню присвячено й історико-педагогічні праці О. Овчарук, Т. Грищенко, В. Котляр, Л. Макаренко та ін.

Мета статті: обґрунтувати особливості формування естетичного сприйняття навколишнього дітьми старшого дошкільного віку та схарактеризувати засоби образотворчого мистецтва, які цьому сприяють.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі становлення української спільноти одним з найголовніших завдань є розвиток естетичного сприймання навколишнього особистістю у всіх його барвах, адже дивлячись на події останніх років, які сталися в нашій країні, показники сформованості естетичної культури населення значно зменшилися.

У чималій кількості програмних документів наголошено на необхідності естетичного розвитку особистості, починаючи саме з дошкільного віку, серед яких: закони України «Про дошкільну освіту», «Про культуру», Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, Освітньою програмою для дітей від 2 до 7 років «Дитина» та Програмою розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі». Так, у законі України «Про культуру» акцентовано увагу на «визначенні естетичного виховання дітей та юнацтва пріоритетом

розвитку культури» [3], а також на важливості «створення умов для творчого розвитку особистості, підвищення культурного рівня, естетичного виховання громадян, доступності мистецької освіти» [3].

На сьогодні є багато варіацій щодо пояснення та визначення поняття «естетичне сприйняття». Так, Н. Вагонова трактувала сутність поняття «естетичне сприйняття» як «процес відображення естетичної суті предметів і явищ навколишньої дійсності у всій сукупності їх елементів, характеризуються взаємозв'язком емоційного і інтелектуального, і відрізняється цілеспрямованістю» [1, с. 68]. Т. Поніманська вважала, що «естетичне сприймання є специфічною діяльністю, під час якої у дітей дошкільного віку формується здатність до пізнання об'єктів навколишнього світу з естетичних позицій [4]. Також вчена зазначала й про те, що «естетичне сприймання дійсності спирається на чуттєвий аспект речей — їх колір, звук, форму, що зумовлює необхідність розвитку сенсорної культури дітей. Естетичне сприймання виникає лише за емоційного ставлення до того, що дитина сприймає [4].

Найсприятливішим для цього є старший дошкільний вік, адже саме в цьому віці дитина здатна до більш глибокого осмислення отриманих знань та уявлень, їх систематизації та переробці. У цей період відбувається становлення та розвиток самостійних думок та поглядів дитини на світ, формування почуття прекрасного та неповторного, естетичного смаку й гармонії духу. Таким чином, все це забезпечує комплексний підхід до всебічного та гармонійного розвитку дошкільника.

Мета естетичного сприйняття навколишнього дітьми старшого дошкільного віку полягає у «створенні художніх образів засобами образотворчого мистецтва, серед яких основними є колір, лінія, штрихи, пляма, форма, об'єм та ін. Вказані засоби виразності прослідковуються у творах образотворчого мистецтва, які створюються в різних видах образотворчого

мистецтва: графіці, живописі, скульптурі, архітектурі, декоративно-прикладному мистецтві» [2, с. 4].

Серед найважливіших складових естетичного сприйняття навколишнього дітьми старшого дошкільного віку виокремлюються:

- пізнавальні інтереси, задатки та здібності до образотворчого мистецтва;
- прояв естетичних почуттів, смаків, зацікавленості образотворчим мистецтвом, художньою та естетичною культурою;
- теоретичні знання, практичні вміння та навички в самостійній образотворчій діяльності;
- ціннісне та шанобливе ставлення до образотворчого мистецтва, національних традицій і звичаїв, художньої культури [2, с. 7-8].

На думку С. Фурманюка, до засобів образотворчого мистецтва, які сприяють розвитку естетичного сприйняття навколишнього дітьми старшого дошкільного віку, належать:

- Естетика побуту. Художнє оформлення дошкільного закладу з основним змістом виховної роботи та художнього розвитку дитини.
- Твори мистецтва. Їх використовують для оформлення інтер'єру, під час навчання та самостійної діяльності.
- Природа. Екскурсії на природу вчить дитину бачити гармонійність, красу, багатство барв кожної пори року, самостійний підбір матеріалу для творчості на заняттях з художньої праці.
- Спеціальне навчання. На різних видах занять при навчанні звертати увагу на формування уявлень про прекрасне, відпрацювання навичок художньо творчої діяльності, розвиток естетичних почуттів.
- Самостійна художня діяльність дітей. У процесі художньої діяльності діти реалізують свої творчі задуми та розвивають здібності до художньої творчості. Для розвитку самостійної художньої діяльності необхідно створювати спеціальні зони з необхідним обладнанням, матеріалами, якими діти можуть вільно користуватися.

– Свята. З ними пов'язані яскраві естетичні переживання дітей, прагнення випробувати себе у різних жанрах мистецтва [5, с. 30-31].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, можемо констатувати, що естетичне сприйняття навколишнього відіграє важливу роль у гармонійному та всебічному розвитку особистості дошкільника, адже саме у цьому віці інтенсивніше формується почуття прекрасного та неповторного, естетичний смак, творче мислення, здібності, задатки, нахили та любов до надзвичайно-чарівного загалом.

Список використаних джерел

1. Ваганова Н.А. Розвиток естетичного художнього сприймання в дошкільному віці. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Психологія творчості*. Київ: Фенікс, 2012. №15. С. 68-76.
2. Гринчук Л.М. Естетичне виховання учнів початкових класів засобами образотворчого мистецтва: кваліф. роб. на здоб. осв. ступ. маг. Чернівці, 2021. 82 с.
3. Про культуру: Закон України від 2011. №24, ст. 168 (2778-VI). Дата оновлення: 21.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення 04.03.2024).
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. пос. Київ: Академвидав, 2006. 456 с.
5. Фурманюк С.М. Естетичне виховання дітей на сучасному етапі засобами праці. *Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Педагогіка та психологія»*. Харків, 2019. С. 29-33.

*Лантух Сергій, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Л.П. Загородня,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

МУЛЬТИПЛІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** Представлено погляди науковців на сутність природничо-екологічної компетентності в дошкільників. Розкрито значення мультиплікаційних фільмів у формуванні природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Виокремлено напрям подальших наукових розвідок.*

***Ключові слова:** мультиплікація, екологічна освіта, природничо-екологічна компетентність, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. В останні десятиліття весь світ, і Україна зокрема, перебувають у стані важкої екологічної кризи, спричиненої масштабними й систематичними негативними змінами навколишнього природного середовища, пов'язаними з практичною діяльністю людей, російсько-українською війною. На сьогодні ситуація вимагає розумного входження людини до світу природи і, наскільки це можливо, усунення заподіяної їй шкоди. У молодого покоління слід формувати світогляд біоцентричного типу, відповідно до якого люди сприйматимуть природу як цінність і прагнутимуть до коеволюційного розвитку з нею.

Доведено, що основи світогляду особистості закладаються в дошкільному дитинстві. Тож екологічна освіта дітей у дошкільному віці має величезне значення для формування в них природничо-екологічної компетентності. Основ екологічної культури і є невід'ємним складником освітнього процесу в закладах

дошкільної освіти. Вагомим засобом екологічної освіти дітей дошкільного віку є мультиплікаційні фільми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему формування природничо-екологічної компетентності в науково-педагогічній літературі порушували такі відомі дослідники як Г. Беленька, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Пустовіт, Л. Шаповал, І. Іваненко, С. Шмалей та інші. У своїх працях ці вчені зробили спроби, з одного боку, узагальнити погляди на сутність поняття «природничо-екологічна компетентність», а з іншого – конкретизувати його.

За твердженням З. Плохій природничо-екологічна компетентність – це «головна мета і результат природничо-екологічної освіти дітей, здатність до оцінювання природничо-екологічних проблем» [5].

На думку Г. Беленької, природничо-екологічна компетентність – це готовність і здатність суб'єкта до практичного виконання завдань, наявність низки особистісних якостей у поєднанні з необхідним запасом знань і умінь ефективно діяти у проблемних ситуаціях, що виникають у різних сферах діяльності, і знаходити правильні шляхи їх розв'язання [2].

Н. Лисенко розглядає природничо-екологічну компетентність як здатність особистості до ситуативної діяльності в побуті та природному оточенні, коли набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля [3].

Мета статті: висвітлити сутність природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку і схарактеризувати засіб її формування – мультиплікацію.

Виклад основного матеріалу. У законодавчо-нормативних документах для дошкільної освіти, зокрема Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти екологічну освіту дітей дошкільного віку задекларовано як вагомий напрям їх виховання. У БКДО представлено

визначення результату екологічної освіти – природничо-екологічної компетентності як здатності дитини до природодоцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1, с. 12].

Серед сучасних засобів формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку гідне місце зайняла мультиплікація. Мультиплікаційний фільм як класичний вид мистецтва виокремився у другій половині XX століття, як доступний і цікавий дітям дошкільного віку.

У працях вітчизняних дослідників Н. Капельгородської, Б. Крижанівського та О. Шупик досліджується сутність мультиплікації і деякі психологічні особливості мультиплікаційних фільмів. У наукових доробках Л. Баженової, Є. Захарової, Б. Степанцевої аналізуються психологічні особливості сприйняття дітьми кіно- та телевізійної продукції. У спільних наукових пошуках Ю. Красного і Л. Курдюкової представлено прикладні аспекти застосування мультиплікаційного мистецтва у роботі з дітьми. У працях провідних режисерів вітчизняної мультиплікації: І. Іванова-Вано, Р. Качанова, Ю. Норштейна, В. Старевича, Ф. Хитрука та інших розкривається специфіка мультиплікації як виду кіномистецтва.

Останні дослідження науковців доводять, що використання мультиплікації – це не просто згаяний час вихователів, а один із важливих засобів формування природничо-екологічної компетентності в ЗДО. Інформацію з навколишнього світу дитина дошкільного віку здатна сприймати переважно лише у вигляді образів, з яких надалі формується її власна модель навколишнього світу. Саме завдяки наявності образної передачі сюжету мультиплікація слугує провідним засобом формування у дитини картини навколишнього світу.

Науковці стверджують, що мультиплікаційні фільми впливають на формування знань про природу, розуміння взаємозв'язків між її об'єктами, виховання екологічно доцільної поведінки дітей. Мультиплікаційні фільми виконують низку функцій у процесі екологічної освіти дошкільнят. А саме: інформування – розширення обізнаності дітей, формування первинних уявлень про об'єкти природи, бережне ставлення до них; ідентифікація – засвоєння правил поведінки на природі шляхом зіставлення себе з персонажами мультфільмів, вироблення навичок, орієнтованих на сталий розвиток; імітація – копіювання поведінки, наслідування героїв мультиплікаційних фільмів.

Для дітей дошкільного віку надзвичайно важливими є зміст і сюжети мультфільмів-казок. Сюжети мультфільмів передбачають стандартні ситуації, в які потрапляють діти в повсякденному житті, демонструють правила поведінки у природі тощо. Зазвичай дошкільнята відтворюють сюжети переглянутих фільмів, закріплюючи способи дії в тих чи тих реальних ситуаціях [4].

Мультиплікаційним фільмам діти дошкільного віку надають перевагу тому що, вони яскраві, легкі для сприйняття, мають розважально-веселий характер, улюблені герої мають чіткі характерні риси. Саме завдяки мультиплікації, нарівні з вихованням дитиною можуть засвоюватися базові шаблони поведінки у соціальних відносинах та ставленні до природи. Герої мультиплікації стають для дитини втіленням сміливості, доброти, щедрості, чуйності та інших цінних людських якостей [6, с. 17]. Порівнюючи себе з улюбленими героями, дитина вчиться вдумливо сприймати важливу інформацію про складний світ природи, взаємодію людини з нею. Події, які відбуваються в мультфільмі, дають змогу дошкільнику використовувати пізнавальну інформацію, отриману під час перегляду, самостійно приймати рішення в тих чи інших ситуаціях взаємодії з об'єктами природи, виховують емпатію, формують антиципацію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, методично грамотне використання мультфільмів природничого змісту зробить пізнання дитиною дошкільного віку природи цікавим і захопливим, а формування природничо-екологічної компетентності ефективнішим. Перспективи подальших наукових розвідок полягатимуть у виявленні й характеристиці умов застосування мультиплікації в екологічній освіті дошкільників.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>.
2. Беленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи : старший дошкільний вік. Київ : Генеза, 2014. 112 с. .
3. Лисенко Н., Мацук Л., Лисенко О. Ознайомлення з природою та основи проєкологічної освіти дітей дошкільного віку. Підручник за заг. ред. Н.В. Лисенко/ Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 336 с.
4. Малай І. Мультики: поєднуємо приємне з корисним. *Дошкільне виховання*. 2014. № 1. С. 20–23.
5. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури (теоретичні та методичні аспекти): монографія. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 319 с.
6. Северенчук Н. Вплив анімаційних фільмів на розвиток психічних процесів дитини. *Психолог*. 2007. № 4. С. 17–21.

*Лебединська Ангеліна, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: С.А. Тімаренко,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОГРАМ І ПІДХОДІВ ДО РОЗВИТКУ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

***Анотація.** Проаналізовано сучасні програми щодо розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку. Визначено підходи до формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку.*

***Ключові слова:** сенсорно-пізнавальна компетентність, діти раннього віку, сучасні програми, підходи.*

Постановка проблеми. В сучасному світі освіти велика увага приділяється розвитку різноманітних аспектів дитячого розвитку, зокрема, сенсорно-пізнавальної компетентності. Аналіз сучасних програм і підходів до розвитку цієї компетентності є важливим для розуміння та впровадження ефективних методик в практику дитячих закладів та освітніх інституцій.

У цьому контексті важливо здійснити огляд та аналіз сучасних програм та підходів, що використовуються для стимулювання та розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності у дітей різного віку. Ретельний аналіз цих програм дозволить виявити їхні переваги, недоліки та можливості для подальшого вдосконалення.

Мета статті: здійснити аналіз сучасних програм і підходів до розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Серед сучасних програм розвитку дітей раннього віку, які приділяють увагу формуванню сенсорно-пізнавальної компетентності, можна виділити:

Програма «Дитина» (Т. Піроженко, К. Луценко, В. Кузьменко та ін.). Ця програма спрямована на комплексний розвиток дітей раннього віку і включає в себе різноманітні завдання і вправи, спрямовані на розвиток сенсорно-пізнавальних навичок. Вона базується на ігровому підході до навчання і передбачає використання різноманітних інтерактивних занять та вправ, спрямованих на стимулювання розвитку зорового, слухового, дотикового та інших видів сприймання [1].

Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Українське дошкілля» (О. Білан, Л. Возна, О. Максименко та ін.). Ця програма спеціально розроблена з урахуванням особливостей вікового розвитку дітей дошкільного віку і включає в себе різноманітні заняття і завдання, спрямовані на розвиток сенсорно-пізнавальних здібностей. Програма акцентується на активному дослідженні навколишнього світу, використанні різноманітних матеріалів і іграшок для стимулювання розвитку різних сенсорних систем [3].

Програма розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» (О. Аксьонова, А. Аніщук, Л. Артемова [та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко.). Ця програма орієнтована на створення сприятливого сенсорного середовища для розвитку дітей дошкільного віку. Вона включає в себе різноманітні інтерактивні заняття, ігри та вправи, спрямовані на розвиток різних сенсорних навичок і умінь [4].

Програма «Кольорові долоньки» (І. Литовченко). Ця програма спрямована на розвиток сенсорно-пізнавальних навичок дітей за допомогою різноманітних сенсорних ігор та вправ. Вона акцентує увагу на розвитку відчуттів, таких як зорове, слухове, дотикове сприйняття, а також на розвитку мислення та уяви [2].

Парціальна програма «Сенсорне виховання» (Е. Пірс, Д. Дональдсон). Ця програма спрямована на стимулювання сенсорно-пізнавального розвитку дітей через різноманітні сенсорні вправи та експерименти. Вона акцентує увагу на розвитку уяви, сприйняття форми, кольору, текстури тощо.

«STEM-освіта дітей дошкільного віку» (О. Кізенко). Ця програма спрямована на впровадження методів STEM (наука, технології, інженерія, математика) в дошкільну освіту з метою розвитку сенсорно-пізнавальних навичок дітей. Вона передбачає використання експериментів, конструювання, розв'язання проблем, що дозволяє дітям досліджувати та розуміти навколишній світ.

«STEM для дошкільнят» (Н. Гавриш). Ця програма також базується на підходах STEM, але спеціально адаптована для дошкільного віку. Вона ставить за мету розвивати сенсорно-пізнавальні здібності дітей шляхом застосування інтерактивних технологій та ігрових методів навчання.

«Скарбниця сенсорного досвіду» (Г. Беленька). Ця програма спрямована на збагачення сенсорного досвіду дітей за допомогою різноманітних ігрових та навчальних занять. Вона включає в себе елементи експериментів, дослідницької діяльності та використання природних матеріалів для розвитку сенсорних навичок.

Парціальна програма «Любити і знати сенсоріку» (О. Гаряжа). Ця програма фокусується на розвитку і підтримці інтересу дітей до сенсорного вивчення оточуючого світу. Вона включає в себе різноманітні вправи та ігри, спрямовані на розвиток зорового, слухового, дотикового та інших видів сприйняття.

Серед сучасних підходів до формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку можна виокремити:

STEM-підхід (наука, технології, інженерія, математика). Цей підхід спрямований на інтеграцію наукових, технологічних, інженерних та математичних знань в навчальний процес. Він стимулює розвиток сенсорно-пізнавальних навичок дітей шляхом застосування практичних експериментів, досліджень та розв'язання проблем.

Підхід М. Монтессорі. Цей підхід базується на ідеї самостійного навчання через активну діяльність дитини. Він сприяє розвитку сенсорно-пізнавальних навичок шляхом використання спеціально розроблених матеріалів та створення стимулюючого навчального середовища.

Ігровий підхід. Цей підхід передбачає використання різноманітних ігор, які сприяють активному взаємодії з навколишнім середовищем та розвитку сенсорних навичок. Головною метою цього підходу є забезпечення навчання через задоволення та інтерес до вивчення.

Підхід Р. Штайнера. Цей підхід акцентує на значенні вільної гри та творчості для розвитку сенсорно-пізнавальних навичок. Він сприяє розвитку уваги, уваги та сприйняття навколишнього світу через активну участь у різноманітних творчих заняттях.

Компетентнісний підхід. Цей підхід передбачає розвиток сенсорно-пізнавальних навичок як одну із ключових компетентностей, необхідних для успішного функціонування в сучасному світі. Він акцентує на вивченні знань та умінь, які можуть бути застосовані у різних сферах життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У дошкільному віці відбувається інтенсивний розвиток сенсорно-пізнавальної сфери дитини. Формування сенсорно-пізнавальної компетентності є важливим завданням виховання дітей раннього віку. Сенсорно-пізнавальна компетентність передбачає здатність дитини сприймати сенсорні характеристики предметів і явищ, виконувати перцептивні дії, порівнювати та групувати об'єкти за ознаками, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Аналіз сучасних підходів і програм доводить, що проблема розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності є актуальною. Розроблено різноманітні технології сенсорного виховання дітей раннього віку. Для ефективного формування сенсорно-пізнавальної компетентності необхідно забезпечити відповідні психолого-педагогічні умови. Подальшого дослідження потребує

визначення комплексу таких умов з урахуванням вікових особливостей дітей раннього віку.

Список використаних джерел

1. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька; МОН України, Київськ. ун-т імені Б. Грінченка. Київ : Київськ. ун-т імені Б. Грінченка, 2020. 440 с.
2. Литовченко І. Програма «Кольорові долоньки». Київ: Шкільний світ, 2015. 128 с.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» /О. І. Білан; за заг. ред. О. В Низовська. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч. І. Від народження до трьох років / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 204 с.
5. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О. П. Долинна, Т. В. Дяченко, Т. С. Ільченко, Г.Є. Іванова, Г.М. Лисенко, Т. В. Панасюк, Г. В. Петрова, Т. О. Піроженко, Н. М. Романко, Н. А. Случинська, Н. І. Трикоз. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 104 с.

*Лемешко Каріна, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Н.В. Лісневська,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

***Анотація.** У статті опрацьована міжнародна і вітчизняна нормативно-правова база та теоретико-методологічні аспекти досліджуваної теми. Досліджено особливості формування валеологічної культури дітей старшого дошкільного віку засобом дидактичної гри. Розкрито сутність понять «здоров'я», «здоровий спосіб життя», «валеологія», «валеологічна культура», «дидактична гра».*

***Ключові слова:** здоров'я, здоровий спосіб життя, валеологія, валеологічна культура, дидактична гра.*

Постановка проблеми. Формування правильного способу життя є одним з головних завдань сучасної дошкільної освіти і освіти в цілому. Це передбачено міжнародними правовими документами, такими як Конвенція ООН про права дитини [13].

Здоров'я – це перша і найважливіша потреба людини, яка визначає її здатність до праці і забезпечує гармонійний розвиток особистості. Воно є важливою передумовою до пізнання оточуючого світу, до самоствердження та щастя людини. Людина – творець свого здоров'я, за яке потрібно боротися. З раннього віку необхідно вести активний спосіб життя, загартовуватися, займатися фізкультурою і спортом, дотримуватися правил особистої гігієни тощо. У дошкільному віці підтримується когнітивний, емоційний, соціальний і мовленнєвий розвиток дітей і забезпечується їхнє здорове зростання. Заклад дошкільної освіти надає унікальні можливості для формування та підтримки здоров'я вихованців.

Валеологічне виховання дітей дошкільного віку полягає в тому, щоб з раннього віку привчати їх відповідально і дбайливо ставитися до власного здоров'я, гартувати свій організм і правильно харчуватися. Виконання вищезазначених комплексних заходів забезпечить оптимальний фізичний розвиток дітей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед завдань дошкільної освіти в Законі України «Про дошкільну освіту» є виховання в дітей валеологічної культури, шанобливого ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля [6].

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ, англ. World Health Organization (WHO)), визначила погляди Г. Сигериста основоположними та внесла їх до своєї Преамбули (1948 р.), визначивши здоров'я як стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороби і фізичних дефектів. Дане визначення цінне своєю методологічною спрямованістю, воно нівелює загальнопоширені попередні уявлення щодо здоров'я як відсутності хвороби [13].

У свою чергу, поняття «здоровий спосіб життя» (тут і далі – ЗСЖ) однозначно поки що не визначено. На думку представників філософсько-соціологічного спрямування (В. Пономарчук, В. Столяров та ін.) здоровий спосіб життя розглядається, як глобальна соціальна проблема, складова частина життя суспільства загалом. У психолого-педагогічному спрямуванні (Р. Дітлс, І. Мартинюк та ін.) здоровий спосіб життя розглядається з погляду свідомості, психології людини, мотивації.

Існує багато різноманітних наук – про природу, про суспільство в цілому тощо, однак головною серед них є наука про саму людину, її здоров'я, анатомію та фізіологію людини, духовний світ. Так, у 1980 р. вченим І. Брехманом було запропоновано використовувати новий напрям розвитку науки, який отримав назву «валеологія». Термін «валеологія» походить від

латинського *vale* – «бути здоровим» і грецького *ουορ* – «наука, вчення». Таким чином, валеологія – це наука про здоров'я, яка складається з двох основних частин: валеософії – теорії здоров'я і валеометрії – науки про вимірювання здоров'я [3, с. 6].

Проблеми формування валеологічної культури досліджують Т. Бойченко, І. Брехман, О. Бондаренко, Ю. Бойчук та інші. Також викликають інтерес праці І. Бежа, А. Богуш, Л. Божович, М. Євтуха, І. Зязюна, Г. Костюка, А. Макаренка, О. Савченко, В. Сухомлинського, К. Ушинського, які присвячені загальнопедагогічним аспектам формування ЗСЖ.

Психолого-педагогічний аналіз понять «культура» та «валеологічна культура» дає можливість визначити взаємовідношення між ними. Так, А. Могильський у своїх дослідженнях зазначав, що культура в системі поведінкових цінностей займає провідне місце, оскільки і знання, і сформовані вміння втілюються в переконаннях, характері особи.

Поняття «валеологічна культура», та його зміст у наукових джерелах трактується неоднозначно. Уведення цього поняття бере свій початок з виникненням валеології як науки. Переважна кількість дослідників ототожнюють поняття «валеологічна культура» та «культура здоров'я» (М. Віленський, Л. Майборода, В. Петленко). Однак деякі дослідники (О. Файчук) вважають, що доцільно розділяти ці два поняття, адже під культурою здоров'я слід розуміти адаптивний і продуктивний план розвитку особистості, а під валеологічною культурою – переважно діяльність, пов'язану зі збереженням та покращенням здоров'я. Зокрема, І. Шульга вважає валеологічну культуру частиною особистісної і культури людини, яка має зв'язок з основними проблемами збереження та зміцнення здоров'я [11, с. 62].

Таким чином, валеологічна культура – це знання, уміння і навички спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я. Вона визначається знаннями резервних можливостей організму (фізичних, психічних, духовних) і вміннями правильно використовувати їх.

Для забезпечення ефективності педагогічної роботи з формування валеологічної культури дітей-дошкільників педагоги повинні добирати доцільні засоби, методи і форми роботи з дітьми дошкільного віку. Науковці по різному визначають їх класифікацію. Зокрема, А. Литовченко виділяє такі форми роботи з формування валеологічної культури: ігрові ситуації на валеологічну тему під час сюжетно-рольових ігор («Лікарня», «Сім'я» тощо); заняття; екскурсії; валеохвилинки; театралізовані вистави; розваги (музичні, спортивні, валеологічні); бесіди; цільові прогулянки; ігри: дидактичні, рухливі, театралізовані, сюжетно-рольові; дні здоров'я [7, с. 5-6]. Однак, уважаємо, найбільш ефективними у формуванні валеологічної культури дітей старшого дошкільного віку є дидактичні ігри. Підтвердження нашої думки знаходимо в працях В. Бутенко та А. Литовченко, які наголошують на тому, що для формування валеологічної культури в дітей дошкільного віку важливим є застосування дидактичних ігор. Попри це, питання формування валеологічної культури засобом дидактичних ігор залишається все ж таки малодослідженим.

Мета статті: визначити сутність валеологічної культури, з'ясувати значення дидактичної гри як засобу формування валеологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Людське здоров'я багато в чому залежить від духовного світу особистості, зокрема, складових духовної культури людства – освіти, науки, мистецтва, релігії, моралі, етики тощо [3, с. 12-13].

У педагогіці сформувалося своє визначення поняття «здоров'я», яке за логікою трактування більшою мірою пов'язане із впливом характеру вияву психофізичних якостей індивіду, його соціалізованості, способів поведінки, характеру спілкування з іншими людьми тощо. З поняттям здоров'я тісно пов'язане таке поняття, як здоровий спосіб життя (ЗСЖ) – спосіб організації власного життя людини, який передбачає цілеспрямоване збереження та

зміцнення здоров'я людини, удосконалення ресурсів і потенційних можливостей організму людини.

Виховання здорового способу життя в дошкільному віці забезпечується усвідомленням норм і правил оздоровчої поведінки, формуванням стійких переконань у необхідності збереження і зміцнення здоров'я, залежність стану здоров'я від способу життя. Під впливом педагогічних дій діти починають уважніше ставитися до запропонованої інформації про ЗСЖ. У цьому віці зростають обсяг і глибина знань, більш ефективно формуються поняття про вплив негативних факторів на організм людини.

Успішне формування основ валеологічної культури в дошкільників залежить від цілеспрямованої систематичної освітньої роботи в закладі дошкільної освіти та сім'ї, створення належних умов для здійснення якісної педагогічної діяльності, узгоджена взаємодія: дитина → педагог → батьки, ініціатором якої виступає педагогічний колектив закладу дошкільної освіти.

Важливим засобом, що сприяє формуванню в дітей старшого дошкільного віку уявлень про здоровий спосіб життя та валеологічну культуру в цілому – є дидактична гра. Дидактична гра – ігровий метод навчання, самостійної ігрової діяльності дітей дошкільного віку та засобом всебічного розвитку дітей.

Варто відзначити, що саме ігри є засобом різнобічного розвитку особистості дошкільників, під час яких відбуваються значні зміни в психіці. В іграх діти дошкільного віку відтворюють все, що вони спостерігають навколо себе в житті та діяльності дорослих. Також слід зауважити, що під час ігрової діяльності формуються більшість позитивних якостей дитини, інтерес і готовність до майбутньої освітньої діяльності, розвиваються пізнавальні здібності.

Дидактична гра дає змогу в ігровій формі, яка найбільш доступна для дітей дошкільного віку, вирішувати різноманітні педагогічні завдання.

Педагоги закладів дошкільної освіти в своїй роботі використовують такі засоби організації дидактичних ігор:

- використання і комбінування дидактичних ігор в процесі навчання;
- включення дидактичних ігор в самостійну діяльність дошкільників;
- використання в дидактичних іграх розвиваючі вправи [5, с. 70].

Цінність дидактичних ігор, як засобу формування уявлень дошкільників про здоровий спосіб життя та валеологічну культуру, полягає в тому, що вони створюються в навчальних цілях. Завдяки їх використанню можна досягти більш міцних та усвідомлених знань, умінь і навичок у формуванні уявлень дітей дошкільного віку про ЗСЖ. Дидактична гра також пробуджує дитячу уяву. Захоплення грою мобілізує розумову діяльність, полегшує виконання задач.

Існує значна кількість класифікацій дидактичних ігор, в яких висвітлюється різноманітність роботи щодо формування в дітей-дошкільників валеологічної культури. Так, О. Дяченко визначає групи дидактичних ігор за їх функціональним призначенням:

- 1) ігри, спрямовані на розвиток сприймання;
- 2) ігри, спрямовані на розвиток уваги;
- 3) ігри, спрямовані на розвиток пам'яті;
- 4) ігри, спрямовані на розвиток мислення дитини;
- 5) ігри, спрямовані на розвиток творчих здібностей дитини.

Дослідники, які в свій час досліджували властивості дидактичних ігор та їх вплив на розвиток дітей дошкільного віку: А. Бондаренко (роль словесних дидактичних ігор як засобу розвитку самостійності і активності мислення дітей), Ф. Блюхер (ігри для пізнавального розвитку), Л. Венгер (дидактичні ігри і вправи для сенсорного розвитку).

Так, серед форм роботи з дошкільниками з формування валеологічної культури можна виокремити: ігри (дидактичні – «Що шкідливо, що корисно»,

«Хто де живе, чим харчується», «Чарівний кошик», «Прогулянка по лісу» тощо), також можна виділити дидактичні ігри на розвиток дихання («Пір'їнки», «Король вітрів», «Кулька» тощо). Фізичні, імітаційні, маніпулятивні вправи (гімнастика «Зірка», «Сухе вмивання»), вправи на правильне дихання, мімічні вправи, вирішення проблемних ситуацій («Що ти вдієш, якщо заблукав у лісі?», «Що робити, якщо тебе вкусила оса?», «Як ти поведеш себе, якщо потрапив під дощ із грозою?» тощо).

Таким чином, виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що дидактична гра стимулює загальний особистісний розвиток дітей дошкільного віку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розглянувши сутнісні характеристики та особливості валеологічної культури особистості, можна підсумувати, що дане поняття «валеологічної культури» є відносно новим у науковій літературі та недостатньо дослідженим, що потребує подальшої розробки.

Можна зробити висновок, що дидактичні ігри як засіб формування валеологічної культури дають можливість не лише закріплювати, уточнювати, розширювати знання дошкільників про власне здоров'я та важливість його для життя людини, а й формують навички формування, збереження і зміцнення здоров'я. Дидактичні ігри дають змогу педагогу здійснювати навчання, вправлення, розвиток здоров'язбережувальних здібностей дітей, формування цінних рис особистості і взаємин у доступній і привабливій для них формі.

Список використаних джерел

1. Андрющенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку: дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «дошкільна педагогіка». Переяслав-Хмельницький. 2007. 236 с.

2. Базовий компонент дошкільної України (нова редакція). Гавриш Н.В.

та ін. URL :

https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doskylnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 14.02.2024).

3. Валеологія: навч. посіб. для студентів вищих педагогічних закладів освіти / за ред. В. Г. Грибан. Київ. 2012. 342 с.

4. Валеологічне виховання дітей дошкільного віку. Методичне забезпечення Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Упор. Ж.А. Ципляк. Тернопіль, *Навчальна книга. Богдан*. 2010. 76 с.

5. Гаврило О. Ігрові прийоми у процесі формування валеологічної компетентності дітей дошкільного віку [Електронний ресурс]. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань*. 2013. № 47. 69-73 с.

6. Закон України «Про дошкільну освіту». URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: лютий 2024).

7. Литовченко А. «Формування валеологічної свідомості у дітей дошкільного віку». Мирноград. 2019. 13 с.

8. Лохвицька Л. В., Андрущенко Т. К. Дошкільникам про основи здоров'я: навч.-метод. посібник. Тернопіль. «Мандрівець». 2007. 176 с.

9. Нетрадиційні методи оздоровлення дітей дошкільного віку: Навчальний посібник / Г.І. Григоренко та ін. Запоріжжя: ЗНУ. 2005. 119 с.

10. Ушакова Н. І. Валеопедагогіка – педагогіка здоров'я. *Вісник харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Валеологія: сучасність і історія. 2013. С. 16-21.

11. Шульга І. М. Формування валеологічної культури у старших дошкільників і молодших школярів на засадах гендерного підходу. автореф. дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.07: «Теорія і методика виховання»; Інститут проблем виховання НАПН України. К, 2016. 23 с.

12. Я у світі: Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П. Аксьонова та ін. Київ: ТОВ «МЦФЕР – Україна». 2019. 488 с.

13. World Health Organization. *Constitution of the World Health Organization*. World Health Organization; Geneva, Switzerland: 1946.

*Лях Олена, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка
Науковий керівник: С.А. Тімаренко,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О.Довженка*

ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. Проаналізовано психолого-педагогічні дослідження з проблеми готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. Схарактеризовано компоненти психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Ключові слова: дитина старшого дошкільного віку, готовність до школи, навчання.

Постановка проблеми. З народження, в певній послідовності, у дитини починає формуватися психолого-педагогічна готовність до навчання у школі в спілкуванні з дорослими та однолітками, дошкільному навчанні, грі та праці. Йдеться про психологічну характеристику дошкільника та готовність до нового життя у школі.

Коли дитина не достатньо підготовлена до школи, то їй важко зосередитися на уроці, вона часто відволікається, не уважно слухає вчителя, їй складно дотримуватися загального режиму роботи класу. Така дитина не вміє формулювати питання, виділяти головне, в неї погано розвинута зв'язна мова та розумові здібності. Дитині важко втримати контроль над собою в деяких ситуаціях. У непідготовленої дитини відсутня ініціатива і вона не прагне розвитку. Виникають труднощі у спілкуванні з дорослими та однолітками. Дитина не має цікавості до пізнання довкілля.

Сукупність певних фізіологічних та психологічних особливостей дитини дошкільного віку, яке приймає участь у забезпеченні успішного переходу до організованого шкільного навчання називають – готовністю до школи. Для дитини дошкільного віку є такі передумови успішного початку навчання в школі:

- дозрівання дитячого організму (нервової системи);
- ступінь розвитку психічних процесів;
- рівень сформованості особистості.

Труднощі перехідного періоду від дошкільника до учня полягає в тому, що у дитини вже сформовано основні передумови навчання: довільність, мотивація, комунікація, способи пізнавальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дошкільники та молодші школярі слабо відрізняються. «Різниця полягає в тому, що молодші школярі все ще продовжують займатися ігровою діяльністю: вони мають змогу оволодіти навчальною діяльністю як основною лише до десяти років, тобто приблизно до закінчення навчання у початковій школі, саме тому вважається, що діти дошкільного віку і діти молодшого шкільного віку належать до одного періоду – дитинства» [1, с. 7].

Дошкільники мають різний рівень розвитку та різний рівень підготовки до школи. «За спостереженнями вчителів першокласники, які були виховані в сім'ї, втім не отримали певну підготовку до школи, вирізняються надмірною рухливістю, розсіяною увагою, відсутністю певних навичок самообслуговування» [3].

Мета публікації: теоретично обґрунтувати проблему готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Виклад основного матеріалу. Для того щоб навчатись в школі дітям необхідно мати базові організаційні навички, вміння працювати за зразком, слухати і запам'ятовувати інформацію, яку подає вчитель. Отже, підготовка

дитини до школи здійснюється на рівні систематичного впливу на всі аспекти формування особистості: розумове виховання; морально-етичне виховання; сенсорне виховання; фізичне виховання; трудове виховання; художньо-естетичне виховання.

Рівень розвитку дитини, вміння пристосовуватися до нових умов, участь у діяльності класу є одним із найважливіших аспектів психологічної готовності навчання у школі. В початкових класах вчитель має допомагати дітям виконувати роботу різного роду і лише в такому форматі проявляється процес спільної діяльності. Саме тому «дитина, йдучи в школу, має вміти розрізняти предмети і їх властивості, тобто володіти чітким та розчленованим сприйняттям» [2].

Мовлення дошкільника та вміння послідовно і чітко описувати предмети, події, явища, а також передавати хід думки має визначальний фактор готовності дошкільника до школи. Гармонійне орієнтування дитини в часі та просторі, також має неабияке значення [4, с. 32].

Для майбутнього школяра є необхідною система педагогічних впливів, що заснована на корекційній орієнтації дитячої діяльності.

Компоненти психологічної готовності дошкільника:

- 1) мотиваційна готовність – це прагнення дошкільника до навчання та розвиток допитливості;
- 2) особистісна готовність – ставлення дошкільника до вчителів та однолітків;
- 3) вольова готовність – контроль над собою (порівняння власної поведінки з еталоном);
- 4) інтелектуальна готовність – рівень розвитку пізнавальних процесів (сприймання, мислення, увага, пам'ять).

З педагогічної точки зору дошкільник має мати такі вміння та навички, котрі пов'язані з такими рівнями, як:

– розвитку математичних уявлень (орієнтування на ознаки предметів, володіння кількісними вміннями, сформованість просторових та часових уявлень);

– розвиток мови (навички зв'язного мовлення, сформованість лексичного граматичного ладу мови, уміння аналізувати звуки і букви).

У дошкільника має бути сформовано інтерес до навчання та до таких навичок, як: контроль дій та діяльності, планування та організація.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Готовність дошкільника до навчання в школі є ключовою проблемою для педагогів та психологів, тому що недостатня готовність призводить до труднощів у навчанні, низької мотивації, розвитку та проблем в спілкуванні. Врахування індивідуальних особливостей кожної дитини підвищать якість освітнього процесу та забезпечить успішний перехід від дошкільника до школяра.

Список використаних джерел

1. Андрієвський Б. М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі. *Педагогічний альманах : збірник наукових праць*. Херсон : РІПО, 2010. Випуск 5. С. 6–9.
2. Большакова І. Проблеми психологічної готовності дитини до школи. *Початкова школа*. 2005. № 4. С. 4-7.
3. Корякіна І. В. Особистісна готовність дітей 6-го року життя до школи як актуальна проблема сьогодення. Бердянськ : БДПУ, 2010. № 3. С. 176–185.
4. Проскура О. О. Підготовка дитини до розумової праці у школі. *Початкова школа*. 1997. № 10. С. 29-38.

*Мазур Максим, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Н.М. Гордій, кандидат педагогічних наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ГУМАНІСТИЧНО СПРЯМОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ З ОДНОЛІТКАМИ

***Анотація.** Взаємини з людьми зароджуються і надзвичайно інтенсивно розвиваються в дошкільному віці. Перший досвід взаємин стає тим фундаментом, на якому будується подальший розвиток особистості. Спілкування з однолітками має великий вплив на розвиток особистості дитини, однак його неможливо вивчати поза межами спілкування дітей з дорослими (батьками, вихователями, іншими дорослими). Ефективність формування умінь міжособистісного спілкування у дітей старшого дошкільного віку з однолітками може бути досягнута лише на основі гуманних взаємин у спілкуванні дорослих між собою і у спілкуванні з дітьми.*

***Ключові слова:** спілкування, однолітки, гуманність, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Особливо гостро проблема постає в сучасних умовах розвитку суспільства, коли моральний і комунікативний розвиток дітей викликає серйозну тривогу. Безліч негативних явищ, що спостерігаються вже у дитячому, а також у підлітковому та дорослому середовищі, зокрема, такі як: агресивність, відчуженість, жорстокість, байдужість, ворожість, беруть початок у ранньому віці, коли дитина вперше вступає у взаємини з іншими людьми.

Аналіз останніх публікацій. Роль спілкування в розвитку дітей розглядається у різних аспектах: вплив спілкування на виникнення позитивних емоцій у дітей, які позначаються на стані здоров'я дитини (Ю. Аркін) та психічному розвитку дошкільника (О. Запорожець, М. Лісіна). Вихованню культури спілкування і взаємин присвячені роботи А. Гончаренко, Г. Григоренко, О. Кононко, Г. Кошелева, Т. Поніманська, С. Петеріної, М. Федорової, О. Яницької; вихованню культури мовленнєвого спілкування –

О. Аматьєвої, А. Богуш, Н. Горбунової, М. Ільяшенко, С. Кулачківської, С. Ладивір, І. Луценко, Т. Піроженко; вихованню мовленнєвого етикету – О. Корчинової, Н. Формановської, С. Хаджирадєвої та ін. Проблема гуманних взаємин вивчалася В. Абраменковою, Т. Алексеєнко, В. Білоусовою, А. Гончаренко, О. Кононко, Т. Поніманською, Л. Тищук, К. Щербаковою та ін.

Мета – показати вплив дорослого на формування умінь міжособистісного спілкування у дітей старшого дошкільного віку з однолітками на основі гуманних взаємин.

Виклад основного матеріалу. Спілкування має вирішальне значення у формуванні психіки, її розвитку і становленні людини як особистості. Дослідники вважають сферу спілкування дієвим джерелом, що визначає особливості психічного стану та здоров'я дитини (О. Запорожець, М. Лісіна, Т. Рєпіна). Потреба у спілкуванні з дорослими розвивається у дитини протягом усього дошкільного дитинства, дорослий стає взірцем для наслідування. Як носій суспільно-історичного і культурного досвіду, а згодом – і морального прикладу, дорослий має значний авторитет для дитини.

Дослідники Л. Буйлова, Н. Кленова, А. Маренков, виходячи з основних принципів гуманізму. Вплив спілкування з дорослими на процес спілкування дітей розглядаємо у декількох аспектах, а саме як: 1) безпосереднє спілкування вихователя з дітьми, яке має прямий вплив на особливості спілкування дітей з однолітками; 2) спілкування вихователя з колегами, батьками, яке сприймається дитиною як зразок належної поведінки і має непрямий вплив спілкування дітей з однолітками; 3) безпосереднє спілкування батьків із дітьми, яке має прямий вплив на характер спілкування дітей з однолітками; 4) спілкування батьків між собою, яке сприймається дитиною як зразок належної поведінки у сім'ї і має непрямий вплив спілкування дітей з однолітками.

Дослідники (В. Абраменкова, Т. Алексеєнко, Л. Божович, А. Захаров, М. Лісіна, В. Мухіна та ін.) підкреслюють, що любов, турбота, увага з боку близьких дорослих є для дитини своєрідним «життєвим вітаміном», «вживання» якого дає відчуття захищеності. Ця захищеність забезпечує емоційну стабільність, рівновагу у взаєминах з іншими людьми, що сприяють росту самоцінності дитини. Як стверджує О. Кононко, перший досвід спілкування в сім'ї для дитини є тим підґрунтям, на якому будуватимуться її взаємини з людським оточенням, спочатку з найближчим, а з часом і з далеким. Від нього залежить характер адаптації дитини до життя поза сім'єю. Вона вказує і на те, що сім'я є тим тлом, на якому відбувається становлення особистості дитини, її емоційний, розумовий, вольовий, фізичний і соціальний розвиток [4].

За свідченням Т. Гурковської, наявність повноцінних контактів дитини з батьками, що проявляється у виявленні батьками активної турботи про дитину, у формуванні в неї почуття захищеності, сприяє з одного боку, розвитку так званої базової довіри до світу, а з іншого – підвищенню активності дитини в освоєнні довкілля, в першу чергу сфери міжособистісних взаємин, створює передумови для розвитку в дитини здатності спілкуватися з іншими людьми. Трагедія «спілкування» полягає у відсутності або нестачі поваги. Саме тому має вивчення механізму гуманістично спрямованого спілкування з дітьми, що будується на повазі й умінні спілкуватися. Цей кодекс вимагає, щоб учасники спілкування пам'ятали про взаємоповагу, а розуміння один одного передувало порадам і настановам [3].

В дошкільному дитинстві є ще одна складова життя дитини – це заклад дошкільної освіти, в якому вона перебуває значну частину часу, а вихователь є значимим дорослим в усіх сферах життєдіяльності дитини. Це підтверджується словами О. Кононко щодо того, що вихователь ЗДО є посередником, «зв'язковим» між життям дитини у вузькому колі сім'ї і широким світом, в

який вона поступово входить. Підготувати дошкільника до нормального функціонування серед чужих людей, адаптувати його до незнайомого соціуму – важливе завдання педагога. Отже, можна сказати, що дитина знаходиться ніби в точці сходження сімейної і позасімейної систем виховання і залишається активним учасником кожної з них. Тому так важливо об'єднати зусилля дитячого закладу і сім'ї, щоб забезпечити належний рівень компетентності і соціалізації дитини.

На думку Л. Лопатинської, взаємини вихователя і вихованців є одним із найважливіших факторів, що впливає на ефективність виховного процесу в дошкільному закладі [6]. Практика виховної роботи в ЗДО показує, що сутність поняття «гуманне ставлення до дитини» не завжди правильно сприймається, а тому в процесі спілкування з дошкільниками дорослі часто припускаються грубих помилок. Це підтверджується і даними досліджень психологів (С. Кулачківська, Л. Подоляк та ін.) [5].

Кожен педагог має індивідуальний стиль спілкування і діяльності, тобто характерне лише для нього поєднання завдань, способів і засобів здійснення педагогічної діяльності. Від особистості педагога та його стилю взаємодії багато в чому залежить результат виховного впливу на конкретну дитину та колектив дітей в цілому. У процесі спілкування має не лише теоретично передавати дітям свій досвід і знання, але, перш за все, транслювати власною поведінкою ставлення до іншої людини. За такого спілкування, на думку В. Павленчик, педагог, звертаючись до дитини, передбачає певне ставлення її до свого звернення, аргументує свої вимоги, пояснює поведінку. Якщо ж у педагога з дітьми немає взаємної спрямованості, то діти виступають лише у ролі об'єктів впливу, а отже, мова не може йти про повноцінне спілкування. Це в свою чергу позначається і на особливостях спілкування дітей з однолітками.

Особистісні якості вихователя, що проявляються у його професійній діяльності, стають вагомим фактором, що визначає зміст, особливості впливу

його на особистість дитини. Слова і вчинки педагога визначають особливості та подальший розвиток його взаємин з дітьми, впливають на розвиток самосвідомості дітей, формування дружніх прихильностей серед однолітків [7].

У кожного педагога є своя виховна модель взаємодії з дітьми. Як у кожного педагога є притаманна лише йому модель взаємодії з дітьми, так є і певний стиль педагогічного спілкування, у якому проявляються особливості комунікативних можливостей педагога, характер взаємин, що склався між ним та його вихованцями, творча індивідуальність педагога, а також індивідуальні особливості дітей. Стиль спілкування відображає загальну і педагогічну культуру вихователя, і в першу чергу є однією з визначальних характеристик його професіоналізму. Важливо зауважити, що стиль взаємодії педагога з дітьми має прямий вплив на характер спілкування дітей один з одним, загальну атмосферу в дитячій групі. На думку Т.Алексєєнко, характер сприйняття дитиною виховних впливів залежить від того, як вона сприймає особистість вихователя, від якого виходить виховна дія, і яке ставлення до нього у неї виникає. Якщо педагог хоче, щоб його виховні дії дійсно доходили до дітей, він мусить своїм моральним складом викликати у них повагу, довіру, бути авторитетом у їх очах як вихователь і людина. Педагог мусить навчитися розуміти реакції дітей, як вони його сприймають, оцінюють його особистість [1].

Важливим у взаємодії вихователя з дітьми є ставлення педагога до дітей, які мають труднощі у спілкуванні. А. Гончаренко вказує на те, що в основі ранніх форм педагогічної занедбаності дитини лежить незадоволеність потреби в корисному спілкуванні з оточуючими людьми, а також відсутність допомоги дошкільнику з боку дорослих у вихованні цієї потреби. Серед факторів, що заважають повноцінному спілкуванню дитини, він виділяє: неадекватну самооцінку особистості; невихованість моральних почуттів; невихованість навичок і звичок суспільної поведінки; слабку комунікабельність; «несприятливе» положення у групі однолітків; негативний вплив сфери

вільного спілкування [2]. Уникнути негативних наслідків у спілкуванні вихователя з дітьми допоможе знання типових помилок, що зустрічаються у практиці роботи дошкільних закладів.

Висновки. Таким чином, важливими умовами формування гуманістичної спрямованості спілкування є позитивного емоційного клімату в дитячому колективі, який передбачає зміну обстановки в дошкільному навчальному закладі, максимально наблизивши її до родинної (за умови, що вона сприятлива): любові, поваги, де старші турбуються про менших, оберігають і захищають їх, реалізація вихователями індивідуального підходу в роботі з дітьми, які відчують труднощі у спілкуванні, а також гуманізація взаємин дорослих (вихователів, батьків) і дітей, які безпосередньо впливають на формування гуманістичних цінностей підростаючого покоління. Забезпечити ці умови допоможе організація особистісно-орієнтованого спілкування, яке будується на засадах особистісного підходу.

Список використаних джерел

1. Алексєєнко Т. Ф. Сходінки гуманних взаємин батьків і дітей. *Дитячий садок*. 2002. № 24. С. 3-24.
2. Гончаренко А. М. Взаємини однолітків у дошкільному закладі. *Дошкільне виховання*. 1999. № 9. С. 4-7.3.
3. Гурковська Т. Проблеми в поведінці дитини. *Дошкільне виховання*. 2023. №2. С.20-23.
4. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). Київ: Освіта, 1998. 255 с.
5. Кулачківська С. Новий погляд на стару проблему: гуманістичний підхід до розвитку дітей. *Дошкільне виховання*. 2002. № 7. С. 15-17.
6. Лопатинська В. Морально-гуманістичний зміст спілкування. *Шлях освіти*. 2003. № 1. С. 27-30.
7. Павленчик В. Співробітництво з однолітками. *Дошкільне виховання*. 2000. № 3. С. 3-4.

*Мазурчак Мар'яна, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник: І.Л. Паласевич,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка*

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КРЕАТИВНІСТЬ»

Анотація. У статті проаналізовано загальні підходи до визначення поняття «креативність»; вказано на взаємозв'язок творчості та креативності; з'ясовано, що поняття «креативність» підкреслює особистісний аспект, характеризує певним чином особистість як суб'єкта творчості, а «творчість» – діяльнісний, тобто дозволяє оцінити творчий потенціал, характер будь-якого виду діяльності.

Ключові слова: творчість, ознаки творчості, креативність, творча діяльність.

Постановка проблеми. Духовне оновлення нашої держави, процес демократизації суспільства передбачають проектування сприятливих умов для гармонійного розвитку особистості, утвердження атмосфери творчості, підтримки її прагнень бути самостійною, ініціативною, виявляти креативність, потребу в самореалізації.

Життя доводить, що в складних змінних умовах найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей, задумів, підходів та рішень). Це людина, яка володіє певним переліком якостей, а саме: рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, самостійністю. Тому цілком закономірною є нагальність розв'язання завдань щодо розвитку творчих здібностей особистості, реалізації її творчого потенціалу, що є не лише актуальною проблемою сучасної педагогічної науки та практики, але й соціальною необхідністю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку творчості, а відтак і креативності, дедалі більше набуває актуальності. Формування креативності досліджується сучасними науковцями у єдності з розвитком творчих здібностей, обдарованості в різних видах діяльності (М. Вовчик-Блакитна, Н. Гавриш, В. Проскура, О. Сисоєва, О. Терещенко, В. Фрицюк та ін.). Розробкою діагностичних методик для вивчення креативності займаються Л. Долинська, І. Карабаєва, Є. Кульчицька, В. Моляко, В. Суржанська, Л. Чорна та ін.; створенням спеціальних програм розвитку креативності – Г. Бондаренко, В. Кузьменко, О. Проскура та ін.

Мета статті – проаналізувати основні підходи до визначення сутності поняття «креативність» у науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури дав підстави до висновку про те, що першоосновою для виникнення креативності більшість учених вважає творчість, тому розгляд означених дефініцій розпочнемо з нього.

Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «творчість» визначено як «...діяльність людини, спрямовану на творення духовних і матеріальних цінностей ... діяльність, пройняту елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку» [1, с. 1234]. Науковець Б. Новіков розглядає зазначене поняття як здатність до створення з уже наявного матеріалу дійсності на основі пізнання закономірностей об'єктивного світу нової реальності, що уможлиблює реалізацію різноманітних суспільних та особистісних потреб [6].

Творчість є не просто активністю особистості щодо певних явищ дійсності та її відповідною реакцією на їхні впливи. У ній (творчості) людина створює новий зміст, новий світ – чи то власних ідей, ціннісних орієнтирів, ідеалів, чи то предметне, речове оточення, або ж світ її міжособистісної взаємодії, спілкування з довкіллям. Тому творчість, як зауважують

О. Скрипченко, Л. Долинська та З. Огородійчук, є тою специфічною формою діяльності, у процесі якої особистість розкриває культуротворчу силу власного «Я» [2].

Із філософської точки зору творчість є насамперед кропіткою, завзятою й водночас натхненною працею, що потребує оптимальної напруги всіх сил людини (як фізичних, так духовних); соціально зумовленою діяльністю, у процесі якої розкриваються психічні якості людини, вияскравлюється її сутність. Творчість є джерелом і механізмом розвитку: якщо творчість – процес проектування, створення нового (йдеться про перетворення у свідомості і поведінці суб'єкта, так і створених ним «продуктів» творчості), то її соціальне значення, основний зміст спрямований на моральний розвиток суспільства [8].

У наукових дослідженнях акцентується на таких основних ознаках творчості, як: новизна, ціннісний характер створеного для суспільства чи особистості, а також її гуманістична та прогресивна спрямованість. Усі ці складники характеризують творчість людини як багатогранну продуктивну діяльність, що зумовлюється, з одного боку, суспільними умовами, а з іншого, – власне від творчої діяльності залежить життя, поступ, розвиток людського суспільства в цілому та кожного індивіда зокрема.

Зазначимо, що висвітлення особистісного аспекту проблеми творчості пов'язане із дефініцією «креативність» (від латинського «creato» – створення), яку тлумачать як «...здібність зробити чи в якийсь інший спосіб здійснити щось нове: нове розв'язання проблеми, новий метод чи інструмент, новий твір мистецтва»; як «творчі можливості (здібності) людини, що можуть виявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності»; здатність породжувати багато різноманітних творчих ідей у нерегламентованих умовах діяльності. У вузькому значенні слова – це дивергентне мислення, особливістю якого є різноскерованість і варіативність пошуку різних, однаковим чином правильних рішень стосовно однієї і тієї ж ситуації. У широкому сенсі – це

творчі інтелектуальні здібності, у т.ч. здатність привносити щось нове у досвід; породжувати оригінальні ідеї в умовах розв'язання чи постановки нових проблем; усвідомлювати проблеми і суперечності, а також формулювати гіпотези стосовно відсутніх елементів ситуації; відмовлятися від стереотипних способів мислення [3].

О. Редько, систематизувавши різноманітність підходів до розуміння поняття «креативність», визначила його як: здатність до творчості; інтелектуальну творчість; щось нове, оригінальне; віддалені асоціації; реструктурування цілісної системи; незвичайне кодування інформації; дивергентне мислення; результат (чи відсутність) внутрішньо особистісних конфліктів; вихід за межі наявних знань; нетрадиційне мислення, яке дозволяє швидко розв'язувати проблемні ситуації тощо [7, с. 22 – 31].

Зауважимо, що поняття «творчість» і «креативність» розглядаються як взаємопов'язані, однак не тотожні. Їхнє розмежування, як зауважує Н. Гавриш, виразняється діяльнісним та особистісним напрямками дослідження: поняття «креативність» підкреслює особистісний аспект, характеризує певним чином особистість як суб'єкта творчості, а «творчість» – як діяльнісний аспект, тобто дозволяє оцінити творчий потенціал, характер будь-якого виду діяльності [3].

Очевидно, що творча діяльність особистості виявляється її індивідуальний характер, зумовлений рівнем психічного розвитку, здібностями, інтересами, а також ступенем обізнаності із законами та змістом цієї діяльності. Результативність та продуктивність такої діяльності забезпечується високим рівнем спрямованості на творчість, мотиваційно-творчою активністю, що органічно поєднується з високим рівнем творчих здібностей та уможливорює досягнення людиною високих результатів.

Дослідники (В. Лозова, Т. Коваленко, Ю. Косенко та ін.) пов'язують творчість з активністю, самостійністю та ініціативністю, що власне характеризують діяльнісний стан особистості, та акцентують на їх зв'язку та

взаємозумовленості: що вищий ступінь активності, то сприятливішими є умови для формування та зростання самостійності особистості, що, зі свого боку, уможлиблює розвиток її творчих виявлень, креативності. Ю. Косенко підкреслює, що активність веде до укріплення волі, характеру, до ефективності засвоєння знань, умінь та навичок і виявляється в ініціативності і самостійності [4, с. 7]. Творча ж активність є найвищим рівнем особистісної активності, оскільки передбачає і її вміння проектувати навчальні задачі, і обрати для цього нові, нешаблонні, оригінальні шляхи її вирішення [5, с. 46].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, здійснений теоретичний аналіз філософських і психолого-педагогічних розвідок засвідчив, що проблема творчості, креативності досліджувалася науковцями різних галузей науки. Незважаючи на різні підходи до визначення поняття «креативність» вважаємо, що саме ця риса реалізується творчою особистістю у процесі творчої діяльності. Це динамічна особистісна характеристика, яка визначає її здатність до творчості і є умовою успішної самореалізації; сукупність індивідуальних якостей особистості, що спрямовані на перевтілення дійсності, інтегрування здобутих знань задля знаходження необмеженої кількості шляхів розв’язання проблеми, можливості вийти за межі стандартного розв’язання буд-якої задачі.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ-Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч.-метод. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огородійчук та ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
3. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному віці: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. 32 с.

4. Косенко Ю.Н. Формирование творческой активности старших дошкольников в играх по сюжетам литературных произведений : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Бердянск, 1990. 19 с.
5. Лозова В.І. Пізнавальна активність школяра. Харків : Основа, 1990. 88 с.
6. Новіков Б.В. Творчість як спосіб здійснення гуманізму : монографія. Київ : НТУУ КПІ, 1998. 310 с.
7. Редько О. Педагогічні технології формування творчої особистості. *Економіка у школах України*. 2005. № 8. С. 22 – 31.
8. Філософія : підручник / За заг. ред. М.І. Горлача, В.Г. Кременя, В.В. Рибалка. Київ-Харків : Консум, 2000. 672 с.

*Максим Оксана, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка
Науковий керівник: А.В. Федорович,
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицький ДПУ ім. І. Франка*

ТОЛЕРАНТНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ІНШИХ ЛЮДЕЙ ЯК ЗАВДАННЯ МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

***Анотація.** У статті акцентується увага на змісті поняття «моральний розвиток дитини дошкільного віку»; підкреслюється важливість формування моральних якостей у малюків, зокрема, толерантного ставлення до інших людей, що ґрунтується на повазі, чуйності, доброзичливості.*

***Ключові слова:** компоненти морального розвитку дошкільника, моральні якості дитини, моральна поведінка, толерантне ставлення до інших.*

Постановка проблеми. Проблема морального розвитку дошкільників завжди перебуває у центрі уваги теоретиків і практиків педагогічної науки. Вчені доводять, що саме у дошкільному віці закладаються основні моральні інстанції та формується ставлення до інших людей, соціуму.

Залучення дитини до моральних цінностей, вироблення у неї певних моральних якостей, здатності жити згідно етичних принципів, моральних норм і правил у суспільстві є основою становлення дитини як соціальної істоти, що підкреслює актуальність даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Педагогічні засади морального розвитку дітей дошкільного віку висвітлюються в працях Л. Артемової, А. Богущ, З. Борисової, О. Кононко [1], Л. Лохвицької [3], Т. Поніманської [4], Т. Фасолько та ін.

Мета статті: розкрити сутність та компоненти морального розвитку дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Характеристикою моральної цінності людських вчинків і взаємин, моральним взірцем є Добро. Саме воно є моральним мотивом життєдіяльності, ідеалом виховання. Доброта втілює в собі доброзичливість, чуйність, готовність допомогти, співпереживати, прощати, а також великодушність, толерантність, делікатність, поступливість. Нагромадження соціального досвіду добрих вчинків забезпечується найперше діяльністю у ситуаціях, які вимагають виявлення чуйності, співчуття, милосердя, любові. Тому можемо говорити про соціально-моральну активність, яка з одного боку передбачає усвідомлення і прийняття інтересів інших, а з іншого – готовність та вміння реалізовувати ці інтереси, активно діяти самостійно, реалізуючи свої права та не порушуючи права інших. Йдеться про прояви відповідальності, ініціативи, поваги, взаємодопомоги, емпатії, доброзичливості, справедливості та ін. За своєю суттю ці прояви характеризують моральну поведінку та моральну діяльність особистості.

Зрозуміло, що через взаємодію дитини дошкільного віку з соціумом відбувається формування її як особистості. Без свідомої діяльності, спілкування, що контролювані певними моральними нормами і цінностями, соціальний та особистісний розвиток не можливі. З іншого боку, формування

моральної свідомості, моральних якостей здійснюється через знайомство зі світом людей, опанування прийнятих у соціумі норм й правил етичної поведінки. Моральне розуміння, моральність закладаються лише в спільності з людьми.

Відтак, можемо говорити про те, що результатом морального виховання і розвитку дошкільника має стати формування основ соціально-моральної компетентності – здатності на практиці реалізовувати набутий соціальний і моральний досвід у взаємодії з іншими. Її змістом є якість поведінки, яка виявляється у толерантному ставленні, моральному спілкуванні та діяльності.

Певна обізнаність та інструментарій компетентної поведінки, на думку В. Кузьменко, дає змогу дітям правильно розуміти бажання, очікування та вимоги, враховувати права та уявляти як з урахуванням певних обставин та часу поводити себе, беручи до уваги інших людей [2, с. 8].

Соціально-моральна компетентність мало залежить від природньо-фізіологічних якостей, вона формується під впливом зовнішніх факторів: сімейна ситуація, умови саморозкриття і саморозвитку, життєві труднощі та досвід здолання перших особистісних проблем та життєвих ускладнень, оточення [3]. Стимулом морального розвитку дитини є засвоєна нею моральна цінність іншої людини, прагнення дбати про її потреби, інтереси. Вона зумовлює суб'єктивну здатність до вибору суспільно значущих способів поведінки і одночасно є поштовхом, заохоченням, критерієм оцінки вчинку.

Механізм морального розвитку малюків містить такі головні компоненти: *когнітивний* (здатність до пізнання людей, їхньої поведінки, взаємин); *поведінковий* (мотиви і навички взаємодії у різних ситуаціях спільної діяльності); *емоційний* (здатність до гуманних почуттів: співпереживання, співчуття, які визначають уміння діяти не лише на основі розуміння іншого та володіння комунікативними навичками й уміннями, а й на основі гуманного ставлення до людей) [1].

Таким чином, моральний розвиток дитини – це процес становлення моральних почуттів, формування звичок моральної поведінки в соціумі. Через активну спільну діяльність з іншими людьми набувається досвід взаємодії, який поєднує моральні та соціальні аспекти. Результатом морального розвитку дошкільників є формування основ соціально-моральної компетентності – інтегрованої якості (здатності), що передбачає емоційні, когнітивні, поведінкові характеристики.

У період дошкільного віку діти включаються у систему соціально-моральних стосунків, активно набувають соціального досвіду, здатності розуміти інших, їхній настрій, потреби, особливості поведінки. У них потроху формуються уміння турбуватися про іншого, поважати його, толерантно спілкуватися з ним. Моральні почуття з'являються не відразу, діти поступово виражають стійкіше ставлення до людей і явищ, прагнення бути корисним, почуття відповідальності за доручену справу, результат якої важливий для інших; виникає нова здатність – співпереживати, тобто розвивається вміння прийняти у свій внутрішній світ почуттів, емоцій, які переживав хтось, потрапивши в певну життєву ситуацію. Дитина може співчувати іншим і вчиться робити це не за вказівкою дорослого, а спонтанно, самостійно [4].

Тому потрібно ознайомлювати дошкільників із соціумом, розвивати розуміння того, що кожна людина, незалежно від її особливостей, – член суспільства, виконує в ньому певну роль. У малюків слід формувати морально-етичні уявлення про людські стосунки, зокрема, взаємодопомогу, підтримку, безкорисливість, чутливість, чуйність, дружбу, любов тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, основні напрями роботи вихователів щодо морального розвитку дошкільників мають торкатися ставлення до ровесників (дітей) та інших людей (правила поведінки з дорослими), культури спілкування (ввічливість, чуйність, скромність), а також

культури побуту, взаємин в сім'ї, поведінки у громадських місцях, обачливості у стосунках з чужими, незнайомими на вулиці, у дворі та ін.

Важливо, щоб у дітей накопичувалися моральні поняття і уявлення про моральні норми, які вони продукуватимуть у власній поведінці і толерантному ставленні до інших.

Список використаних джерел

1. Кононко О. Соціально-емоційний розвиток особистості. Київ: Освіта, 1998. 237 с.
2. Кузьменко В. Соціальна компетентність дошкільнят : особливості, показники та шляхи розвитку. *Дошкільне виховання*. 2001. № 9. С. 7–12.
3. Лохвицька Л. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 128 с.
4. Поніманська Т. Дитина і соціум. *Дошкільне виховання*. 2004. № 8. С. 4–6.

*Мальована Аліна, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Л. В. Артемова,
доктор педагогічних наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО

Анотація. Внаслідок складної соціально-політичної ситуації в країні значно збільшилась потреба у наданні психологічної допомоги населенню, учасникам подій, постраждалим та їх родичам. У статті розглянуто реакції дітей на травматичні події.

Ключові слова: психолого-педагогічна підтримка, стрес, реакції, учасники освітнього процесу.

Постановка проблеми. Суспільні та політичні виклики сьогодення, з котрими зіштовхнулася наша країна та українське суспільство, пов'язані зі

збройним нападом російської федерації на території України. Викликали зміни у багатьох сферах, в тому числі й у галузі освіти. Ситуація воєнного конфлікту на територіях України, посприяла утворенню нових соціальних груп як серед дорослих, так і серед дітей, у їх числі: діти військовослужбовців, внутрішньо переміщені особи, діти, що постраждали внаслідок воєнних дій тощо. Це спровокувало потребу у розробленні сучасних психолого-педагогічних підходів до організації життєдіяльності дітей, котрі увійшли до цих категорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення емоційного стану особистості в складних життєвих ситуаціях знайшла своє відображення у наукових дослідженнях таких науковців як І. Булах, О. Залеська, С. Максименко, В. Панок, Е. Помиткін, Д. Романовська, М. Смульсон, Т. Титаренко, І. Ткачук, І.Черезова та інших. Дослідниками проведено численні емпіричні розвідки окремих аспектів стресу, складних життєвих ситуацій тощо.

Переважно науковці наголошують на тому, що будь-який психічний стан може розглядатися як складна система, яка тимчасово утворилася, як конкретний прояв усіх компонентів, явищ психіки на даний момент [2].

Мета статті: Розкрити проблеми психолого-педагогічного супроводу виховання особистості дитини в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, в умовах військового стану, в першу чергу необхідно дбати про психічне здоров'я, тому й необхідна психолого-педагогічна підтримка учасників освітнього процесу. Нам важливо розуміти, що відбувається з нами та з тими хто поруч, і чому ми відчуваємо те, що відчуваємо, навчитися краще розуміти стани дітей. Ситуація показує, що учасники і жертви подій потребують негайної психологічної допомоги незалежно від політичної приналежності, регіону проживання, майнового і релігійного статусу.

Враховуючи індивідуальні особливості та вікові, навички управління собою, діти по-різному реагують на стрес. Наприклад: діти молодшого віку не

можуть пояснити свої почуття, описати те що вони відчують у даний момент, а старші – можуть пояснити, що їх турбує, хоча не всі діти виявляють бажання ділитися своїми думками із батьками. У дітей стрес може проявлятися через зміни в поведінці та реакції організму.

Реакції дітей на травматичні події:

- фізичні: головний біль, втрата апетиту, труднощі зі сном, біль у животі, блювота, утруднене дихання, тремор, потіння, сухі губи, пришвидшене серцебиття;

- емоційні: страх, сльози, почуття невпевненості, гнів, агресія, аутоагресія; вміння вчасно надавати їм підтримку;

- поведінкові: поведінковий регрес, завмирання, уникнення, чіпляння, страх звуків, перезбудження, підозрілість, небажання говорити; аспекти травми з'являються у малюнках, іграх;

- соматизація: діти починають частіше хворіти;

- когнітивні (розумові): складнощі з концентрацією уваги, сплутаність думок, труднощі в спілкуванні та розумінні, повторювані думки про події.

Не у всіх дітей виникають серйозні психологічні проблеми внаслідок війни або тривожних чи потенційно травматичних подій. Існує кілька соціальних, психологічних і біологічних чинників, які взаємодіють та сприяють виникненню у людей психологічних проблем або, навпаки, допомагають збереженню стійкості під час переживання потенційно травматичних подій.

Відповідно до дослідження Фельдман та Венгробер (2011 р.) щодо ізраїльських дітей, які зазнавали щоденних травм, пов'язаних із війною, захисними чинниками, які захищають від найжорстокіших наслідків війни є такі: благополуччя матері, чутлива поведінка, мережі підтримки.

Саме ці сфери повинні бути центром психологічного втручання для сімей дітей, які потерпіли від війни. Свідоме та підтримуюче батьківство разом із соціальними навичками захищає від впливу стресових подій у житті дитини [3].

Висновки і перспективи досліджень. В широкомасштабної агресії російської подальших умовах збройної федерації проти України діти зазнають часто травматичного досвіду та потребують підтримки від дорослих або психологів. Але дитячий травматичний стрес не завжди проявляється явно, інколи зміни в поведінці можуть відбуватись впродовж тижнів, місяців та навіть років. До того ж різні вікові групи дітей можуть переживати стрес по-різному. Діти потребують психоемоційну підтримку та психологічну допомогу учасникам освітнього процесу у закладах освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovo%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.09.2022).
2. Науково-методичні основи психологічного супроводу діяльності вчителя в умовах реформування освіти (діагностика і корекція): практ. Посіб. / авт. Кол.: В. Г. Панок та ін.; за наук. Ред. В. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України, 2022. 192 с.
3. Психологічна підтримка та допомога дітям, які пережили травматичні події. Навчально-методичний посібник / Автори-упоряд. : Н. Вааранен-Валконен, Н. Заварова, за заг. Ред. О. Калашник. Київ : 2022)

Марчук Аліна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Л.П. Загородня,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СУТНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. В статті розкрито зміст та основні завдання екологічної освіти дошкільників. Представлено визначення понять «екологічна освіта дітей дошкільного віку», «екологічна культура дітей дошкільного віку», «природничо-екологічна компетентність дітей дошкільного віку». Окреслено перспективний напрям подальшого дослідження.

Ключові слова: екологічна освіта дітей дошкільного віку, екологічна культура дітей дошкільного віку, природничо-екологічна компетентність дошкільників, екологічна свідомість дошкільників.

Постановка проблеми. Найактуальнішою проблемою сьогодення, яку потрібно вирішувати негайно, є виховання молодого покоління в дусі бережливого ставлення до довкілля. На жаль, із кожним роком стан навколишнього середовища погіршується і це згубно впливає на здоров'я нації. За даними ЮНЕСКО, Україна за показниками здоров'я населення належить до країн, що вимирають. Посилилася демографічна криза: катастрофічно знижується народжуваність за достатньо високого рівня смертності, зменшується середньостатистична тривалість життя. Погіршує демографічну й екологічну ситуацію російсько-українська війна. Зараз навіть неможливо повністю оцінити вплив війни на довкілля через брак точної інформації. Проте точно зрозуміло: чим довше триває війна, тим більше шкоди вона завдасть довкіллю, і тим більше наслідків ми матимемо в майбутньому. Стратегія розвитку людства має відповідати об'єктивним законам Всесвіту, забезпечувати діалектичну єдність людини й природи та ґрунтуватися на усвідомленні цілісності та цінності природи. Тому екологічна освіта й збереження здоров'я

мають бути важливими напрямами у вихованні та побудовані як цілісний послідовний процес упродовж усього життя людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Психолого-педагогічними засадами формування початкових екологічних уявлень у дітей дошкільного віку є ідеї провідних педагогів зарубіжних – Я. Коменського, Д. Локка, Й. Песталоцці, Ж-Ж. Руссо, українських – А. Макаренка, С. Русової, В. Сухомлинського та вітчизняних психологів С. Рубінштейна, Л. Виготського й інших. Екологічному вихованню дітей дошкільного віку присвятили свої дослідження сучасні науковці Г. Беленька, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Пустовіт, Н. Яришева та інші. Різним аспектам формування природничо-екологічної компетентності в дошкільників присвячено праці Г. Беленької, А. Богуш, О. Вашак, Н. Глухової, Л. Загородньої, С. Іванчук, Н. Лисенко, В. Маршицької, З. Плохій, Н. Яришевої та інших.

Мета статті: розкрити суть екологічної освіти дошкільників, її зміст і головні завдання.

Виклад основного матеріалу. Досі екологічна освіта України продовжує базуватись на засадах підходу до природи, як до невичерпного ресурсу без врахування катастрофічних наслідків такого підходу. А ці наслідки вже призвели до незворотних змін і потребують докорінної перебудови підходів до формування загальних засад екологічної освіти. На сучасному етапі реформування освіти має утвердитися нова позиція стосовно екологічної освіти, як до інструменту соціалізації, адаптації до життя в урбанізованому середовищі в умовах розвитку громадянського, інформаційного суспільства, в умовах війни. Такий підхід до розуміння екологічної освіти дає змогу представити її як нову освітню галузь, спрямовану на формування ціннісних орієнтацій ставлення до довкілля: природного і штучного – утвореного людською діяльністю, та внутрішнього світу самої людини, її здоров'я, духовних і матеріальних потреб. Екологічна освіта повинна отримати статус стратегічної, масштабної, важливої

пріоритетної галузі, з розширенням і оновленням змістом, формою та методами навчання.

Під поняттям екологічної освіти дошкільників ми розуміємо «рівень, на якому головну роль відіграє родинне виховання. Основні її завдання – сформувати у дитини перші уявлення про довкілля, почуття поваги й відповідальності за все живе, що її оточує. Перевагу при цьому надають емоційно-естетичному сприйняттю природи, розвитку естетичних, інтелектуальних, гуманістичних почуттів та етичних норм ставлення до природи» [2]. Екологічну освіту дітей дошкільного віку, як зазначає Н. Лисенко, слід тлумачити як значно вагомійший, порівняно з іншими, чинник формування життєвих компетентностей, адже маючи інтегративний зміст, саме він уже змалку формує стиль життя дитини, впливаючи в різний спосіб і на стиль життя сім'ї, або ж цілої родини, вбираючи в себе внаслідок цілеспрямованого педагогічного впливу екологічний потенціал засвоєваних уявлень, понять, умінь і навичок тощо. Дитина пізнає цілком інші способи співіснування з природою на засадах гуманного ставлення до всіх їх проявів, вибудовуючи гармонійні стосунки, закладаючи підвалини екологічної культури [4]. Екологічна освіта – це ще й екологія особистості, свідомості, душі, культури.

Аналіз досліджень з проблеми екологічної освіти дітей дошкільного віку дозволяє виокремити такі її завдання:

- естетичний розвиток особистості, який має на меті вдосконалення екологічної свідомості дошкільників, позитивне сприймання світу природи та взаємодії з ним, формування естетичних переживань;
- засвоєння дітьми дошкільного віку елементів екологічної культури та формування навичок культурної поведінки в довкіллі;
- формування знань про власне здоров'я та способи його зміцнення;
- засвоєння дошкільниками знань про дбайливе ставлення до довкілля;

- виховання любові до природи, бажання піклуватися про рослини і тварин, формувати розуміння відповідальності щодо їх знищення;
- формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток;
- стимулювання допитливості та інтересу до пізнання природи.

Основний зміст екологічної освіти дошкільників полягає у формуванні основ екологічної свідомості дитини. Формування екологічної свідомості – це процес пізнання законів системної цілісності природи і законів, що визначають взаємодію суспільства та природи, що повинні враховуватися на шляху суспільного розвитку і глобального управління природними компонентами [3]. Екологічні знання мають стати засобами, які використовуються для практичної діяльності та відповідно її мотивують.

Одним із найважливіших завдань сучасного закладу дошкільної освіти, в царині екологічного виховання, є підвищення екологічної культури дошкільників, формування в них навичок економного, дбайливого використання природних ресурсів, виховання активної гуманної позиції в ставленні до природи, тобто формування природничо-екологічної компетентності.

Екологічна культура – це знання, уміння, навички, рівень інтелекту, морального й естетичного розвитку, світогляд, способи і форми спілкування людей [4]. Екологічна культура дітей дошкільного віку є основою знань про морально-етичні норми і правила, що робить її основним регулятором поведінки.

Н. Лисенко дає таке визначення поняття «екологічна культура» – це укладені засади, певні норми і способи діяльності людини, що є суспільним надбанням і спираються на біологічну та соціальну основи. Метою і засобом екологічної культури є людина, її ставлення до природи, уміння співіснувати з нею та гуманно використовувати її скарби. Екологічна культура є складником загальної культури кожної людини, тобто азбукою цінностей, норм, ідеалів, зразків поведінки і етичних правил» [4].

Незаперечним є той факт, що дошкільний вік – найважливіший етап інтенсивного накопичення знань про навколишній світ, розвитку багатогранної взаємодії дошкільника з природним й соціальним оточенням. У зв'язку з цим, передбачається формування й розвиток екологічного мислення особистості, вміння застосовувати його в пізнавальній, комунікативній, соціальній практиці; формування природничо-екологічної компетентності, розвиток досвіду екологічно орієнтованої рефлексивно-оцінної та практичної діяльності в життєвих ситуаціях.

Базовим компонентом дошкільної освіти однією з ключових компетентностей дитини дошкільного віку визначено природничо-екологічну. Вона трактована в Стандарті як здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1, с. 12].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проблема екологічної освіти дітей дошкільного віку була і залишається актуальною. Сформовані природничо-екологічна компетентність, екологічна культура дітей дошкільного віку є результатом екологічної освіти. Серед завдань екологічної освіти пріоритетним є виховання екологічної свідомості особистості. Перспективи подальших наукових розвідок стосуватимуться розроблення системи роботи з формування у старших дошкільників природничо-екологічної компетентності з використанням .сервісу LearningApps.org.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-18681>

3. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Лисенко Н., Мацук Л., Лисенко О. Ознайомлення з природою та основи проєкологічної освіти дітей дошкільного віку. Підручник за заг.ред. Н.В.Лисенко/ Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 336 с.

*Мітіна Марія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Т.В. Марєєва, кандидат педагогічних наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ У ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБОМ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РОСЛИНАМИ

Анотація. У статті висвітлені можливості формування навичок здоров'язбереження у дітей 6-го року життя засобом ознайомлення з рослинами. Окреслено педагогічні умови та провідні завдання з формування навичок здоров'язбереження дошкільників. Описано яким чином можна використовувати потенціал ознайомлення дітей із рослинами та їх властивостями у процесі формування навичок здоров'язбереження.

Ключові слова: здоров'я, навички здоров'язбереження, ознайомлення з рослинами, лікарські властивості.

Постановка проблеми. Дошкільний вік – це час, коли закладаються основи багатьох фізичних, емоційних та соціальних аспектів життя людини. За допомогою природи та активної взаємодії з навколишнім середовищем можна впливати на формування навичок та ставлень, які забезпечуватимуть здоров'я дитини не лише у період її зростання, але й у подальшому дорослому житті. У цьому контексті дослідження проблеми формування навичок здоров'язбереження у дітей шостого року життя засобом ознайомлення з лікарськими рослинами виявляється не лише актуальним, але й надзвичайно значущим для сталого розвитку майбутнього покоління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання здоров'язбереження у шестирічних дітей, розглядалося багатьма науковцями, що зробили значний вклад у розвиток даної проблематики: Т. Андрющенко [4], А. Кошель, В. Кошель, Н. Лісневська, А. Чаговець та ін. Основи формування здорового способу життя досліджували Є. Кушніна, О. Овсяннікова, Т. Поштарєва, В. Суховієнко [3].

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день формування мотивації до здорового способу життя і культури безпеки в нашій державі є однією з основних задач. Виховання здорового способу життя – тривалий процес, який передбачає тверду силу волі, відповідальність як від того, в кого його виховують, так і від того, хто займається вихованням. Здоров'язбереження у дітей в загальному розумінні – це комплекс заходів, спрямованих на збереження та підтримання фізичного, емоційного та психічного здоров'я підростаючого покоління. Воно включає в себе різні аспекти, такі як правильне харчування, фізична активність, профілактика захворювань, соціальна підтримка та виховання [1].

Процес формування здорового способу життя у дітей 6-го року життя забезпечується низкою педагогічних умов, провідними серед яких, на нашу думку, є:

- 1) розроблення в закладі дошкільної освіти навчальної програми, яка була б спрямована на отримання дітьми обов'язкових навичок і звичок догляду за собою, своїм тілом, дбайливого ставлення до себе і оточуючих людей;
- 2) створення розвивального предметно-просторового середовища з формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку;
- 3) організація взаємодії педагогів і сім'ї.

В процесі формування в дітей старшого дошкільного віку культури здорового і безпечного способу життя, актуальними є завдання:

- сформувати уявлення про позитивні фактори, що впливають на здоров'я;
- навчити вихованців свідомо обирати вчинки, поведінку, що дозволяють зберігати і зміцнювати здоров'я;
- навчити виконувати правила особистої гігієни і сформувати готовність на основі її використання самостійно підтримувати своє здоров'я;
- сформувати уявлення про правильне (здорове) харчування, його режим, структуру, корисні продукти;
- сформувати уявлення про раціональну організацію режиму дня, навчання і відпочинку, рухової активності, навчити дитину складати, аналізувати і контролювати свій режим дня;
- з урахуванням принципу інформаційної безпеки дати уявлення про негативні фактори ризику для здоров'я дітей (знижена рухова активність, інфекційні захворювання, перевтоми і т.п.), про існування та причини виникнення шкідливих звичок (смоктання пальців, кусання нігтів тощо), залежностей від тютюну, алкоголю, наркотиків, а також гаджетів та їх негативний вплив на здоров'я;
- дати уявлення про вплив позитивних і негативних емоцій на здоров'я, в тому числі отриманих від спілкування з комп'ютером, перегляду телепередач, участі в іграх;
- навчити елементарним навичкам емоційного розвантаження;
- сформувати навички позитивного комунікативного спілкування;
- сформувати уявлення про основні компоненти культури здоров'я та здорового способу життя;
- сформувати потребу дитини звертатися до батьків і до лікаря з будь-яких питань щодо стану здоров'я, в тому числі пов'язаних з особливостями росту та розвитку [2].

У шестирічному віці формуються основи фізичного, емоційного та соціального здоров'я і рослини відіграють ключову роль у цьому процесі. Їх інтеграція у процес виховання здорових звичок впроваджується через фізичну активність, набуття вміння догляду за рослинами, набуття почуття відповідальності, ознайомлення із лікарськими рослинами та їх властивостями, наголошування на здоровому харчуванні, розвиток екологічної свідомості та створення комфортного середовища для здорового росту та розвитку.

Важливість екологічної освіти в розвитку дітей стає особливо очевидною у віці шести років, коли формуються основи багатьох життєвих навичок та ставлень. Взаємодія з рослинами є відмінним методом, який не лише поглиблює знання про природу, а й сприяє розвитку відповідального та бережливого ставлення до неї. Робота з рослинами дозволяє дітям вивчати від початку до кінця життєвий цикл рослин, розуміти, як вони ростуть та взаємодіють з оточуючим середовищем. Це допомагає дітям розуміти, що кожен етап життя рослин є важливим для екосистеми та екологічної рівноваги [1; 3].

Вирощування рослин вимагає від дітей відповідальності та регулярного догляду. Діти навчаються проявляти турботу та увагу до природи, що сприяє розвитку відповідального ставлення до довкілля. Участь у процесі вирощування рослин викликає в дітей почуття гордості та відповідальності за свою роботу.

Також, займаючись рослинами, діти вивчають їхні потреби в воді, світлі та поживних речовинах. Це сприяє розумінню важливості забезпечення всіх необхідних умов для росту рослин. Спостерігаючи за ростом лікарських рослин, діти вчаться встановлювати вплив негативних чинників таких як брудна вода, повітря, відсутність та надлишок сонячного проміння, сусідів-бур'янів та шкідливих комах на їх стан. Такий підхід в свою чергу допомагає сформуванню усвідомленого ставлення до рослин як живих істот, які також мають свої потреби та важливу роль в екосистемі. Водночас, дошкільники вчаться

помічати вплив подібних чинників і на здоров'я та благополуччя людей, визначати, яким чином можна їх подолати або мінімізувати.

Формування навичок збереження здоров'я за допомогою ознайомлення з рослинами може бути реалізовано у куточку природи у груповій кімнаті, де діти обирають свою рослину та вирощують її. На ділянці можна організувати ігрові зони, де дошкільники можуть грати, вивчаючи ознаки і властивості різних рослин, зокрема лікарських, збирати їх та використовувати з метою оздоровлення (чаї з плодів, квітів, листя та стебел калини, малини, суниці, смородини, чаї та відвари для полоскання горла з квітів і стебел з листям ромашки, чебрецю, конюшини, календули, шавлії). Дитячий город та рослини вирощені на ньому дозволяють влаштувати кулінарні майстер-класи на основі власних врожаїв – салати зі свіжих листових овочів (часник, цибуля, шпинат, салат, петрушка, кріп), коренеплодів (редис, морква, буряк, капуста кольрабі) і власне плодів (помідори, перці, огірки, кабачки, гарбузи тощо). Також проведення творчих занять, ігор-драматизацій, екологічних проєктів та виставок стимулює здоровий спосіб життя та відповідальне ставлення до природи через роботу з рослинами.

Крім того, за допомогою рослин діти можуть прикрашати та оздоблювати своє навчальне середовище. Це надає їм можливість власноруч творити красиві та зелені простори, що допомагає їм розуміти, як їхні дії можуть впливати (покращувати чи навпаки – погіршувати) на оточуючий природний світ і своє самопочуття в ньому.

Праця з рослинами включає в себе відповідальне використання природних ресурсів. Діти навчаються важливості збереження природи та уникають шкідливих впливів на навколишнє середовище. Згуртованість навколо ідеї збереження та догляду за природою стає важливою складовою формування відповідального ставлення до довкілля і до власного здоров'я, що залежить від нього.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогоднішній день, в умовах швидкого темпу життя та технологічного прогресу, формування здорових звичок у дітей стає завданням, що вимагає спеціальних підходів та інноваційних методик. Використання рослин як інструменту для навчання та розвитку дітей 6-го року життя є не лише цікавим підходом, але й ефективним засобом формування навичок здоров'язбереження. Важливість взаємодії з рослинами полягає в тому, що вони стають живими учителями для дітей, вчать їх відповідальності, турботи та здорового ставлення до природи і до себе. Робота з рослинами стає не лише способом навчання, але й засобом виховання, сприяючи формуванню цінностей здоров'я.

Перспективою подальших досліджень стане розроблення моделі формування навичок здоров'язбереження у дітей старшого дошкільного віку засобом ознайомлення з рослинами.

Список використаних джерел

1. Здоров'язбережувальне середовище в ДНЗ. URL: <https://vseosvita.ua/library/zdorovazberezuvalne-seredovise-v-dnz-125406.html> (дата звернення: 18.02.2024).
2. Програма формування культури здорового і безпечного способу життя «Бути здоровим – здорово!» URL: <https://ditsad.com.ua/konsultac/konsultac2904.html> (дата звернення: 02.03.2024).
3. Суховієнко В.В. Особливості формування основ здорового способу життя у старших дошкільників засобами ігрової діяльності у ЗДО. Кваліфікаційна робота. Ніжин, 2021. 117 с.
4. Андрющенко Т. К. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку : дис. д-ра. пед. наук: 13.00.08; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2015. 503 с. URL: <http://surl.li/sbjgi> (дата звернення: 28.02.2024)

*М'ягкоступ Ігор, здобувач другого
(мігістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: І. Г. Данильченко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Глухівський НПУ ім. О. Довженка*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті висвітлено сутність понять «імідж», «імідж педагога»; проаналізовано наукові джерела щодо виокремлення та реалізації педагогічних умов позитивного педагогічного іміджу вихователя закладу дошкільної освіти; акцентовано увагу на принципах, що є в основі педагогічних умов позитивного педагогічного іміджу вихователя ЗДО.

Ключові слова: імідж, імідж педагога, імідж вихователя, позитивний педагогічний імідж вихователя ЗДО, педагогічні умови.

Постановка проблеми. Однією з нагальних проблем сьогодення є відтворення повноцінного людського потенціалу. Наше суспільство має покладатися на талановитих, розумних, морально досконалих педагогів, здатних творчо змінювати освітній простір.

У нормативних документах, зокрема законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», акцентовано увагу на пошуку ефективних механізмів підготовки майбутніх фахівців для системи дошкільної освіти, здатних формувати життєву компетентність дошкільників. На сучасному етапі більш вагомого значення набуває здатність вихователів до підвищення рівня фахової майстерності, самовдосконалення, побудови позитивного професійного іміджу, який значною мірою створює і репрезентує загальний імідж дошкільної установи [5, с. 1].

У світлі нових наукових парадигм підвищуються вимоги до особистості майбутнього педагога – до іміджу освітянина, що передбачає якісно ширший

рівень сформованості мотиваційної сфери і ціннісних орієнтацій учителя-вихователя-викладача, його педагогічного мислення, гуманітарно-технічної культури, педагогічної відповідальності, постійного самовдосконалення рівня набутої освіченості [2, с. 85].

Проблеми іміджу, які включають у себе розгляд стереотипів, уявлень про конкретні об'єкти або групи людей, досліджувались науковцями та фахівцями з різних галузей знань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади дослідження становлять наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених з проблем теорії і практики іміджології (Г. Почепцов, Є. Гофман, Е. Бернейс, М. Спімгейн, В. Шепель); психологічних засад публікрілейшнзу (В. Бебик, Г. Гоффман); формування професійного іміджу фахівця (Н. Гузій, Ф. Кузін, Д. Френсіс); становлення «Я – концепції» та «професійного образу» «Я педагога» (І. Бех, М. Варбан, О. Саннікова, О. Чебикін); міжособистісного сприйняття людьми один одного й особливостей психічного відображення (К. Платонов, С. Рубінштейн); професійної підготовки майбутніх вихователів (Л. Артемова, Г. Беленька, О. Богініч, Л. Загородня, Т. Поніманська, С. Тітаренко, Н. Ткаченко).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати педагогічні умови створення позитивного педагогічного іміджу вихователя закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. У Тлумачному словнику української мови імідж визначено як образ ділової людини, уявлення оточуючих про неї, часто цілеспрямовано створюваний [9].

У Словнику термінів і понять сучасної освіти поняття «імідж педагога» потрактовано як «емоційно забарвлений образ педагога у свідомості вихованців, колег, соціального оточення» [6, с. 72].

Як зазначає Л. Загородня, цілеспрямоване формування іміджу педагога можливе за умови не його штучного створення, а шляхом опертя на реальні характеристики особистості, що стверджує необхідність індивідуального підходу до кожного працівника педагогічного колективу дошкільного закладу [3].

На думку К. Крутій імідж педагога закладу дошкільної освіти може бути представлений як соціально-психологічний образ, формування якого зумовлено наявністю яскраво виражених спонтанно або усвідомлено презентованих якостей педагога, легко сприймається оточуючими при першому контакті, і відповідний очікуванням аудиторії, є прологом до формування авторитету [4].

Створенню позитивного педагогічного іміджу вихователя закладу дошкільної освіти сприяє виокремлення та реалізація педагогічних умов.

Щодо питання створення професійного іміджу, як зазначає З. Тимошенко, педагогічні умови не можуть бути обмежені лише обов'язками, оскільки формування іміджу майбутнього педагога базується на принципах єдності суб'єктивного та об'єктивного, внутрішнього та зовнішнього, сутності та явища, можливого та необхідного [7].

Науковцем з урахуванням взаємної залежності свідомої безпосередньої участі реципієнтів впливу та ретельно підготовленого середовища були сформульовані наступні умови, які забезпечуватимуть найбільш ефективне формування професійного іміджу майбутнього вихователя:

– сформованість мотиваційного компоненту професійної компетентності майбутнього фахівця, що охоплює комплекс зусиль, пов'язаних з усвідомленням необхідності формування власного позитивного іміджу, з розвитком інтересу до власної особистості та навколишнього світу, підвищенням самооцінки та створенням «Я-концепції»;

- відповідність змісту освітнього процесу задачам формування професійного іміджу педагога, що передбачає включення системи іміджформуючих заходів в освітній процес закладу вищої освіти;
- дотримання принципу системності в процесі формування та корекції професійного іміджу фахівців та принципу різноманітності у відборі форм та методів роботи з формування та корекції професійного іміджу;
- активізація суб'єкта в процесі формування професійного іміджу, яка передбачає активність педагога в процесі формування власного іміджу, оволодіння навичками самопізнання, самовдосконалення, самоіміджування та проектування ефективного іміджу [7, с. 27].

Зазначені педагогічні умови повинні реалізовуватися в освітньому процесі ЗВО.

Вивчення, проектування та створення педагогічних умов формування професійно-педагогічного іміджу вихователя пов'язані зі з'ясуванням площини втілення обраних умов.

Відповідно до напрямів виховної діяльності, необхідно орієнтуватися на формування гармонійно розвиненої особистості майбутнього вихователя та, як результат, виховувати навички іміджової поведінки засобами різної діяльності.

В основі реалізації означених умов є принципи системності процесу виховання; безперервності й спадкоємності у вихованні; єдності історичного, національного та загальнолюдського у вихованні; розвитку національної самосвідомості та прищеплення любові до свого народу, поваги до його культури, традицій, звичаїв; гуманітаризації та гуманізації виховання; єдності навчання та виховання; співробітництва, партнерства, взаємодії між вихователем та батьками; індивідуалізації виховного процесу; інтеграції традиційних і нових форм виховної роботи; гармонізації родинного та суспільного виховання; формування творчої активності, системного формування особистості вихователя під час самоосвіти. Ці принципи пов'язані

з розвитком свідомості та самостійності педагога у процесі формування його професійного іміджу.

Навчальна діяльність майбутніх педагогів у ЗВО повинна бути спрямована на розвиток професійно значущих якостей, сприяти особистісному становленню вихователя та створенню власного позитивного іміджу. Вона повинна мати такі риси, як свідомість (цілепокладання), продуктивність, суспільний характер. Формування особистості вихователя відбувається в процесі соціалізації індивіда та цілеспрямованого професійного виховання, тобто засвоєння ним соціальних норм та функцій (соціальних ролей) шляхом оволодіння різноманітними видами та формами діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз досліджень з проблеми створення професійного іміджу педагога дозволив нам виокремити такі педагогічні умови побудови, розвитку і корекції позитивного професійного іміджу вихователя закладу дошкільної освіти: сформованість спрямованості на створення позитивного іміджу вихователя-професіонала; ґрунтовні і системні знання про сутність, види, функції і структуру позитивного педагогічного іміджу та способи його побудови, розвитку і корекції; уміння цілеспрямованого створення педагогічного іміджу з урахуванням індивідуальних можливостей і власного бачення позитивного професійного образу вихователя; активність вихователів у процесі формування власного позитивного професійного іміджу.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці системи роботи з апробації педагогічних умов створення позитивного професійного іміджу вихователя ЗДО.

Список використаних джерел

1. Волинець І. М. Особистісний імідж сучасного педагога загальноосвітнього навчального закладу. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3922 (дата звернення : 22.02.2024).

2. Гузій Н. В. Професіоналізм вчителя у вимірах історії вітчизняної педагогічної думки. *Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць*. Київ : НПУ, 2001. Вип. 6. С. 84-96.
3. Загородня Л. П. Порівняльний аналіз тлумачення і структурування поняття «педагогічний імідж». *Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України. Педагогіка. Спецвипуск*. 2011. № 6. С. 96–99.
4. Крутій К. Формування позитивного іміджу навчального закладу. *Практика управління дошкільним закладом*. 2011. № 1. С. 21-26.
5. Марєєва Т. В. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до створення позитивного професійного іміджу: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2017. 26 с.
6. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад. : Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.
7. Тимошенко З. І. Актуальні проблеми формування навчального закладу в Україні.. *Проблеми іміджології*. Збірник наукових доповідей учасників IV Міжнародної науково-практичної конференції: 16 травня 2003 р. Київ, 2003. С. 22-30.
8. Ткаченко Н. М. Теоретичні і методичні засади формування професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов у педагогічних закладах вищої освіти: автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2020. 43 с.
9. Тлумачний словник української мови / За ред. д-ра філологічних наук, проф. В.С. Калашника. Харків : Прапор, 2005. 414 с.

Округіна Любов, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник: І.Л. Паласевич,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

МОВЛЕННЄВО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розкрито особливості мовленнєво-творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку; охарактеризовано основні її типи; акцентовано на доцільності використання різних видів дитячої діяльності (літературно-, образотворчо-, музично-, театральнo-мовленнєвої тощо), які надають заняттям дітей творчого характеру, сприяють виникненню у них мовленнєво-творчих проявів, естетичного задоволення.

Ключові слова: мовленнєво-творча діяльність, типи мовленнєво-творчої діяльності, діти старшого дошкільного віку.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань дошкільної освіти є плекання індивідуальності кожної дитини, підтримка її прагнень бути самостійною, ініціативною, виявляти творчу активність, потребу в самореалізації. У зв'язку з цим все більшої актуальності набуває розвиток мовленнєвої творчості вихованців як вагомого засобу їхнього самовираження, зважаючи на унікальну природу дошкільного дитинства, його мовленнєву чутливість, емоційність. Власне упродовж старшого дошкільного віку активізується мовленнєва діяльність дітей, збагачується їх емоційно-чуттєва сфера, розвиваються творча уява й фантазія. За умов правильно організованого освітнього процесу у ЗДО мовленнєва діяльність дітей сприяє розвитку їхніх мовленнєво-творчих проявів та здібностей, а також формуванню творчої активності малят.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження таких сучасних

науковців, як І. Барташнікової, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Луцан, С. Макаренко, А. Омеляненко, Ю. Руденко, Н. Улітовської, Л. Фесенко, С. Хитрої та ін. репрезентують неабиякий творчий потенціал дітей старшого дошкільного віку, різноманітні типи їхніх мовленнєво-творчих проявів як в умовах організованого навчання, так і в ініційованих самими дітьми різних видах їхньої творчої діяльності (ігровій, образотворчій, літературній, театральній, музичній тощо).

Усвідомлення значущості окресленої проблеми спонукало до вибору теми статті, **метою** якої є обґрунтування особливостей мовленнєво-творчої діяльності старших дошкільників, характеристика основних її типів.

Виклад основного матеріалу. Мовленнєво-творча діяльність дошкільників – особливий вид дитячої активності, своєрідність якої виявляється у взаємозв'язку з різними видами діяльності (літературно-, образотворчо-, музично-, театально-мовленнєвою, мовленнєво-ігровою тощо) через проникнення в них та їх супровід. З іншого боку, на мовленнєву творчість вихованців істотно впливають й особливості їхньої практичної діяльності, віку, розвивального мовленнєвого середовища, а також стилю спілкування у системі «дорослий – дитина» тощо [4, с. 30].

Науковці характеризують такі специфічні риси різних видів дитячої творчої діяльності, як своєрідність та унікальність творчих проявів, новизна, художня образність й виразність, щирість та відкритість, а також активність, ініціативність, креативність та самостійність дитини упродовж створення продуктів творчості. Зазначені риси увиразнюються за допомогою мовлення, через яке відображається досвід дитини, її світосприймання, уява, фантазія, а також емоційно-почуттєва сфера. Адже мовленнєва діяльність передбачає достатній життєвий, когнітивний, мовленнєвий досвід та відповідний рівень розвитку психічних функцій [3].

Очевидно, що мовленнєва творчість для дитини дошкільного віку – це особлива діяльність, яка уможливорює наближення дитини до світу прекрасного,

відчуття естетичного задоволення від такої діяльності. Природним постає момент захоплення дитиною результатами своєї творчості – самостійним зв'язним висловлюванням. Відтак це передбачає володіння «нормою», «технікою» побудови висловлювань, а також високий рівень розвитку творчої активності старших дошкільнят, їхнього художньо-естетичного сприймання й творчої уяви. Безумовно, що саме у мовленнєвій творчості дитина виявляє рівень власної мовленнєвої компетентності, культури мовлення та спілкування [4, с. 31].

Науковцями А. Богуш та Н. Гавриш виокремлено два типи мовленнєво-творчої діяльності: «мовленнєво-творча діяльність в умовах організованого навчання» та «ініціативна» – за бажанням та творчим натхненням дітей. Специфіка кожного з цих видів визначається як у способах організації та супроводу (безпосереднім чи опосередкованим) творчого процесу, так і в оцінці його результатів – різних типів зв'язного висловлювання [2, с. 500].

Очевидно, що в умовах організованого навчання (комплексні, інтегровані заняття з розвитку мовлення) ініціатива мовленнєво-творчої діяльності звісно ж належить вихователю, який заздалегідь проектує зміст та завдання заняття, добирає цікаві та доступні віку дітей методи та прийоми, що зорієнтовані на кінцевий результат такої діяльності. До прикладу, старших дошкільників навчають творчому розповіданню, придумуванню нескладних оповідань й казок за поданим початком чи закінченням, опорними словами, орієнтовним планом. Діти означеного віку можуть видозмінювати сюжет знайомої казки, переписувати початок чи її закінчення, складати казку навпаки або ж зображувати її героїв певними символами, разом з вихователем оформлювати свої казки у дитячі книжечки тощо [2, с. 471].

У процесі творчого розповідання, придумування дітьми нескладних оповідань й казок, казкових історій, переказування художніх творів удосконалюються їхні вміння аналізувати й оцінювати як власні розповіді, так і

розповіді своїх однолітків. Старші дошкільнята критично ставляться до їх змісту, задуму, оригінальності сюжету, а також зважають на екстралінгвістичні та інтонаційні засоби виразності, які підсилюють дитячі висловлювання.

Так, вихователь, керуючи мовленнєво-творчою діяльністю дітей, аналізує відповідність дитячих висловлювань запропонованій темі; чи композиційно цілісно складена дитиною розповідь, чи логічно завершена, чи розгорнутий сюжет. Також важливими чинниками оцінки дитячого розповідання є зв'язність, образна виразність, емоційна чутливість, що суттєво збагачують мовленнєво-творчу діяльність старших дошкільнят [2, с. 501 – 502].

Зауважимо, що саме у старшому дошкільньому віці якісно збагачується лексикон дітей, свої розповіді вони прагнуть урізноманітнювати виразальними засобами, складнішим за своєю структурою стає зв'язне мовлення (зокрема, пояснювальне, що може містити елементи міркування, повідомлення). У самостійній мовленнєвій творчості старші дошкільнята послуговуються отриманими знаннями про жанрові, композиційні й мовленнєві особливості художніх творів; залюбки виконують творчі (передбачають вихід за межі зображуваного) та винахідницькі (спрямовані на формування вміння сприймати зображення через уявні можливі відчуття, уявні звуки й передавати їх у зв'язному висловлюванні) завдання [4, с. 32].

Що ж до ініціативної мовленнєвої творчості, то дитина займається нею лише тоді, коли власне відчуває у цьому потребу. Вона зосереджена на самому творчому процесі; діє самостійно, вкладаючи у зініційовану нею творчість свої знання, вміння й навички, і будь-яка допомога, втручання педагога у цей процес з метою удосконалити його кінцевий результат може загальмувати дитячі творчі прояви або ж зупинити їх діяльність. Що вищий рівень підготовки дітей і їх обізнаності, то якіснішою й водночас оригінальнішою буде її спонтанна мовленнєва творчість [2, с. 502].

Зазначимо, що ініціативна мовленнєво-творча діяльність є ціннішою для дитини дошкільного віку, аніж у ситуаціях регламентованого навчання. Вона є природною для малюків та сприяє їх самовираженню й самореалізації у різних видах дитячої діяльності: образотворчо-мовленнєвій, музично-мовленнєвій, театральнo-мовленнєвій, літературно-мовленнєвій, мовленнєво-ігровій [1].

Так, старші дошкільнята можуть складати розповіді, казкові історії за створеними власноруч казковими фігурками, малюнками. У процесі малювання діти залишаються під впливом того чи іншого твору, повторно переживають його зміст, домислюють, продовжують розповідь на свій лад, у кольорі виражають своє ставлення до персонажів казки. Діти вчаться також добирати музичний супровід до своїх казок, асоціювати музику з певним сюжетом, самостійно складають опис за сприйнятим музичним образом, виражають свої емоції й почуття, певні уявлення, навіяні художнім чи музичним твором у малюнку, імпровізаційних рухах, за допомогою слова, а також створюють декорації, атрибути, костюми, що ілюструють вигаданий ними сюжет та беруть активну участь у театралізованих діях, іграх-драматизаціях тощо [1, с. 50].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, мовленнєва творча діяльність старших дошкільників є тим особливим видом дитячої активності, своєрідність якої виявляється у взаємозв'язку з іншими видами діяльності (літературно-, образотворчо-, театральнo-, музично-мовленнєвою та ін.). Вважаємо, що усі перелічені різновиди діяльності надають заняттям дітей творчого характеру, підкоряють їх «законам краси», «занурюють» у розвивальне мовленнєве середовище, що, своєю чергою, уможлиблює виникнення у дошкільнят мовленнєво-творчих проявів та здібностей, а також сприяє активній мовленнєвій практиці.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах. Київ : Слово, 2010. 304 с.

2. Богущ А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Вид. 2-ге, допов. Київ : Слово, 2011. 704 с.

3. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному віці : монографія. Донецьк : Лебедь, 2001. 218 с.

4. Паласевич І.Л., Семенюк В.І. Мовленнєво-творча діяльність дітей старшого дошкільного віку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. Вип. 79. Т. 2. Київ : Гельветика, 2021. С. 30 – 34.

Осадча Олена, здобувачка третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: І.Д.Куліш,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МАТЕМАТИКИ

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню впливу математики як засобу інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку. Здійснено аналіз методів та прийомів, які використовуються в навчанні математики у цьому віковому періоді. Виявлено, що систематичне використання математичних завдань та ігор сприяє розвитку когнітивних, логічного мислення, уваги та пам'яті у дітей.*

Ключові слова: *розвиток, математичний розвиток, діти дошкільного віку.*

Важливим фактором, що забезпечує певний рівень матеріального та культурного життя країни є інтелектуальний потенціал. Закон України «Про освіту» визначає освіту як основу інтелектуального, політичного та економічного базису держави, де головним завданням визначено інтелектуальний розвиток нації. Базовий компонент дошкільної освіти визначає

головною метою дошкільної освіти інтелектуальний розвиток дитини з урахуванням її здібностей, вікових і індивідуальних особливостей [1].

Проблема інтелектуального розвитку дошкільників досліджується психологами і педагогами протягом багатьох років (Ж.Ж. Руссо, М. Монтесорі, Й. Герберт, Й. Песталоцці, К. Ушинський, Л. Виготський, Л. Занков, П. Гальперін, О. Савченко).

В дослідженнях П. Блонського, Л. Виготського, В. Давидова, В. Крутецкого, Ж. Піаже, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна, Н. Талізїна, Л. Фрїдмана, Г. Хемлі і ін. обґрунтовується думка про необхідність цілеспрямованого розвитку мислення дитини, починаючи з дошкільного віку. Саме мислення є одним з важливих компонентів процесу пізнавальної діяльності, без якого стає неможливим досягнення результатів у навчанні дитини, систематизації її знань, умінь і навичок [3].

Дослідження Л. Березовської, К. Щербакової, О. Брежнєвої свідчать про те, що застосовані в дошкільному дитинстві форми пізнання мають велике значення для інтелектуального розвитку дитини в майбутньому. Потужним засобом пізнавального розвитку дошкільника є математика.

Проблема пізнавального розвитку дітей засобом математики розкрита в дослідженні умов формування інтересу до математики (Л. Вахрушева), засобів гуманізації математичної освіти (О. Соловйова), вдосконаленні змісту дошкільної освіти (Л. Горькова), дослідженні проблеми становлення уявлень дитини про масу предметів (Н. Білоус), про величину предметів і способи її вимірювання (Р. Березїна), розвиток вміння вирішувати логїчні завдання (З. Грачова, Е. Носова).

У фундаментальних працях педагогів і психологів доведено вплив математики на інтелектуальний розвиток дітей (А. Брушинський, З. Калмикова, І. Якіманська); активізацію пізнавальної і творчої діяльності (Б. Всесвятський, М. Данилов, М. Скаткін); розвиток самостійності, ініціативності, самоконтролю і активності особистості в цілому (С. Маралов, В. Ситаров).

С. Татарінова термін «інтелект» (від лат. *Intellectus*) пояснює як – «мисленнєві здібності людини» [5, с. 21]. У щоденному застосуванні, термін «інтелект» розглядається як природжена, успадкована, отже, незмінна за своєю силою здатність.

Педагогічний енциклопедичний словник трактує термін «інтелект», як «відносно стійку структуру розумових здібностей індивіда. Змістове визначення інтелекту і особливості інструментів його вимірювання залежать від характеру діяльності індивіда (вчення, виробництво, політика і пр.)» [4, с. 107]. Вітчизняні психологи розглядають інтелектуальний розвиток як безперервний динамічний процес, що протікає в діяльності [6, с. 17]. Вивчення проблеми розумового розвитку здійснюється на основі принципів структурного, аналітико-синтетичного і генетичного підходу до дослідження. У числі найбільш значущих і стійких характеристик інтелектуального розвитку, що знаходяться в нерозривному зв'язку один з одним і відображають реальні досягнення дитини, у вітчизняній психології виділяються наступні показники: загальна обізнаність дитини – як запас знань про доступні йому предмети і явища навколишнього світу; допитливість – як здатність побачити проблему, питання в мисленнєвій задачі, поставити його перед собою і прикладати зусилля для знаходження відповіді; сприйнятливості – як здатність сприйняти інформацію, розкласифікувати і переробити її; кмітливості – як основа розуміння, швидкості і гнучкості розумових процесів; вербалізація – як здатність висловити думку словом, оформити її в усній та письмовій мови і активно використовувати в процесі спілкування; запам'ятовування, збереження і подальша своєчасна актуалізація наявної інформації [2, с. 48].

На інтелектуальний розвиток впливають зовнішні і внутрішні фактори. Зовнішні – оточуюча природа, сімейна атмосфера. Дорослі, які оточують дитину повинні спостерігати, оцінювати і розуміти дитину. Прислухатися до оцінки недоліків і негативних якостей сторонніми. Спостерігати чужих дітей. Визнавати той факт, що ідеальні якості зустрічаються так само рідко, як і

справжня краса. Зовнішні фактори складають власне психологічний аспект дослідження механізмів інтелектуального розвитку дитини.

Внутрішніми факторами індивідуального розвитку є вроджена нервово-психічна організація дитини. Її слід враховувати у вихованні дитини. Будова мозку і нервової системи є рушійною силою інтелектуального розвитку. На глибоке переконання Г. Домана, основи інтелекту людини, а відтак – її освіченості та її майбутнього, закладаються у перші роки життя. Одна з найважливіших завдань виховання маленької дитини – розвиток її розуму, формування таких розумових умінь і здібностей, які дозволяють легко засвоювати нове. Це завдання реалізується засобом математики.

В процесі навчання дошкільнят математиці відбувається вдосконалення пізнавальних психічних процесів (сприйняття, мислення, пам'яті, мови, уваги, уяви), формуються прийоми і способи інтелектуальної діяльності (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація та ін.). Починають формуватися математичні уявлення у дітей. Цей процес зумовлений взаємодією природних передумов (задатків, здібностей), умов навколишнього середовища (виховання і навчання) і власної активності дитини в процесі пізнання. Але, тим не менш, важлива роль в процесі формування математичних уявлень належить навчанню і вихованню, що робить цей процес керованим. Важливим елементом системи формування первинних математичних уявлень у дошкільників є зміст навчання. Зміст навчання дошкільнят в галузі математики – це система знань, умінь і навичок, оволодіння якими закладає основи для подальшого інтелектуального розвитку дітей. Розвиток елементарних математичних уявлень у дошкільників – особлива галузь пізнання, в якій за умови послідовного навчання можна цілеспрямовано формувати зорову пам'ять, формувати розумові процеси та впливати на інтелектуальний розвиток дошкільників.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Baz

o voho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.03.2024).

2. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку : навч. посіб. СТАТУС, 2021. 296 с.

3. Рубінштейн С. Про сприйняття часу і простору. Світ психології. 1999. № 4. С. 1-15

4. Сазонова А. В. Загальнотеоретичні основи природничоматематичної освіти дітей дошкільного віку: навч. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 248 с.

5. Татарінова С. О. Формування логіко-математичних понять у старших дошкільників у процесі пізнавальної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 Мелітополь, 2008. 220 с

6. Чупахіна С. В. Математична освіта дітей дошкільного віку з різним рівнем інтелектуального розвитку: теоретичний аспект. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpge2/58.pdf>

7. Щербакова К. Й., Брежнєва О. Г. Теорія і методика логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку: навч. посіб. Мелітополь. 2015. 200 с.

*Пацай Катерина, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Г. П. Барсуковська,
старший викладач Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

Анотація: У статті проаналізовано особливості мовленнєвого розвитку дошкільників із заїканням.

Ключові слова: заїкання, темпо-ритмічна сторона мовлення, мовленнєвий дизонтогенез, артикуляція.

Постановка проблеми. Заїкання – це порушення темпо-ритмічної організації мовлення, яке ще називається логоневрозом або логоклонією. В цілому, заїкання може виникнути на трьох етапах розвитку дитини: найперший – між 2-3 роками, далі – у віці 6-ти років, коли дитина готується піти до школи, а також у період статевого дозрівання. Багато дітей у віці від 2-х до 5-ти років проходять через період заїкання, повторюючи певні звуки, склади, слова чи фрази, пролонгуючи (подовжуючи) їх або роблячи зупинки, не промовляючи при цьому необхідний звук чи склад, або ж проявляють нерішучість у мовленні.

У переважній більшості випадків заїкання є перехідним процесом. Найчастіше в міру розвитку й формування мовленнєвого апарату, а також збільшення словникового запасу дитини заїкання проходить самостійно. Прийнято вважати, що до віку 5-6-ти років у 80 % дітей заїкання проходить без зовнішньої допомоги. Іноді воно може тривати довше. Звісно, це не означає, що його треба ігнорувати, адже чим раніше ви почнете допомагати своєму малюку, тим легше йому буде впоратися з цією проблемою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За даними досліджень Британської асоціації заїкання (British stammering association) різними видами невротичних мовленнєвих розладів страждають до 4-х % жителів Європи, включаючи Україну. Вчені (Н. Асатіані, Л. Белякова, М. Буянов Б. Драпкін, Н. Власова, М. Жинкін, В. Кочергіна, О. Лурія, І. Поварова, І. Сікорський, В. Шкловський та ін.) презентували заїкання з різних позицій: клінічних, фізіологічних, нейрофізіологічних, психологічних, лінгвістичних. В багатьох дослідженнях патофізіологічний механізм заїкання пояснюється органічними змінами центральної нервової системи (Є. Баздірєва, Є. Оганесян, Н. Ричкова та ін.). Різноманітність виявлень заїкання визначили необхідність комплексного методу його подолання, на що вперше звернули увагу І. Сікорський та І. Хмелевський. Так, І. Сікорський пропонував поєднувати лікування заїкання з

мовленнєвою гімнастикою, психотерапевтичним, фармацевтичним лікуванням і рухливими іграми.

Мета статті: показати особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, які заїкаються.

Виклад основного матеріалу. З огляду на багатовікову історію вивчення і лікування порушень мовлення заїкання – це одне із захворювань, механізми якого остаточно не вивчені. Варто зазначити, що механізми заїкання неоднорідні. Заїкання трактують як: складний невротичний розлад, який є результатом «збою» нервових процесів у корі головного мозку, порушення кірково-підкіркового взаємозв'язку, розладу єдиного авторегулювального темпу мовленнєвих рухів (голосу, дихання, артикуляції); складний невротичний розлад, що є результатом зафіксованого рефлексу неправильного мовлення, першочергового виникнення як наслідок мовленнєвих ускладнень різного генезу; складний функціональний розлад мовлення, що виник внаслідок загального і мовленнєвого дизонтогенезу і дисгармонійного розвитку особистості.

Заїкання – це порушення темпу і ритму мовлення, спричинене спазмами м'язів органів мовлення під час мовлення. У дітей, які страждають на заїкання, такі спазми можуть виникати в м'язах язика, губ, дихальної системи та голосових зв'язок [1].

Заїкання найчастіше виникає в 3-5 років, коли діти опановують фразове мовлення. У цей період діти частіше роблять помилки через високі вимоги до них. Діти в цьому віці хочуть багато говорити, але їхній мовленнєвий апарат не встигає за думкою. Багато дітей долають цю перешкоду самотійно, але деяким це не вдається.

Як наслідок, у них може розвинути заїкання. Батьки часто не помічають певних змін у мовленні дитини, наприклад, повторення першого звуку чи складу слова багато разів або спонтанну зупинку посеред слова чи фрази.

Дихання стає коротшим, нерегулярним і переривчастим, а мовлення ускладнюється.

Зміни відбуваються не тільки в мовленні та диханні, але й у рухах, які можуть стати скутими та напруженими, а під час мовлення можуть з'явитися мимовільні рухи (наприклад, скорочення м'язів обличчя, заплющення очей, висунення язика, нахили голови, розгойдування тіла, рухи кінцівками). Дитина часто має проблеми зі сном. Діти, які заїкаються, часто настільки соромляться свого розладу, що починають говорити пошепки або взагалі бояться говорити. Щоб якнайшвидше допомогти дитині, потрібно знайти час, щоб звернутися до фахівця [2].

Перші ознаки заїкання зазвичай проявляються у віці 18-24-х місяців: відбувається лексичний сплеск, і діти намагаються скомпонувати свої перші речення, підбираючи та складаючи слова. Заїкання може засмутити й стурбувати батьків, але для дітей пройти через нього на даному етапі буде цілком природно. Важливо бути максимально терплячим з дитиною, наскільки це можливо.

Дитина може заїкатися протягом декількох тижнів або кількох місяців, заїкання може бути і спорадичним (епізодичним і нерегулярним). Однак, якщо ваша дитина заїкається часто, а заїкання продовжує посилюватись і супроводжується мімікою або жестами, її варто показати логопеду. Зробити це краще у віці близько 3-х років (не раніше).

Вивчаючи симптомокомплекс заїкання у дітей дошкільного віку та деякі психофізичні особливості процесу його розвитку, можна виділити чотири групи:

I група – діти з переважно клонічним або клоніко-тонічним заїканням середнього та важкого ступеня тяжкості. Вони збудливі, галасливі, активні співрозмовники та визнані лідери в різних видах діяльності. Здатність користуватися мовленням в різних ситуаціях спілкування для них є

символічною. Вони компенсують свої мовленнєві порушення більшою моторикою в поведінці.

II група – діти з легким та помірним переривчастим заїканням. Вони активні у спілкуванні, дисципліновані та зосереджені. Із задоволенням беруть участь у групових іграх, але їм бракує організаторських здібностей.

III група – діти з легким та помірним тонічним або переривчастим заїканням. Вони не товариські, нерішучі, загальмовані і не здатні гратися самостійно.

IV група – діти з переважаючим тонічним заїканням високої або помірної тяжкості, яке повністю впливає на мовлення та поведінку. Більшість з них замкнуті, сором'язливі, іноді боязкі та загальмовані. Виражені захисні реакції, швидко втомлюються [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, знання особливостей і показників мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, які заїкаються, допоможе вчасно виявити перші ознаки розладу, що вплине на якість корекційної роботи. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у створенні орієнтовної системи роботи з подолання заїкання на основі ефективного поєднання сучасних технологій в умовах дистанційної освіти.

Список використаних джерел

1. Літовченко О. В. Заїкання у дітей: профілактика і корекція: навчальний посібник. Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2021. 248 с.
2. Логопедія. Підручник. За ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. 376 с.
3. Рібцун Ю. В. Заїкання: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі : навч.- метод. посіб. Київ. 2022 (розділ), 14 с.

*Петренко Дар'я, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Л.П. Загородня,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

СУТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ ПРО РІДНЕ МІСТО (СЕЛО) В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація:** У тезах представлено тлумачення понять «патріотичне виховання», «національно-патріотичне виховання». Формування знань про рідний край репрезентовано як важливе завдання патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Окреслено перспективи подальших наукових розвідок.*

***Ключові слова:** старший дошкільний вік, патріотизм, національно-патріотичне виховання, знання про рідне місто, село.*

Постановка проблеми. Події останніх років в Україні засвідчили, що саме сьогодні національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками [5]. Формування патріотизму на сучасному етапі є фундаментом і опорою державного устрою та запорукою ефективності функціонування всієї системи соціальних і державних інститутів.

Важливим напрямом патріотичного виховання є вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу. Саме тому в усіх дошкільних закладах України приділяється значна увага вихованню в дітей любові до Батьківщини, рідного краю, рідного міста, села, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різним аспектам проблеми патріотичного виховання дітей дошкільного віку присвятили свої дослідження

українські науковці Л. Артемова, А. Богущ, Н. Гавриш, О. Денисюк, Н. Лисенко, Л. Лохвицька, Т. Поніманська та інші.

Результати їх наукових пошуків висвітлюють теоретичні засади народознавства, зміст і методику ознайомлення дітей з українською національною культурою, літературою, мистецтвом; розкривають методичні прийоми ознайомлення дітей з державними і національними символами, побутом, святами, звичаями, іграми, народним промислом.

Мета статті: висвітлити сутність формування в старших дошкільників знань про рідне місто (село).

Виклад основного матеріалу. У період старшого дошкільного віку в дитини починається процес національно-культурної самоідентифікації та усвідомлення свого місця в навколишньому світі. Старший дошкільний вік – найважливіший період становлення особистості, бо саме в цей час закладаються передумови громадянських якостей, формуються уявлення дітей про людину, суспільство і культуру. Це період, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ. Становлення національно-культурної самоідентифікації відбувається в процесі національно-патріотичного виховання.

Патріотичне виховання – це процес сприяння формуванню патріотичних цінностей та почуттів у громадян, зокрема вихованців. Воно включає у себе розуміння і повагу до власної країни, її історії, культури, традицій та готовність приносити користь своїй країні.

Національно-патріотичне виховання – комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів,

цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [3].

Завдання національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку: створювати уявлення про соціальну взаємодію людей; виховувати любов до своєї родини, країни, та людства в цілому; формувати ціннісне ставлення до історії України, її культури, традицій, символів та мови; виховувати почуття гідності; навчати правил культури поведінки; виховувати толерантне ставлення до представників нацменшин; заохочувати дбати про культуру та екологію України [4].

Одним із завдань патріотичного виховання є формування знань про рідне місто чи село.

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їхньому інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними.

Одним із найважливіших педагогічних завдань, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України та рідного краю – міста чи села, шанобливе ставлення до народних традицій та звичаїв [2].

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні наголошує на краєзнавчому напрямі патріотичного виховання – вивченні історичних, географічних, культурних особливостей рідного краю [1]. Адже, відчуття любові до Батьківщини витокami має любов та повагу до рідного краю, свого села чи міста, вулиці, своєї домівки, де людина народилась і виросла, де минуло її дитинство. Любов до Батьківщини є компонентом соціально-громадянської компетентності, яка в Базовому компоненті дошкільної освіти потрактована як здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що

відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя [1, с. 16].

Формування знань про рідне місто (село) у дітей старшого дошкільного віку є ключовим компонентом патріотичного виховання та виховання особистості-громадянина своєї країни.

Діти старшого дошкільного віку вже мають певний обсяг знань про своє рідне місто, рідний край. Коло інтересів та уявлень старших дошкільників значно ширше, а тому, пізнавальний матеріал для ознайомлення дітей з природою рідного краю, слід підбирати так, щоб він в більшій мірі сприяв не тільки формуванню природознавчих уявлень, а й вихованню патріотичних почуттів [2, с. 111].

Важливе значення для виховання любові до рідного міста (села) у дошкільників має приклад дорослих, оскільки діти значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання. Чим більше збагачується такими цінностями досвід дитини, тим значнішим є авторитет дорослих.

На думку Софії Русової, національне виховання спроможне виплекати цілісну, високоморальну, патріотично налаштовану особистість. Тому в дитячому садочку обов'язково має відчуватися національний дух: «діти мають бути ближчі до природи рідного краю», «до невпинної хліборобської праці українців, яка годує і себе, і сусідів, і інших»; необхідно широко використовувати народну творчість – словесні ігри, пісні, гру на народних музичних інструментах, розваги, інсценізації тощо [6].

За висловлюваннями дослідників (А. Богуш, Г. Ващенко, Л. Артемової, Т. Поніманської), не можна принижувати значущості формування у дітей знань про рідне село, його історію та природу. Якість і конкретність поставлених завдань формування знань про рідне село, місто залежить від чіткого розуміння сутності понять «рідна земля», «батьківщина», «рідний край», знаходження

відмінних рис та схожості під час ознайомлення на заняттях дітей з історією, видатними людьми-односельчанами, природою на прогулянках та екскурсіях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів сучасної української науки. Вагомим засобом патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку є ознайомлення з рідним містом (селем), його історією та відомими постатями.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні змісту, завдань та психолого-педагогічних особливостей формування в дітей старшого дошкільного віку знань про рідне місто (село).

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: <http://surl.li/jiwf> (дата звернення: 03.03.2024).
2. Закон України «Про дошкільну освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення 03.03.2024).
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <http://surl.li/kzem> (дата звернення: 03.03.2024).
4. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку <http://surl.li/rkius> (дата звернення 03.03.2024).
5. Гавриш Н., Крутій К. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи. *Дошкільне виховання*. 2015. №8. С. 2–7.
6. Богуш А. Національно-патріотичне виховання в українському дитячому садку. *Дошкільне виховання*. 2016. №2 С. 2–5.

*Петречко Христина, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник: І.Л. Паласевич,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ З ВИХОВАТЕЛЕМ

***Анотація.** У статті охарактеризовано молодший дошкільний вік як сензитивний період формування у дітей елементарних знань, умінь і навичок моральної поведінки в різних сферах діяльності; обґрунтовано, що засвоєння молодшими дошкільниками моральних норм та правил відбувається у процесі їх взаємодії з вихователем, яка передбачає розв'язання таких завдань: збагачення чуттєво-наочних уявлень дитини про моральну поведінку; сприяння розумінню її значення; закріплення вмій додержуватись моральних правил у різних видах діяльності; підтримка дитини в бажанні чинити морально тощо.*

***Ключові слова:** моральне становлення, моральні норми, моральна поведінка, педагогічна взаємодія, діти молодшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення зростають вимоги до дошкільного педагога, його професіоналізму та майстерності, світоглядної культури й моральності. Вихователь разом із батьками несе відповідальність за соціальну зрілість вихованців та забезпечує сприятливі умови задля розвитку їхніх інтелектуальних й духовно-моральних якостей.

Очевидно, що важливим є психолого-педагогічний супровід морального становлення дошкільників, починаючи з раннього дитинства. Власне такий супровід має бути безперервним та інтегрованим, оскільки моральне зростання дитини неможливо відокремити від реалізації інших напрямів виховання, а також ґрунтуватись на тісній взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу ЗДО.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі морального становлення дошкільників присвячені наукові студії Л. Врочинської, О. Галян, О. Кисельової, О. Кононко, С. Ладивір, Т. Поніманської, Л. Токаревої та ін. Науковці досліджують специфіку прояву моральних якостей, гуманних взаємин дітей у різних видах діяльності: ігровій (Л. Артемова), трудовій (З. Борисова), спілкуванні (Т. Поніманська) та ін.; особливості співробітництва закладу дошкільної освіти та сім'ї у моральному вихованні дошкільників (Т. Алексеєнко, Л. Врочинська, О. Докукіна, Н. Козак, Т. Кравченко, В. Оржеховська та ін.).

Мета статті – розкрити особливості морального становлення дітей молодшого дошкільного віку у процесі взаємодії з вихователем.

Виклад основного матеріалу. Молодший дошкільний вік є сензитивним для початкового морального становлення маленької особистості, формування у неї елементарних знань, умінь і навичок моральної поведінки в різних сферах життєдіяльності дитини. З огляду на це важливим у цьому процесі є налагодження міжособистісної взаємодія з дорослим (батьками, вихователями), що власне сприяє засвоєнню правильних зразків моральних норм та правил поведінки.

Для встановлення такого рівня взаємодії слід бути добре обізнаними з віковими особливостями, тими об'єктивними змінами та новоутвореннями, що характерні для цього вікового етапу. Так, молодшим дошкільникам притаманні активність та допитливість, зростання їхніх пізнавальних можливостей, що, своєю чергою, уможлиблює значне розширення діапазону формування у них елементарних умінь та навичок моральної поведінки з найближчим довкіллям, а також пізнання себе як суб'єкта взаємодії, носія певних моральних якостей [2, с. 8].

З огляду на це, вихователь має допомагати дитині в оволодінні суспільно значущими формами моральної поведінки. Враховуючи те, що молодший

дошкільник уже здатен розуміти й дотримуватись виконання певних вимог дорослого, то, даючи оцінку його діям та поведінці, вихователеві слід чітко аргументувати, акцентуючи при цьому на конкретних якостях дитини та формах прояву її поведінки в конкретних ситуаціях, а не загалом.

Для дитини молодшого дошкільного віку надзвичайно важливою є емоційно позитивна атмосфера у спілкуванні. Саме емоційний комфорт та стабільність у взаєминах з найближчим довкіллям є підґрунтям налагодження довірливих стосунків з іншими та сприяють адекватному самосприйняттю, реалізації особистісних потреб дитини. Власне набуття позитивного досвіду взаємодії молодших дошкільників з дорослими підвищує їхній інтерес до пізнання довкілля, урізноманітнення методів та прийомів його вивчення [4, с. 149]. Тому надзвичайно важливим є вміння вихователя добирати педагогічно доцільні засоби взаємодії з дітьми, усвідомлюючи, що саме від них залежить моральне становлення дитячої особистості.

Як свідчать дослідження, вже в молодшому дошкільному віці у дітей формуються елементарні уявлення про норми поведінки, перші моральні звички та почуття. Очевидно, що свідоме ставлення дітей до власних вчинків ще дуже обмежене: здійснюючи певний позитивний вчинок, дитина цього віку ще не до кінця усвідомлює його необхідність і значення для оточуючих людей; негативний вчинок також ще не завжди викликає у неї неприємні хвилювання, сум тощо. Тільки окремі діти у молодшому дошкільному віці на основі моральної оцінки дорослих встановлюють зв'язок між оцінкою «добре» і «погано» та власним вчинком.

Власне постійне оцінювання вихователем дій та вчинків дитини формує у неї свідоме ставлення до них, а також є основою для виникнення й розвитку моральних почуттів. Важливо, щоб дитина розуміла, чому той чи інший вчинок або дія оцінюється позитивно, а інші – негативно, й відповідно мотивувала доцільність тих чи інших правил поведінки. Поступове ускладнення мотивів

поведінки, перехід від зовнішніх, ситуаційних мотивацій до розкриття значення вчинку для інших сприяє усвідомленню правил поведінки. Формування у молодшого дошкільника знань про норми поведінки поступово набуває узагальненого характеру, що, своєю чергою, орієнтує дитину щодо моральних дій в будь-якій ситуації [5, с. 64].

Зрозуміло, що, схвалюючи («добре», «можна»), забороняючи («не можна») чи засуджуючи («погано») конкретні дії та вчинки дитини, вихователь тим самим не вирішує всіх завдань морального виховання. Важливо виховувати у дітей внутрішні стимули поведінки. Дитина має навчитися відповідно поводитись не лише зважаючи на вказівки та вимоги дорослих, а насамперед розуміти необхідність діяти згідно вимог, які висуває перед нею соціум. Керуючись знаннями норм поведінки, дитина поступово привчається сама ставити до себе вимоги. Це, своєю чергою, сприяє формуванню внутрішніх стимулів вчинків та поведінки дитини: її потреб, почуттів, переконань, ідеалів, звичок тощо. Реалізуючи моральне виховання дітей молодшого дошкільного віку, слід зважати на те, що внутрішні стимули у них ще слабо розвинені, однак вже на цьому віковому етапі виникають перші почуття провини, незадоволення собою, а також симпатії до оточуючих, співчутливість тощо, які надалі стають емоційною основою для формування доброти, справедливості, товарищескості, поваги, гуманного ставлення до довкілля [6, с. 163].

Науковці вказують на взаємозв'язок розвитку моральних почуттів і засвоєння дітьми суспільних правил поведінки. Зміцнення моральних почуттів, поступове перетворення їх на мотив вчинку роблять поведінку дитини більш суспільно спрямованою. Дошкільнята в своїх діях і вчинках починають керуватися не заборонаю або страхом перед покаранням, а моральними почуттями, які, за умови їх правильного і своєчасного розвитку набувають глибокого соціального змісту, стають стимулами, що спрямовують вчинки дитини у її взаєминах з іншими [1, с. 67].

Ефективне засвоєння дітьми правил соціально прийнятної поведінки, а також розвинута сфера їхніх моральних почуттів поступово стають нормою, якою дитина керується в своїй поведінці. Але у дитини молодшого дошкільного віку ще не сформована потреба діяти у відповідності з моральною нормою, як внутрішній мотив. Дитина цього віку може переживати невдоволення собою, не тому, що чітко усвідомила свою провину, а лише у відповідь на певне оцінне ставлення до неї дорослого. Вона може виявити доброзичливість, бажання допомогти товаришеві в силу того, що таких вчинків вимагають від неї. Лише поступово, саме з 5 років у зв'язку з активним процесом формування моральної сфери, дії дитини, її рішення набувають самостійного внутрішньо вмотивованого характеру і виникають у зв'язку з усвідомленням змісту тієї чи іншої ситуації. Дитина здатна підкорити свої дії завданням або вимогам дорослих, дитячого колективу, стримуючи власні бажання [3, с. 4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, засвоєння молодшими дошкільниками моральних норм та правил поведінки відбувається у процесі їх взаємодії з вихователем, яка передбачає розв'язання у єдності таких виховних завдань: збагачення чуттєво-наочних уявлень дитини про моральну поведінку; сприяння розумінню її значення; опанування навичками розрізнення й оцінювання позитивних та негативних дій і вчинків; закріплення вмінь додержуватись моральних правил у різних видах діяльності (вихователь нагадує, допомагає); навчання розумінню морального аспекту власних дій і вчинків; підтримка дитини в бажанні чинити морально; розвиток позитивних емоцій та почуттів; формування емпатійних переживань тощо.

Список використаних джерел

1. Галян О.І. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості на етапі дошкільного дитинства. Моральна свідомість та самосвідомість особистості : монографія / за ред. М.В. Савчина, І.М. Галяна. Дрогобич, 2009. С. 64 – 76.

2. Кононко О. Душевність, людяність, щирість : моральне виховання дошкільника. *Дошкільне виховання*. 1997. № 2. С. 8 – 9.
3. Кононко О.Л. Плекаймо у дітей життєдайне самоставлення. *Дошкільне виховання*. 2002. № 2. С. 3 – 6.
4. Кононко О. Соціально-емоційний розвиток особистості. Київ : Освіта, 1998. 255 с.
5. Морально-етичне виховання в ДНЗ / уклад. О.А. Шевцова, С.В. Ніколаєнко. Харків : Основа, 2016. 176 с.
6. Павелків Р.В. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості у дитячому віці : монографія. Рівне : Волинські обереги, 2004. 248 с.

*Пилипенко Тетяна, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: В.М. Аторіна,
доктор філософії, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті розкрито особливості розвитку художньо-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: художньо-творчі здібності, діти старшого дошкільного віку.

Постановка проблеми. Темпи та тенденції розвитку сучасного суспільства обумовлюють важливість виховання освіченої, креативної та творчої особистості з високим рівнем культури та духовності. Відтак особливої важливості набуває виховання у підростаючого покоління спроможності та вміння створювати нове та перспективне, швидко приймати нестандартні рішення, творчо мислити та стрімко реагувати на зміни оточуючого середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливість всебічного розвитку художньо-творчих здібностей дітей, можливості постійного вдосконалення є основою формування їх творчого потенціалу. Крім того, ідеї розвитку творчої особистості знаходять відображення в основних нормативних документах в галузі освіти, зокрема в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти та інших.

Відповідно у Базовому компоненті дошкільної освіти велике значення надається розвитку творчих здібностей дошкільників. Важливим результатом оволодіння дитиною мистецькою діяльністю є усвідомлення себе активним суб'єктом творчості, сформоване емоційно-ціннісне ставлення до рукотворного світу. Показник творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку визначається рівнем розвитку естетичного сприймання об'єктів та явищ, умінням працювати з різними матеріалами, використовувати різні техніки, добирати відповідні засоби реалізації задуму, виявляти творчу уяву, естетичну чутливість, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього.

Серед сучасних педагогів чимало таких, що досліджують творчу діяльність дітей дошкільного віку. Це Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Дронова, Т. Поніманська, Г. Сухорукова та інші вчені.

Науковець І. Онищук стверджує, що творчу активність як особистісну категорію визначають внутрішніми психічними особливостями суб'єкта: здібностями, мотивами, творчою уявою, інтуїцією, мисленнєвою діяльністю, знаннями й досвідом [6].

І. Біла розглядає творчий потенціал дітей як творчі можливості дитини, як її креативність, яка може проявлятися в мисленні, спілкуванні, іграх і характеризувати особистість як в цілому, так і її окремі здібності, продукти творчої діяльності, процес їх створення. У різних дітей творчий потенціал буде виявлятися в залежності від їх індивідуальних особливостей, творчих здібностей

та особистісних властивостей: їх зацікавленості, інтересу, пізнавальної активності, емоційної лабільності й т. ін. [2].

Дослідниця О. Дронова вважає художньо-творчий потенціал старших дошкільників багаторівневою функціональною системою, що проявляється у творчій активності дитини в образотворчій діяльності. Обумовлюється ця активність природними задатками і здібностями дітей, особливостями чуттєвого сприймання, інтелектуальною активністю, інтересами та внутрішніми потребами у самоствердженні та творчою ініціативою у їх взаємодії й потребує відповідного педагогічного супроводу [3].

Мета статті полягає в розкритті особливостей розвитку художньо-творчих здібностей в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Старший дошкільний вік є сприятливим періодом для розвитку художньо-творчих здібностей. Адже в цьому віці дитина вперше усвідомлює відношення між ним і навколишніми, починає розбиратися в громадських мотивах поведінки, моральних оцінках, значущості конфліктних ситуацій, тобто в цьому віці формування особистості набуває свідому фазу.

У старшому дошкільному віці відбувається поділ гри і праці, тобто діяльності, здійснюваної заради задоволення, яке отримує дитина в процесі самої діяльності та діяльності, спрямованої на досягнення об'єктивно значущого і соціально оцінюваного результату.

Рівень творчості дітей старшого дошкільного віку, як правило, залежить від тих навичок, яких дитина набула в іграх, спілкуванні з оточуючими, продуктивних видах діяльності.

Дитина високої художньо-творчої спрямованості здатна з головою заглибитися в те, що її цікавить, вона дуже винахідлива в образотворчій діяльності, іграх, використанні різних матеріалів, висловлює багато різних міркувань з приводу конкретної ситуації, здатна по-новому підійти до розв'язання певної проблеми. Творча дитина, як правило, енергійна, дотепна,

відрізняється розвиненою пам'яттю і виявляє значну самостійність у думках і поведінці.

Відмінна ознака художньо-творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку – суб'єктивна новизна продукту діяльності. За своїм об'єктивним значенням «відкриття» дитини може бути і новим, незвичним, але, в той же час, виконуватися за вказівкою вихователя, за його задумом, з його допомогою, а тому не бути творчістю. І в той же час дитина може запропонувати таке рішення, яке вже відоме, використовувалося на практиці, але додумався він до нього самостійно, не копіюючи відоме. У цьому випадку ми маємо справу з творчим процесом, заснованим на здогаду, інтуїції, самостійному мисленні дитини.

За дослідженнями О. Леонтьєва, могутнім двигуном розвитку художньо-творчих здібностей є мотивація. Він зазначає, що процес дитячої творчості можливий лише за умови наявності глибокого інтересу до справи, який здатний активізувати процес творчого мислення.

На думку Д. Богоявленської, саме дошкільний вік має величезні можливості для розвитку художньо-творчих здібностей дітей.

Структура творчої активності дітей старшого дошкільного віку у різних видах діяльності являє собою сукупність складових її компонентів: мотиваційний, змістовний, операційний, емоційно-вольовий. На думку І. Білої основними показниками творчої активності дітей є саме розуміння важливості підготовки до творчої діяльності, наявність інтересу до творчої роботи у різних видах діяльності, бажання активно включатися у творчий процес, засвоєння способів виконання робіт творчого характеру, здатність до фантазування; вміння долати труднощі, які виникають; доводити розпочату роботу до кінця; поява наполегливості, старанності, сумлінності; прояв радості при відкритті нових прийомів, способів, дій. Дослідниця зазначає, що творчість не формують, а стимулюють [1; 2].

Аналізуючи вищезазначене можемо зробити такі висновки: щоб дитина дошкільного віку виявляла творчу активність, важливо забезпечити їй розвивальне середовище.

А. Венгер вважає, щоб у дітей старшого дошкільного віку творчість та художньо-творчі здібності своєчасно виявлялися і розвивалися, у закладі дошкільної освіти повинні бути створені сприятливі умови, зокрема: необхідно допомагати дітям проявляти природне прагнення до креативності, використовуючи для цього розвивальні завдання; правильно оцінювати досягнення дітей у творчій діяльності; не переривати творчий процес; не гальмувати прояви творчої активності дитини критичними зауваженнями, негативними оцінками; створювати ситуації вільного обміну думками [7].

О. Дяченко першочерговою умовою розвитку художньо-творчих здібностей вважає якісно організовану дорослими творча діяльність. Дослідниця зауважує, що активне стимулювання дорослими уяви дітей (перш за все, коли дитина захоплена тим, що робить), відчуття дитиною свободи дій, атмосфери довірливого спілкування, співпраці, співпереживання, віри в дитину, підтримки її невдач активно сприяє не тільки процесу розвитку художньо-творчих здібностей, а й розвитку особистості в цілому [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, найважливішою умовою розвитку та стимулювання художньо-творчих здібностей є комплексне і системне використання найрізноманітніших методів і прийомів організації як освітньої, так і творчої діяльності дітей в закладі дошкільної освіти. Це забезпечує всебічний розвиток особистості та, в подальшому, мотивує дитину самостійного пізнання навколишнього світу через творчість.

Список використаних джерел

1. Біла І. Вчимо дивитися і творити. Дошкільне виховання. 2004. № 4. С. 14-18

2. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. К. : Фенікс, 2014. 137 с.
3. Дронова О.О. Активізація художньо-творчого потенціалу старших дошкільників у процесі образотворчої діяльності. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/download/2166/1974> (дата звернення: 01.03.2024)
4. Дубина Л. Фантазуємо разом. *Дошкільне виховання*. 2015. №2. С. 16-17
5. Киричук О. Основи психології. Київ: МАУП, 2012. 256 с.
6. Онищук І.А. Синтез мистецтв як засіб активізації прагнення дошкільника творчо виразити себе. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/4_2011/3.pdf (дата звернення: 01.03.2024)
7. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навч. посібник для студ. ВНЗ. Реком. МОНУ / Упор. Борисова З. Н., Кузьменко В. У.; За ред. Борисової З. Н. Київ: Вища школа, 2004. 511 с.

*Потапенко Каріна, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Л.П. Загородня,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ НАРОДНОЇ ГРИ

***Анотація.** Статтю присвячено проблемі формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. У ній висвітлено народну гру як вагомий засіб формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Виокремлено напрями подальших наукових пошуків.*

***Ключові слова:** комунікативна компетентність, дошкільна освіта, засоби навчання, народна гра, старший дошкільний вік.*

Постановка проблеми. Мова є основним засобом спілкування і порозуміння між людьми. Від знання рідної мови, вміння нею користуватися залежить внутрішня культура особистості, її моральні засади, суспільні та естетичні ідеали. Тому повноцінний розвиток особистості неможливий без знання рідної мови. Ці знання віддзеркалює комунікативна компетентність особистості. Вона починає формуватися в дошкільному дитинстві. Сьогодні відомо чимало засобів формування означеної компетентності, проте народна гра залишається недостатньо дослідженою, оскільки відсутня чітко вибудована методична система використання народних ігор в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування комунікативної компетентності в дітей дошкільного віку висвітлена в працях таких вчених, як: Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, М. Лісіна та ін. Психолого-педагогічний аспект проблеми знаходимо в роботах С. Карпової, М. Лісіної, Т. Піроженко, І. Луценко та інших. Умови та чинники формування комунікативної компетентності дошкільника висвітлені в дослідженнях: Л. Бадалян, Н. Гавриш, О. Головченко, Л. Журби, Л. Калмикової, Л. Кирилової, В. Кожевнікової, Л. Персіанінової та інших.

Мета статті полягає у представленні аспектів досліджень розвитку мовлення у дошкільників, формування комунікативної компетентності та народної гри як засобу, який використовується в означених процесах.

Виклад основного матеріалу. Демократичні процеси в нашій державі активізують вироблення нових суспільних вимог до освіти, зокрема її дошкільної ланки як основи соціокультурного становлення особистості. Про це свідчать основні державні документи в галузі освіти: Закон України «Про дошкільну освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, – які спрямовують фахівців з вікової та педагогічної психології на пошук

оптимальних шляхів особистісного розвитку дошкільників, розкриття механізмів формування їхньої життєвої компетентності як здатності самостійно виробляти позитивне ставлення до світу, людського оточення і самих себе.

Комунікативна компетентність – здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію [2, с. 19].

Про значущість проблеми формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку зазначено у БКДО, де визначено, що «провідним завданням у контексті навчання у ЗДО визначено розвиток мовлення дитини, її активну позицію у процесі оволодіння мовленням» [2].

Закон України «Про дошкільну освіту» також окреслює провідні завдання у контексті формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку [1].

Розвиток мовлення в дошкільній освіті завжди посідав провідне місце, що відображено в освітніх програмах для дітей дошкільного віку. Проте сам підхід до його усвідомлення, до організації мовленнєвої роботи в закладах дошкільної освіти змінювався неодноразово відповідно до чинної в різні часи освітньої парадигми.

Чимало педагогів, психологів вивчали проблему розвитку мовлення дітей дошкільного віку, кожен з них давав своє визначення поняття «мовлення», але усі вони є співзвучними. Дослідженням розвитку зв'язного мовлення займалися такі видатні вчені як А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикова Н. Маліновська, О. Монке, О. Трифонова, Л. Фесенко та ін. Вони займалися розробленням основних методик діагностики розвитку зв'язного мовлення, досліджували ключові аспекти становлення мовлення в дошкільному віці.

На сучасному етапі дослідження мовлення дітей дошкільного віку, вагомими є праці А. Богуш, В. Баранової, Н. Гавриш, Л. Калмикової, Л. Кондрух, К. Крутій, Н. Луцан, І. Луценко, Т. Піроженко, Ю. Руденко, Н. Савінової, О. Трифонової та інші. В поле їх інтересів входить вивчення семантики мови, розвиток зв'язного мовлення, розвиток мовлення різними методами та засобами та багато іншого [6].

Роль ігрової діяльності у формуванні комунікативної компетентності дошкільника важко переоцінити. Адже завдяки грі цей процес відбувається природним шляхом. Гра для дітей є активною формою пізнання навколишньої дійсності, своєрідним шляхом освоєння довкілля порівняно з працею і навчанням. Н. Дятленко переконує, що саме у процесі гри практичне (діяльнісне) ознайомлення дошкільників зі світом відбувається раніше, ніж оволодіння теоретичними знаннями [4].

Гра – це форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, фіксованого в закріплених способах здійснення предметної діяльності. У грі відтворюються норми людського життя та діяльності, підпорядкування якими забезпечує пізнання та засвоєння предметної й соціальної дійсності, інтелектуальний, емоційний і моральний розвиток особистості. У дітей дошкільного віку гра є провідним видом діяльності, який сприяє формуванню знань, вмінь і навичок [3].

Виявляючи цікавість до світу дорослих, але не маючи можливості долучитись до нього, дошкільник моделює цей світ у грі. Ця діяльність є соціальною за своїм походженням і змістом, вона виникає в ході ускладнення досвіду людства, його виробничих та культурних взаємин і відображає суспільні зміни. Сюжет та ролі в грі діти запозичують у суспільстві.

У розрізі періоду дошкільного дитинства надзвичайно цікавим у плані дошкільної педагогіки є старший дошкільний вік життя дитини. Саме у цей період виникає та удосконалюється вміння планувати свої дії, створювати та

втілювати певний задум, який, на відміну від простого наміру, включає уявлення не тільки про мету дії, а й також про способи її досягнення. В народній грі старші дошкільники вчаться спілкуванню з однолітками, а також контролювати свою поведінку, підкоряючись правилам гри. Те, що відносно легко вдається дитині в грі, набагато гірше виходить як відповідь на вимоги дорослих. У грі дитина проявляє чудеса терплячості, наполегливості, дисциплінованості. У грі дитина розвиває творчу уяву, кмітливість, волюві якості, етичні установки.

Народні ігри – це ігри, які походять з давніх – давен, їх побудовано з урахуванням етнічних особливостей (хороводи, забави, ігри з народною іграшкою тощо) [5]. Вони – невід’ємна складова життя дитини в сучасному дошкільному закладі, важливе джерело засвоєння загальнолюдських цінностей. Розвивальний потенціал забезпечується не тільки наявністю відповідних іграшок, а й особливою творчою аурою, яку має створювати дорослий. У народних іграх відображається життя людей, їхній побут, національні традиції, вони сприяють вихованню честі, сміливості, мужності тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у науковій психолого-педагогічній літературі комунікативну компетентність розглядають як цілісну й універсальну характеристику особистості, складний комплекс особистісних якостей і властивостей, що виявляються у виборі й організації мовних засобів, які дають змогу людині оптимально розв’язувати важливі для неї завдання. Вагомим засобом формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку є народна гра. Перспективи подальших досліджень стосуватимуться розроблення системи роботи з використання народних ігор у процесі формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Айзенбарт М. Ігрова діяльність у контексті соціально-комунікативних умінь старших дошкільників. Актуальні питання гуманітарних наук : зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобиц. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Дрогобич : 2015. Вип. 9. С. 68–73.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
3. Гордій Н.М Визначення ролі гри та іграшок у розумовому вихованні дітей у сім'ї. Підготовка батьків до виховання дітей у педагогічній журналістиці: монографія. Суми; ВПП «Мрія», 2016. С 67-83.
4. Дятленко Н. Лялька як персона, або нові можливості застосування ляльки в педагогічному процесі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. №5. С.9–14.]
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 2-ге вид., доповн. К.: Академвидав, 2083. 464 с. (Серія «Альма-матер»)
5. Русова С.Ф. Дошкільне виховання. Вибрані педагогічні твори : У 2 кн. Кн. 1. К.: Либідь, 1997. С. 158 – 257.
6. Формування зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0a65635a3bd78a4c43a8842130>]

Прийменко Наталя, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Сумського державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
Науковий керівник: Є.Д. Харькова,
кандидат педагогічних наук, доцент
Сумського державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

STREAM-ОСВІТА У РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті здійснено аналіз поняття STREAM-освіта та її ролі у розвитку пізнавальних процесів дітей старшого дошкільного віку з використанням засобів цифрових технологій. Уточнено сутність і зміст базових понять дослідження, а саме: «STEM-освіта». Доведено, що цифрові технології є одним з важливих елементів STREAM-освіти у розвитку пізнавальних процесів дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: STREAM-освіта, пізнавальні процеси дітей старшого дошкільного віку, розвиток дитини.

Постановка проблеми. У вік інновацій українська система освіти зазнала значного реформування. Соціальне замовлення не тільки України, а й світової спільноти потребує перш за все людей, здатних самостійно отримувати нові знання та досвід, з допитливістю досліджувати світ, адекватно діяти під час різноманітних проблемних ситуацій, реалізовувати свої здібності і потреби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти розвитку та впровадження технологій STREAM-освіти в освітній процес закладів освіти висвітлюються такими ученими як: Н. Морзе, Т. Андрущенко, С. Буліга, С. Бревус, Ю. Величко, С. Гальченко, Л. Глоба, К. Гуляєв, В. Камишин, Е. Клімова, О. Комова, О. Лісовий, Л. Ніколенко, Р. Норчевський, М. Попова, В. Приходнюк, М. Рибалко, О. Стрижак, І. Чернецьки.

Мета статті – дослідження ролі STREAM-освіти у розвитку пізнавальних процесів дітей старшого дошкільного віку

Виклад основного матеріалу дослідження. STREAM-освіта – це новий, ефективний та дієвий засіб який передбачає формування уявлень та вмінь дітей старшого дошкільного віку в галузях природничих наук, технологій інженерії, мистецтва і математики тощо [1]. STREAM-освіта інтегрує в собі завдання з формування в дітей старшого дошкільного віку загальних наукових уявлень про світ; ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями; розвиток умінь експериментувати, конструювати; навчання дітей основ опрацювання змісту тексту, грамоти, математики, а також різних видів мистецтва.

Головним завданням сучасної освіти є впровадження STEM-технологій та створення педагогічних умов для розвитку творчого потенціалу особистості критичного мислення, ціннісних орієнтацій та формування життєвих компетентностей, адекватних новим життєвим реаліям.

В новій редакції Базового компонента дошкільної освіти визначено вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини старшого дошкільного віку. В державному стандарті зазначається, що ключові компетентності під час здобуття дошкільної освіти формуються за різними освітніми напрямками, які сприяють всебічному розвитку особистості дитини.

На думку К. Крутій, інтеграція – природний динамічний процес, що передбачає взаємопроникнення і взаємозв'язок елементів, розділів та освітніх напрямів на основі системного й всебічного розкриття процесів і явищ, спрямований на забезпечення цілісності знань та вмінь дітей дошкільного віку[3].

Науковці (Н. Гавриш, К. Крутій, І. Стеценко) зазначають, що не можна відкидати жодного компонента STREAM-освіти. Інтегроване навчання відбувається відповідно до певних тем, а не окремих дисциплін, забезпечується інтегроване формування наукових і практичних знань шляхом здобуття автентичного практичного досвіду, формування якісно нових знань, які

характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості й системності [6].

STREAM-освіта дитини старшого дошкільного віку – це спеціально організований процес цілеспрямованого формування особистості, становлення і розвиток духовної сутності в єдності з оволодінням науковими знаннями та вміннями з метою формування культури інженерного мислення. STREAM-освіта має починатися з дошкільного віку, потрібно впроваджувати програми в закладі дошкільної освіти.

Таким чином, шляхами реалізації STREAM-освіти є: сенсорний розвиток – технології, читання і письмо; інтелектуальний розвиток – природничі науки, математика; розвиток творчих здібностей – інженерія, мистецтво.

Перевагами STREAM-освіти визначено наступні положення: навчання проводиться за темами, а не за предметами, в результаті чого дитина бачить зв'язок між науками, навчання стає насправді системним; використання знань на практиці, у повсякденному житті; розвиток критичного мислення й уміння розв'язувати проблеми; надання впевненості у власних силах; комунікація і командна робота; розвиток інтересу до технічних дисциплін; креативні й інноваційні підходи до проектної та дизайнерської діяльності; підготовка дитини до технологічних інновацій у житті [4].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, ігрові технології долучають дітей до розвиваючої діяльності, формують пізнавальну діяльність та необхідні ключові компетентності, які забезпечують функціональну грамотність дитини, а це значить, що йому забезпечено повноцінне існування в громадянському суспільстві, його становлення в майбутньому як творця. Перспективним напрямом подальших наукових пошуків вбачаємо у розробці методичних рекомендацій для вихователів закладів дошкільної освіти та батьків щодо впровадження методів STREAM-освіти в освітній процес з метою підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в Новій українській школі.

Список використаних джерел

1. Антонюк А. Теоретичні засади впровадження ідей stream-освіти в освітню роботу з дітьми шестирічного віку: *збірник наукових праць. Хмельницький: ХГПА*, 2021. 332 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція». 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Брежнєва О. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 12-16.
4. Гладченко О. М. Ознайомлення дошкільників із навколишнім світом: до Базової програми «Я у Світі». Харків : Видавнича група «Основа», 2021. 191 с.
5. Стеценко І. Досліди у STREAM-освіті. *Палітра педагога*. 2022. № 2. С. 3-10. СЕКЦІЯ: STEM-освіта: шляхи впровадження, актуальні питання та перспективи. 186 с.
6. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіті: Альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників; авт. кол-в; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2019. 146 с.

Романенко Людмила, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Л.П. Загородня,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівський НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У тезах висвітлено сутність природничо-екологічної компетентності дошкільників, педагогічні підходи до її формування. Розкрито значення екологічної освіти для дітей дошкільного віку як ключового елементу виховання громадян, здатних брати на себе відповідальність за майбутнє планети.

Ключові слова: природничо-екологічна компетентність, екологічне виховання, свідоме ставлення, екологічно доцільна поведінка, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Від свого народження, крокуючи в світ, дитина охоче пізнає його дивовижне розмаїття. Найбільш насиченим в здобутті знань і набутті життєвих компетентностей є період дошкільця. Знайомство з навколишнім починається з «дотику» до природи, її різнобарвності, таємниць та законів. Отримані дитиною враження від такої взаємодії з природою, підкріплені позитивними емоціями набутий досвід, інтерес до всього живого і мінливого – усе це закладає підвалини для вибудови природничих компетентностей і розвитку екологічної культури в цілому. Тож, формування природничо-екологічної компетентності в малюків – є невід’ємною складовою освітнього процесу в сучасних закладах дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Паростки екологічної освіти в Україні з’явилися в другій половині минулого століття, коли питання охорони навколишнього природного середовища стали актуальними для розвитку держави. У зв’язку з цим, дослідження з проблеми екологічної освіти дітей дошкільного віку стали актуальним завданням та захопили увагу багатьох

науковців цієї галузі педагогіки. Розглядаючи проблему формування природничо-екологічної компетенції у дитячих закладах, необхідно звернутися до визначення сутності цієї компетентності та її значення для сучасного суспільства. Природничо-екологічна компетентність включає в себе не лише знання про природу та екологічні процеси, але й розвиток відповідального ставлення до природи, здатність приймати свідомі екологічно обґрунтовані рішення та діяти в інтересах екологічно збалансованого розвитку. У своїй праці Г. Беленька, Т. Науменко та О. Половіна стверджують, що «природничо-екологічна компетентність дошкільника – складник його життєвої компетентності – становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання [3].

Н. Горобаха, Н. Лисенко, І. Паласевич, З. Плохій, О. Половіна, Г. Скірко, Г. Чорна, Н. Яришева наголошують на тому, що педагоги в умовах закладу дошкільної освіти повинні використовувати різні форми організації роботи по ознайомленню дошкільників з природою. І. Паласевич зазначає: «необхідно так організовувати діяльність дітей, щоб через їхні власні відкриття, розв’язання проблемних завдань, багатоманітні дії з природними об’єктами вони здобували нові знання про навколишній світ, усвідомлювали його красу, берегли, охороняли та примножували його» [4].

Мета статті полягає у висвітленні сутності та значення формування природничо-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, питання екології та ставлення до природи стають все більш важливими для суспільства. Забруднення навколишнього середовища, нещадний вплив на екосистеми, зміни клімату – це лише частка проблем, з якими стикається сучасний світ. У цьому контексті набуття дитиною знань, умінь і навичок при взаємодії з природою має важливе значення, оскільки саме вони будуть забезпечувати майбутнє планети. На тлі

багатогранності вивчення проблеми актуальним залишається дослідження формування природничо-екологічної компетентності у дошкільників.

Перш за все, важливо зазначити, що природничо-екологічна компетентність включає в себе різноманітні аспекти, які охоплюють як знання, так і навички та уміння. На перший погляд, ця компетентність вимагає розуміння природничих закономірностей, знання про різноманіття екосистем, кліматичних та географічних особливостей планети. Однак, вона також передбачає позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи, обізнаність із правилами природокористування, розуміння екологічних проблем, таких як забруднення довкілля, втрати видового різноманіття, зміни клімату тощо.

Людина – частина природи, потяг до всього живого закладений у ній від самого народження, та чи не найяскравіше виявляється в дитячому віці, який є найважливішим етапом у становленні екологічного світогляду людини, передбачає створення передумов гуманної взаємодії з природним довкіллям. Формування гуманного ставлення до природи – основне завдання екологічного виховання, яке реалізується шляхом розвитку в дітях співчуття, співпереживання і співчуття до всіх живих істот на планеті. Формування активної позиції «захисника і друга» світу природи є основою у вихованні екологічної культури дошкільників. Отримані знання про навколишній світ повинні підкріплюватися практичною діяльністю та наочними прикладами для того, щоб діти бачили позитивний результат своєї діяльності і мали бажання удосконалювати свої досягнення [5, с. 3–10].

Екологічну освіту дітей дошкільного віку слід тлумачити як значно вагоміший порівняно з іншими чинник формування життєвих компетентностей, адже, маючи інтегративний зміст, саме він уже змалку формує стиль життя дитини, впливаючи в різний спосіб на стиль життя її сім'ї або ж цілої родини. Вбираючи у себе унаслідок цілеспрямованого педагогічного впливу екологічний потенціал засвоєваних уявлень, понять, умінь і навичок та ін.,

дитина пізнає цілком інші способи співіснування із природою на засадах гуманного ставлення до всіх її проявів, вибудовуючи гармонійні стосунки, закладаючи підвалини екологічної культури.

Екологічна освіта в цілому – це свідомий і планомірний розвиток знань про навколишнє середовище впродовж всього життя людини. Педагогам слід комплексно реалізовувати завдання екологічної освіти, а саме: виховання гуманного ставлення до природи; формування системи екологічних знань та уявлень про природу; розвиток умінь бачити і відчувати красу, привабливість кожного елемента довкілля; милуватися і захоплюватися ними; включення у посильну еколого-зорієнтовану діяльність. Вирішення цих завдань забезпечить активне спілкування дошкільнят з природним довкіллям і сприятиме їх соціалізації.

У сучасному суспільстві в основі соціально-екологічного ідеалу лежать філософські концепції стійкого розвитку та біоцентризму. Саме ці концепції становлять філософську основу пошуку науковцями сучасних підходів до розроблення програм екологічної освіти дітей дошкільного віку.

Раніше була затверджена Концепція екологічної освіти, спрямована на формування екологічної культури як складової системи національного і громадянського виховання, що включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості [6].

Формування у дитини почуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї та за свої дії у довкіллі передбачено у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні [1]. Заклади дошкільної освіти мають стати базою для формування екологічної культури в дитини.

Одним із ключових аспектів природничо-екологічної компетентності є розвиток екологічної свідомості та відповідального ставлення до природи. Це означає не лише розуміння важливості збереження природи для майбутніх поколінь, але й готовність діяти відповідально у всіх сферах життя.

Ставлення до природи – це свідомий вибір зв'язків дошкільнят з різними природними об'єктами і явищами.

Відповідальне ставлення до природи – це здатність і можливість дитини свідомо, а отже цілеспрямовано, добровільно, виконувати вимоги і вирішувати завдання морального вибору, досягаючи певного результату [2, с.7].

Отож, формування у дошкільників відповідального ставлення до природи досягається за умови їх участі в різноманітних навчальних та життєвих ситуаціях, де необхідно приймати екологічно правильне рішення. Світогляд, ідеали, переконання дошкільників, які є одночасно мотивами їх діяльності, в освітньому процесі наповнюються екологічним змістом. Відповідно педагогічний освітній процес повинен бути спрямований на формування таких психологічних властивостей особистості, як потреба в спілкуванні з природою, інтерес до пізнання її законів, мотиви поведінки і діяльності щодо охорони природи, переконання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування природничо-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку є актуальною проблемою в контексті сучасних педагогічних досліджень та освітніх трансформацій. Природничо-екологічна компетентність включає в себе не лише знання про природу та екологічні процеси, але й розвиток відповідального ставлення до природи, здатність приймати свідомі екологічно обґрунтовані рішення та діяти в інтересах екологічно збалансованого розвитку.

У зв'язку з вищезазначеним, психолого-педагогічні дослідження в цій галузі стають невід'ємною складовою визначення ефективних шляхів формування природничо-екологічної компетентності у дітей дошкільного віку.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у вивченні умов реалізації екологічної освіти в різновіковій групі ЗДО.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-vukrayini> (дата звернення: 04.03.2024).
2. Баластрік Г. Виховання відповідальності. Авторська програма комплексного розвитку еколого-природничого світогляду дошкільників шляхом предметно-практичної діяльності. *Дитячий садок*. 2011. №25-26 (601-602). С. 4-53.
3. Беленька Г., Науменко Т., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи. Старший дошкільний вік: навч-метод. посіб. Київ: Генеза, 2013. 115 с.
4. Паласевич І. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. 2021. № 9 (195). С. 88-92.
5. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників. К. : Ред. журналу «Дошкільне виховання», 2002. 173 с.
6. Про концепцію екологічної освіти в Україні. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=01E1O32CC0> (дата звернення 01.03.2024).

*Сапун Володимир, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Ю. В. Рябко, асистент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ СІМЕЙ

***Анотація.** У науковій розвідці йдеться про роль та місце європейських цінностей в системі ціннісних орієнтацій українських сімей. Автори акцентують увагу на впливі війни на ціннісні орієнтації кожної української сім'ї.*

Ключові слова: діти, війна, європейські цінності, життя.

В українському суспільстві поступово набуває резонансу питання сімейних цінностей. Загострюється воно в контексті європейської інтеграції

України і, звичайно, через повномасштабну війну в Україні, яка безпосередньо впливає на кожну сім'ю в країні. Війна створює складні виклики для сімей, зокрема, розриви у відносинах через відсутність одного з батьків або через переселення. Крім того, війна може спонукати до переосмислення цінностей та пріоритетів у сім'ї, зокрема, ставлення до миру, солідарності та взаємодопомоги.

Обговорення сімейних цінностей в українському суспільстві важливо як з точки зору європейської інтеграції, так і в контексті війни, що триває. Цим і зумовлена тема нашої наукової розвідки.

Ціннісні орієнтації у сфері сім'ї вивчали А. Антонов, В. Бойко, Т. Гурко, Т. Кухтевич, М. Мацковський, В. Медкова, В. Сисенко, А. Харчева, З. Янкова.

Вплив ціннісних орієнтацій на сім'ю і їх формування у процесі соціалізації досліджували Т. Алексєєнко, О. Волжина, С. Валієва, Н. Марківська, Л. Панков та інші.

Аналіз ціннісних орієнтацій учнівської молоді та випускників шкіл здійснили А. Красівський, В. Лисовський, В. Шубкин, В. Чупровий та інші вчені.

Морально-педагогічні аспекти підготовки школярів до сімейного життя вивчали В. Барський, В. Бойко, Н. Верещагіна, Л. Верб, З. Зайцева, Є. Ільїна, В. Карпіков, Р. Лемехова, А. Сизанов, В. Сухомлинський, І. Трухін [2].

Отже, як бачимо, проблему зміни ціннісних орієнтацій в українських сім'ях у зв'язку з війною та вплив означеної проблеми на дітей дошкільного віку не досліджували. Вона є новою, але в той же час актуальною і наочною.

«Цінність – будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, час, гроші, здоров'я тощо, заради якого вона живе» [3]. Вищі цінності відображають фундаментальні відношення та потреби людей складають фундамент індивідуального світогляду. Які цінності можуть стати вищими для людини,

залежить від багатьох обставин. Що для людини найважливіше, вона з'ясовує на рівні фундаментального вибору, коли визначає свою особистість. Вищими цінностями є: здоров'я, сім'я, кохання, свобода, мир, війна, держава, праця, істина, честь, споглядання, творчість тощо.

Найголовніше те, що визначення цінностей як вищих здійснюється на рівні індивідуального вибору. У період повномасштабної війни в Україні індивідуальний вибір кожного так чи інакше піддається неабиякому щоденному перегляду [1]: у зв'язку з постійними обстрілами, щоденною загрозою життю деякі з цінностей втрачають свою актуальність. В системі ціннісних орієнтацій українських сімей з-поміж європейських цінностей на передньому плані незмінно лідирує «життя» як найвища європейська цінність.

Проте, варто відзначити, що важливість «життя» як цінності може виявлятися у різних контекстах. Наприклад, в українському суспільстві вона може бути спрямована не лише на фізичне виживання, але й на якісне, задоволене та значуще життя, що відображається у прагненні до особистого розвитку, турботі про своє здоров'я та добробут, а також відносинами з близькими та спільнотою.

Проблема полягає в тому, що держава в умовах війни вже не може виступати повноцінним гарантом забезпечення прав дитини не лише на життя як європейську цінність, а й на дитинство, розвиток і навчання. Тому українські сім'ї на разі виступають форпостом для забезпечення прав власних дітей: включаючи право на життя, здоров'я, розвиток та захист від будь-якої форми насильства.

А отже, подальші наші наукові розвідки стосуватимуться саме проблеми ролі та місця європейських цінностей в системі ціннісних орієнтацій українських сімей на тлі повномасштабної війни.

Список використаних джерел

1. Мадрига Т. Б. Європейські цінності та ціннісні орієнтації українського суспільства: проблеми співвідношення. Прикарпатський вісник. 2015. № 3. С. 96-103.
2. Сутність і структура цінностей сімейного життя старшокласників
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/8128/1/Pavytska.pdf> (дата звернення: 01.03.2024)
3. Цінність URL: <https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/%D0%A6%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.html> (дата звернення: 01.03.2024)

*Сачик Богдана, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник: С.М. Івах,
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка*

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** У статті наголошено на важливості гри як засобу розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Констатовано, що саме в грі діти мають широкі можливості щодо використання різних форм усного мовлення (монологічного, діалогічного, розмовного, описового і т. ін.); вчать комунікувати з іншими; у них формуються оцінно-контрольні дії за власною мовленнєвою діяльністю, вони оцінюють і контролюють мовлення інших гравців і персонажів.*

***Ключові слова:** ігрова діяльність, розвиток мовлення, діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку сьогодні набуває особливої актуальності у зв'язку з модернізацією дошкільної освіти, оновленням змісту, вдосконаленням форм, методів і

технологій навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування.

Своєчасний мовленнєвий розвиток сприяє перебудові та вдосконаленню всіх психічних процесів дитини дошкільного віку: сприймання, мислення, пам'яті, почуттів, бажань; та відкриває можливості для нових і специфічно людських форм зовнішнього і внутрішнього життя – свідомості, уяви, планування, управління своєю поведінкою, логічного й образного мислення, нових форм спілкування.

Важливим завданням мовленнєвого розвитку дошкільника, особливо у старшому дошкільному віці, є формування основ мовної особистості, яка перш за все володіє літературними нормами української мови. Це є тією основою, яка забезпечує мовленнєву готовність дитини дошкільного віку до навчання у школі.

Як засвідчують дослідження науковців, сучасні батьки попри свою зайнятість мало часу приділяють спілкуванню з дітьми, їхньому мовленнєвому розвитку, часто залишаючи їх наодинці з різноманітними гаджетами. Власне це здебільшого і є причиною виникнення мовленнєвих відхилень, огріхів і помилок у мовленні дітей, які надзвичайно важливо своєчасно виявити і скоригувати.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Попри те, що означена проблема набула особливої актуальності у сучасному високоінформатизованому світі, вона існувала й до того. Її досліджували О. Вінарська, Т. Власова, Л. Волкова, О. Жильцова, І. Марченко, О. Ревуцька, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шевченко, М. Шеремет та ін. У працях означених науковців представлено, розроблені ними методики корекції мовлення дошкільників та молодших школярів, запропоновано механізми його вдосконалення у спеціальних закладах освіти.

Сучасні науковці А. Богуш, К. Крутій, Н. Савінова, С. Цейтлін та ін. у своїх публікаціях, що ґрунтуються на проведених спостереженнях і спеціальних дослідженнях, визначено типові найбільш поширені помилки у мовленні дітей дошкільного віку та запропоновано засоби їх корекції. Важливе місце серед них науковці відводять грі, як провідному виду діяльності дітей дошкільного віку.

Зазначимо, що гра є своєрідним притаманним для дошкільного віку шляхом засвоєння суспільного досвіду, своєрідною формою взаємодії з дорослими та однолітками, в процесі якої діти вчаться комунікувати, засвоюють певні мовні норми у спілкуванні. Однак, все це можливе за умови вмілого керівництва мовленнєвим розвитком дітей, за допомогою якого педагог стимулює їх до пошуку повних і влучних форм висловлювання, застосування правильних граматичних конструкцій, розвитку вміння узгоджувати свої дії з іншими.

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблема є актуальною і потребує детального вивчення, що і зумовило вибір теми нашої наукової розвідки, метою якої є розкрити потенціал ігрової діяльності як засобу удосконалення мовлення дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Гра є провідним видом діяльності дошкільника, засобом його всебічного розвитку, важливим методом виховання. У грі дитина вчиться орієнтуватися у предметній та соціальній дійсності, відображаючи своє враження від їх пізнання. Звідси і важливість правильного педагогічного керівництва дитячою грою, що ґрунтується на розумінні її своєрідності та законів розвитку.

Відомі педагоги Л. Артемова, Г. Григоренко, Р. Жуковська, Т. Маркова, О. Усова та ін. у численних своїх дослідженнях розкривають значення гри у пізнанні дітьми дошкільного віку навколишнього світу. Науковці наголошують на тому, що у грі відбувається засвоєння отриманих знань шляхом вправлення у

практичних діях. В міру засвоєння дітьми знань та опанування навичками практичних дій, які використовуються в тій чи іншій грі, діти втрачають до цих ігор інтерес. Таким чином, і з'являються нові ігри, сюжети, які діти придумують у процесі вдосконалення вже добре знайомої гри. Мова йде про розвиток самостійності, яка, на думку Л. Артемової, більшою мірою ніж у інших видах дитячої діяльності таки виявляється у грі. Адже діти можуть самостійно обирати сюжет гри, засоби для неї (іграшки, локацію) та партнерів [1, с. 53].

А. Богуш, Н. Шиліна підкреслюють особливий вплив ігрової діяльності дітей на розвиток їхнього мовлення. Науковці зазначають, що гра надає дитині невичерпні можливості для її мовленнєвого розвитку, але для цього її треба вдало організувати, спілкуючись як з дорослими, так і з дітьми. На заняттях з маленькими дітьми, які ще не розмовляють або розмовляють мало, переважає мовлення дорослого. З розвитком мовлення, розширенням кола уявлень дітей і навичок мовлення зміст ігор ускладнюється, кількість персонажів та нових предметів збільшується. Активне мовлення дітей доповнює мовлення дорослого. Дослідниця надавала особливої уваги іграм з дидактично дібраними іграшками. Ігри з дітьми, які не вміють розмовляти, сприяють послідовному збагаченню пасивного запасу слів. Поповнення пасивного запасу слів випереджає зростання активного, навіть тоді, коли діти оволодівають механізмом мовлення. Це відбувається завдяки мовленню, яке діти чують у процесі ігор [2, с. 127].

Особливий вплив на розвиток мовлення дітей, на думку Н. Луцан, мають українські народні ігри. Ґрунтовно проаналізувавши тексти народних ігор з боку лінгвістики, дослідниця прийшла до висновку, що у них використовується загальноновживана та специфічно побутова лексика, а також має місце використання діалектизмів й історизмів. Н. Луцан визначила рівні засвоєння дітьми старшого дошкільного віку лексики з текстів українських народних ігор,

що дало їй можливість розробити авторську експериментальну методику розвитку мовлення. Її специфічними особливостями були: «...залучення дітей до складання імпровізованих діалогів за сюжетною лінією гри; поступове збільшення словесного навантаження в діалогічних єдностях та максимальна мовленнєва активність дітей в іграх, які сприяли розвитку мовлення» [5, с. 10].

Питанням формування зв'язного мовлення старших дошкільників у процесі сюжетно-рольових ігор присвячене дослідження В. Захарченко. Науковець довела, що «провідною умовою розвитку зв'язного мовлення дітей у сюжетно-рольовій грі є забезпечення активної мовленнєвої діяльності в ході рольового міжособистісного спілкування, збагаченого проблемно-ігровими ситуаціями, допоміжними атрибутами у вигляді схематичних моделей розповіді; ігрових дій різних форм; сюжетоскладання як способу побудови гри, що вимагало зв'язного мовлення дітей як у формі діалогу, так і у формі монологу» [4, с. 12].

Дослідниця Н. Водолага вивчала питання, що стосуються формування навичок творчого розповідання засобом театралізованої діяльності. У процесі ґрунтовного дослідження даної проблематики як її теоретичної, так і практичної складових науковець визначила педагогічні умови процесу навчання дітей старшого дошкільного віку творчої розповіді. Серед них: «...комплексність й цілісність розв'язання завдань щодо мовленнєвого розвитку старших дошкільників (вдосконалення звуковимови, засвоєння інтонаційної виразності, опанування граматичними уміннями й навичками, розвиток словникового запасу); поєднання різних типів і видів занять; інтеграція різних видів дитячої художньої діяльності (образотворчої, музично-ритмічної, мовленнєвої, театралізованої); занурення дітей в активну театралізовану діяльність на основі інформаційно-змістової обізнаності; забезпечення адекватного використання театралізованої діяльності в освітньому процесі та доцільної частотності планування різних її видів;

особиста зацікавленість вихователя в означеному виді дитячої діяльності» [3, с. 15].

Висновки. Отож, на підставі здійсненого аналізу наукових досліджень можемо стверджувати, що важливим засобом розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку є гра. Адже саме в грі діти мають широкі можливості щодо використання різних форм усного мовлення (монологічного, діалогічного, розмовного, описового і т.ін.). Саме в грі дошкільники розвивають та вдосконалюють своє мовлення, вчаться комунікувати з іншими; у них формуються оцінно-контрольні дії за власною мовленнєвою діяльністю, вони оцінюють і контролюють мовлення інших гравців і персонажів.

У закладі дошкільної освіти використовуються усі види зазначених нами ігор, близькі і доступні життєвому досвіду дітей, що забезпечують повноцінне спілкування, пізнання дитиною довкілля, її мовленнєве самовираження.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. Навчання і виховання старших дошкільників у грі. *Виховна робота в підготовчій до школи групі*. Київ : Рад. школа, 1972. 240 с.
2. Богуш А., Шиліна Н. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. Одеса : ПНЦ АПН України, 2003. 335 с.
3. Водолага Н. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2001. 20 с.
4. Захарченко В. Формування зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри. Автореф. дис. ...канд. пед. наук. Київ, 1997. 24 с.
5. Луцан Н. Методика розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку за текстами українських народних ігор. Автореф. дис. ...канд. пед. наук. Одеса, 1995. 24 с.

*Сверчкова Євгенія, здобувачка
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: І. Г. Данильченко
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівський НПУ ім. О. Довженка*

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ОБРАЗНИХ ІГРАШОК

***Анотація.** У статті висвітлено особливості розвитку мовлення в дітей раннього віку; акцентовано увагу на іграшці загалом та образній зокрема як засобу розвитку мовлення в дітей раннього віку; визначено різновиди образних іграшок, які доцільно використовувати в роботі з дітьми раннього віку у процесі їх мовленнєвого розвитку.*

***Ключові слова:** ранній вік, мовлення, діалог, спілкування, мовленнєвий розвиток, іграшка, образна іграшка.*

Постановка проблеми. Дошкільний вік сензитивний до розвитку мовленнєвих навичок, що відбувається переважно в ігровій діяльності. Формування і становлення мовлення у перші роки життя дитини впливає на все її подальше життя. Своєчасне та повноцінне оволодіння мовленням є важливою умовою розвитку здорової психіки дитини та подальшого її правильного розвитку. Розуміння мовлення інших та особисте активне мовлення супроводжують усю діяльність дитини. Рівень мовленнєвого розвитку дитини визначається успішністю досягнення цілей її спілкування з іншими учасниками взаємодії.

На важливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку наголошено в таких нормативних документах, як Законі України «Про дошкільну освіту», «Базовому компоненті дошкільної освіти», в програмах навчання і виховання дітей дошкільного віку тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сьогодні особливої актуальності набуває проблема розвитку зв'язного мовлення дітей, починаючи з дошкільного віку. Науковцями досліджено такі аспекти зв'язного мовлення:

розвиток зв'язного мовлення у продуктивній діяльності (А. Богуш, В. Захарченко, А. Кенеман, Н. Луцан, Д. Менджерицька, А. Михайленко, Т. Постоян та ін.); розвиток діалогічного мовлення (Г. Лопатіна, Г. Чулкова та ін.); в ігровій діяльності (В. Захарченко, Л. Шадріна та ін.); розвиток мовлення дітей раннього віку (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Саприкіна); розвиток активного мовлення дітей третього року життя в художньо-предметній діяльності (О. Саприкіна); мовленнєвий розвиток дітей раннього віку в процесі спілкування з дорослими (С. Івах, І. Паласевич) та ін.

Важливе значення в розвитку мовлення дітей дошкільного віку відіграє освітній процес, оскільки зв'язне мовлення, як стверджують А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикова та інші, є продуктом цілеспрямованого систематичного навчання.

Мета статті: теоретично обґрунтувати проблему розвитку мовлення в дітей раннього віку загалом та з використанням образних іграшок зокрема.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає А. Аніщук, мовленнєвий розвиток дитини – один з важливих аспектів становлення особистості в дошкільному віці. За допомогою мови в особистості відбувається не лише її пізнавальний розвиток, а й мова сприяє самовираженню, самоствердженню і самопрезентації себе як цілісної особистості [1].

Головним фактором, що формує мову навіть на ранніх стадіях її розвитку, є потреба у спілкуванні. Для маленької дитини ця потреба є самодостатньою. По мірі розвитку дитини змінюється зміст та ускладнюється характер її потреб у спілкуванні, що призводить до зміни мотивів: від особистих до ділових та пізнавальних. Істотно змінюються форми спілкування дитини з дорослим: ситуативно-особистісне спілкування стає ситуативно-діловим спілкуванням, яке з часом перетворюється на позаситуативно-пізнавальне спілкування. Емоційне спілкування – це вираження емоцій дитини та сприйняття емоційно забарвлених дій та мови дорослого. Воно носить безпосередній характер,

оскільки обмін емоціями та відносини між дитиною та дорослим не опосередковані та розкриваються у чистому вигляді [4, с. 164].

З початком третього року життя формується діалог, ініціативи дитини ускладнюються, що супроводжується вищим рівнем соціалізації. Дитина часто ініціює діалог і водночас грає певну соціальну роль. На цьому етапі дитина також набуває вміння починати та закінчувати діалог як мовленнєва подія, що відбувається у певному жанрі [6].

На третьому році життя основною формою спілкування залишається діалог, який, як зазначає А. Богуш, зазвичай набуває таких форм: звертатися до інших та відповідати на запитання дорослих; діалог між дітьми; діалог дорослої та дитини.

У цей віковий період розуміння дитиною мови збільшується та якісно змінюється. Дитина починає слухати дорослого – як вказівки з практичних занять, і розповіді. Діти здатні розуміти витвори мистецтва без візуальної підтримки. Дитина починає розуміти минулі та майбутні події. Мова може контролювати поведінку – застерігати від негативних дій. На основі розуміння мови діти починають робити попередні висновки та узагальнення. Наприкінці третього року життя з'являється другий рівень узагальнення – слова, які пояснюють загальні поняття.

Важливим засобом розвитку мовлення в дітей раннього віку є іграшки загалом та образні зокрема. Як зазначає Г. Беленька, вплив іграшки на емоційну сферу дитини зумовлений високою емоційною сприйнятливістю дитини, схильністю до «оживлення» персонажу й побудови взаємин із ним на основі глибокої довіри. Спілкування з улюбленою іграшкою (дієве, вербальне й невербальне) уможливорює для дитини майбутнє особистісне пізнання та змінення. Це свідчить про унікальну роль іграшки в житті дитини і, відповідно, про можливості її впливу на формування ціннісної сфери особистості, яка зростає [3].

Образні іграшки впливають на фізичний та психічний розвиток дитини та відіграють важливу соціально-моральну, художню та естетичну роль у формуванні погляду дітей на навколишній світ. Дитина через гру вчиться, знайомиться з природою та людьми, у неї формується ставлення до діяльності, вона розвивається творчо.

О. Олійник зазначає, що використання образних іграшок у вихованні дозволяє долучити дитину до духовних, естетичних та повсякденних людських переживань. Гра з креативними іграшками вчить дотримуватися правил гри, розвиває терпіння і посидючість, прагнення досягти успіху завдяки власним знанням та вмінням. Художньо оформлена іграшка пробуджує у дитини почуття та естетичні переживання, формує естетичний смак. Цікаві за змістом та формою іграшки позитивно впливають на психічний стан та сприйняття світу, активізують життєві сили, що впливає на її здоров'я та фізичний розвиток [9, с. 15].

Продуктивний вплив, як зауважує А. Бурова, на розвиток самостійних ігор дітей раннього віку надають образні рольові іграшки, серед яких виділяються: реалістичні – різноманітні ляльки з різними характерами; звичайні – ляльки із загальними характеристиками; символічні об'єкти (проксі), які просто є реальним об'єктом і мають деякі його характерні властивості [5].

Рольова іграшка допомагає дітям зрозуміти дії людини із використанням предметів. Дитина довго грає з гарною іграшкою і посилено пізнає її властивості та функції. Гра поглиблює знання про призначення предметів, найпростіші інструменти та загальний спосіб роботи з ними. Використовуючи символічну іграшку (предмети-замісники), дитина вперше починає самостійно оперувати картинками та узагальнює свій попередній досвід гри.

Як зазначає Г. Беленька, надзвичайно цінними образними іграшками є ті, що передають дітям цінності родини. Це лялькові образи тата, мами, дітей різного віку, старших членів родини – бабусі й дідуся. На жаль, таких ляльок

зараз на полицях магазинів не віднайти. Щоправда, серед українських іграшок нам вдалося побачити родину зайців, що складалася із зайчика-тата і зайченят-дітей, а також зайчиків-тільда «Щаслива родина», в якій є тато-зайчик, мама-зайчиха і маленьке зайченя, родину ведмедів-тільда із двома ведмежатами. Особливість ляльок-тільда полягає в тому, що всі вони виготовляються з натуральних тканин (льон, бавовна, бязь, вовна, повсть, фланель) і оздоблюються кольоровими гудзиками, стрічками, тасьмою чи мереживом. Світлий колір тканин і оздоблення, добрі мордочки іграшок приваблюють і створюють добрий, домашній настрій. Але для того, щоб виникла й розгорнулася дитяча гра, необхідні не лише іграшки. Потрібен ігровий простір, час для гри й партнери. І якщо ігровий простір дитина може створити собі на невеликій площині – на стільчику, ліжку, під столом чи деінде, то з часом для вільної гри й партнерами справи дещо гірші [3].

Дитина обирає неначе собі подібного малюка, який супроводжуватиме її протягом усього дитинства, адже з іграшками вона росте, в неї з'являються друзі, вона, фантазує, розмовляє, виховується та дорослішає. Лялька використовується в більшості ігор дошкільного віку як елемент тієї чи іншої гри, вона допомагає дітям повніше і яскравіше відтворити враження від дійсності. Навчання за допомогою ляльки є цінним, тому що слова поєднуються з діями. Нове слово може повторюватися кілька разів у різних поєднаннях і змінюватись по-різному. Навчання з лялькою допомагає дітям закріпити назви частин тіла, предметів одягу, посуду, меблів, дієслів, що позначають дії під час миття, одягання, їжі тощо [8, с. 98].

Навчання за допомогою образної іграшки стимулює мовленнєву діяльність дітей, сприяє імітації мовлення, а надалі організує реальний діалог з іграшковими персонажами чи дорослим, стимулюючи цим розвиток комунікативної функції мовлення в дітей раннього віку. В суттєвий тематичний зміст образної іграшки чітко входить пізнавальний елемент, що одночасно розважає і приносить задоволення дитині.

Заняття з образними іграшками по-різному впливають на розвиток дитини. Завдяки ним діти засвоюють різні дії, відомі їм із повсякденного життя (годування, одягання, прогулянка, роздягання, відхід до сну, катання в машині тощо). Іграшки із зображеннями тварин дозволяють вихователю познайомити дітей із їх зовнішнім виглядом, особливостями руху.

Навчання за допомогою іграшок-оповідачів має величезну освітню цінність. По мірі того, як дитина виконує різні дії, які стають все більш і більш складними, використовуючи одну і ту ж іграшку, вона не тільки вчиться виконувати різні дії, а й розвиває певний зв'язок із ляльками, тваринами та птахами. Ці заняття збагачують самостійну гру дітей і впливають на розвиток словникового запасу. Про кожну тварину вихователь може розповісти дітям щось яскраве та цікаве. Вони уважно слухають вихователя, охоче відповідають на його запитання, збагачуючи цим свій активний словниковий запас.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз праць науковців свідчить, що в психолого-педагогічній та методичній літературі значна увага приділяється розвитку мовлення в дітей раннього віку. Образна іграшка є одним із дієвих засобів розвитку мовлення в дітей цього віку та водночас впливає на фізичний та психічний розвиток дитини, відіграє важливу соціально-моральну, художню та естетичну роль у формуванні погляду дітей на навколишній світ.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці системи роботи з розвитку мовлення дітей раннього віку засобом образних іграшок.

Список використаних джерел

1. Аніщук А. Мовленнєва компетентність як складова професійної підготовки фахівців дошкільного виховання. *Наукові записки НДУ ім.М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2004. № 4. URL: <http://surl.li/lkize> (дата звернення: 12.12.2023).

2. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) : нова редакція / наук. кер. Т.О. Піроженко; авт. кол.:

О.М. Байєр О.К. Безсонова, Н.В. Гавриш та ін. Київ, 2021. 37 с. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

3. Беленька Г.В. Образна іграшка як засіб формування життєвих цінностей дитини. 2019 р. вип. № 2 (38). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5714 (дата звернення: 12.02.2024).

4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. К. : Видавничий дім «Слово», 2011. 704 с.

5. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 256 с.

6. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна; за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький : ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с.

7. Гавриш Н.В. Розвиток мовлення: розв'язуємо актуальні проблеми. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2019. № 3. С. 36-45.

8. Гавриш Н., Безсонова О. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей : методичний посібник. Київ : Слово, 2015. 256 с

9. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с.

*Сигінь Марія, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник: І.Л. Паласевич,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка*

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** У статті проаналізовано загальні підходи до визначення сутності поняття «обдарованість дітей дошкільного віку», виявлено основні критерії для визначення її змісту, а також висвітлено ознаки обдарованості, серед яких – високий рівень пізнавальної активності; устремління до творчості у різних видах діяльності; випередження в пізнавальному розвитку, радість пізнання; емоційна чутливість.*

***Ключові слова:** обдарованість, ознаки обдарованості, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Існуючі в даний час тенденції розвитку суспільства вимагають від психолого-педагогічної науки і практики освітньої діяльності розробки новітніх технологій раннього розвитку особистості, здатної до подальшої повноцінної й гармонійної життєдіяльності, максимальної реалізації талантів і здібностей, досягнення життєвого успіху, який стає вагомим складовим успішного розвитку держави. Одним з найбільш складних і важливих у цьому плані є питання розвитку здібностей та обдарованості дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковцями досліджуються різні аспекти порушеної проблеми. Передусім це природа здібностей, інтелектуальної й творчої обдарованості; (Ю. Гільбух, С. Кулачківська, О. Кульчицька, В. Кузьменко, С. Ладивір, В. Моляко, О. Проскура та ін.); діагностування обдарованості й розробка індивідуалізованих освітніх програм й

методичного супроводу процесів розвитку здібностей та обдарованості дошкільників (І. Карабаєва, В. Кузьменко та ін.)

Усвідомлення значущості окресленої проблеми спонукало до вибору теми статті, **метою** якої є аналіз основних підходів до визначення обдарованості дітей дошкільного віку, характеристика основних її типів та ознак.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що існують різні підходи до визначення поняття «обдарованість»: якісне своєрідне поєднання здібностей (індивідуально-психологічних особливостей особистості), від яких залежить можливість досягнення більшого або меншого успіху у виконанні тієї чи іншої діяльності; системна якість психіки, що визначається можливістю досягнення людиною високих (незвичайних, неабияких) результатів в одному чи кількох видах діяльності порівняно з іншими людьми [4].

Дослідники виділяють два типи обдарованості: інтелектуальну (загальна обдарованість, що виявляється в здатності до навчання й супроводжується швидкістю та кмітливістю розумової діяльності) й творчу (високий рівень розвитку творчих здібностей, схильностей і прагнень особистості до творчої діяльності). Яскраву й виразну обдарованість дитини в діяльності називають очевидною. Натомість ту, що не проявляється – прихованою. Її причини різні: відсутність знань, підвищена тривожність, конфліктний характер, небажання демонструвати свої успіхи через їх несприйняття в минулому тощо. Виявлена й очевидна обдарованість, тобто зафіксована психологами, педагогами й батьками, є актуальною, а діти, які її демонструють, є не обдарованими, а талановитими. Обдарованість з певними психічними можливостями (потенціалами) для високих досягнень, що ще не зреалізована в діяльності через функціональну неспроможність, є потенційною [2], [4].

До ранніх проявів обдарованості Ю. Гільбух відносить високу пізнавальну активність та допитливість; швидкість і точність виконання

розумових операцій, зумовлені стійкістю уваги і оперативністю пам'яті; багатство активного словника; оригінальність вербальних асоціацій; виражену установку на творче виконання завдань; розвиненість творчого мислення і уяви [1].

В. Моляко, у свою чергу, виокремлює такі ознаки обдарованості дітей: спрямованість інтересів, частота та систематичність їх прояву; цікавість, прагнення до створення нового, схильність до розв'язання та пошуку проблем; сформованість якісно своєрідного індивідуального стилю діяльності; висока структурованість знань, уміння бачити предмет, що вивчається, в системі; підвищена вибіркова чутливість, що супроводжується, як правило, переживанням відчуття задоволення; висока критичність до результатів власної праці, схильність ставити надважкі цілі, прагнення до досконалості [3].

Обдаровані дошкільники охоче займаються різними видами занять та ігор, однак віддають перевагу тим, у яких можуть себе творчо проявити – відкрити, створити щось нове, своє. Вони з радістю й захопленням займаються творчістю, проявляючи при цьому активність, ініціативу, достатньо самостійні у творчому пошуку. Схильність до творчості в її індивідуальній своєрідності – відмінна риса дитячого віку. Особливості дітей з ранніми ознаками обдарованості вказують на те, що відмінність між інтелектом і творчістю відносна, їх не слід надмірно протиставляти. Найзагальнішою характеристикою і структурним компонентом творчого потенціалу дитини є пізнавальні потреби, що складають психологічну основу домінантності пізнавальної мотивації [2], [4].

Домінуюча в обдарованої дитини пізнавальна мотивація виражається у формі дослідницької, пошукової активності та характеризується вищою сензитивністю до новизни стимулу, новизни ситуації, виявлення нового в звичайному. Пізнавальна мотивація та дослідницька активність виражаються у високій вибірковості дитини стосовно досліджуваного нового, в наданні переваги тим чи іншим кольорам, звукам, формам тощо. Стійка вибірковість є

основою розвитку спеціальних здібностей (художньо-зображувальних, музичних, літературних, технічних, спортивних тощо).

Як зазначають І. Карабаєва, Т. Яценко та А. Пасічник, дитяча обдарованість на відміну від обдарованості дорослої людини має свої специфічні особливості: часто є проявом закономірностей вікового розвитку (наприклад, дошкільники характеризуються особливою схильністю до засвоєння мов, високим рівнем допитливості); під впливом зміни віку, освіти може відбуватися «згасання» ознак обдарованості; своєрідність динаміки формування дитячої обдарованості нерідко виявляється через нерівномірність психічного розвитку; прояви дитячої обдарованості часто важко відрізнити від навченості (або ширше – ступеня соціалізації), що є результатом сприятливих умов життя дитини [2, с. 8 – 9]. Окрім того, обдаровані діти не завжди прагнуть демонструвати свої досягнення перед оточуючими.

Слід відзначити, що в усіх дослідженнях окресленої проблеми йдеться про те, що дитяча обдарованість дуже неоднозначна як за своїми проявами, так і за особливостями розвитку. Тому говорити про інтелектуально чи творчо обдарованих дошкільників у широкому розумінні цих понять немає сенсу, оскільки в дошкільному віці ці обдарування мають спільне коріння і проявляються передусім у пізнавальній активності, яка саме в дошкільному віці набирає обертів у своєму розвитку. У зв'язку зі зміною та розширенням діяльності в шкільному віці вже можна говорити про прояви різних видів обдарованості в дітей. Тому, аналізуючи різні підходи у вивченні дітей дошкільного віку з випереджальним розвитком, дослідники рекомендують використовувати терміни «інтелектуально обдаровані діти», «діти з підвищеним рівнем пізнавальної активності» [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Систематизація та аналіз джерельної бази дає підстави констатувати, що для визначення змісту поняття «обдарованість» обрано такі критерії: якісне своєрідне поєднання

здібностей, що забезпечують успішну діяльність; розумовий потенціал чи інтелект, який забезпечує високий рівень пізнавальних можливостей; сукупність задатків, природних даних, що характеризують вираженість і своєрідність природних передумов індивіда; талановитість, наявність внутрішніх умов для видатних досягнень і діяльності. Основними ознаками обдарованості дітей дошкільного віку є високий рівень пізнавальної активності; устремління до творчості в грі та інших видах діяльності; випередження в пізнавальному розвитку, радість пізнання; емоційна чуйність.

Список використаних джерел

1. Гільбух Ю.З. Розумово обдарована дитина. Психологія, діагностика, педагогіка. Київ : РОВО «Укрвузполіграф», 1992. 84 с.
2. Карабаєва І., Яценко Т., Пасічник А. Інтелектуально обдаровані дошкільнята : підтримка та супровід. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с .
3. Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості. *Обдарована дитина*. 1998. № 2. С. 3 – 6.
4. Моляко В.О. Концепція виховання творчої особистості. Київ : Рад. школа, 1991. 62 с.

Скрипченко Альони, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка
Науковий керівник: І. В. Корякіна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І РОДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті проведено аналіз сучасного стану дошкільної освіти та сімейного виховання дітей в умовах конфлікту, вивчено роль і вплив зазначених факторів на розвиток особистості дитини. В результаті аналізу було встановлено, що взаємодія між

дошкільними закладами та родинами є критично важливою для успішного формування особистісної готовності дітей до школи в умовах війни. Основні висновки статті включають: необхідність інтеграції зусиль між освітніми закладами і сім'ями вихованців для забезпечення психологічної підтримки та створення сприятливих умов для розвитку дітей. Важливість індивідуального підходу до кожної дитини в процесі її підготовки до школи, з урахуванням особистих потреб та психологічного стану.

Ключові слова: дитина, особистісна готовність, дошкільна освіта, родина, війна, взаємодія, психологічний стан, підготовка до школи, конфлікт, співпраця.

Постановка проблеми полягає у необхідності вивчення і розуміння процесів формування особистісної готовності дитини до школи в умовах воєнного конфлікту. Війна має значний вплив на фізичний і психологічний стан дітей, а також на їхнє оточення, зокрема на родину і дошкільні навчальні заклади. Цей вплив варіюється в залежності від тривалості конфлікту, ступеня насильства та інших факторів. Дослідження процесів формування особистісної готовності дитини до школи в умовах війни є актуальним завданням, оскільки воно дозволить визначити специфіку впливу війни на дитину, виявити шляхи адаптації дошкільних закладів та родини до змінених умов, а також розробити рекомендації для покращення педагогічної практики в умовах конфлікту.

Метою є вивчення та аналіз процесу формування особистісної готовності дитини до шкільного навчання в умовах війни, зокрема через взаємодію між закладами дошкільної освіти та родинами дітей.

Аналіз наукових джерел. Вивченням поняття «особистісна готовність» розглядали наступні науковці: О. Бєлова, А. Богуш, Т. Гурлєва, І. Біла, А. Жданова, А. Іонуц, Т. Палько, О. Романчак та інші. Водночас аспект взаємодії закладу дошкільної освіти і родини в умовах війни розглядали та вивчали такі науковці як: О. Жеребцова, Є. Назаренко, І. Когут, Т. Жерьобкіна, Н. Казмірчук, В. Попелюська, В. Лагодюк, В. Матіяш, В. Богута, В. Бондаренко, А. Руденок, К. Дудник та інші. З огляду на це, ми можемо зазначити, що усі

вказані науковці допомагають проаналізувати та виявити основні аспекти нашого дослідження на дану тему.

Виклад основного матеріалу. Поняття «особистісна готовність» дошкільника до школи є багатограним і складним, оскільки охоплює різні психологічні, емоційні та когнітивні чинники, які впливають на готовність дитини до формальної освіти. Ця готовність є надзвичайно важливою, оскільки вона може суттєво вплинути на успішну адаптацію дитини до шкільного середовища та її подальшу академічну успішність. Адже особистісна готовність до школи у дошкільників – це психологічна, емоційна та когнітивна готовність дитини до виконання вимог і завдань формальної освіти. Вона охоплює їхню здатність регулювати емоції, брати участь у соціальній взаємодії, демонструвати базові когнітивні навички та виявляти бажання вчитися.

Особистісна готовність дитини, включаючи її емоційне благополуччя та соціальну компетентність, тісно переплітається з її інтелектуальною готовністю. Інтелектуальна готовність передбачає здатність дитини вирішувати проблеми, критично мислити та володіти базовими когнітивними навичками, такими як мова та математика. Когнітивна готовність гарантує, що дитина може взаємодіяти з навчальною програмою, ефективно обробляти інформацію та засвоювати нові поняття, створюючи основу для академічних досягнень.

Участь батьків у підготовці дитини до школи, зокрема у розвитку таких фундаментальних навичок, як самообслуговування, спілкування, співпраця та розвиток мовлення, відіграє ключову роль у формуванні готовності дитини до формальної освіти. Активна участь батьків у навчанні дитини розглядається як надзвичайно важлива, з акцентом на навичках самообслуговування, таких як особиста гігієна та одягання, які сприяють розвитку незалежності та готовності до школи. Позитивна сімейна взаємодія, емоційна підтримка та сприятлива атмосфера для навчання є ключовими елементами ефективного сімейного виховання. Вони сприяють розвитку соціальної та емоційної компетентності

дитини, що, в свою чергу, впливає на її здатність до ефективної комунікації та співпраці з однолітками і педагогами.

Моральна готовність дитини передбачає її здатність виявляти співчуття, емпатію та сильний моральний компас. Ця моральна готовність тісно пов'язана з їхньою здатністю орієнтуватися в складних соціальних взаємодіях, налагоджувати зв'язки з однолітками та дорослими, а також ефективно спілкуватися. Батьки можуть суттєво впливати на здатність дитини виражати свої почуття, розуміти та проявляти співчуття, а також розвивати основні комунікативні навички.

Підготовка батьків до соціального середовища як основи особистісної готовності дитини до школи є важливим аспектом дошкільної освіти. Вона закладає фундамент для успішного переходу дитини до формальної системи освіти. Педагогічна культура передбачає розуміння освітнього процесу, потреб дитини та активну участь у її ранньому навчанні. Батьки, які володіють високою педагогічною культурою, як правило, більше залучені до освітньої подорожі своєї дитини. Вони ефективно спілкуються з учителями, пропонують підтримку вдома та підтримують цілі школи. Батьки відіграють вирішальну роль у спрямуванні соціальної взаємодії своїх дітей, навчаючи їх спілкуватися, співпрацювати та вирішувати конфлікти.

Заклади дошкільної освіти відіграють ключову роль у формуванні особистісної готовності дитини до школи, виступаючи вагомим чинником налагодження взаємодії з сім'єю. Цей процес співпраці між вихователями, вчителями перших класів і сім'ями відіграє важливу роль у забезпеченні належної підготовки дітей до переходу до формального шкільного навчання. Коли батьки та педагоги співпрацюють, вони можуть визначити індивідуальні навчальні потреби дитини та адаптувати свої підходи до задоволення цих потреб. Така персоналізована увага підвищує готовність дитини до школи,

звертаючи увагу на конкретні сфери розвитку та надаючи послідовну підтримку.

Дошкільним педагогам може бути складно залучати батьків до освітнього процесу, а батьки, у свою чергу, можуть відчувати невпевненість у тому, як зробити свій внесок у цей процес ефективно. Така невідповідність в очікуваннях і розумінні може перешкоджати особистісній готовності дитини до школи. Війна призвела до порушення освітнього процесу, коли школи іноді слугують укриттям або навіть стають об'єктами насильства. Цей контекст створює хаотичне та нестабільне середовище, в якому співпраця між дошкільними закладами та сім'ями є не лише складною, але й часом майже неможливою. У постійно мінливому освітньому ландшафті поява онлайн-навчання змінила спосіб, у який діти отримують знання. Розуміння особистої готовності дитини до школи онлайн є критично важливим аспектом сучасної педагогіки.

Висновки. Педагогіка партнерства ґрунтується на спільних та інтерактивних методах навчання, де вчителі та учні залучаються до взаємної підтримки та співпраці. Такий підхід розвиває почуття приналежності та спільноти в онлайн-класі, що, в свою чергу, сприяє особистій готовності дитини до навчання онлайн. Онлайн-освіта стала важливим і необхідним способом навчання, особливо для дітей у сучасному світі, що швидко розвивається. Формування готовності дитини до школи в умовах війни становлять не лише академічний інтерес, але й мають реальне практичне значення. Вкрай важливо, щоб освітяни, політики та зацікавлені сторони визнали багатогранність цього питання і застосували комплексний підхід, який включає психологічні, культурні та соціальні аспекти. Таким чином, ми можемо працювати над тим, щоб забезпечити дітей у зонах конфлікту необхідними інструментами та підтримкою не лише для отримання доступу до освіти, але й для створення фундаменту для світлого та більш стійкого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Белова О. Теоретичний аналіз терміну «готовність» до шкільного навчання дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. № 7 (101). С. 141–156.
2. Біла І. М. Психологічні аспекти готовності до шкільного навчання. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи: збірник наукових праць*. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020р., С. 31-41.
3. Богуш А. Головні аспекти підготовки дітей до школи. *Дошкільне виховання*. 2011. № 10. С. 2-4.
4. Гурлева Т. Діти, з якими важко: причини і умови попередження труднощів розвитку і виховання. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи: збірник наукових праць*. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020. С. 131-139
5. Жданова А.А. Особистісна та інтелектуальна готовність до шкільного навчання. *Актуальні проблеми сучасної науки та освіти (частина I): матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*. м. Львів, 20-21 січня 2022 року. Львів : Львівський науковий форум, 2022. С.43-44.
6. Зенько О. Особливості соціально-психологічної адаптації молодших школярів до навчальної діяльності. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Слов'янськ, 2012. Спец. вип. 9. С. 215-222.
7. Палько Т. В., Романчак О. О. Сучасний погляд на проблему психологічної готовності дітей дошкільного віку до навчання в Новій Українській школі. *Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : матеріали II Всеукр. наук.-практ. семінару* (20 травня 2021 р., м. Київ). Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2021. С. 197-201.

*Славічек Анна, фаховий молодший бакалавр
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
Науковий керівник: Л.І. Мартинюк
викладач, КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

***Анотація.** Дана стаття зосереджується на актуальній проблемі психолого-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу у початковій школі в сучасних умовах. Аналіз сучасних викликів, з якими стикаються вчителі, психологи та інші фахівці, які працюють з дітьми початкової школи та стратегії психолого-педагогічної підтримки.*

***Ключові слова:** психолого-педагогічна підтримка, початкова школа, стресостійкість.*

Постановка проблеми. Перші вибухи в усіх куточках України 24 лютого 2022 року змінили нашу реальність. На зміну мирному життю, планам і мріям прийшов страх невизначеності. Події, свідками яких ми стали, перевели наш мозок у стресовий режим. А як відомо, стрес шкодить не лише психічному здоров'ю, а й усьому організму. Психіка не завжди може переживати сильне напруження, яке витісняє емоції, для яких немає ні часу, ні місця. Так виникають різні психологічні проблеми, з якими не кожен може впоратися самостійно.

Аналіз останніх досліджень. Усі учасники освітнього процесу сьогодні потребують підтримки та допомоги через підступне вторгнення російської федерації на терени нашої держави. Важливим елементом у роботі з дітьми та дорослими, які пережили травматичні події, є розвиток стресостійкості та життєстійкості. У цьому контексті роль психологічної служби в системі освіти значно зросла. Це пов'язано з тим, що відповідно до цілей і завдань системи

освіти, своєчасна і систематична психологічна та соціально-педагогічна підтримка має надаватися всім учасникам освітнього процесу.

З початку війни кожна людина відчуває цілий спектр негативних емоцій. Однак, одна річ має вирішальне значення. Це пройти складний процес прийняття того, що сталося, та адаптації до нового життя. У безпечному середовищі для цього першокласнику потрібен рік, п'ятикласнику – півроку, а дорослій людині – кілька місяців. Тому можна лише уявити, що зараз відбувається з дитячою психікою. Завдання дорослого – допомогти учням сформувати нову картину життя та подолати стрес [1].

Діти реагують по-різному, залежно від власних якостей та навичок самоуправління. Наприклад, діти молодшого шкільного віку не можуть повністю пояснити свої почуття, тоді як діти середнього та старшого шкільного віку можуть точно сказати, що пішло не так і чому.

Мета статті. Дослідження та аналіз психолого-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу в початковій освіті з урахуванням сучасних викликів та потреб.

Виклад основного матеріалу. Перша психологічна допомога – це комплекс заходів людської підтримки та практичної допомоги ближньому, який переживає психологічний стрес і дистрес. Таку допомогу можуть надавати не тільки практикуючі психологи, але й вчителі, які знайомі з правилами надання першої допомоги. Така допомога не потребує спеціальної підготовки, достатньо педагогічних знань, отриманих у процесі загальної психологічної освіти, а також вродженої здатності проявляти співчуття та людяність [2].

Фізичний та емоційний стан людини взаємопов'язані і можуть впливати один на одного. Коли дитина перебуває в сильному емоційному стані у неї може змінюватися вираз обличчя, мовлення, пришвидшуватися серцебиття, з'являтися сльози...

У цьому контексті значно зростає роль усіх педагогів, які можуть надати першу допомогу та підтримку всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей і завдань системи освіти.

Доцільно запроваджувати «психологічні хвилинки», щоб допомогти здобувачам освіти впоратися зі стресом та його наслідками, зосередитися на емоційному навчанні та продуктивно працювати. Таким чином можна створити сприятливу атмосферу, в якій діти зможуть розслабитися, зняти емоційну напругу, відновити почуття безпеки та досягти психологічного та емоційного спокою, що є природним стабілізуючим механізмом. Регулярне проведення «психологічного часу» у зручний для учнів час може допомогти їм відчувати себе спокійними, врівноваженими та краще розуміти свої почуття.

Вживання слів підтримки до дітей «Ми в порядку», «Я з вами», «Я/ми доросла/дорослі. І я/ми знаємо, що робити», «Зараз усі допомагають Збройним Силам України, тож всі мають бути пильними. Якщо побачиш якісь покинуті речі або щось дивне – скажи мені, я дуже сподіваюся на твою уважність» тощо...

Освітнє середовище має приділяти особливу увагу дітям молодшого шкільного віку, які через брак життєвого досвіду та особливості дитячої психіки наражаються на фізичні та психічні ризики. Запропоновані теми мають включати заходи з мінімізації ризиків та захисту фізичного і психічного здоров'я дітей. Чим молодша дитина, тим більше її психологічний та емоційний стан залежить від стану батьків/опікунів/вчителів. Тому бажано спочатку знайти точку рівноваги дорослим, тобто заспокоїтися самим. Після того, як ви заспокоїлися, ви можете поговорити з учнями. Якщо вчитель спокійний, учні також будуть спокійні.

Висновок. Зараз кожен із нас – опора для іншого. І саме зараз для дітей ми – значно більше, ніж учителі. Будь-який дорослий, який перебуває поруч із дитиною, який може відчувати стабільність, обличчя якого зберегло жвавість, хто знаходить у собі сили дивитися в очі, може пояснювати, що відбувається,

витримати погляд того, кому складно, витримати напруження, – є маяком і джерелом зцілення. Зараз ми всі – маяки та джерела зцілення для тих, хто поруч із нами.

Список використаних джерел

1. «Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану» Електронний ресурс (Режим доступу) // <https://vorozhba.lbd-osv.gov.ua/news/16-03-04-31-08-2022/>
2. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник. / Андрєєнкова В. Л., Войцяк Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. – К., 2023. – 149 с.

*Сокоренко Світлана, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Ю.М. Бабачук, асистент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ГІМНАСТИЧНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ГНУЧКОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті проаналізовано дослідження з проблеми використання гімнастичних вправ як засобу розвитку гнучкості у дітей старшого дошкільного віку. Розкрито значення фізичної якості «гнучкість» як необхідної якості для фізичного розвитку дитини.

Ключові слова: гімнастичні вправи, гнучкість, діти старшого дошкільного віку.

Постановка проблеми. На сучасному етапі фізичний розвиток дитини стає ключовим напрямом у дошкільній освіті. Саме цей аспект є основою для інших, бо має першочергове значення для повноцінного становлення особистості дитини. Рухова активність дитини організована своєчасно й відповідно до природних закономірностей формує основи для подальшого ефективного її розвитку за іншими напрямками навчальної діяльності.

Найважливішим засобом у вирішенні завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку є розвиток фізичних якостей, до яких відноситься гнучкість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження рівня розвитку фізичних якостей у дітей дошкільного віку досліджено в працях В. Заціорського, Г. Осокіної, М. Кольцової та ін. Науковці Е. Вільчковський, О. Курок та ін. у своїх наукових дослідженнях зробили висновки про необхідність комплексного розвитку рухових якостей дітей дошкільного віку. Про вплив гнучкості на організм дитини писали багато зарубіжних та вітчизняних вчених: Е. Вільчковський, Т. Дмитренко, О. Курок та інші. За твердженням Е.С. Вільчковського, О.І. Курка, гнучкість – це здатність виконувати рухи з найбільшою амплітудою. [1, с. 155]. М. Бернштейн зазначає, що «гнучкість – це якість, яка наділяє людину умінням досконалого володіння своїм тілом, умінням відчувати його, бути в постійному контакті з ним, знати його можливості, використовувати їх, управляти ним». На думку Т. Круцевич, Б. Шияна, гнучкість – це здатність людини виконувати рухи в суглобах з можливо більшою амплітудою [2, с. 246; 3, с. 224].

Мета статті: визначити особливості гімнастичних вправ як засобу розвитку гнучкості у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Рухова діяльність людини визначається будовою і властивостями її тіла. Різноманіття властивостей людського тіла дає надзвичайне багатство і різноманітність рухів, які проявляються в переміщеннях тіла людини в просторі і в часі.

Гнучкість є однією з п'яти основних фізичних якостей (сила, швидкість, спритність, витривалість, гнучкість). Саме ці фізичні якості значною мірою визначають фізичну підготовленість спортсменів, всебічний фізичний розвиток та високі досягнення в обраному виді спорт.

Гнучкість характеризує ступінь рухливості в різних ланках опорно-рухового апарату людини. Вона залежить від форми і будови суглобів, від

еластичності м'язів і зв'язок, від функціонального стану центральної нервової системи і рухового апарату [1, с. 155].

Рухливість в суглобах має певний вплив на функціональну діяльність дитини. З нею також пов'язані амплітуда, точність, швидкість рухів. Тому розвитку гнучкості у дітей починаючи з дошкільного віку слід надавати велику увагу в процесі їх фізичного виховання.

Для оптимізації гнучкості у дітей 4-6 років доцільно використовувати вправи, що сприяють розтягненню м'язів і зв'язок опорно-рухового апарату. Вони виконуються з великою амплітудою і дають максимальний ефект за умови систематичного виконання в комплексах ранкової гімнастики, фізкультурних хвилинках, на заняттях фізичної культури. Найраціональнішими є пружинисті (нахили і випрямлення тулуба, напівприсідання) і махові рухи (верхніми і нижніми кінцівками) з різноманітними початковими положеннями.

Під час виконання цих вправ дітям потрібно давати цільову установку: доторкнутися м'ячиком або прапорцями підлоги, не згинаючи ніг в колінах, зробити мах ногою так, щоб доторкнутися носком витягнутої руки. Це підвищує активність дошкільнят всіх вікових груп, стимулює їх проявляти свої рухові здібності.

Основною методичною умовою над розвитком рухливості в суглобах, на наш погляд є обов'язкова розминка перед виконанням вправ на розтягування. Вправи на розтягнення необхідно виконувати серіями в певній послідовності: вправи для суглобів верхніх кінцівок, тулуба і нижніх кінцівок; між серіями – вправи на розслаблення. Перерви у вправах на гнучкість навіть в межах 2-3 тижнів негативно позначаються на рівні розвитку гнучкості.

Так, використовуючи гімнастичні вправи для розвитку гнучкості ми пропонуємо відійти від традиційних фізкультурних занять, об'єднавши позитивні риси художньої гімнастики, балету, аеробіки, музичного заняття. Це мало колосальний позитивний фізичний, психічний і емоційний вплив.

Виконуючи комплекси гімнастичних вправ, діти занурювалися в особливий світ рухів, музики, ритму, асоціацій і викликаних ними емоцій.

На нашу думку, ці вправи можуть допомогти дитині розвивати гнучкість, гарну поставу і координацію рухів і згодом уникнути таких поширених захворювань хребта, як, наприклад, сколіоз, зміцнити внутрішні органи і поліпшити загальний стан. Гімнастичні вправи зміцнюють м'язи, роблять їх більш еластичними, покращують роботу в суглобах, роблять рухи дитини красивими і пластичними, розвивають силу волі, дають можливість дізнатися багато про себе. Ці гімнастичні вправи дозволили дітям не тільки зміцнити своє здоров'я, але і отримати велике задоволення від виконання запропонованих вправ.

Підводячи підсумки, можемо констатувати, що в процесі проведення гімнастичних вправ для розвитку гнучкості у старших дошкільників усі рухи мають бути плавними, м'якими, пластичними. Вправи треба виконувати під відповідну музику, з використанням елементів хореографії, яка є естетичною складовою рухової активності дітей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Гнучкість, як й інші фізичні якості розвиваються завдяки рухам дітей, їх руховій активності, що в закладах дошкільної освіти є комплексом різних форм фізичного виховання (комплекси ранкової гімнастики, фізкультурні хвилинки, заняття фізичної культури). Подальше дослідження полягає в обґрунтуванні педагогічних умов розвитку гнучкості у дітей старшого дошкільного віку в процесі рухової діяльності.

Список використаних джерел

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Університетська книга», 2019. 467 с.

2. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання : підруч. для студ. вищ. навч. закладів фіз. виховання і спорту : в 2 т. Київ : Олімпійська література, 2008. Т. 1. 391 с.

3. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2002. Ч. 1. 272 с.

*Суптеля Наталія, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: І. Г. Данильченко
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівський НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** У статті висвітлено сутність поняття «професія»; здійснено аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури щодо формування в дітей старшого дошкільного віку уявлення про професії, акцентовано увагу на завданнях вихователя в закладі дошкільної освіти в контексті формування уявлень дошкільників про професії, складниках процесу формування в дітей старшого дошкільного віку уявлення про професії.*

***Ключові слова:** праця, праця дорослих, професія, формування уявлень про професії, методи ознайомлення з професіями дорослих.*

Постановка проблеми. Проблема з вибором майбутньої професії була завжди актуальною. Саме в дошкільному віці найкраще можна розпізнати задатки майбутньої професії, темперамент дитини та сформувати ціннісне ставлення до праці дорослих. Цьому сприяють підвищений інтерес до явищ суспільного життя та бажання брати участь у праці дорослих. Формування уявлень у дитини про професії сучасного світу є одним із першочергових завдань сьогодення, складовою її соціалізації, ознайомлення з довкіллям і формування особистих якостей. Проблема формування в дітей дошкільного віку уявлень про професії дорослих відображена в Базовому компоненті

дошкільної освіти [1, с.13], програмах виховання і навчання дітей «Дитина», «Я у Світі», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У психолого-педагогічній літературі інтерес до професій розглядається як своєрідний сплав емоційно-вольових та інтелектуальних процесів, які підвищують активність свідомості і діяльності людини.

Концептуальні положення формування уявлень дошкільників про професії вивчали Т. Пасечнікова, І. Савіна, Л. Іщенко, Д. Мельник, Л. Різник, Н. Пустовіт, Г. Тарасенко та багато інших учених; методиці ознайомлення дітей у ЗДО з працею дорослих присвячені праці Л. Артемової, Г. Беленької, З. Борисової, Н. Кудикіної, М. Машовець, І. Шкільної та ін., вихованню поваги до різноманітних професій загалом – А. Булак, Д. Сергєєвої; теоретичному обґрунтування та ознайомлення дошкільників з професіями – С. Котлярової, Н. Крилової, Т. Макєєвої та ін.

Мета статті: теоретично обґрунтувати проблему формування уявлень про професії в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Термін «професія», в перекладі з лат. «Profiteer» означає оголошую свою справою.

У Словнику новітніх освітянських термінів і понять поняття «професія» потрактовано як «рід трудової діяльності людини, яка володіє комплексом спеціальних знань, практичних навичок, одержаних шляхом спеціальної освіти, навчання чи досвіду, які дають можливість здійснювати роботу в певній сфері виробництва» [3, с.43].

Є. Климов виокремив основні фактори, які впливають на вибір професії, зокрема позиція батьків; позиція друзів; особисті професійні плани; 4) здібності; 5) рівень домагань на суспільне визнання; 6) яка професія викликає більший інтерес і яку професію діти найбільше знають; 7) схильності [2].

Найважливішим етапом формування в дітей уявлень про працю дорослих та її значення в житті суспільства є ознайомлення з нею, а найкращим періодом – старший дошкільний вік.

Саме в старшому дошкільному віці відбувається допрофесійне самовизначення, в дітей з'являється здатність оцінювати діяльність дорослих, порівнювати себе з іншими дітьми.

На думку Т. Поніманської, розкривати дітям зміст праці дорослих необхідно не лише задля виконання завдань дошкільного виховання, а й для повноцінної підготовки до трудового навчання і профорієнтації у школі [5].

Дошкільний вік особливо сприятливий для формування позитивного ставлення до праці. Цьому сприяє підвищений інтерес до явищ суспільного життя та бажання брати участь у праці дорослих. Початкові уявлення про сучасні професії старші дошкільники можуть отримати емпіричним шляхом, а системні знання – в ЗДО, в родині, із засобів масової інформації та дитячої художньої літератури.

Головне завдання вихователя в закладі дошкільної освіти в контексті формування уявлень дошкільників про професії, як зауважує Г. Чорна, є виховання в дітей любові до праці, цінності праці, надання дітям відповідних знань, виховання бажання працювати, навчатись, бажання отримати професію у майбутньому.

Як зазначає Н. Приймак, процес формування уявлень дітей про професії має включати такі складники: ознайомлення дошкільнят з світом праці та професій через гру; використання різноманітних методів і засобів формування уявлень дошкільнят про світ професій; забезпечення змістовне, насичене, комфортне предметно-розвиваюче середовище; створення умов для праці дітей і дорослих на території закладу дошкільної освіти [4; с. 17].

За твердженням Г. Чорної, важливе місце в роботі з ознайомлення дошкільників із працею дорослих та професіями належить грі, під час яких у

процесі освоєння дій з предметами і порівняння їх з діями дорослого в дитини відбувається формування уявлень про дорослого, як про зразок [7].

Одним із різновидів ігор, які використовуються в ЗДО є сюжетно-рольові, які дають можливість розширити і конкретизувати уявлення дітей про працю дорослих, їх відношення з іншими людьми, про професії, знаряддя праці, які вони використовують тощо.

Важливою умовою формування елементарних уявлень про професії в дітей, як зазначає Г. Беленька, є створення відповідного предметно-ігрового середовища. Науковець виокремила такі його складники: інформаційний (твори художньої літератури, що ознайомлюють зі світом професій; ілюстрації, на яких зображено представників різних професій; картини, малюнки); діяльнісно-ігровий (дидактичні ігри; обладнання для сюжетно-рольових ігор на професійну тематику («Магазин», «Кав'ярня», «Сім'я», «Банк», «Подорож», «Завод» тощо): іграшки, які відображають ресурси і результати праці [2].

На думку В. Тернопільської, система роботи закладу дошкільної освіти має включати комплекс методів для ознайомлення з професіями дорослих, які, як зазначає науковець, доцільно вибудовувати в такій послідовності: безпосереднє спостереження за професійною діяльністю дорослого; розповідь вихователя про конкретну професію; бесіди про сучасні професії дорослих; читання творів художньої літератури; спільна праця дітей і дорослих; дидактичні ігри; творчі ігри [6, с. 85].

Як зазначають Л. Янцур, М. Янцур, стратегію роботи з формування у старших дошкільників інтересу до професійної діяльності дорослих варто будувати на урахування їх можливостей та інтересів. Насамперед – закріпити і формувати нові знання про професії людей, які входять в найближче оточення дітей, поступово рухаючись від близького і частково відомого до більш далекого і невідомого. Від знайомства з професіями працівників дитячого садка і батьків до знайомства з працею абсолютно незнайомих чужих людей. Від знайомства з трудовою діяльністю лікаря, кухаря, двірника, з працею яких діти

більш чи менш регулярно зустрічаються і спостерігають її в своєму повсякденному житті, до знайомства з професійною діяльністю хлібороба, комбайнера, гончара, праця яких дошкільникам знайома з розповідей батьків чи з телевізійних картин [8, с. 303].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз праць науковців свідчить, що в дошкільній педагогіці складаються альтернативні підходи до ознайомлення дітей із працею дорослих. Формування уявлень про професії людей стає основою, змістом, в якому можна конкретизувати діяльність дитини. Саме в старшому дошкільному віці відбувається допрофесійне самовизначення, виховання особистості на моральних принципах поваги до праці людей.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці системи роботи з формування уявлень старших дошкільників про професії.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) : нова редакція / наук. кер. Т.О. Піроженко; авт. кол.: О.М. Байєр О.К. Безсонова, Н.В. Гавриш та ін. Київ, 2021. 37 с. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Беленька Г. Зростання дошкільника в праці : наук.-метод. посібник. Київ : «Шкільний світ», 2010. 112 с.
3. Козинець І. І., Шабанова Ю. О. Словник новітніх освітянських термінів і понять : довід. видання. Дніпро : НТУ «ДП», 2021. 69 с. URL: <http://surl.li/rqqyt>
4. Ознайомлення дітей дошкільного віку з працею дорослих / укл. Н. М. Приймак. URL: <https://docs.google.com/document/d/1ALeqamXmqeeg-GhlXBtmT2XfBV0IFc4AVkxeEDHJYM/edit>
5. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка. 2013. Київ: Академвидав. 463 с.

6. Тернопільська В.І., Новиченко А.В. Особливості формування уявлень про професії у дітей старшого дошкільного віку. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2019. № 2. С. 83-88. URL : <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/1298>
7. Чорна Г. Педагогічні засади формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку. *Viae Educationis: Studies of Education and Didactics*. 2022, Vol. 1, № 2. С. 60-68. 2 URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/16539074.pdf>
8. Янцур Л., Янцур М. Формування у старших дошкільників інтересу до професійної діяльності дорослих. URL: <https://ojs.itup.com.ua/index.php/iiu/article/download/178/169>

*Терещенко Юлія, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: В.В. Лисиця,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА

***Анотація.** У науковій розвідці йдеться про проблему національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Автори наукової розвідки розглядають народознавство як засіб національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.*

***Ключові слова:** діти старшого дошкільного віку, народознавство, патріотичне виховання.*

Незаперечним є факт, що кожен народ має власний суспільний і соціальний досвід, який передає з покоління в покоління як спадок старшого покоління молодшому. У ролі вихователя підростаючого покоління завжди виступає народ. Народне виховання здійснює значний вплив на формування національного характеру, національної психології людини, на її моральне

становлення. У такому контексті актуальним є питання ознайомлення дітей дошкільного віку з традиційними народними знаннями [2].

Досвід народознавчої науки у своїх дослідженнях використовували видатні вчені, культурні діячі минулого (А. Кримський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, І. Франко та ін.). Значним внеском дослідження освітньо-виховного потенціалу української етнопедагогіки стали праці Г. Ващенко, О. Духновича, В. Кузя, С. Русової, Р. Скульського, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, П. Щербаня [1].

Багатоаспектність виховного впливу народознавчого матеріалу на формування особистості зумовила посилену увагу до вивчення цієї проблеми сучасними педагогами, філософами, психологами. Окремі аспекти використання народної педагогіки у вихованні підростаючих поколінь висвітлено в працях: І. Бежа, А. Богуш, О. Вишневського, Н. Лисенко, О. Матвієнко, Н. Рогальської, Ю. Руденка, О. Сухомлинської, В. Чайки, М. Чепіль, К. Чорної та ін.

Для розроблення сучасних підходів і методів формування в дітей дошкільного віку елементів національної самосвідомості, долучення до народної художньої творчості, традицій, фольклору велике значення мають концепції розвитку українського дошкілля, розроблені Л. Артемовою, Г. Беленькою, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калуською, Н. Лисенко, Т. Поніманською.

В останні роки питання ефективності використання народної педагогіки, ознайомлення дітей дошкільного віку з традиційними народними знаннями стало предметом дослідження багатьох сучасних теоретиків і практиків освіти. Так, особливості використання народної педагогіки в трудовому вихованні розглядали Ю. Коломієць, Т. Мацейків, у моральному вихованні – Л. Степаненко, С. Стефанюк, К. Плівачук, О. Гордійчук, в екологічному вихованні – Л. Різник, В. Скутіна, у патріотичному вихованні – В. Каюков, в естетичному вихованні – Р. Дзвінка, Г. Карась, В. Пабат). Однак, додаткового

дослідження потребує питання розробки педагогічних умов застосування традиційних народних знань в ігровій діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Значущість і недостатня розробленість теоретичних і прикладних аспектів порушеної проблеми зумовлюють актуальність наших подальших наукових розвідок в розрізі проблеми національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами народознавства.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми дошкільної освіти: Збірка друкованих праць студентського наукового об'єднання, випуск 2. Херсон 2016 р.
2. Каплуновська О. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку за наук. ред. О. Д. Рейпольської. Тернопіль, 2017. 72 с.

*Усенко Діана, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: Л.П. Загородня, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ В СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ СЮЖЕТОСКЛАДАННЯ

Анотація. Розглядаються ефективні методи та прийоми виховання навичок емпатії, взаєморозуміння та конструктивного спілкування у старших дошкільників. Висвітлено сюжетоскладання як засіб формування навичок комунікації, розвитку творчості та соціальної компетентності в дітей дошкільного віку. Визначено напрям подальших наукових досліджень.

Ключові слова: культура спілкування, сюжетоскладання, конструктивне спілкування, навички комунікації, діти старшого дошкільного віку.

Постановка проблеми. У дошкільній освіті наразі є необхідність вивчення та розроблення ефективних методів виховання навичок спілкування серед дітей дошкільного віку, зокрема старших дошкільників. Одним із потенційно значущих інструментів у цьому процесі є сюжетоскладання, адже воно може стимулювати розвиток мовлення, уяви, емоційної та соціальної компетентності. Велике значення надається проблемі виховання культури спілкування дітей, у вирішенні якої провідну роль відіграє формування комунікативних функцій мови, як центральної ланки розвитку дитини. Мова виконує багатоманітні функції в житті дитини. Основною і первинною є комунікативна функція – призначення мови бути засобом спілкування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значущість проблеми виховання культури спілкування спричинила посилення наукового інтересу вчених до різних її аспектів, а саме: сутності культури спілкування (О. Даниленко, В. Малахов, І. Мачуська та ін.), змісту і способів її формування (Л. Волченко, Г. Загадарчук, Г. Потиліко та ін.), удосконалення мовленнєвої культури (Л. Лучкіна, К. Климова та ін.), підвищення комунікативної культури (І. Тимченко та ін.), формування комунікативних умінь особистості (М. Ісаєнко, І. Москаленко та ін.); особливостей спілкування дітей дошкільного віку (Л. Артемова, М. Басова, З. Богуславська, Л. Галігузова, М. Лісіна, О. Писарева, А. Рузька, С. Смирнова, Г. Смольникова та ін.); типів дитячих висловлювань, умов формування мовленнєвих висловлювань, критеріїв оцінки дитячих творів, послідовності засвоєння дошкільниками різних типів зв'язних висловлювань, якісного мовленнєвого розвитку (А. Богуш, Н. Гавриш, В. Захарченко, Н. Орланова та ін.); виховання культури спілкування дошкільників (О. Дуброва, Л. Дурандіна, М. Ільяшенко, Г. Лаврентьева, Л. Лідак, С. Тесленко, О. Яницька та ін.); взаємозв'язок словесної творчості і сприймання текстів літературних творів (Л. Таніна та ін.); особливості формування мовленнєвої структури висловлювання (Н. Смольникова, Н. Смирнова та ін.); передумови розвитку

мовлення у дітей молодшого дошкільного віку (Л. Шадріна та ін.); вплив малих форм фольклору та фразеологізмів на розвиток образності мовлення дошкільників у самостійних висловлюваннях (Н. Гавриш та ін.).

Серед низки засобів, які використовуються педагогами для розвитку мовлення дошкільників, виховання культури спілкування чільне місце займає сюжетоскладання. Сюжетоскладанню присвячене комплексне дослідження, яке здійснювалося під керівництвом О. Ушакової. Проте сьогодні обмаль досліджень, які б стосувалися використання сюжетоскладання у вихованні культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку.

Мета статті: висвітлити сутність культури спілкування і засобу її виховання у дошкільників – сюжетоскладання.

Виклад основного матеріалу. Спілкування є необхідною передумовою формування людини як соціальної істоти. У процесі комунікації в людини формується ставлення до самої себе та відбувається адаптація в суспільстві. Відповідно, часткою загальної моральної культури особистості є культура спілкування, відсутність якої, як зазначають науковці, свідчить про бездуховність людини. В. Шеломенцев підкреслює: «Спілкування – форма людської взаємодії під час якої співрозмовники духовно формують один одного. У процесі комунікації формується уявлення про світ, люди досягають порозуміння та знаходять спільну мову» [4, с. 227].

М. Пентилук стверджує, що на побутовому рівні люди нерідко ототожнюють поняття «культура поведінки» та «культура спілкування», а останнє часто не можуть розмежувати з поняттям «культура мовлення». Тому культура спілкування є складовою частиною культури людини загалом. Вона, як і будь-яка інша культура, містить суму знань про спілкування. Культура спілкування, у вузькому значенні слова, – це ступінь оволодіння людиною вміннями і навичками спілкування, створених та прийнятих у конкретному суспільстві на певному етапі його розвитку [2, с. 119].

Особливим періодом, що створює сприятливі можливості для виховання культури спілкування особистості, яка формується є дошкільний вік. Також період дошкілля є надзвичайно важливим для розвитку мовленнєвого спілкування. Одним із засобів для такого розвитку є – сюжетоскладання.

Сюжетоскладання – це розвиток умінь здобувачів дошкільної освіти виокремлювати, позначати цілісні події сюжету, об'єднувати їх певним чином та узгоджувати в грі з партнером; це спосіб організації гри із значним мовленнєвим навантаженням [4, с. 69]. Сюжетоскладання здійснюється переважно мовленнєвими засобами, що сприяє розвитку всіх показників усного мовлення та передбачає узагальнення і розвиток словесного значення. Сюжетоскладання буває колективне та індивідуальне. В обох випадках воно має спиратися на відповідний когнітивний та художній досвід, сприяти упорядкуванню гри, організовувати стосунки між учасниками.

Сюжет є відображенням рівня художньо-естетичного сприймання, розвитку мовлення, особливостей емоційно-чуттєвої сфери здобувачів дошкільної освіти. І навпаки – опанування процесом сюжетоскладання поглиблює художнє сприймання тексту літературного твору: воно збагачується, стає більш усвідомленим [1, с. 273].

Якість використання сюжетоскладання як засобу виховання культури спілкування в дошкільників великою мірою залежить від компетентності вихователя, його творчих здібностей [3, с. 18].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, виховання культури спілкування в дітей дошкільного віку є однією з найважливіших наукових проблем, які знайшли відображення в теорії і практиці дошкільної освіти. Дошкільний вік в психолого-педагогічній науці розглядається як період активного залучення дітей до культурних цінностей і норм, зокрема культури спілкування. Одним із ефективних засобів виховання культури спілкування старших дошкільників є сюжетоскладання, у процесі якого здійснюється як

комунікативна, так і мовленнєва взаємодія дітей. Перспективи подальших досліджень стосуватимуться розроблення системи роботи з використання сюжетоскладання в процесі виховання культури спілкування у старших дошкільників.

Список використаних джерел

1. Кручек В.А. Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування: навчальний посібник. К. : ДАКККиМ, 2010. 273 с.
2. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення. К. : Центр навчальної літератури. 2010. 224 с.
3. Стецюк І. І. Метод наочного моделювання в роботі з дітьми із ЗНМ. *Логопед.* Харків : Вид. група «Основа», 2012. № 3. С. 13–23.
4. Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування К. : Лібра. 2003. 416 с.

Федотенко Альбіна, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: І.В. Корякіна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ ПРОСТІР ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті аналізуються аспекти формування здоров'язбережувального простору як умови реалізації освітніх програм у закладах дошкільної освіти, розглядаються інноваційні технології для зміцнення здоров'я дітей.

Ключові слова: здоров'язбережувальний простір, здоров'язбережувальні освітні технології, здоров'я, здоровий спосіб життя.

Постановка проблеми. Здоров'я нації – це показник цивілізованості держави, що відображує рівень соціально-економічного розвитку суспільства, головний критерій доцільності та ефективності усіх сфер діяльності людини.

Сучасний заклад дошкільної освіти – це освітнє середовище, де дитина отримує життєвий досвід у найбільш важливих для її розвитку сферах життя.

В. Сухомлинський зазначав, що зміцнити здоров'я людини в дитинстві, не допустити, щоб дитина вступала в юність кволою і млявою, – це означає дати їй всю повноту життєвих радощів [6].

Освітнє середовище сучасного закладу дошкільної освіти неповною мірою виконує функції збереження та зміцнення здоров'я дітей. І в наш час питання збереження та зміцнення фізичного та психологічного здоров'я дітей є надзвичайно актуальним.

Тому важливим завданням закладів дошкільної освіти є створення безпечних і нешкідливих умов навчання й виховання дошкільників – здоров'язбережувального простору, який би сприяв формуванню гармонійно розвиненої, фізично досконалої особистості з відповідальним ставленням до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Здоров'язбережувальний простір – це гнучка, розвиваюча, не пригнічуюча дитину система, основу якої становить емоційно-комфортне середовище перебування та сприятливий режим організації життєдіяльності дітей [5].

Процес створення такого здоров'язбережувального простору, в освітній установі, визначається як комплекс змін традиційної системи, націленої на підвищення ефективності діяльності щодо збереження і зміцнення життєздатності дітей і педагогів у взаємозв'язку з корекцією їхньої внутрішньої картини здоров'я.

У психолого-педагогічній літературі розмежовують поняття «здоров'язбережувальне освітнє середовище» та «здоров'язбережувальний простір». Заслуговує на увагу підхід учених Н. Менчинської, О. Підгорної, А. Цимбалару та ін., згідно з яким освітній простір (зокрема, і здоров'язбережувальний) трактується як сукупність освітніх середовищ.

Багато вчених (Л. Антонова, І. Борисова, Ю. Науменко, О. Оржеховська, Т. Паніна, О. Петров та ін.) досліджували питання формування здоров'язбережувального освітнього середовища через реалізацію здоров'язбережувальних освітніх технологій в освітньому процесі.

Проблемі створення освітнього простору, що сприяє збереженню та зміцненню здоров'я дітей, присвячені наукові праці Я. Берегового, Л. Бережної, В. Ільченка, С. Дудка, В. Ковалько, М. Малашенка, А. Маджуги, П. Матвієнка, Н. Міллер, С. Омельченко, О. Підгорної, Н. Рилової, Г. Спиченка, та ін.

Результати вітчизняних і закордонних досліджень свідчать про необхідність розроблення концепцій здоров'язбережувального освітнього простору; формування готовності вихователів до здоров'ятворчої діяльності; формування компетентності керівників закладів дошкільної освіти з питань проектування та управління процесом формування здоров'язбережувального освітнього простору [3, с. 157].

Метою статті є визначення аспектів формування здоров'язбережувального простору як умови реалізації освітніх програм у закладі дошкільної освіти та розробленні технологій для зміцнення здоров'я дітей.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу виокремити чинники, які погіршують стан здоров'я дошкільників у сучасних закладах дошкільної освіти, що слугувало нам орієнтиром для визначення аспектів щодо формування здоров'язбережувального простору: перевтома від змішаної (дистанційної та очної) освітньої діяльності, стан напруження та інколи хворобливий страх за своє життя і життя рідних в умовах війни, незадовільний руховий режим; нестабільний режим дня, нераціональне харчування; хронічне відчуття дитиною неспіху; низький рівень загальної культури вихователя, його професійної майстерності (емоційна нестійкість педагога, порушення ним норм педагогічної етики, неправильне використання прийомів педагогічного впливу, упереджене ставлення до окремих дітей,

незнання індивідуально-психологічних особливостей вихованців, нерозуміння їх внутрішнього світу і психічних станів).

Невідповідність вимог, що висуваються до можливостей дітей дошкільного віку, зокрема під час дистанційного навчання, є причиною дезадаптації, яка призводить до порушення системи спілкування дитини з собою та іншими, відчуття психологічного дискомфорту.

Підвищена чутливість до інтелектуальних та фізичних навантажень у поєднанні зі стресовою тактикою педагогічних впливів, невідповідністю методик і технологій навчання створюють «ідеальні» умови для розвитку захворювання дітей.

Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» спрямовує педагогів на створення в закладі дошкільної освіти розвивального життєвого простору, що сприятиме повноцінному розвитку дітей [4].

Одне з основних завдань педагогів, які працюють у дошкільних установах – навчити кожну дитину берегти та зміцнювати своє здоров'я, щоб дошкільники розуміли, що це цінність, подарована природою. Необхідно вчити дітей нести особисту відповідальність за стан свого здоров'я, виховувати усвідомлене та дієве бажання бути здоровим.

Здоров'язбережувальний простір включає в себе навчальну, інноваційну, просвітницьку діяльність, психолого-педагогічний супровід, фізичну культуру, моніторинг здоров'я, безпечні умови та співпрацю з батьками.

Форми організації здоров'язбережувальної роботи: заняття з фізичної культури, ранкова гімнастика (традиційна, дихальна, звукова, ортопедична, корегуюча), оздоровчі фізкультхвилинки, фізичні вправи після денного сну, рухливі ігри, прогулянки (до парку, на стадіон), спортивні свята, оздоровчі процедури у водному середовищі, загартовування тощо.

Здоров'язберігаючі технології, технології збереження і стимулювання здоров'я: стретчинг (фізичні вправи, у гарно провітрюваній залі, під музику); динамічні паузи (гімнастика для очей, дихальна гімнастика тощо); релаксація (у

будь-якому зручному приміщенні, в залежності від стану дітей і цілей, педагог визначає інтенсивність технології); пальчикова гімнастика; гімнастика для очей; ігротерапія; казкотерапія; ігротренінги; комунікативні вправи з елементами малювання, ліплення, співів тощо [1].

Застосування форм організації здоров'язбережувальної роботи та здоров'язберігаючих технологій дає позитивний результат тільки в комплексі оздоровчих заходів, що проводяться в повсякденному житті ЗДО.

Необхідно скласти програму для кожної групи з урахуванням віку, групи здоров'я дітей, розробити схему індивідуальних програм на рік, де відображається перелік оздоровчих заходів, проведених протягом дня.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Створення здоров'язбережувального простору має базуватися на наступних аспектах: індивідуалізація (облік вікових та індивідуальних особливостей дітей, їх інтересів, потреб, результатів моніторингу стану здоров'я дошкільнят); універсальності (предметне оснащення здоров'язбережувального середовища) [1].

Здоров'язбережувальний простір у закладах дошкільної освіти, побудований з урахуванням викладених положень та принципів дозволить не лише зберегти та зміцнити здоров'я дітей дошкільного віку, сформувати у них здоровий спосіб життя, але й забезпечить гармонійний розвиток особистості, реалізацію її природного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Здоров'язберігаючі технології в закладі. URL: <https://dnz45.edu.vn.ua/health/> (дата звернення: 03.03.2024).

2. Інструктивно-методичні рекомендації «Організація фізкультурно оздоровчої роботи у дошкільних навчальних закладах». URL: <https://drive.google.com/file/d/1wwXv7pmTws7tnGzfx4ZuKtHGnf7MZTCu/view> (дата звернення: 03.03.2024).

3. Мешко Г. М. Формування здоров'язберезжувального освітнього середовища як аспект діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Випуск 1 (40). С.157-160.

4. Програма розвитку дитини від народження до шести років: освітня програма. Я у світі. Київ : Мцфер-Україна. 2019. 490 с.

5. Сучасний освітній простір в збереженні та зміцненні здоров'я дитини. URL: <https://naurok.com.ua/suchasniy-osvitniy-prostir-v-zberezhenni-ta-zmicnenni-zdorov-ya-ditini-197298.html> (дата звернення: 01.03.2024).

6. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. URL: <http://surl.li/sagp> (дата звернення: 01.03.2024).

Філімонов Артур, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: А.П. Дмитренко,
доктор філософії, старший викладач,
завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗДО

Анотація. У статті розглядається актуальна проблема використання засобів зміцнення здоров'я дітей раннього віку в освітньому просторі дошкільних закладів. Автором проаналізовано різноманітні методи та підходи до формування здорового способу життя у дітей, зосереджуючись на важливості раннього впливу на фізичний, психічний та емоційний розвиток дитини. Автор надає рекомендації щодо оптимального використання ресурсів освітнього середовища для створення сприятливих умов для зміцнення здоров'я та гармонійного розвитку дітей дошкільного віку.

Ключові слова: діти дошкільного віку, засобів зміцнення здоров'я, заклад дошкільної освіти, здоровий спосіб життя.

Постановка проблеми. Здоров'я дітей – невід'ємна складова суспільного багатства, а тому залучення дітей до здорового способу життя розглядається як

справа державної ваги. Державна програма «Діти України» визначає основні підходи до розв'язання цього питання, так само, як і Державна національна програма «Освіта України XXI століття». Це один із боків, передбачених Конвенцією про права дитини. Всесвітньою про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей, причому ключовою фігурою тут є педагог, адже саме він, окрім сім'ї, особистість дитини.

Турбота про здоров'я дитини, потребує формувати в ній мотивацію до здорового способу життя, що відображено у багатьох офіційних документах та програмах. У Конституції України (ст.49), Законі України «Про дошкільну освіту», Законі України «Про охорону дитинства», Національній доктрині розвитку освіти в Україні окреслено обов'язки держави щодо піклування про збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, забезпечення їхнього психологічного та фізичного розвитку. У чинних програмах навчання та виховання дітей дошкільного віку (БКДО, «Я у Світі», «Дитина» тощо), одним з пріоритетних завдань дошкільної освіти є збереження та зміцнення фізичного, психічного, духовного здоров'я дитини, підвищення опірності й захисних сил її організму, виховання стійкого інтересу до рухової активності, потреби в ній, вироблення звички до здорового способу життя. Турбота про фізичну досконалість є важливою передумовою повноцінного життя людини. Навіть в прислів'ях народ висловлював своє особливе ставлення до фізичної досконалості людини: «У здоровому тілі здоровий дух», «Бережи одяг знову, а здоров'я змолodu», «Здоров'я більш варте, ніж багатство» [5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретично-методологічні основи даної проблеми закладено у працях класиків педагогічної науки (Й. Песталоцці, Я. Коменський, П. Лесгафт) та наукових дослідженнях сучасних вчених (Є. Вільчковський, О. Курок, Н. Денисенко, Т. Дмитренко).

Мета статті – проаналізувати засоби зміцнення здоров'я дітей раннього віку в освітньому просторі ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Період дошкільного дитинства вважається найважливішим для фізичного, психічного та розумового розвитку дитини. Основне завдання фізкультурно-оздоровчої роботи у тому, щоб сприяти зміцненню здоров'я, удосконаленню фізичного розвитку дошкільника [1].

Дбаючи про повноцінний фізичний розвиток та здоров'я дітей вихователі даної вікової групи щоденно здійснюють цілу систему фізкультурно-оздоровчої роботи до якої входять: ранкова гімнастика, фізкультурні заняття, рухливі ігри, ігри-забавлянки, загартовуючі процедури, масажі, прогулянки на свіжому повітрі тощо. Вихователі працюють за Базовою програмою «Я у Світі», плани Нетрадиційних методів зміцнення здоров'я дітей, погоджують з медичною сестрою і лікарем педіатром. Окрім цього проводиться відповідна робота з батьками (бесіди, лекції, консультації, батьківські збори на актуальні теми з фізичного виховання) [5].

У процесі нашого дослідження ми прагнемо вирішити наступні завдання: забезпечити умови для фізичного і психологічного благополуччя учасників освітнього процесу; формувати доступні уявлення і знання про користь занять фізичними вправами, про основні гігієнічні вимоги і правила; реалізувати системний підхід у використанні всіх засобів і форм освітньої роботи з дошкільниками для своєчасного розвитку життєво важливих рухових навичок і здібностей дітей; формувати основи безпеки життєдіяльності; надавати всебічну допомогу сім'ї у забезпеченні здоров'я дітей і залученню їх до здорового способу життя [4].

Найбільш ефективними формами взаємодії є: ранкова гімнастика; гімнастика після денного сну з загартовуючими процедурами; заняття, прогулянки, дитячий туризм; спільні дозвілля з батьками і молодшими школярами; спортивні свята і розваги; гуртки. Активно використовують різні види гімнастик (дихальна; пальчикова; коригуюча гімнастика для очей; психогімнастика); спеціальні вправи та ігри (попередження плоскостопості,

корекція постави, розвиток дрібної моторики); види масажу (самомасаж з масажерами вушних раковин, точковий епізодичний стоп ніг); елементи методик (Хатха – йога, Бебі – йога, У – шу, Кунг – фу, кольоротерапія тощо) [6].

В умовах ЗДО вихователі використовують в роботі наступні оздоровчі технології: точковий масаж; пальчикова гімнастика; гімнастика з елементами хатха-йога; кольоротерапія; дихальна гімнастика; пісочна терапія; казкотерапія; імунна гімнастика; фітболгімнастика; психогімнастика [2].

Батьки є активними учасниками освітнього процесу в ЗДО, тому педагогічний колектив діє у напрямі підвищення педагогічної культури батьків з формування здорового способу життя та покращення психологічного клімату в сім'ї. Заклад дошкільної освіти – це простір для життя дитини. Тут вона повноцінно живе і тому вся діяльність закладу здійснюється так, щоб сприяти становленню особистості, гуманізації відносин між дошкільниками і педагогами, закладом і родиною, ґрунтуючись на ідеї самоцінності дитинства, діалогу. Уся діяльність дошкільного закладу концептуально спрямована на реалізацію головної мети дошкільної освіти – забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних, фізичних особливостей, культурних потреб, набуття нею життєво соціального досвіду [3].

Висновки. Таким чином, вищезазначені засобів зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку в освітньому просторі ЗДО сприяють збереженню й зміцненню не тільки фізичного, але й психічного, духовного та соціального здоров'я вихованців, і тому є невід'ємною частиною змісту здоров'язберігаючого середовища в закладі освіти. Застосування цих засобів ми здійснюємо з обов'язковим урахуванням особистісно орієнтованого підходу.

Список використаних джерел

1. Денисенко Н. Освітній процес має бути здоров'язбережувальним. *Дошкільне виховання*. 2007. № 7. С. 8-10.
2. Левінець Н. Моделювання здоров'язберігаючого середовища дошкільного навчального закладу: сучасні підходи [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/levinec.pdf>
3. Лісневська Н.В. Педагогічні умови створення здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 82(1). С. 68-75. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2018_82%281%29_16
4. Лохвицька Л. Про здоров'я треба знати, про здоров'я треба дбати. *Дошкільне виховання*. 2003. № 2. С. 24-27.
5. Організація оздоровчої роботи в ДНЗ / Упорядн. Л.А. Швайка. Харків : Вид. група «Основа», 2011. 319 с.
6. Циплюк А. М. Здоров'язбережувальне середовище в сучасному дошкільному навчальному закладі: дидактичний аспект. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2013. Вип. 15. С. 274-278. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2013_15_53

Цибулька Наталія, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: В.В. Лисиця, кандидат педагогічних наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У науковій розвідці йдеться про проблему розвитку сенсорно-пізнавальних здібностей дітей старшого дошкільного віку. Автори наукової розвідки акцентують увагу на важливості розвитку зазначених здібностей саме з дошкільного віку.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, сенсорно-пізнавальні здібності.

Проблеми розвитку сенсорно-пізнавальних здібностей у дітей старшого дошкільного віку можуть бути пов'язані з різними факторами, такими як генетичні особливості, середовище виховання та навчання, психологічний стан дитини та інші. Для вирішення цієї проблеми важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та застосовувати комплексний підхід до її розвитку.

Видатними вченими, які сформували сучасну теоретичну базу сенсорного виховання, були Ж.-О. Декролі, М. Монтессорі, Ф. Фребель, С. Русова, Н. Сакуліна, Є. Тихеева, О. Усова та ін.. Зазначені науковці стверджували, що сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є одним з важливих процесів у становленні дитини раннього й дошкільного віку [1].

Ось деякі підходи, які можуть бути використані для покращення сенсорно-пізнавальних здібностей у дітей: створення сприятливого середовища, що передбачає забезпечення дітям доступу до різноманітних матеріалів і іграшок, які сприяють розвитку сенсорних здібностей (таких як піски, глини, конструктори, розмальовки тощо); розвиток моторики: тобто використання вправ на розвиток моторики, які допоможуть дітям у кращому сприйнятті свого тіла та навколишнього середовища, що є важливим для розвитку сенсорних здібностей; стимулювання допитливості у дітей дошкільного віку, тобто заохочення дітей до дослідницької діяльності, відкриття нового для них, дослідження навколишнього світу; дотримання індивідуального підходу і обов'язкове врахування індивідуальних особливостей кожної дитини та адаптація методик розвитку сенсорно-пізнавальних здібностей під її потреби; використання гри як засобу розвитку сенсорних здібностей.

Ігри для розвитку сенсорно-пізнавальних здібностей у дітей старшого дошкільного віку можуть бути різноманітні і цікаві. Наведемо приклади таких

ігор: ігри з використанням різних текстур, ігри з розпізнаванням запахів, ігри з розпізнаванням звуків, ігри з використанням відчуттів, ігри з координації. Ці ігри не лише розвивають сенсорно-пізнавальні здібності у дітей, але й роблять процес навчання цікавим та захоплюючим.

Але слід зауважити, що ігри можуть бути дуже ефективним інструментом для розвитку сенсорно-пізнавальних здібностей у дітей старшого дошкільного віку, якщо: створити цікаве середовище, спонукати та мотивувати дітей до дослідження, створювати творчі завдання зі спостереження, організовувати ігри в команді, підтримувати розвиток мови дітей, залучайте всі чуття (прослуховування музики та малювання тощо), надавати дітям можливість бути організаторами гри.

Подальші наукові розвідки будуть присвячені дослідженню педагогічних умов розвитку сенсорно-пізнавальних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Ачкасова В. М., Дроботій О. Л., Кривоніс М. Л. Сенсорний розвиток: з досвіду роботи. 5-6(7) років. Харків, 2012. 256 с. URL: <https://bookland.com/download/1/10/105349/sample.pdf> (дата звернення: 01.03.2024)

*Чередниченко Дар'я, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти*

*Науковий керівник: О.О. Дронова,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ВЗАЄМОДІЯ МУЗИКИ І МАЛЮВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА РОЗВИТКУ МАЛЮНКІВ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація: У статті розглянуто проблему взаємодії музики і малювання у педагогічному процесі, як педагогічної умови розвитку малюнків дітей 5-6 років. Розкрито теоретичні та методичні підходи у дослідженні проблеми, висвітлено напрямки

дослідження зв'язків між музикою і малюванням, очікувану динаміку розвитку малюнків в умовах застосування музики як педагогічного засобу.

Ключові слова: малювання, музика, взаємодія, розвиток малюнка, старший дошкільник.

Сучасне життя маленької дитини висвітлює перед батьками, фахівцями дошкільної освіти низку проблем, пов'язаних у першу чергу зі збереженням її психічного здоров'я і позитивного світоналаштування. Одним з ефективних і природних для дитини шляхів, яким можуть скористатися батьки і педагоги, ми визначаємо спільне занурення у світ краси, мистецтва, образотворення і художньо-естетичного самовираження.

Малювання є інтегрованою, поліфункціональною діяльністю, яка сприяє розвитку усіх сфер особистості і при цьому сама набуває властивостей художньо-творчого процесу за умов збагачення мистецького досвіду дитини та усвідомлення нею себе як художника (О. Дронова, В. Мухіна, Г. Сухорукова, Л. Шульга та ін.).

Малюнок, як результат діяльності малювання, для дитини є способом візуалізації свого розуміння світу та ставлення до нього, формою та засобом самовираження. Для педагога дитячий малюнок є не тільки показником її загального, естетичного та художнього розвитку, але й предметом осмислення, пошуку ефективних засобів його розвитку, а розробка педагогічних умов розвитку малюнка є актуальною проблемою дошкільної освіти.

Оскільки мистецтво, в розмаїтті своїх видів та жанрів, є невід'ємною частиною дитячого життя, як це визначено у Базовому компоненті дошкільної освіти, чинних програмах [1; 2; 7], проблему нашого дослідження ми побачили у невизначеності можливого впливу музики на розвиток малюнків старших дошкільників, недостатньому обґрунтуванні цього аспекту у наукових дослідженнях та практиці організації малювання.

З вивчення та аналізу досліджень і публікацій (Л. Артемова, Н. Ветлугіна, Н. Горошко, М. Дроздова, Ю. Картава, О. Кононко, Н. Миропольська,

Г. Шевченко, А. Шевчук та ін.) встановлено виховний вплив музичного мистецтва на формування особистості дошкільника. Музика, як засіб естетичного виховання, сприяє емоційному розвитку, пробуджує образне мислення та творчу уяву дитини [3; 4; 5; 6].

По результатах експериментального дослідження американської психологині І. Перец, досвіду практики у публікаціях (Н. Дятленко, І. Крутій, Т. Бізюк та ін.) визначено, що музика може впливати на виразність малюнка дитини, стимулювати творчість, сприяти виникненню ідей та задумів.

Науковці суголосні щодо важливості виваженого відбору музичних творів за принципами відповідності віку дитини, емоційному стану, змісту заняття. Оскільки предметом нашого дослідження визначено педагогічні умови розвитку малюнків старших дошкільників засобами музики, питання відбору музичних творів є основним.

Метою статті є висвітлення потенціалу взаємодії музики і малювання у педагогічному процесі розвитку малюнків дітей 5–6 років.

В організації теоретичного і експериментального дослідження ми виходили з припущення, що застосування музики у педагогічному процесі розвитку малювання має відбуватись за принципом їх взаємодії, що передбачає формування у дитини готовності розвивати свій малюнок за змістом, жанром, виразністю та загальною естетикою на підґрунті набування потрібних для цього компетентностей: сприймання музичного твору, розвиток образотворчого мислення і уявлення змісту малюнка, досвід художнього винахідництва у напрямку виразності малюнка, перенесення уявленого, навіяного музикою образу в малюнок та інші.

Наша пошуково-експериментальна робота розгортається за наступними напрямками: розвиток у дитини образотворчого мислення при сприйманні музики різного жанру; розвиток малюнка за жанровою різноманітністю,

змістом, виразністю з урахуванням механізмів сприймання музичного твору (сенсibilізація, синестезія, асоціація, ідентифікація, емпатія та ін.).

Ми виходимо з того, що у педагогічному процесі музична мова краси має стати зрозумілою і необхідною дитині для розвитку її малюнка. Особливістю педагогічного супроводу є допомога дитині «увійти в музику», побачити образ та втілити його мовою іншого мистецтва, живопису. За нашими спостереженнями, дитина здатна побачити у музиці колір; відчуті духмяність, смак, відтворити музичний ритм у побудові композиції малюнка.

У наших спробах помічено, що доцільно обрана музика певного жанру створює під час малювання адекватну атмосферу емоційної чутливості, піднесення, складання уявного образу, який дитина прагне візуалізувати у малюнку.

Відбір музичних творів ми здійснюємо за наступними принципами: емоційна виразність, естетика жанру (класична, фольклорна, естрадна, пісенна), узгодженість з темою малювання та інші. Наприклад, композиції «Лебідь» з циклу «Карнавал тварин» К. Сен-Санса; «Квітень. Пролісок» з циклу «Пори року» П. Чайковського додавали певної естетики жанровим малюнкам.

Пілотна експериментальна апробація гіпотези висвітлила важливість набування педагогом наступних компетентностей: усвідомлення педагогічного потенціалу музики у розвитку малюнка (збільшення інтересу до малювання, жанрова різноманітність, змістовність, виразність); уміння здійснити відбір музичних творів відповідно педагогічної мети і завдань (класична, фольклорна, пісенна, естрадна та ін.); уміння мотивувати дитину до образотворення при сприйманні музичного твору та ін.

Відмітимо, що в умовах взаємодії музики і малювання педагогу важливо забезпечити для дитини високий ступінь свободи уяви для розвитку образотворчого мислення, підтримувати її спроби у художньому винахідництві

шляхом мотивації до експериментування з різними художніми матеріалами, що має привести її до знаходження власної оригінальної техніки малювання.

У апріорному висновку зазначимо, що професійно реалізована взаємодія музики і малювання у педагогічному процесі є ефективною педагогічною умовою розвитку малюнків старших дошкільників. Якщо творчості навчити не можна, педагог може знайти дієвий і природний для дитини засіб пробудження її творчих імпульсів, пізнання радості образотворення. Одним з таких засобів є музичне мистецтво.

Перспективою подальшого дослідження є розробка та експериментальна перевірка освітньої програми та технології педагогічного супроводу процесу розвитку малюнків засобами музики.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.09.2022).
2. Борщ Р. М. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості». Тернопіль: Мандрівець, 2021. 72 с.
3. Дроздова М. А. Психологія мистецтва: навчальний посібник для студентів. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2006. 104 с.
4. Картава Ю. А. Виховний вплив музичного мистецтва на формування особистості дитини. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. СумДПУ, 2015. № 3 (47). С. 274–281 URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/1503/1/Vykhovnyi%20vplyv%20muzychnoho%20.pdf>
5. Миропольська Н. Є. Емоційне підсилення мистецтвом: технологічні прийоми. *Мистецтво та освіта*. 2021. № 3. С. 41–45.

6. Шевчук А. Мистецька освіта дітей: традиції та інновації в оновленому БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. №4. С.20–23

7. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488с.

*Чжан Фей, аспірант спеціальності
015 Професійна освіта
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

***Анотація.** У статті висвітлено сутність понять «компетентність», «професійна компетентність», «педагогічна практика»; здійснено аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; акцентовано увагу на практичній підготовці майбутніх вихователів як складнику формування професійної компетентності майбутнього вихователя ЗДО.*

***Ключові слова:** компетентність, професійна компетентність, професійна компетентність вихователя, практична підготовка, педагогічна практика*

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в системі вищої освіти України, спрямовані на забезпечення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування її професійної компетентності, конкурентоспроможності на українському та європейському ринках праці. В період таких змін у суспільстві суттєво посилюються вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти, які здатні швидко адаптуватись до сучасних соціально-економічних реалій, забезпечуючи належний життєвий рівень [9, с. 285].

Підвищується роль практичної підготовки як невід'ємного складника професійної підготовки майбутніх педагогів загалом і вихователів закладів дошкільної освіти зокрема.

У нормативних документах (законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту» тощо) акцентовано увагу на формуванні у здобувачів вищої освіти професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців досліджували вітчизняні вчені (І. Бех, Н. Гузій, С. Подмазін, В. Рибалка Л. Хомич, Я. Цехмістер). Формування професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах ступеневої підготовки досліджено в працях Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Загородньої, О. Листопада, І. Луценко, В. Ляпунової, К. Реморенко та ін. Питання організації педагогічної практики майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти висвітлено у працях В. Дубрової, Л. Кідіної, Л. Машкіної, О. Мисик, Т. Поніманської та ін.

Мета статті: теоретично обґрунтувати проблему формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі практичної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Термін «компетентність» (від лат. *competens, competentis* – належний, відповідний) означає поінформованість, обізнаність, авторитетність [13, с. 282]. В «Енциклопедії освіти» за редакцією В. Кременя компетентність у навчанні характеризується як (лат. *competentia* – коло питань, в яких людина добре розуміється) її набуття молодого людиною не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо [5, с. 408].

Г. Беленька «компетентність» визначає як підготовленість і реалізовану здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності [1, с. 18].

Л. Загородня розглядає компетентність як цілісне багатofакторне і багатоструктуроване утворення, що містить у собі аспекти особистісного, гносеологічного, діяльнісно-творчого, комунікативного, прогностичного характеру [7, с. 163].

На думку Г. Беленької, професійна компетентність – вид компетентності, що характеризує особистість в контексті виконання нею професійних обов’язків» [1].

Аналіз наукових досліджень свідчить, що поняття «професійна компетентність» тлумачиться як динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [12, с. 28-29]; як інтегральна єдність знань, умінь та особистісних якостей, яких набувають у процесі навчання і які дають змогу особистості досягати вершин розвитку й саморозвитку в професії [6].

Поняття «професійна компетентність майбутніх фахівців дошкільного виховання» О. Косенчук потрактовує як «інтегративну професійно-особистісну характеристику, яка включає сукупність цінностей, мотивів, знань, умінь, досвіду, особистісних та психологічних якостей, що забезпечують здатність фахівця ефективно виконувати професійні функції й завдання, сприяють самореалізації та саморозвитку особистості» [10, с. 73]. Професійна компетентність забезпечує можливість фахівцю успішно виконувати різноманітні види професійної діяльності, поєднує в собі практичні дії і знання, показує ступінь сформованості професійної культури спеціаліста і визначає результати його роботи [10].

Важливим складником формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є практична підготовка, яка

передбачає реалізацію теоретичних знань у практичній діяльності, сприяє перетворенню цих знань на вміння і навички роботи з дітьми.

Г. Беленька наголошує, що професійна педагогічна освіта майбутнього вихователя передбачає розширення кола його підготовки за рахунок посилення практичного компоненту, в якому виняткову роль відіграватиме саме педагогічна практика [1, с. 29].

Педагогічна практика – важливий засіб успішної підготовки здобувачів освіти до реалізації прогресивних ідей в розвитку сучасного дошкілля, спосіб органічного поєднання теоретичного навчання майбутніх фахівців з їх самостійною роботою в закладах дошкільної освіти. Педагогічна практика – показник того, наскільки глибоко й усвідомлено здобувачі освіти засвоїли теоретичні основи загальної і дитячої психології, педагогіки загальної і дошкільної, фахових методик, оволоділи практичними вміннями й навичками в умовах аудиторного та самостійного навчання. Практична підготовка майбутніх вихователів – це спосіб поглиблення набутих теоретичних знань й оволодіння та вдосконалення практичними вміннями і навичками, що є передумовою формування в них таких основних професійних якостей як переконання і педагогічна спрямованість на роботу з дітьми дошкільного віку [3, с.203]. За визначенням М. Козій, «педагогічна практика – це особливий вид діяльності, ефективний компонент професійної, інтелектуальної і життєвої підготовки майбутнього вихователя. Це процес пізнання багатоаспектної, багаторівневої, якісної, різноманітної інтеграційної системи» [8, с. 12].

Як зазначає О. Мисик, педагогічна практика майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти є важливою складовою освітнього процесу у педагогічному закладі вищої освіти та провідною ланкою фахової підготовки. Це спосіб отримання знань різних галузей, а також умінь і навичок організовувати навчання, розвивати дітей та здійснювати різні підходи до

виховання. Разом з тим, це форма розвитку інтересу до педагогічної діяльності та аналітичного мислення [11, с. 71].

На думку І. Боднарук педагогічна практика водночас є і умовою, і результатом розвитку фахових здібностей студентів, оскільки студент-практикант як перевіряє свої набуті професійні якості, так і формує їх у процесі самостійної педагогічної діяльності [2].

У ході виконання завдань з педагогічної практики студент здобуває ґрунтовні фахові якості, які сприяють удосконаленню здобутих умінь та навичок і розвивають нові, такі як: творчий підхід до трудової діяльності, креативність, пластичність, гнучкість у співпраці, активність, оптимізм та ерудицію, вміння імпровізувати тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз наукових досліджень свідчить, що поняття «професійна компетентність» тлумачиться по-різному: як динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей; професійні знання і вміння, ціннісні орієнтації в соціумі, мотиви його діяльності, культура, що виявляється в мові, стилі спілкування, загальній культурі, здібність до розвитку свого творчого потенціалу; інтегративна професійно-особистісна характеристика, яка включає сукупність цінностей, мотивів, знань, умінь, досвіду, особистісних та психологічних якостей, що забезпечують здатність фахівця ефективно виконувати професійні функції й завдання, сприяють самореалізації та саморозвитку особистості.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в аналізі зарубіжного досвіду щодо формування професійної компетентності майбутніх вихователів у процесі практичної підготовки.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія. Київ: Світич, 2006. 304 с.

2. Боднарук І. М. Педагогічні умови оптимізації методичної підготовки майбутніх вчителів музики в процесі педагогічної практики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2006. 226 с.
3. Ватаманюк Г. П. Практична підготовка майбутніх вихователів: зміст і шляхи вдосконалення. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. Вип. 34 (1). С. 200 – 216.
4. Данильченко І. Г. Формування професійної компетентності в майбутніх викладачів під час вивчення дисципліни «Методика викладання педагогіки дошкільної». *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2020. № 1 (99). С. 25-35.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
6. Жадленко І. О. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2017. 20 с.
7. Загородня Л. П. Формування екологічної компетентності в майбутніх вихователів в дошкільному навчальному закладі. *Комплексний підхід до формування професійної компетентності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу: монографія* / О. І. Курок, Н. М. Гордій та ін.; під заг. ред. О.І. Курка. Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка 2015. С. 162 – 179.
8. Козій М. К. Психолого-педагогічні умови удосконалення педагогічної практики студентів : метод. посіб. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. 141 с.
9. Корінна Г. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності в умовах європейського освітнього простору. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2017. № 16. С 284 - 291

10. Косенчук О. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі фахової підготовки. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи: Збірник наукових праць*. 2019. Вип.1. С. 71-77.
11. Мисик О.С. Формування фахової компетентності в майбутніх вихователів днз у процесі педагогічної практики: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2018. 306 с.
12. Національний освітній глосарій : вища освіта / авт.-уклад. : В.М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова; за ред. В. Г. Кременя. Київ : Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.
13. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наук. думка, 2000. 680 с.

Шериньов Євгеній, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: І.Д. Куліш,
кандидат педагогічних наук, доцент,
декан факультету дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЛЬ СІМ'Ї У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** У статті розглядається особливості та сучасні проблеми патріотичного виховання дітей у сім'ї. Розкрито сутність понять «патріотизм», «патріотичне виховання». Проаналізовано основні методи патріотичного виховання в родині. Представлено систему роботи з патріотичного виховання на основі педагогічного супроводу батьків.*

***Ключові слова:** сім'я, виховання, патріотичне виховання, патріотизм, сімейне виховання.*

Постановка проблеми. У ситуації міжнародних та міжнаціональних конфліктів, інформаційних та гібридних воєн в Україні загострюється питанням виховання патріотизму в дітей дошкільного віку, поваги до своєї землі, культури українського народу. Ставлення особистості дитини, формування національної свідомості, виховання патріотизму починається в ранньому віці в закладі дошкільної освіти та в родині. На необхідність патріотичного виховання особистості вказується в законі України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку», нової редакції «Базового компонента дошкільної освіти».

Сучасна дошкільна освіта володіє усіма можливостями для здійснення патріотичного виховання. Так, під час освітнього процесу дошкільників ознайомлюють з історією українського народу, культурою, звичаями, традиціями й обрядами. Але саме з сім'ї починається патріотичного виховання, а всі інші соціальні інститути в цьому домагаються. Тому національно-патріотичне виховання здійснюється певною мірою в тісному зв'язку дитини, батьків і вихователів ЗДО.

Аналіз основних досліджень та публікацій. В основі патріотизму дітей дошкільного віку лежить інтерес до найближчого оточення (сім'ї, рідного дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, яке належить їм, в якому вони народилися і з яким вони нерозривно пов'язані. Приклад дорослих з певним емоційно-позитивним ставленням важливий для розвитку патріотизму у дітей дошкільного віку задовго до того часу, коли вони починають засвоювати знання. Питання патріотичного виховання громадянина, сутність, завдання та методи були розкриті в працях В. Сухомлинського. Проблема патріотичного виховання є предметом значного числа досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених і висвітлюються в працях В. Антоновича, Г. Ващенка, К. Гельвеція, Б. Грінченка, М. Драгоманова, А. Макаренка, І. Огієнка, С. Русової, та інших. Вагомий внесок у дослідження традиційної української народної іграшки

зробили О. Найден, Д. Фіголь. Духовне та патріотичне виховання, ціннісне самовизначення і розвиток особистості розглядалися такими вченими, як Є. Лозинська С. Русова Л. Шкребтієнко, Л. Артемова.

На сучасному етапі відбувається процес відродження та розвитку патріотичної свідомості на основі праць С. Ладивір, В. Мусієнко, М. Палець, Т. Піроженко, Т. Поніманської, Д. Рейпольської, І. Рибальченко, В. Собкін, В. Сухар, та інші.

На основі вивчення роботи Сумського закладу дошкільної освіти «Фіалка» з патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку було виявлено факт недостатнього доручення батьків до вирішення даного питання. В основному завдання по патріотичному вихованню вирішувалися саме вихователями в різних видах діяльності в процесі екскурсій, піших переходів, екскурсій до музеїв, проведення тематично-патріотичних занять тощо. Зазначивши при цьому факт не системного і виключно декларативного характеру роботи з боку вихователів ЗДО та ситуативного включення батьків до процесу патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Мета статті полягає в теоретичному дослідженні взаємодії ЗДО і сім'ї та висвітлення особливостей національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науково-педагогічній літературі патріотичне виховання трактується як спеціально організований, педагогічний процес впливу на особистість з метою усвідомлення нею своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любові до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє [1].

Як результат ефективного патріотичного виховання у дітей формується почуття патріотизму. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Патріотизм

– соціально-історичне явище. Елементи його виникли як усвідомлення родових зв'язків, обрядів, звичаїв [4].

Ми розглядаємо патріотичне виховання як цілеспрямований процес взаємодії педагогів, дітей та сім'ї, спрямований на формування патріотичних знань, поглядів, переконань, патріотичних почуттів, шанобливого ставлення до історичного минулого Батьківщини; прагнення своєю діяльністю сприяти розквіту Батьківщини.

У розділі «Дитина і навколишній світ» окреслено завдання ознайомлення дітей з явищами суспільного життя за напрямками, зміст яких поглиблюється у кожній наступній віковій групі [2]. Вже у молодшій групі діти мають знати назву рідного міста (села), а в середній повинні мати певні уявлення про Батьківщину («Батьківщина – це місце, де людина народилась і живе, де народились і живуть її батьки. Вона така ж рідна для людини, як її батьки, тому й називається Батьківщиною. Наша Батьківщина – Україна»). Діти повинні знати, що люди, які мають спільну батьківщину – це народ, а ті, що народилися і живуть в Україні – український народ. У народі з роду в рід передаються мова, пісні, повага до старших, любов до дітей і рідного дому. Програма передбачає формування у дітей уявлень про історію рідного міста (села), походження його назви і назв вулиць, географічні та історичні пам'ятки рідного краю [3].

На думку Н.Аркуша до ефективних методів і форм організації патріотичного виховання належать: екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; розповіді вихователя; бесіди з цікавими людьми; узагальнюючі бесіди; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; запрошення членів родин у ЗДО [1].

Комплексна система патріотичного виховання дітей дошкільного віку в сім'ї повинна організовуватися не як окремий, самостійний процес, а як складова цілісної педагогічної системи. Незважаючи на те, що в закладах дошкільної освіти велика увага приділяється національно-патріотичному

вихованню, відповідальність за всебічне виховання дитини і підготовку її до життя в суспільстві лежить в першу чергу сім'ї [3].

З метою експериментального дослідження стану національно-патріотичного виховання в сім'ї було проведено психолого-педагогічний експеримент в Сумському закладі дошкільної освіти «Фіалка».

Експеримент складався з трьох етапів: констатувального, формувального, контрольного.

На констатувальному етапі ми визначити критерії (когнітивний, емоційний, діяльнісний) з відповідними показниками та рівні (низький, середній, високий) для оцінки національно-патріотичного виховання старших дошкільників. По-друге, ми дібрали діагностичні методики, застосувавши які, отримали дані, здійснили їх математичну обробку і презентували в діаграмах. Після діагностики було проведено формувальний етап експерименту. Його метою було перевірити ефективність педагогічних умов національно-патріотичного виховання дітей старшої дошкільної групи. У процесі роботи було дібрано форми та методи роботи з дітьми, до яких долучали батьків: розгляд репродукцій картин, віртуальні подорожі до музею, ігри, розповідь вихователя (одного з батьків), читання художніх творів, бесіди. Також було проведено цикл консультацій для батьків «Міцна сім'я – сильна Україна». «Творчий тандем батьків та педагогів». Для батьків проводилися свята присвячені українській культурі, народному мистецтву, фольклору, мета яких – пояснити необхідність формування у дітей уявлень про рідний край, традицій українського народу. Питання які були розглянуті дозволили педагогам знайти ефективні шляхи взаємодії з батьками з патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В процесі дослідження було встановлено, що застосовані форми роботи значною мірою впливали на національно-патріотичне виховання старших дошкільників.

Проведене дослідження не вирішує всіх проблем, подальшими напрямками роботи мають бути пошуки шляхів впровадження інноваційних технологій у процес співпраці сім'ї та ЗДО з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Аркуша Н.М. Патріотичне виховання дошкільнят засобами дитячого музичного фольклору. *Таврійський вісник освіти*. 2016. №1. С. 71-81.
2. Борисова Н. А. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1. С. 53-59. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2017_1_10
3. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку. Режим доступу: http://slobidskednzedu.kh.ua/ukrainamoya_batjkivschina/patriotichne_vihovannya_ditej_doshki-ljnogoviku/
4. Леус І.М. Актуальність патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache>

Шматко Марина, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: М. І. Козогорова,
кандидат педагогічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ СТОРІТЕЛІНГУ У ВИХОВАННІ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У публікації висвітлено переваги використання сторітелінгу у вихованні патріотичних цінностей у старших дошкільників. Наведено зміст сторітелінгу як технології та історію її виникнення. Визначено ефективність сторітелінгу у вихованні патріотичних цінностей у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: сторітелінг, патріотичні цінності, старші дошкільними.

Постановка проблеми. Одним з основоположних завдань, що стоять перед Україною та суспільством в роки війни, є духовне і патріотичне відродження. Дошкільний вік як початковий період становлення особистості має свої потенційні можливості для розвитку вищих моральних почуттів, до яких відноситься і почуття патріотизму. Сьогодні проблема патріотичного виховання дітей дошкільного віку є одним із найпріоритетніших напрямів роботи закладу дошкільної освіти. Загальні зміни в суспільстві та державі, політична нестабільність сьогодення змушують дітей дошкільного віку формувати високі етичні та морально-психологічні якості, серед яких важливе місце посідають патріотизм, громадянськість, відповідальність за долю Батьківщини та воля до її захисту. У зв'язку з цим суттєво зросла роль ЗДО у підвищенні статусу патріотичного виховання в дошкільній освіті через оновлення його змісту, структури, методів, технологій тощо. І одним із новітніх інструментів є сторітелінг, який передбачає подання захопливої розповіді, застосовуючи цікаві історії й змальовуючи образи улюблених героїв [2, с. 123].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто відзначити, що дослідження сторітелінгу як ефективного засобу виховання патріотичних цінностей у дітей є абсолютно новими для нашої держави. Протягом крайніх 3-х років лишень з'являються перші праці, присвячені цій технології та можливостях її використання у дошкільній освіті. Так, К. Крутій, Л. Зданевич назвали сторітелінг мистецтвом розповідання й вперше звернули увагу спеціалістів на те, що за допомогою сторітелінгу можна зацікавити й мотивувати старших дошкільників до пізнання [1]. Основні структурні компоненти сторітелінгу, що впливають на розвиток мотивації в дітей дошкільного віку стосовно вивчення рідної мови, виявили О. Полєвікова та І. Левик [5].

Щодо вивчення проблеми виховання у старших дошкільників патріотичних цінностей, то ця тема є достатньо дослідженою. Зокрема, її вивченням займалися такі українські науковці, як А. Богуш, Г. Ващенко, М. Кривоніс, М. Мельничук, В. Мусієнко, Н. Побірченко, О. Стаєнна, С. Тесленко, Н. Химич та інші. Але на сьогодні про роль сторітелінгу як ефективного засобу виховання патріотичних цінностей у старших дошкільників мови не йдеться.

Мета статті. Зважаючи на відсутність наукових розвідок, метою публікації визначено охарактеризувати переваги використання сторітелінгу для виховання патріотичних цінностей у старших дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Технологія «сторітелінг» народилася у Великобританії як мистецтво захопливої розповіді. У перекладі з англійської storytelling – розповідання історій. Широкого розголосу ця технологія набула у 90-х роках ХХ століття. У своїй книзі Девід Армстронг – голова міжнародної компанії Armstrong International, описав власний досвід її застосування у бізнесі [4, с. 93].

Згодом відомий письменник та сторітелер сучасності М. Лівін назвав сторітелінг «наукою без якої не обійтися: у професійному та повсякденному житті ми щодня розказуємо історії, чуємо їх та хочемо бути почутими» [3].

Відтак, сторітелінг – це мистецтво розповідати історії. Це може бути усна розповідь, казка, легенда, притча, оповідання, роман або будь-який інший жанр літератури. Вважаємо, що для вихователя ЗДО конче важливо та корисно володіти цією технологією. Адже, як писав видатний вітчизняний педагог В. Сухомлинський, «слово у руках вихователя такий же могутній засіб, як музичний інструмент у руках музиканта, як фарби в руках живописця, як різець і мармур у руках скульптора. ... Слово – це ніби той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність» [6, с. 160].

Переконані, що сторітелінг як метод виховання має кілька переваг у вихованні патріотичних цінностей у дітей старшого дошкільного віку, зокрема:

1. Історії захоплюють дітей. Діти люблять слухати історії, а це робить процес виховання патріотичних почуттів більш цікавим і захоплюючим.

2. Історії дозволяють дітям емоційно захопитися та з'єднатися з темою патріотизму. Коли діти чують історії про героїв своєї Батьківщини, вони відчують гордість за свою країну і бажання бути схожими на цих героїв. Окрім цього, такий формат допомагає їм легше сприймати та усвідомлювати значення патріотизму.

3. Історії формують у дітей ціннісні орієнтири, підтримують ідентичність. Коли діти чують історії про добро і зло, про героїзм і зраду, вони вчаться робити правильний вибір у житті, дослухаючись до своєї совісті, опираючись на моральні цінності.

4. Історії сприяють кращій запам'ятовуваності. Історії спричиняють більший вплив на дітей, ніж прості факти. Вони краще запам'ятовуються та сприймаються, що допомагає виховувати патріотичні почуття на більш глибокому рівні.

5. Історії дають дітям знання про історію та культуру своєї країни. Коли діти чують історії про минуле своєї країни, вони краще розуміють її сьогодення і майбутнє.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, сторітелінг є надзвичайно ефективним засобом виховання патріотичних цінностей у дітей старшого дошкільного віку. Використання цього методу не лише сприяє формуванню глибокого розуміння та поваги до своєї країни, але й спонукає дітей до активної участі у її житті та розвитку.

Перспективними та важливими напрямками подальших наукових розвідок є напрацювання шляхів використання сторітелінгу на заняттях з патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку та написання власне таких історій.

Список використаних джерел

1. Крутій К., Зданевич Л. Сторітелінг: мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошкільне виховання*. 2017. № 7. С. 2–6.
2. Кузьміна І. Використання сторітелінгу на уроках української мови: роздуми про проблему деяких дидактичних аспектів. *Молодь і ринок*. 2023. № 8 (216). С. 122–125.
3. Лівін М. Сторітелінг для очей, вух і серця. Київ : Наш формат, 2020. 184 с.
4. Олійник Л. Ознайомлення педагогів закладів дошкільної освіти з технологією «сторітелінг» із метою виховання базових якостей особистості. *Теорія, методика і практика професійної освіти*. 2023. № 4 (99). С. 90–104.
5. Полєвікова О. Б., Левик І. О. Методичні основи розвитку мотивації дошкільників до вивчення рідної мови через сторітелінг. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference*. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 5 April 2019 [Electronic resource] / Editors prof. L. N. Katjuhin, I. A. Salov, I. S. Danilova, N. S. Burina. – Electron. txt. d. (1 файл 4,6 MB). Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek – Ukraine, Kyiv : MCNIP, 2019. С. 369–381.
6. Сухомлинський В. О. Слово про слово. Вибр. твори : в 5-ти т., Т. 5. Київ : Радянська школа, 1977. С. 160–169.

*Шмитова Оксана, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»
Науковий керівник: О.О. Дронова,
кандидат педагогічних наук, доцент ДВНЗ
«Донбаський державний педагогічний університет»*

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВУЛИЧНОЇ СКУЛЬПТУРИ У РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

***Анотація.** У статті розкрито педагогічний потенціал вуличної скульптури у контекстах поліфункціональності мистецтва у соціумі та розвитку особистості в дошкільному дитинстві. Висвітлено підходи до використання вуличної скульптури як засобу розвитку художньо-творчої активності дітей 5-6 років.*

***Ключові слова:** вулична скульптура, педагогічний потенціал, художньо-творча активність, старший дошкільник.*

Прилучення дитини до світу художньої культури є визнаним пріоритетом дошкільної освіти, оскільки мистецтво є сферою високої культури, яка доступна й відкрита дитині для освоєння (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Дронова, О. Кононко, Г. Сухорукова, О. Половіна, А. Шевчук та ін.). В усіх своїх видах та формах мистецтво є засобом естетичного виховання дитини, сприяє пробудженню її художньо-творчої активності [1; 4; 5; 6]. При цьому, галузь використання вуличної скульптури у дошкільній освіті залишається менш дослідженою, методично забезпеченою та практично не висвітленою.

На нашу думку, як художньо-естетична складова культури сучасного міста, вулична скульптура містить педагогічний потенціал, який має бути належним чином осмислений фахівцями галузі дошкільної освіти і залучений до освітнього процесу як поліфункціональний педагогічний засіб.

У нашому дослідженні ми вивчаємо і обґрунтовуємо потенціал вуличної скульптури як інструменту розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників. Це потребує аналізу і характеристики цього виду скульптури,

вивчення та прогнозування його впливу на особистісну художньо-творчу активність дитини старшого дошкільного віку.

Дослідженнями Н. Халєзової, О. Дронової, С. Огурцової, Г. Сухорукової, Л. Янцур та ін. доведено, що в умовах цілеспрямованого навчання діти дошкільного віку здатні емоційно сприймати, розуміти мову мистецтва скульптури, створювати виразний образ у ліпленні. Найбільш розробленими та методично забезпеченими на цей час є такі види скульптури, як монументальна, скульптура малих форм, народна пластика (Т. Побережнікова). У публікаціях з практики (Н. Горошко, М. Кривоніс, Ю. Тимош, І. Онищук та ін.) розкрито методику занять ліпленням та вимоги до відбору творів скульптури.

Простір для інноваційних пошуків педагога надає концепція програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», яка дозволяє досліднику ввести у педагогічний обіг поняття «світ скульптури», а вихователю інтерпретувати його згідно власних художніх інтересів та ерудиції, професійної компетентності та педагогічної інтуїції, загальної особистісної культури [3; 6].

Метою нашої доповіді є висвітлення основних характеристик вуличної скульптури та результатів вивчення її педагогічного потенціалу для розвитку художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку.

В організації дослідження ми виходимо з концепції сприяння дитині у освоєнні нею творчого способу здобування знання з різних сфер життєдіяльності для пробудження її активності у художній творчості [1].

З аналізу мистецтвознавчої літератури, вивчення видів скульптури, консультацій з митцями було визначено, що вулична скульптура є сучасним специфічним видом просторового мистецтва, яке характеризує естетику міста. Це соціальна скульптура, оскільки розміщується у публічному просторі, а її образами представлені історія та культура, цивілізація; людина, її внутрішній світ та соціальне буття; різноманітність, сила та вразливість тваринного світу.

Така скульптура є в кожному місті та містечку України і світу. За розміром ці скульптури є відповідними росту людини, або природним

параметрам тварини. Вони зображують звичайних жителів сучасного міста, людей певних професій та занять, представників громади, почесних громадян міста, літературних героїв і розташовані просто посеред вулиці.

У відборі художнього матеріалу ми виходимо з поліфункціональності скульптури у соціумі. З аналізу скульптурного фонду у м. Дніпро, інших міст України, спостережень реакцій людей і дітей дошкільного віку було встановлено, що вулична скульптура здатна перетворити простір, надати йому певного смислу (романтичного, комічного, пафосного та ін.), розставити акценти, створити певний настрій.

На нашу думку, головною ознакою вуличної скульптури є інтерактивність: запрошення до діалогу, співдії, співтворчості. Втілені у скульптурі образи ніби живуть серед нас: сидять на лавках, за столиками у кав'ярні, тікають від дощу, миють вікна, зайняті своєю справою.

Комунікації людини і скульптури сприяють сугестивна, компенсаторна функції, особливі виражальні засоби: домірність людині за розміром; поза, вираз обличчя, які ніби запрошують підійти, обійняти, подарувати квіти, поділитися іграшкою, запросити до танцю, просто поговорити, сфотографуватися. У деяких торкання певної частини скульптури стало своєрідним магічним ритуалом, виконання якого надихає людину на життєтворчість (скульптура «У вас буде дитя» у м. Києві (ск. Дмитро Ів).

Кожна така скульптура інформативна: має, або може мати власну історію (скульптура «Бичку-годувальнику» у м. Бердянську, ск. Сергій Мироненко).

Вулична скульптура виконує також гедоністичну, виховну, просвітницьку, евристичну та інші функції. Кожен її приклад завжди викликає жвавий інтерес дітей, жителів міста та туристів («Художник» м. Вінниця, ск. Володимир Оврах; «Бджола-трудівниця» м. Тернопіль, ск. Дмитро Пилип'як; «Хлопчик-рибалка» м. Бердянськ, ск. Ігор Генерозов; «Дружина моряка» м. Одеса, ск. Олександр Токарев; «Пам'ятник огірку» м. Ніжин, ск. Леонід Воробйов, «Ліхтарнику» м. Ужгород, ск. Михайло Колодко та інші).

Художники нового покоління успішно практикують мистецтво у публічному просторі (Жанна Кадирова, Костянтин Скрытучький, Володимир Білоконь, Володимир Цісарик, Анатолій Федірко та ін.).

У наших підходах до застосування вуличної скульптури акцент зроблено на розвитку художньо-творчої активності дитини старшого дошкільного віку, як інтегральної особистісної якості, склад якої визначають такі компоненти: емоційний, мотиваційний, когнітивний, образотворчий. Цей вид активності обумовлений прагненням дитини бути співучасником у мистецтві; усвідомленням себе суб'єктом художньої творчості, здатним не лише відтворювати здобуті враження, а й інтерпретувати їх, збагачувати власним досвідом, творчо самовиражатися у різних видах художньої діяльності [1; 6].

За нашими припущеннями, художньо-творча активність є результатом набування дитиною потрібних для цього компетентностей: здатність сприймати і розуміти скульптуру на вулиці міста як результат життєвої позиції, художньо-творчої активності іншої людини; досвід застосування різних форм творчого самовираження у трактуванні скульптурного образу (мовленнєві, рухові, пластичні та ін.); досвід використання різних матеріалів і опанування способів виготовлення скульптури та ін. [2; 4].

Це орієнтує на розгортання дослідження у таких напрямках: вивчення особливостей ставлення дітей до вуличної скульптури, розробка освітньої програми та методичного забезпечення, сутність яких ми бачимо у педагогічному сприянні активному пізнаванню та відкриванню дитиною світу мистецтва скульптури та себе у ньому; пробудженню творчої активності через мистецтво скульптури у рідному місті, зацікавленості дитини ліпленням і створенням оригінальних образів у скульптурі; прилученні старших дошкільників до художніх акцій; інтеграції у соціокультурне життя міста.

Головний висновок, який ми зробили на цьому етапі дослідження полягає в тому, що вулична скульптура, є поліфункціональним педагогічним засобом і має бути включеною до освітнього процесу в закладах дошкільної освіти як

інновація. Оскільки відкриває педагогу новий соціокультурний простір і нові можливості для розвивального спілкування з дитиною, пробудження її творчого потенціалу, збільшення сфер її естетичного та художнього самовираження, інтеграції у культуру рідного міста на основі розуміння його культурних традицій та активної причетності до них.

Перспективою наших подальших досліджень є розробка і обґрунтування педагогічних умов розвитку художньо-творчої активності дітей 5–6 років засобами вуличної скульптури.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.09.2022).
2. Дронова О.О., Огурцова С.В. Формування соціокультурної компетентності дошкільників засобами мистецтва скульптури. *Наукова скарбниця освіти Донецчини: науково-методичний журнал*, 2015. № 2. С.26–31.
3. Дронова О.О., Стягайло А.П. Мистецтво скульптури – простір інноваційних пошуків педагога. *Наукові здобутки студентів з дошкільної освіти: збірник наукових та науково-методичних праць*. Кривий Ріг: КПІ ДВНЗ «КНУ». Вип. 5., 2014. С. 123–126.
4. Мнишенко К. Організаційно-методичні засади формування основ художньо-естетичної компетентності дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СДПУ ім. А.С.Макаренка, 2021. №2 (106). С. 112–121.
5. Шевчук А. Мистецька освіта дітей. Традиції та інновації оновленому БКДО. *Дошкільне виховання*, 2021. № 4. С. 20 – 23.
6. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

*Щигорєва Діана, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: І. В. Корякіна, кандидат педагогічних наук, доцент Глухівський НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

***Анотація.** У статті проаналізовано шляхи формування мистецько-творчої компетентності дітей середнього дошкільного віку засобами образотворчої діяльності.*

Постановка проблеми. У сучасній освіті відбуваються суттєві зміни, пов'язані з модернізацією змісту, запровадженням педагогічних підходів до його реалізації, формуванням найважливіших життєвих навичок, яким сьогодні необхідно навчати дітей, щоб дати їм можливість реалізовувати себе.

Новий Державний стандарт дошкільної освіти [2] в Україні враховує світові тенденції підготовки нового покоління та орієнтує оновлений зміст освіти на формування ключових умінь і завдань, що дозволяють дитині бути самостійною, займатись продуктивною діяльністю, творчістю, дослідженням, пошуком нових знань, розв'язування проблем.

Виконання завдань Державного стандарту вимагає від сучасної системи освіти переосмислення сутності педагогічних підходів, прагнення до активізації та постановки дитини в позицію суб'єкта пізнання, здатного до творчого самовираження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед вітчизняних дослідників проблемі розвитку творчості у дітей дошкільного віку приділяють увагу О. Кононко, В. Кузьменко, К. Крутій, Н. Кудикіна, С. Ладивір, А. Богуш, З. Борисова, Н. Гавриш, Н. Каньоса, Т. Піроженко, З. Плохій, Т. Поніманська та інші.

Формуванню художньо-творчих умінь дітей дошкільного віку приділяють увагу І. Ликова, О. Половіна, А. Федорович, О. Дронова, Н. Каньос, Л. Шульга та ін.

Мета статті: розглянути педагогічні умови формування мистецько-творчої компетентності дітей середнього дошкільного віку засобами образотворчої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Державний стандарт дошкільної освіти визначає мистецько-творчу компетентність як «здатність дитини практично використовувати свій художньо-естетичний потенціал, досягати бажаного результату у творчій діяльності на основі розвинутих почуттів та емоцій до видів мистецтва та застосовувати художні здібності в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності», виокремлює її види залежно від діяльності (художньо-продуктивну, музичну, театралізовану) і розглядає як результат елементарну обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва, ціннісне ставлення до різних видів мистецтва і мистецької діяльності» [2].

Першочерговим завданням художнього керівництва в дошкільній освіті є формування емоційно-ціннісного ставлення, яке ґрунтується на інтересі до образотворчої діяльності, її задоволенні, емоційному реагуванні на прояви краси, ціннісному особистісному ставленні та основних уявленнях про види мистецтва. Завдання відпрацювання базових художніх навичок полягає в тому, щоб кожна дитина мала можливість художньо-творчого самовираження. Формування мистецько-творчої компетентності та розвиток творчих здібностей дітей відбувається за умов поєднання емоційно-ціннісного та діяльнісного компонентів [4].

Організована художня діяльність дітей у дошкільному закладі відбувається на заняттях, розвагах, індивідуальній та груповій роботі і характеризується підготовкою педагога: визначення теми, мети, часу, місця, умов, процедури, матеріалу, обладнання, форм, методів, прийомів тощо.

Самостійна художня діяльність відбувається за ініціативою дітей, не потребує безпосереднього керівництва вихователя, надає дитині можливість самовизначення та самореалізації в художній творчості: самостійно обирати вид діяльності, предмет і зміст, користуватися технічними засобами, якщо потрібно, щоб прийняти рішення щодо практичного використання отриманого візуального продукту тощо. Самостійна діяльність забезпечується внутрішньою активністю дитини: інтересом, мотивацією, цілепокладанням, плануванням діяльності, концентрацією уваги, уявою, вибором матеріалів, методів, прийомів, пошуковими потребами, які безпосередньо впливають на творче самовираження, художню самореалізацію та застосування вже набутих навичок на практиці [3].

Заняття образотворчого мистецтва може мати різну форму та структуру, але, плануючи педагогічний процес, важливо враховувати емоційно-ціннісну сторону художньої творчості та розвивати шлях естетичного пізнання та самовираження від подиву до своєрідного піднесення, коли дитина відчуває стан натхнення, радості, успіху та задоволення. Шлях творчості, який дається на занятті, може починатися з першого «кроку назустріч» за допомогою методів і прийомів, які готують дітей до активного самовираження та визнання особистого ставлення [5, с. 3].

Включаючи ігрові прийоми на початку діяльності, дитина має можливість вибрати будь-який матеріал і використовувати його як засіб самовираження, пов'язуючи його з асоціаціями з власного досвіду, настрою, бажань і «легкого старту» підключення в творчий процес. Ігрові прийоми дуже корисні: через них дитина впевнено стверджує себе у власних здібностях, що сприяє творчості на наступних етапах.

Творча потреба вимагає активності – і особливо рухової. Тому для дитини є нормою самовираження через рух, яке можна забезпечити різними ігровими прийомами: «імітація образу» (різновид малювання власного тіла в просторі),

«малювання руками в повітрі» (створення простої великої форми) та інші, які не тільки готують підготують до формоутворення з використанням дрібної моторики на площині, а й забезпечують вільний і мотивований процес творчості [1, с. 84].

Необхідною умовою творчості є вільний вибір матеріалів, засобів і способів подання для художньої діяльності. Дитина повинна вибрати форми для прикраси чи малювання (вони можуть бути різного кольору, розміру чи форми), технічні засоби (для малюнків – олівці, фломастери, воскові або звичайні кольорові олівці, вугілля тощо; для малювання – фарби та інструменти, нетрадиційні засоби), методи та прийоми (використання різноманітних малюнків, створених самим педагогом із різноманітними варіаціями зображень та введення прийомів відповідно до потреб дітей) [5, с. 4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, за допомогою проведеного дослідження можна зробити висновок, що самостійна художня діяльність дає дитині можливість бути реальним суб'єктом, самостійно вирішувати та реалізовувати творчий задум, що забезпечує розвиток її творчих здібностей і сприяє формуванню мистецько-творчої компетентності.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у дослідженні та обґрунтуванні науково-методичного забезпечення розвитку професійної компетентності педагогів у формуванні художньо-творчої компетентності дітей середнього дошкільного віку засобами образотворчої діяльності.

Список використаних джерел

1. Висоцька О.Є. Розвиток життєвих компетентностей особистості засобами діяльнісної педагогіки. *Формування ціннісно-змістовної сфери дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: матеріали обласної науково-практичної конференції*, 28 березня 2018 р. Дніпро, 2018. 531 с.

2. Державний стандарт дошкільної освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.ua/school/reform/80932/> (дата звернення 7.03.2024)
3. Копельчук Я.В. Емоційно-зорієнтована модель мистецької освіти як складник освітнього процесу дитячого садка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ezavdnz.mcfr.ua/868347> (дата звернення 7.03.2024)
4. Піроженко Т.О. Компетентність - ключова категорія оцінки якості результату освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ezavdnz.mcfr.ua/868347> (дата звернення 7.03.2024)
5. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 3-8

Яким Наталія, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник: Т.В. Надім'янова,
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗДО

Анотація. У статті наголошено на важливості валеологічного виховання, результатом якого є вироблення у особистості свідомого ставлення до природи та вміння з нею жити в гармонії, піклуватися про збереження власного здоров'я, усвідомлювати необхідність організації здорового способу життя, вироблення вміння естетично сприймати красу природи, творчо відображати власні емоції. Визначено основні завдання валеологічного виховання старших дошкільників, основним серед яких є усвідомлення дитиною важливості гармонійного життя людини з природою.

Ключові слова: валеологічне виховання, старші дошкільники, освітній процес, заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Сучасний науково-технічний прогрес, стрімкий темп освоєння людиною природних ресурсів Землі ставлять на перший план проблеми охорони навколишнього середовища й зміцнення здоров'я людини, актуалізуючи при цьому питання пропагування здорового способу життя та гармонійного співіснування людини і природи. Відповідно це стосується і формування стратегії виховання дітей дошкільного віку на засадах, які сприяють піклуванню про здоров'я, виховують усвідомлене ставлення до природи, адже основи світогляду людини закладаються в період дошкільного дитинства. Отож, першочерговими для дошкілля стають проблеми валеологічного виховання, де збереження фізичного здоров'я та психологічного благополуччя дітей є одним з основних напрямів педагогічної діяльності вихователів у ЗДО. Адже турбота про здоров'я дитини, про формування у неї навичок здорового способу життя, уважного ставлення до оточуючого світу, природного середовища, прагнення жити у гармонії та отримувати користь і радість спілкування з нею стають надважливими у вихованні підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні науковці підтверджують необхідність валеологічного виховання, зокрема, формування у дітей здорового способу життя у гармонії з соціальним та природним довкіллям. Проблемам удосконалення освітнього процесу у вирішенні завдань валеологічного виховання присвячені дослідження сучасних дослідників: Т. Андрющенко, О. Богініч, М. Єфименко, Е. Вільковський, С. Ніколаєва, М. Машовець, Є. Стапенков, О. Андрієтті та ін. У своїх публікаціях вони наголошують, що в одному із головних освітніх завдань у діяльності педагогів дошкільних закладів у вихованні дітей дошкільного віку стає вироблення основ природоохоронного світогляду, засадничих принципів культури гармонійного співіснування людини в природному довкіллі.

Мета статті – висвітлити основні завдання валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетний напрям нових освітніх стандартів спонукає освітян до оновлення методів та засобів для активізації участі в освітньому процесі вихованців, їхніх батьків, щоб валеологічний світогляд набував наступності, забезпечував необхідні умови для формування екологічних знань, а шлях до продуктивної пізнавальної діяльності мав на меті вироблення екологічної компетенції, здорового способу життя дітей.

У Концепції неперервної валеологічної освіти визначається її основна мета, яка полягає у «збереженні і зміцненні здоров'я українського народу шляхом формування валеологічного світогляду, виховання свідомого та дбайливого ставлення до власного здоров'я як головної умови реалізації творчого і фізичного потенціалу особистості» [3, с. 4].

Формуючи валеологічний світогляд дошкільників на засадах бережливого ставлення до власного здоров'я, застосовують принцип свідомого використання знань, індивідуального підходу до процесу активізації діяльності дитини. А даючи дитині знання про природу, педагогам слід враховувати принцип доступності та послідовності. У професійній майстерності вихователю необхідно ознайомлюватися з новими педагогічними технологіями, вдосконалювати власні знання, здійснювати компетентісний підхід до освітнього процесу.

Освітні заходи з валеологічного виховання в закладі дошкільної освіти мають системний характер, їх рекомендують проводити відповідно до сезонних змін. Серед форм *організації валеологічного виховання дошкільників В. Бусленко виокремлює:*

- спостереження, проведення дослідів у природному довкіллі;
- прогулянки, вправи на свіжому повітрі, цільові екскурсії в природу;

- систематичні заняття фізичною культурою, ранкова гімнастика, вправи після пробудження;
- популяризацію споживання здорової їжі, бережливе ставлення до дарів природи, поглиблення знань про користь споживання овочів, фруктів;
- апелювання до емоційно-чуттєвої сфери дошкільників під час організації освітніх занять;
- проектну діяльність [1, с. 23].

На думку С. Волкової, під час проведення спеціальних занять та проведення спостережень, цільових проектів природознавчого характеру, усвідомлюючи корисність заняттями фізичної культури, старший дошкільник повинен оволодіти такими знаннями:

- виділяти і характеризувати особливості сезонних змін у природі;
- встановлювати причинно-наслідкові залежності у явищах природи, володіти простими, але науковими знаннями про життя тварин і рослин;
- володіти вміннями та навичками санітарно-гігієнічних норм догляду за своїм організмом;
- сформуванню позитивне ставлення до здорового способу життя, занять, активності у заняттях на свіжому повітрі [2, с. 13].

Висновки. Отож, основними завданнями валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку є: поступове та емоційно багате ознайомлення дітей з явищами природи; навчити їх відчувати спорідненість природи з людиною; розуміти взаємозв'язок людського життя з природним довкіллям; формування шанобливого ставлення до природи, свідомого раціонального використання її дарів; розуміння дітьми необхідності формування світоглядних позицій на основі участі у природоохоронних та профілактичних заходах для збереження власного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Бусленко В. Організація еколого-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі. *Дитячий садок*. № 45 – 46. 2004. С. 21 – 23.
2. Волкова С.С. Методика використання валеологічних знань при самоорганізації здорового способу життя. *Валеологія*. 1997. № 1. С. 11–14.
3. Гончаренко М.С., Рожкова Л.І., Береза О.С. Концепція безперервного валеологічного виховання та освіти в Україні. *Актуальні проблеми валеологічної освіти в навчальних закладах України в сучасних умовах*. Кіровоград : КДПУ ім. В.Винниченка. 2001. С. 3 – 25.

Електронне наукове видання

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОШУК

*Збірник студентських наукових праць
за матеріалами VI Всеукраїнської студентської
науково-практичної інтернет-конференції*

**«ДОШКІЛЬНА ОСВІТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ»**

(14-15 березня 2024 року)

**Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі
на сайті Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка**

**У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація,
запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть
учасники, наукові керівники**

E-mail: kaf_do@gnpu.edu.ua

Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024